

ԻՄՊԵՐԻԱԼԻԶՄ

ԻՄՊԵՐԻԱԼԻԶՄ

Իրադարձություններ
Փաստեր
Փաստաթղթեր

Ս. Մ. Առկոտով

ՄԻՌՆԻԶՄԸ

ազրեսիվ

իմպերիալիստական
շրջանների գենքն է

3211
R-66

Ս. Մ. Ռեկտով

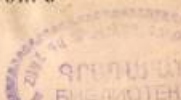
ՄԻՌՆԻԶՄԸ

ազրեսիվ
խմպերիալիստական
շրջանների զենքն է

227
2335

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ — 1985

նույնիսկ այն ժամանակ, երբ սովետական պետությունը նոր էր միայն տարի կանգնում. և աշխարհում միակ անցիկապետական երկիրն էր Առավել ևս դրանից ոչինչ զուրա չի գա այժմ»¹:

Մոցիլովիզմի, բանվորական և ազգային ազատագրական շարժման ղեմ պաշարելու համար իմպերիալիզմի կողմից օգտագործվող միջոցների գինեակեցում կարևոր տեղ է հատկացվում միջազգային սիոնիզմին: Որպես հրեական բարձրագույն անցիկապետիկ առավել հետադիմական ձև, ժամանակակից սիոնիզմն արտահայտում է Իսրայելի կառավարող շրջանների և ԱՄՆ-ի ու մյուս իմպերիալիստական տերությունների մոնոպոլիստական բուրժուազիայի հետ սերտաձած հրեական ծագում ունեցող խոշոր բուրժուազիայի շահերը: Ի տարբերություն բուրժուազային-նական մյուս հոսանքների, սիոնիստական շրջաններն իրենց բուրժուանությունը չեն սահմանափակում մի երկրով կամ սեղիտեով, այլ ձգտում են միջազգային բնույթ տալ նրան, ազդելով տարբեր պետությունների քաղաքականության, ինչպես նաև միջպետական հարաբերությունների վրա:

Ժամանակակից սիոնիզմը բազմազան է: Դա թե՛ Իսրայելի պետական վարչակարգն է, թե՛ վաշինգտոնի ու մի շարք այլ կապիտալիստական պետությունների մայրաքաղաքների լոբբիստական կենտրոնները, և թե՛ ամենաբազմազան «ազգային», «սեղիտեայ» և «համաշխարհային» կազմակերպությունների ու հիմնարկությունների ճյուղավորված ցանցը: Համաշխարհային սիոնիստական կազմակերպության (ՉՍԿ) 1952 թվականի տեղի ունեցած XXX կոնգրեսի ավագանիով նրա անդամների թիվը հասնում է 1400 հազարի:

Սիոնիզմի գլխավոր խնդիրն է՝ հրեա զանգվածներին ենթարկել հրեական ծագում ունեցող խոշոր կապիտալիստներին, հրեա աշխատավորներին մեկուսացնել իրենց գաղափարազային եզրավրենից: Միևնույն ժամանակ սիոնիզմը հրեա ձեռնարկատերերի ու ֆինանսիստների ղեկք է կապիտալի աշխարհում իրենց տնտեսական և քաղաքական դիրքերն ամրապնդելու պայքարում: Մեր օրերում սիոնիզմն իմպերիալիստաձեռն հրեա բուրժուազիայի հետադիմական և ազգայնական գաղափարախոսությունն ու քաղաքականությունն է, բուրժուազիա, որի կենտրոնը գտնը-

վում է ԱՄՆ-ում և Իսրայելում»²,— բնորոշում է Քորալիկի կոմունիստական կուսակցության XVI համագումարի բանաձևում:

Առաջանալով անցյալ դարի վերջերին, կապիտալիստական երկրների իմպերիալիզմի դարաշրջան թևակոխելու ժամանակաշրջանում, սիոնիզմը քաղաքական ապարկելում երևան եկավ որպես հրեաների մեկուսացվածությունն ուժեղացնելու միջոցով հրեական հարցի լուծման բուրժուազայական ծրագիր: Հնչակելով «Սիոնի»³ շուրջ հրեաների իմպերիանս լողունգը, սիոնիստները ձգտում են հրեա աշխատավոր զանգվածներին ենթարկել հրեական ծագում ունեցող խոշոր բուրժուազիային:

Սիոնիստական ծրագիրը հիմնվում է ազգային հարաբերությունների նկատմանը հետադիմական-իդեալիստական մտայնման վրա, որը համապատասխանում է ոչ թե աշխատավոր դասակարգի, այլ բուրժուազիայի շահերին: Հայտնի է, որ խոշոր բուրժուազիան ամխուսափելիորեն առաջ է քաշում իր էթնիկական ընդհանրության օբյեկտիվության» քարտը, հանգնա է գալիս առանձնահատուկ պատմական ստորելություն, ուրիշ ազգերի և ժողովուրդների նկատմամբ տիրապետության հավակնություն: Այդ տեսակետից սիոնիզմը բացառություն չի կազմում, այլ, սակայն շատ, սոսկ հետադիմական բուրժուազայնական գաղափարախոսության ինքնատիպ օրինակ է:

Սիոնիզմի գաղափարախոսական ծրագրի հիմքն են կազմում «առանձնահատուկ համաշխարհային հրեա ազգ-ժողովրդի գոյություն» և «հրեատյացության հավերժության» հակազիտական դրույթները: Սիոնիստների հայացքների համաձայն, հրեաների և նրանց շրջապատող ժողովուրդների միջև անհրաժեշտաբանի անզուրկ կա, որը հիմնված է հրեաների և ոչ հրեաների համարյա ծագումնաբանական անհամաձայնելիության վրա: Սիոնիստները հրեատյացությունը հռչակում են որպես «հավերժական և անբաժելի երևույթ»: Չուտ սոսիալական ողով նրանք հայտարարում են հրեաների և ոչ հրեաների համատեղ կյանքի անհնարինություն մասին:

* Սիոն—լեռ նրուսակնի մոտ:

Արտահայտելով հրեական խոշոր բուրժուազիայի շահերը, սիոնիստները ժխտում են սոցիալական հակասությունները հրեա բնակչության շրջանում: Գասակարգային ներհակության փոխարեն սիոնիստների առաջին տեղում զնում են ազգային թշնամանքը, ապացուցում են հրեական ծագում ունեցող աշխատավորների կողմից իրենց դասակարգային շահերը պաշտպանելու թագադրությունները» և «անհարկնությունը»: Խարելով հրեա աշխատավոր զանգվածներին, սիոնիստները նրանք թշնամի են հայտարարում ոչ թե շահագործողներին, ոչ թե բուրժուազիային, այլ այն երկրների ժողովուրդներին, որտեղ ապրում են հրեաները: Սիոնիզմի ծրագրեր խորպես թշնամական է աշխատավոր մարդկանց շահերին, այդ թվում նաև հրեական ծագում ունեցող աշխատավորներին: Պայքար համաշխարհային հեղափոխական շարժման դեմ և հրեական ծագում ունեցող խոշոր բուրժուազիայի դիրքերի ամրապնդում՝ աճա սիոնիստների ծրագրի էությունը:

Իրենց ծրագրում սիոնիստները սոցիալ-քաղաքական պահպանողականությունը և կառավարող դասակարգի հետադիմությունը համատեղում են մանրբուրժուական պտարաններին հետ: Թզովելով ֆինանսական կապիտալի աշակցությունից, սիոնիզմը միաժամանակ փորձում է իր սղզեցությունն ապահովել հրեական զանգվածների շրջանում, իր կողմը դառնելով և ենթակիելով մանր բուրժուազիային և քաղաքային մյուս միջին խավերին: Սիոնիստական զաղափարխոսությունն ուղղված է նախ և սուգը քաղաքականապես աճա հասարակական զիտակցությանը, լարաշանում է հրեա աշխատավորների մի մասի անփորձությունը: Նրա հիմնական բովանդակությունն են հակակոմունիզմն ու հակասովետիզմը, մտաբնչող ապսիզմը և շովինիզմը: Սիոնիստական զաղափարխոսությունը զանազան կարգի իդեոլոգիստական և ազգայնական տեսությունների տարաբնույթ խառնուրդ է՝ սկսած սոցիալ-անֆորմիզմից մինչև ֆաշիզմ:

Չույակելով «հրեական քաջադիկությունը», սիոնիստական զաղափարխոսությունը հենվում է մի կողմից սոցիալ-դարձիկիզմի և հիցընականության, իսկ մյուս կողմից՝ հին

կտակարանի միտոնցիզմի և «հրեա ժողովրդի ստավաճանքայինության մասին» հուշայական դավանանքի վրա: Սիոնիստները, որոնք փորձում են իրենց ներկայացնել իրեն հրեատաջցությունից «հրեաների պաշտպաններ», իրականում միակցվում են հրեատաջաների հետ, ձգտելով խանդարել հրեաների ձուլմանը: Ընդ որում սիոնիստական զաղափարխոսուները, կատարելով հրեական բուրժուազիայի սոցիալական պատվերը, փորձում են խոչընդոտել հրեա աշխատավորների զաղափարգային զիտակցության զարգացումը և հրեաների հակադրում են ողջ մարդկությունը: Այդ ինչդիրը ընդհանուր է բոլոր սիոնիստական տեսարաններին՝ համար՝ քայքայալա ֆաշիստամտեներից մինչև նրանք, ովքեր ձգտում են զիտակցվելով լիբերալ կամ նաչիստկ առոցիալիստական հարցաբանում:

Սիոնիզմի բոլոր տեսական համարույթները նպատակ ունեն ամրապնդել հրեաների մեկուսացվածությունը: Սիոնիստների շրջանում հինց սղզբից երկու հասանք կար, որոնք տարրերվում էին այդ ինչդիրը լուծելու առաջարկվող մեթոդներով: Մի հասանքը, որի ղեկավարը Թ. Հերցլն էր, պահանջում էր հրեական հարցի տարածքային-քաղաքական լուծումը՝ հրեաներին Պաղեստինում կենտրոնացնելու և այնտեղ «հրեական պետություն» ստեղծելու նախապահով: Ժաղաքական սիոնիզմը՝ անվանումն առացած այն հասանքի կողմնակիցներն այն կարծիքն են, որ միայն հրեաների զանգվածային արտադրանքի Խորալից կարող է կանխել հրեական զանգվածների ձուլումը զաղթուգաններում (Բարալիկ սահմաններից դուրս արտվող հրեական համայնքներով): Այսպիսով, հրեա խոշոր բուրժուազիան, որն այժմ կառավարող դասակարգ է Բարալիկում, ձգտում է անբաժան իշխել հրեա աշխատավորների վրա և շահագործել նրանց, մրցակցության չհանդիպելով այլ ծագում ունեցող բուրժուազիայի կողմից:

Երբորոջ հասանքը, որը «ճղղոր սիոնիզմ» անունն էր ստացել, հուշակել էր սփյուռում հրեաների մեկուսացման հասնելու մտադրությունը: Դրա համար առաջարկվում էր շեշտը դնել «միաճանական հրեական մշակույթի» պրոպագանդման անվան տակ հրեական բուրժուական նացիոնա-

իզմը բարձրելու վրա Իսկ Պաղատեսնում «Տոգևոր սիո-
նիսաները» հույս ունենին «Տոգևոր կենտրոն» առեղծել
սփյուռքում «արտարածքային հրահ ժողովրդի» ձուլմա-
նը հակազդելու համար Իրականում «Տոգևոր սիոնիզմի»
հետևորդները նայն և առաջ ձգտում են ամրապնդել հրահ-
կան ծագում ունեցող խոշոր բուրժուազիայի անտեսական և
բազարական ազդեցությունը ԱՄՆ-ում և մյուս կապիտալիս-
տական երկրներում, հույսակելով յուրատեսակ «Տամաշխար-
հային հրահական ազգամշակութային ինքնավարություն»:

Մեր օրերում քաղաքական սիոնիզմի գաղափարներին
առանձնապես ակտիվորեն են հետևում Իսրայելի կա-
ռավարող շրջանները, այն ժամանակ, երբ ԱՄՆ-ի, Անգլո-
լիայի, Ֆրանսիայի և մի շարք այլ երկրների սիոնիստները
պայտպայտում են «Տոգևոր» սիոնիզմի տեսությունները:
Միաժամանակ փորձեր են ձեռնարկվում անազգայինք միա-
վորել, «Տամադրել» այդ երկու հոսանքները: Ժամանակակից
սիոնիստական գաղափարախոսների մեծ մասը հիմնական
շեղքը գնում է առանձնահատուկ «Տամաշխարհային հրահ
ազգ-ժողովրդի» գոյության գրույթի վրա, որի կենտրոնն իրը
Իսրայելն է: Միաժամանակ առաջ է բաշվում «Կրկնակի
օրինակապատկան» սկզբունքը, որի համաձայն ամբողջ
աշխարհի հրահներն իրը պարտավոր են կամ համա-
կողմանի ֆինանսական, բազարական և բարոյական օգ-
նություն ցույց տալ Իսրայելին կամ ի արտաբազմել այդ
կերպեր:

«Քաղաքական» և «Տոգևոր» սիոնիստների տակտիկական
տարածայնությունները շեն շուշափում միջազգային սիոնիզ-
մի սարսափական նպատակները: Այդ պատճառով էլ տար-
րեր գուլեի ու կարգի սիոնիստները համառոտ են գործում
1897 թվականին ստեղծված Համաշխարհային սիոնիստա-
կան կազմակերպության շրջանակներում, որի ծրագիրը ներ-
կալումս հույսկում է «հրահ ժողովրդի միասնությունը և
հրահների կյանքում Իսրայելի գրաված կենտրոնական տե-
ղը»: Ընդամենը, սիոնիզմի պարագլուխները լիտիաբար հայ-
տարարում են, թե սիոնիզմը «հրահական ազգային ազատա-
գրական շարժում» է, թեև այն երբեք այդպիսին չի եղել
ու չէ:

Միջազգային սիոնիզմի ղեմ պայքարը պահանջում է դա-
սակարգային հասակ ժողովում և պետք է հիմնվի մարքս-
լենինյան սկզբունքային դիրքորոշումների վրա: Այստեղ
անթույլատրելի են թե՛ խաղաղության ու սոցիալական տա-
շադմանության գործի հանդեպ սիոնիզմի թշնամաների թերա-
զնահատուկ, կամ էլ համաշխարհային իրադարձությունների
ընթացքի վրա ազդեցություն գործելու սիոնիստական շըը-
շանների հնարավորությունների շափաղանցումը: Դասա-
կարգային լափակշիւներից հրաժարվելը նոր է կամ սիո-
նիստումես, կամ էլ հրահաշաղկապի դիրքերն անցնելով:
Պատահական չէ, որ ոչ միայն սիոնիստական, այլև ամբող-
ջությամբ վերցված իմպերիալիստական պրոպագանդան
այգրան մեծ ուշադրություն է դարձնում կեղծ գործմակեր-
պի տարածմանը այդ հարցի վերաբերյալ, ձգտելով ազա-
վաղել միջազգային սիոնիզմի մարքս-լենինյան քննադա-
տության բուն էությունը:

Այսպես կոչված «հրահական հարցին», հրահաշաղկապի
և սիոնիզմի էությունը վերլուծությունը, որ բովանդակում են
մարքսիզմ-լենինիզմի գասականների աշխատությունները,
ԱՄԿ-ի և միջազգային ակադեմիան ու կոմունիստական
շարժման փաստաթղթերը, բնիզունքային նշանակություն
ունեն բուրժուական, առաջին հերթին սիոնիստական պրոպա-
գանդային շարքարկումների մերկացման համար:

Վ. Ի. Լենինը նշում էր, որ «հրահական հարցին պետք է
հարկ եղած ուշադրություն նվիրեն կազմակերպված մարք-
սիստները»: Այդ հարցի դասակարգային արմատները և
լուծման ուղիները առաջին անգամ բացահայտվել են
Կ. Մարքսի և Ֆ. Էնգելսի կողմից:

Կ. Մարքսը 1843 թվականին գրած իր վաղ շըընի
գործերից մեկում՝ «Հրահական հարցի շըըը» աշխատության
մեջ, նշում է, որ «հրահությունը պահպանվել է ոչ թե ի հե-
նուկա պատմության, այլ պատմության շերտիվ»: Մտո-
երկու հազար տարի առաջ հոտմեական լեգեոնների հար-
վածների տակ կործանվեց հին հրահական պետությունը
և նրա քնակությունը տարաբնակից Պաղատեսին սահման-
ներից դուրս: Այդպես՝ առաջացավ հրահական սփյուռքը
Նվրոպայի, Ասիայի և Աֆրիկայի մի շարք երկրների հրահ-

կան համայնքները՝ Միջին դարերում հրեա բնակչությունը մեկուսացված էր առանձնաբաղձերում, որտեղ հրեա աշխատավորներին, դիսադրոպիան արհեստավորներին անխնա շահարթում էին մի կողմից անտարբալշխառուական վերնախավը և ուսրբիները (հրեա բաճանաները), մյուս կողմից ֆեոդալական պետությունը։ Հրեա զանգվածները խտրականության ու հետապնդումների էին ենթարկվում, այն ժամանակ, երբ հրեական վերնախավը արտոնություններ էր ստանում և տեսնակապ կարևոր ֆունկցիաներ կատարում ֆեոդալական հասարակության մեջ։

Բուրժուական հեղափոխությունների զարաշրջանում ծառայավ հրեաների ազատագրման հարցը, որը բուրժուական գաղափարախոսների կողմից մեկնաբանվում էր հուշայականների և բրիտանյաների կրոնական նեկազրությունների հաղթահարելու տեսակետով։

Գիտական սոցիալիզմի հիմնադիրներն, օրինակ, խիստ քննադատության ենթարկեցին Բրուսո Բաուերի տեսությունը, որն ապացուցում էր հրեաների բաղաբական ազատագրման անհնարինությունը։ Նրանք համոզիչ կերպով ցույց տվեցին, որ հրեական հարցը սոցիալական հարց է։ Ֆ. էնգելսը հրեաների ազատագրումը համարում էր բուրժուազիմոկրատական հեղափոխության կարևոր խնդիրներից մեկը⁵։

Հրեական հարցը համարելով սոցիալական հարց, Կ. Մարքսը նշում էր, որ անմուլյատրելի է այն հանգեցնել զուտ կրոնախրամական տեսակետի։ Նա նշում էր, որ, առաջադրելով կոնֆլիկտը, որին վերջին հաշվով հանգում է հրեական հարցը, բաղաբական պետության աննշությունն է իր նախադրանքների հետ, լինեն դրանք նյութական տարբեր, ինչպես մասնավոր սեփականությունը և այլն, թե հոգևոր, ինչպես կրթությունը, կրոնը...»⁶։

Հրեական հարցի խորական գիտական վերլուծությունը դարձն սկզբին տվել է Վ. Ի. Լենինի կողմից՝ Վժուդի տեղը կուսակցության մեջ հողվածում նա նշել է. «Ամբողջ նվորպայում միջնադարի անկումը և բաղաբական ազատության դարգացումը համերաշխ է ընթացել հրեաների բաղաբական ազատագրության հետ, ժարգոնից զեպի այն ժողո-

վորդի լիզվին նրանց անցման հետ, որի մեջ նրանք ապրում են, և ընդհանրապես շրջագատի բնակչության մեջ նրանց անտարակուսելի ծուլման տուղերիցի հետ»⁷։

Վ. Ի. Լենինն ընդգծում էր հրեական հարցին պրոլետարատի դասակարգային դիրքերից մոտենալու անհրաժեշտությունը. «Հրեաների մեջ կան բանվորներ, աշխատավորներ, նրանք մեծամասնություն են կազմում։ Նրանք կապիտալի կողմից ճնշված մեր եղբայրներն են, մեր ընկերները սոցիալիզմի համար մղվող պայքարում։ Հրեաների մեջ կան կուլակներ, շահագործողներ, կապիտալիստներ, ինչպես որ տուսների մեջ, ինչպես բոլոր հագրերի մեջ»⁸։ Նա նշում էր, որ «հրեության ոչ միայն աղապին, այլև հուլյիսի դասական առանձնահատկությունները մերժվում են ժամանակակից գիտական հետազոտության կողմից, որն առաջին պլան է մղում հրեության պատմության առանձնահատկությունները»⁹։ Այսպեսից Վ. Ի. Լենինն այն հետևությունն էր անում, որ «առանձնահատուկ հրեա ժողովրդի մասին զաղափարը գիտական տեսակետից միանգամայն սնանկ է և հետադիմական իր բաղաբական նշանակությամբ», այն հակասում է «հրեա պրոլետարատի շահերին, ուղղակի և անուղղակի կերպով նրա մեջ անաբացնելով թշնամական արամադրություն գեպի ծուլումը, սգետադիս արամադրություն»¹⁰։

Վ. Ի. Լենինը նշում էր կառավարող դասակարգերի կողմից հրեատյացության լայն օդուսարթումը աշխատավորների պատակտելու նպատակով. «Հրեատյացություն է կոչվում հրեաների դեմ թշնամանք տարաժելը... Կալվստատեթական ու կապիտալիստները ջանում էին կարիքից տանջված բանվորների և գյուղացիների առկությունն ուղղել հրեաների դեմ։ Ուրշել երկրներում ես հաճախ կարիքի է տեսել, որ կապիտալիստները թշնամանք են բորբորում հրեաների դեմ, օրպեսզի բանվորների աշխի թող փչեն, որպեսզի նրանց հայացքը հեռացնեն աշխատավորների խակական թշնամուց՝ կապիտալից»¹¹։ Նա վճաղակներն հանդես էր գալիս «հրեատյացության հալերժութության մասին սինոիսների հերթաթի դեմ»¹², ընդգծում «հրեատյացության անտա-

բակասի կայսր բնակչութեան հենց բուրժուական, այլ ոչ թէ բանվորական խավերի շահերի հետ»¹³։

«Ազգային հարցի մասին ռեֆերատի թեղիներում» բողջնիկների կուսակցութեան հիմնադրող նշում էր Ռուսաստանում «հրեաների կասառայական մեկուսացմամբությունը» և մատնանշում «Եզրու հոսանք հրեայական մեջ»։ մեկը հանդես էր գալիս հանուն այդ մեկուսացմամբության «ամբապնդման այսպես թե աջպես», մյուսը՝ ելքը տեսնում էր «սփյուռքի երկրների գեներալատական և օտարախառն շարժման հետ մերձեցման»¹⁴ մեջ։ Վ. Ի. Լենինը մատնանշում էր «հրեա և ոչ հրեա պրոլետարիատի շահերի լիակատար միասնություն»¹⁵ անհրաժեշտությունը։

Այսպիսով, հրեական հարցի սակ մարքիտ-լենինյանները հասկանում են հրեաների և նրանց շրջապատող ժողովուրդների հարաբերությունների բնույթի հարցը, որոնք շահագործողական հասարակության մեջ անխուսափելիորեն խորականություն ու ճնշման հարաբերությունների բնույթ են կրում, ընդհուպ մինչև շարժերն ու մահվան ճամբարները։ «Խոտելով հրեական հարցի մասին, մենք նկատի ունենք հրեաների խորականությունը, հետապնդում և ուղեւառումը (հատկապես նախորդական պետության ժամանակաշրջանում) միայն այն բանի համար, որ նրանք հրեաներ են Այսպիսով, հրեական հարցը դասակարգային շահագործողական հասարակության մեջ տարբեր ձևերով դրսևորված հրեատյացության խոցից հրեա գաղթյալների ազատվելու հարցն է։ Կենդանի այն է, թե ինչպես արժատախիչ անել հրեատյացության այդ խոցը, թե հրեական ժողովրդական դանդաղման համար ինչպես ապահովել ազատություն ու հավասարություն»¹⁶։ — Նշում են իւրայնիցի կոմունիստները Իւրայելի կոմունիստական կուսակցության XVI համագումարի բնագումար «Սիոնիզմը և հրեական հարցը մեր օրերում» բանաձևում։ ԱՄՆ-ի կոմունիստական կուսակցության XXI համագումարի բանաձևում ասվում է. «Հրեա բնակչութեան շահերի համար մղվող պայքարում կենտրոնական տեղ է զբաղում պայքարն ընդդէմ հրեատյացության հարուցիչի, հանուն թողը տեսակիներից հրեաների լիակատար դեմոկրատական իրավունքների և հավասարությանը»¹⁷։

Այդ պայքարը պետ է հիմնվի պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի՝ ամեն տեսակ ազգային և առասպական ճնշման դեմ մղվող պայքարում թողը աշխատավորների միավորման վրա։ Նախ և առաջ այն պետ է հիմնվի հրեաների և նեղրիների միասնության վրա, առանձնապես հրեաների շրջանում սուսիզմի դեմ պայքարելու վրա»¹⁷։

Սիոնիստական գաղափարախոսությունն արգարացնում է հրեատյացությունը որպես մարդկության հետ շփվելու բնական հատկանիշ։ Իր հերթին սիոնիստական գաղափարախոսությունն ինքը կառուցված է նույն կալիկոսական սուսիստական և ազգայնական նախադրյալների վրա, ինչ որ հրեատյացությունը։ Իւրայելի կոմունիստական կուսակցության XVII համագումարի բանաձևում ասվում է. «Սիոնիստական գաղափարախոսությունը սուսիստական է, քանի որ այն նախապես ենթադրում է, որ ամեն մի հասարակարգում տարբեր ժողովուրդների ներկայացուցիչները չեն կարող սպրել կորալարար ու բարեկամացար և որ դա ամենից առաջ վերաբերում է հրեաներին։ Դա յուրաքանչյուր ասում է հրեատյացություն է։ Սիոնիստական գաղափարախոսությունը արիչ ժողովուրդների ներկայացուցիչներին վերաբարում են այն նույն հատկությունները, որոնցով հրեատյացները ժողում են հրեաներին։ Երկու տեսություններն էլ, թե՛ սիոնիստականը, թե՛ հակասիոնիստականը ունեն միևնույն ազդրուրդ՝ սուսիզմը, իսկ նրանց նպատակն է պատահակ տարբեր ազգերի աշխատավորներին՝ հօգուտ դասակարգային թշնամիների»¹⁸։

Գիտական կոմունիզմի գասականների կողմից հրեական հարցի դրվածքը պահպանում է իր նշանակությունը նաև արդի դարաշրջանում՝ XIX դարի կեսերի ու XX դարի սկզբների հետ համեմատած գաղթորեն փոփոխված պատմական պայմաններում։ «Սիոնիզմի գաղափարախոսության ու պրակտիկայի հետազոտական բնույթի մասին մարքիչնիկյան դրուցիլը ոչ միայն չի հնացել, այլ, ընդհակառակը, էլ ալիկի մեծ կարևորություն է ստացել մեր օրերում»¹⁹։ — նշվում է Իւրայելի կոմկուսի XVII համագումարի ընդունած «Սիոնիզմի գաղափարախոսության ու պրակտիկայի դեմ պայքար Իւրայելի ժողովրդի և բոլոր առաջադեմ ուժերի կենսական

անհրաժեշտությունն է քանակաձևում Կոմունիստական ու բանվորական կուսակցությունների 1969 թվականի միջազգային խորհրդակցությունը նշեց «Սոցիալիստիկական հեղափոխության շարժումների կողմից բորբորվող և նրանց կողմից գանդափանների քաղաքական ասպարեզմորոշման համար օգտագործվող սինդիկատի և հրեաաշխարհային գեմ պաշարի ուժեղացման խնդիրների հրատապությունը»²⁰:

Նախ և առաջ պետք է ընդգծել, որ բացի Իսրայելից, աշխարհի տարբեր երկրներում ապրող հրեաները առաջվա նման չունեն տնտեսական կշարքի, տարածքի, լեզվի, մշակույթի ընդհանրություն, այլևիք՝ ազգի համար ընտրող հասկանալիները Հրեաների մեջ սոցիալական ու էթնիկական սահմանադատումը զգալիորեն ավելի է խորացել: Գեմ ավելին, ՍՄԶՄ-ում և սոցիալիստական բնիկացության մյուս երկրներում սոցիալիստիկական, այլևիք՝ հեռանկարով հրեական հարցը դադարեց որպես «համաշխարհային հարց» լինելուց, այսինքն՝ պրոլետն, սբը գոյություն ունի այն բոլոր երկրներում, որտեղ հրեաներ են ապրում:

Այժմյան կոնկրետ իրադրության մեջ կարելի է առանձնացնել մարդկանց երեք հիմնական խումբ, որոնց նկատմամբ կիրառվում է «հրեա» ազգանվանումը: Այդ խմբերից յուրաքանչյուրը տարբերվում է մյուսից իր գոյության ինչպես սոցիալական, այնպես էլ էթնիկական պայմաններով:

Մոտավորապես 2 մլն հրեաներ ՍՄԶՄ և սոցիալիստական մյուս երկրների քաղաքացիներ են: Այդ խումբը, նախ և առաջ հրեա ազգության սովետական քաղաքացիները, արդեն մի քանի սասնայակ տարի ապրում է ազգային խորականություն ամեն տեսակ զրոհությունների մեկնեղմիշտ վերջ տված սոցիալիստական հասարակության պայմաններում: Սոցիալիզմի ժամանակ հրեաները այլազգի քաղաքացիների հետ միասին սոցիալիզմի և կոմունիզմի կառուցմանը լիիրավ մասնակցելու հնարավորություն ստացան:

ՍՄԶՄ 60-ամյակին նվիրված հանդիսությունների ժամանակ կույթ ունենալով Մոսկվայում՝ Իսրայելի կոմու-

նիստական կուսակցության կենտրոնի գլխավոր քարտուղար Մ. Վիլները նշեց. «Սովետական Միության ժողովուրդների քաղաքականությունը, որն անցել է ամենադժվար փորձությունների միջով, գործնականում ապացուցեց ուսուցիչի, այդ թվում նաև հրեաաշխարհային կենտունակության մասին սինդիստական և այլ ռասիստական տեսությունների կեղծիքը: Ժողովուրդների միջև եղբայրական հարաբերությունները կարող են գոյություն ունենալ միայն այն դեպքում, երբ նրանք հենվում են հավասարության և փոխադարձ հարգանքի վրա: Իսկ իսրայելական հավասարությունը հնարավոր է միայն խորականության և ազգային ճնշման հասարակարգային, սոցիալ-քաղաքական արժատները վերացնելու հիման վրա, այսինքն՝ սոցիալիզմի ժամանակ: Սովետական Միությունն աշխարհի առաջին պետությունն է, որտեղ վերացվել են շահագործող դասակարգերը և մարդու կողմից մարդու շահագործումը, ոչնչացված է ազգային խորականությունը»²¹:

Փաստորեն ամենուրեք իր նշանակությունը կորցրել է սովետական հրեաների նույնպեսզում հուղայական կրոնի հետ: Հիմնականում արդեն ավարտվել է հրեա բնակչության անցումը ուրիշ լեզուների կամ երկլեզվության օգտագործման: ՍՄԶՄ-ում հրեաների միաձուլումը նրանց շրջապատող ժողովրդի հետ տեղի է ունենում պատմական նոր ընդհանրության՝ սովետական ժողովրդի համախմբման պայմաններում: Հետևաբար, այդ պրոցեսը ոչ թե հրեաների կողմից ուրույն ազգային առանձնահատկությունների մեխանիկական կորուստ է, այլ ուրիշ ազգությունների ներկայացուցիչների հետ փոխադարձ մշակութային հարստացման պրոցեսի մասնակցություն: Միևնույն ժամանակ պետք է հաշվի առնել, որ դա երկարատև ու անհավասարաշափ պրոցես է, որը ոչ թե մեկ, այլ մի քանի սերունդ է տևում: Այն ավարտվում է միայն էթնիկական ինքնպետակցության փոխվելու հետ, որին նախորդում են ձուլման այնպիսի տարրեր, ինչպիսիք են արտագրականը և մշակութալեզվայինը:

ՍՄԿԿ-ն և սովետական կուսակցությունը վճռակամորեն հանդես են գալիս ազգամիջյան մերձեցման ամեն տեսակ ստիպողականության դեմ: «Մենք դեմ ենք այն միտումնե-

լին, որոնց նպատակն է արհեստականորեն վերացնել ազգային առանձնահատկությունները: Բայց մենք նույնքան էլ անիմուլյատրիկ ենք համարում զրանց արհեստական ուճացումը»²² — ելլում է կուսակցության XXVI համագումարին ՍՄԿԿ Կենտկոմի տված հաշվետու զեկուցման մեջ:

Ելույթ ունենալով ՍՍՄՄ կազմավորման 60-ամյակին նվիրված հանդիսավոր նիստում՝ Յու. Վ. Անդրուպովը քննադատել է «Անփոփելով կատարվածի արդյունքները, մենք, բնականաբար, գլխավոր ուշադրությունը նիքրում ենք այն բանին, ինչը զեռ պետք է արվի Մեր վերջնական նպատակն ակնաչառ է: Դա, Վ. Ի. Լենինի խորհրդով ասած, «ոչ միայն ազգերի մերձեցում է, այլև նրանց միաձուլում»: Կուսակցությունը լավ է հասկանում, որ զեպի այն նպատակն է տանում երկար ճանապարհ: Այստեղ ոչ մի կերպ չի կարելի առաջ վազել, ինչպես նաև չի կարելի թույլ տալ նաև արդեն հասունացած պրոցեսների կասեցում:

Ազգային հարցի լուծման գործում եղած հաջողությունները բնավ չեն նշանակում, թե վերացել են այն բոլոր պրոբլեմները, որոնք ծնուն է միասնական պետության շրջանակներում բազմաթիվ ազգերի և ազգությունների կյանքի ու աշխատանքի բուն գիտարդ: Նման բան հազիվ թե հնարավոր է, քանի զեռ գոյություն ունեն ազգերը, քանի զեռ կան ազգային տարբերությունները: Իսկ զրանք գոյություն կունենան երկար ժամանակ, շատ ավելի երկար, քան դասակարգային տարբերությունները:

Ահա թե ինչու զարգացած սոցիալիզմի կատարելագործումը, իսկ մենք հենց այդպես կարող ենք սահմանել արդի փուլում կուսակցության և ժողովրդի գործունեության գլխավոր բովանդակությունը, պետք է ընդգրկի նաև կշռագատված, գիտականորեն հիմնավորված ազգային բազաբանականությունը»²³:

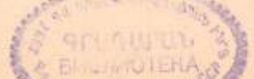
Հրեաների իրավահավասարությունն արտահայտվում է նաև բազմազգ սովետական պետության շրջանակներում իր պետականության՝ Հրեական ինքնավար մարզի, Հրեաների ինքուղով շախատող մշակույթի հիմնարկների սովայությունը: Այսպիսով, Հրեա ազգությունը հնարավորություն ունի ազատ դարձանալու սովետական ժողովուրդների ընտանիքում: Ներ-

կայումս ՍՍՄՄ-ում Հրեա բնակչության բնորոշ են ոչ թե ազգի հատկանիշները, այլ մի բանի բնահանուր կրթիկական գծերը: Դրանց թվին են պատկանում ծագման բնչահանություն մասին պատկերացումը, երկնզվության տարրերը, կենցաղի և ավանդույթների առանձնատարկությունները:

Կապիտալիստական երկրներում, որտեղ ժողովուրդակա թ մյն հրեական ծագում ունեցող անձինք են ապրում, հրեական հարցը զեմոլրատական լուծում չի ստացել: Չնայած ձևական իրավահավասարությանը, ԱՄՆ-ում և մյուս կապիտալիստական երկրներում Հրեա բնակչությունը աշխատանք, կրթություն, բնակարան ստանալու ենթարկվում է զանազան խտրականության: Կառավարող դասակարգի առավել հետադիմական շրջանների կողմից բուրժուվոգ Հրեատալցությունը խորնդոտում է Հրեաների մեկուսացվածության վերացումը: Միեռուն ժամանակ այդ մեկուսացվածության ամրապնդմանը նպաստում է նաև հրեական բուրժուական նացիոնալիստների, նախ և առաջ սիոնիստների գործունեությունը: Հրեա ազգայնամուլ բուրժուական ձգտում է յուրատեսակ «հրեական ազգամշակութային ինքնավարության» արմատավորման միջոցով իրեն ենթարկել աշխատավորներին: Առեղծված է հրեական համայնքների ճյուղավորված կառուցվածք, որը ներառում է բազմաթիվ հասարակական-բազաբական, մշակութալուսավորական, բարեգործական, կրոնական և այլ կազմակերպություններ, որոնց նպատակն է մեկուսացնել Հրեա բնակչությանը այն ժողովուրդներից, որոնց միջավայրում նրանք ապրում են:

Կապիտալիստական պետությունների մեծ մասում Հրեա բնակչությանը կարելի է բնորոշել որպես էթնիկական խնդիր կամ որպես էթնիկական փոքրամասնություններ: Փաստորեն ոչ մի կապիտալիստական երկրում Հրեաների ազգության իրավունքը չի ճանաչվում, զեռ ավելին, Հրեական էթնիկական նույնացումը նենգափոխվում է հրեական կրոնական նույնացումը:

Ներկայումս Իսրայելում ապրում է հրեական ծագում ունեցող ավելի քան 3 մլն մարդ, որոնք կազմում են այդ

պետության բնակչության մոտ 85%-ը: Այստեղ, օբյեկտիվ գործոնների ներգործությամբ, հրեա բնակչությունը կազմում է իսրայելական ազգի համախմբող էթնիկական միջուկը: Իսրայելի հրեա բնակչությունը ձևավորվել է սֆյուռքի էթնիկական տարրեր խմբերի ներկայացուցիչներից, որի հետևանքով մինչև այժմ կրկում պահպանվում է տարբեր հրեական էթնիկական ենթամիջերի գոյությունը՝ Բուրայելի բնիկներ, արևմտյան հրեաներ և արևելյան հրեաներ (գերբնիկներ) ենթամիջերը իրենց հերթին բաժանվում են տուսական, օգրմանական, ռումինական, լեհական և նույնիսկ «անգլոսաքսոնական», ինչպես նաև «սեննյան», «իսրայել», «Բուրայել» հրեաների և այլն):

Եթև խոսելու լինենք Իսրայելի պետության ստեղծման պատմության մասին, ապա հարկ է հիշել, որ 1947 թվականի ապրիլին ՄԱԿ-ի գլխավոր ասամբլեայի առաջին արտակարգ նստաշրջանում, քննարկելով ապագա Պաղեստինի նախագիծը, Սովետական Միությունը հանդես էր գալիս «հրեաների և արաբների համար հավասար իրավունքներով միասնական արարտ-հրեական պետություն»²⁴ ստեղծելու միջոցով Պաղեստինի հարցի լուծման օգտին: Այդպիսին էր նաև Պաղեստինի կոմունիստական կուսակցության դիրքորոշումը: Սակայն պաղեստինյան հարցի այդպիսի լուծումը մնաց անիրագործելի իմպերիալիզմի, սինդիզմի և արաբական ռևոլյուցիոն հակասակաստեթյան պատճառով: Քանի որ միասնական պետության ստեղծման առաջադրված մեթոդն էր ՄԱԿ-ի արտահայտված նույնպես Պաղեստինի բաժանման երկու պետության՝ արաբական և հրեական:

Այդ հարցում Բուրայելի առաջադեմ ուժերի դիրքորոշումն արտահայտված է մասնավորապես իսրայելցի կոմունիստների XVII համագումարի բանաձևում. «Մեր կոմկուսը ելնում է այն հիմնական դրույթից, որ Պաղեստինը պատմական զարգացման ընթացքում դարձել է երկազգային երկիր, որ պաղեստինյան արար ժողովրդի հետ միասին այնտեղ ձևավորվել է հրեա ժողովուրդը: Այս պրոպանդիստական օլիգը շունի «Պաղեստինի հրեա ազգ» հասկացությունը իրականում գոյություն չունեցող «համաշխարհային արտա-

տարածքային հրեա ազգ» սինդիստական հասկացության հետ շփոթելու սինդիստ գաղափարախոսների փորձերը հետ: Թուրքական շրջանում ազգ ինքնորոշման իրավունք ունի նոր պայմաններում, որոնք ստեղծվել են Պաղեստինում նրա երկազգային երկիր դառնալուց հետո, ազգային հարցի շինարարությունը նրա ժողովուրդներից յուրաքանչյուրի՝ հրեա ժողովրդի և պաղեստինյան արար ժողովրդի ինքնորոշման իրավունքի իրականացումն է: Բնագրիակալիզմը, սինդիզմը և արարական հետադիմական շրջանները արդեն 1948 թվականի պատերազմի ժամանակ գործում էին ՄԱԿ-ի 1947 թվականի բանաձևով նախատեսված պաղեստինյան արարական պետության ստեղծման և պաղեստինյան արար ժողովրդի ինքնորոշման իրավունքի իրականացման դեմ»²⁵:

Պարզաբանելով սովետական դիրքորոշումն Իսրայելի նկատմամբ, Ա. Ա. Գրունիկոն ընդգծել է. «Այս շրջանի բոլոր երկրները, այդ թվում նաև Իսրայելը, այստեղ ոչ մեկի մեջ կտակած չի կարող լինել, պետք է հնարավորություն ունենան որպես անկախ սուվերեն պետություններ գոյություն ունենալու և դարգանալու Մերձավոր արևելքում: Սովետական Միությունը չէ, որ պետք է առաքի Իսրայելի գոյության դեմ: Մենք ինքնուրույն շրջանային իսրայելական պետություն ստեղծելու առաջադրություն ենք մտցրել ՄԱԿ, կր Պաղեստինի նկատմամբ անդրիսական մանդատը կորցրել էր իր նշանակությունը: Բուրայելը պետք է դեհառատի Սովետական Միության դիրքորոշումը: Բայց, ըստ երևույթին, իսրայելցի գործիչների շրջանում հաղթում են այլ նկատառումներ և այլ շահեր: Ըստ երևույթին ուրիշի տարածքներ զավթելու տենչը նրանք ամեն ինչից վեր են դասում: Այդ տեսակետն անհետաժեռ էր»²⁶:

Հնարավորություն է ընձեռնում հետևություն անել, որ այսպես կոչված հրեական հարցը Իսրայելի դիրքորոշման տեսանկյունից փոփոխված բովանդակություն է ստանում: Քանի որ Բուրայելի հրեա բնակչությունը դարձել է իսրայելական ազգի համախմբող միջուկը, ապա հարցն այն է, թե ինչպիսին կիսի հարեան ժողովուրդների հետ այդ ազգի փոխհարաբերությունների բնույթը:

Իւրայելիցի կոմունիստների արդէն հիշատակված «Հրեական հարցը և սիոնիզմը մեր օրերում» բանաձևում սովում է. «Հրեաների և Իւրայելի ամբողջ բնակչության դիմադր պրօբլեմը օտարերկրյա կապիտալից և իմպերիալիստական տերութիւններից կախվածութեան վերացումն է, հաշտութեան հասնելը՝ հարևան արաբական երկրների հետ իրավունքները, այդ թվում պաղօստինյան արաբ ժողովրդի և առաջին հերթին արաբ դաղթականների օրինական ազգային իրավունքները փոխադարձաբար հարգելու հիման վրա և Իւրայելի պետութեան գրոթիւան ու նրա ազգային իրավունքների ճանաչումը»²¹:

Իւրայելի դժգոհին պայմաններում, կըր սիոնիստական վարչակարգը շովինիստական հիստերիա է բորբորում և ուժեղացնում հարձակումը դեռևս պահպանված դեմոկրատական ազատութիւնների սեւցորդների վրա, կոմունիստներն արխարար մերկացնում են սիոնիստական գաղափարախոսութեան ու բաղաբական պրակտիկայի հակածողութիւնը կէջլունը: Իւրայելի կոմունիստական կուսակցութեան 1982 թվականի փետրվարին տեղի ունեցած XIX համագումարը հայտարարեց. «Մեր կոմունիստական կուսակցութեանը կրկին հաստատում է համագումարներում իր կողմից արված սիոնիստական գաղափարախոսութեան և պրակտիկայի գնահատականները: Սիոնիզմի գաղափարախոսութեանը և պրակտիկան արտահայտում են իւրայելական ու օտարերկրյա խոշոր բուրժուազիայի շահերը և հակասում բանիւրների ու ժողովրդական լայն զանգվածների իղձերին: Իւրայելի սիոնիստական կառավարող շրջանների քաղաքականութիւնը խոշորագոտում է սեզիտնում Իւրայելի ինտելլիգենցիանը, արաբական երկրների հետ արդարացի ու կայուն խաղաղութեան հաստատման և դետազի է ենթակում բուն Իւրայելի սպաբան: Իւրայելը նարական համակողմանի ճգնաժամը սիոնիզմի տիրապետող քաղաքականութեան հետևանքն է, որին բնորոշ են շովինիզմը, ազդի սիոնիստական ուժերին ծառայելը: Այդ պատճառով սիոնիստական գաղափարախոսութեան ու պրակտիկայի դեմ

մղվող պայքարը համապատասխանում է Իւրայելի բանվոր դասակարգի և ամբողջ ժողովրդի շահերին»²²:

Սիոնիզմն իմպերիալիզմի հարվածային շոկատն է Մերձավոր արևելքում: Զգուշով Մերձավոր արևելքում հարստանի իրենց նեոգաղութատիրական տիրապետութիւնը, ԱՄՆ-ի կառավարող շրջանները հուշը դնում են Իւրայելի սիոնիստական վերնախավի և արաբական սեւիցիայի վրա, որպեսզի պարտութեան մատնեն արաբական աղգային-ազատագրական շարժումը: «...էլ ալկիլ ահրեսալ է գտնում նրանց եղկիկ դիրք, այբեր խրախուսում են իւրայելական ծայրահեղականներին՝ ամերիկյան իմպերիալիզմի և միջազգային սիոնիզմի՝ որպէս իմպերիալիստական ազդեակի շրջանների գործիքի դերը»²³. — Նշվեց ՍՄԿԿ XXIV համագումարում:

Ռեյկանի վարչակարգը բացահայտորեն Իւրայելին իր ստատանդիական դաշնակիցը՝ հայտարարեց: Վարկեղտնում ընդգծում են Ռեյ Ալվիլի «սեմիտիստիկութիւնը» Մերձավոր արևելքում իրենց իմպերիալիստական պլաններն իրագործելու համար: Զէ որ Իւրայելը սեզիտնի միակ պետութիւնն է գաղաքացած կապիտալիստական արտադրական հարաբերութիւններով և ծայրահեղ հետադիմական բուրժուական վարչակարգով, որի պարտնական դաղափարախոսութեանը սիոնիզմն է: Իւրայելի կառավարող վերնախավը սեմիտիկութեան կառավել է ԱՄՆ-ի հրեական ծագում ունեցող մանուպրիստական բուրժուազիայի հետ: Սիոնիստների սոսիզմն ու էքսպանսիոնիզմը կրօնը դարձնում են արարաչան ժողովուրդների ազգային ազատագրութեան անհաշտ թշնամիներ:

Զարմանալի է, որ Ռեյ Ալվիլը դարձել է վաշինգտոնի սիոնիստական և ռաղմական օգնութեան դիմադր հասցեատերը, որի օգնութիւնն Իւրայելին 2 տեղում սերազանցել է այն ամբողջ օգնութեանը, որը երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո Մարշալի պլանով նա ցույց էր ալկել Արևմտյան Եվրոպայի կապիտալիստական երկրներին: Ռա հետևանքով Իւրայելում սեմիտիկ վիթխարի ռաղմական մեքենա, որն ամենկէին չէր համապատասխանում այդ պետութեան մարդկային և տնտեսական կարողութեանը:

Աճերիկյան իմպերիալիստների հովանավորությամբ 1978 թվականին Քեմփ Դեկորում Մ. Բեգինի և Ա. Սազաթի միջև գործարք կնքվեց, որը եզրփոսուր հակադրեց մնացած արաբական պետություններին և ճանապարհ բացեց սրնոխտներին նոր պրեսիվիզ գործողությունների համար: Գրան հետեցեց ԱՄՆ-ի նոր առատամեն օգնությունը: Աճերիկացիները 1982 թվականի դարձանը Մինչալում թողած օդանավակայանների փոխարեն նեղիկ անապատում երկու հօկայական ավիաբազա կառուցեցին Իսրայելի համար: Ինչպանի վարչակազմը սուվետական սպանակիցիի դեմ պայքարելու պատրվակով պատրաստակամություն հայանեց արաբ ժողովուրդների դեմ ուղղված ամերիկա-իսրայելական սարատե գիական այլանս կազմելու բայլեր ձեռնարկել: Ինչպես ընդգծել է սովետական ղեկավարությունը, այդ բլոկը բացահայտ ապրեհով բնույթ ունի. «Իսրայելական ազրեսուրը ԼԵԿ տեանում է, զգալով իր անդրօվկիանոսյան հովանավորների լրակատար օգնությունը»:

Այսպես կոչված «ԱՄՆ-ի և Իսրայելի սարատեգիական համագործակցությունը» արյուն, ավերածություններ, վիշտ է բերում արաբներիեն³⁰:

Մ. Բեգինի կառավարությունը Անչյանի վարչակազմի լրակատար թողուվությամբ և ազակցությունը ձգտում է պահպանելու հայրը լուծել Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության Գիզիկական ունչաջման միջոցով: 1982 թվականին Արանան կատարած ավազակային ներխուժման ընթացքում սրնոխտները խաղաղ բնակչության իրակական սպանեղ կազմակերպեցին պաղեստինցի գաղթականների ճամբարներում և հինգրանական բազաղներում: Իսրայելական զինուորականության կազմակերպած ցեղասպանությունը հարուցեց ամբողջ մարդկության ցասումն ու վերջովնուրը Մաչաչն օգտվելով վաչիգտոնի հովանավորությունից ու պաշտպանությունից, Բեկ Ավիվը շարունակում է ազրեսիան Արանանում, ձգտելով հասնել այդ երկրից պաղեստինցիների լրիվ վտարմանը և այնտեղ մարիտենտային վարչակարգի հաստատմանը:

Միտնիստների և իմպերիալիստական սեակցիայի համագործակցությունը Մեքեմավոր արևելքով չի սահմանափակ-

վում: Իսրայելի կառավարող շրջանները օգնություն են ցույց տալիս մեր մարդկայի ամենահետադիմական վարչակարգի: Իսրայելական ղեկի ստացողներն են եղել շահաճան Թրանն ու սոմոսական Նիկազոտան, Խաթիստական Ռոզգիտան և միապետական եթովպիան, իսկ այսօր՝ Հարավայրիկյան Հանրապետությունը, Մալվադրը, Հարավային Արևան, Քալվանը և այլ երկրներ: Միտնիստական հատուկ ժողովությունները իմպերիալիստական հետախուզությունների հետ միասին բայքսուլի գործողություններ են իրագործում փաստորեն աշխարհի բոլոր մասերում:

ԱՄՆ-ում և մյուս իմպերիալիստական սերունդներում սրնիստական շրջանները գործում են որպես ուզամարյունարբերական կոմպլեքսի աշակիցներ, դաշինքի մեջ են մտնում ամենահետադիմական ուժերի հետ, ախտախորեն մասնակցում են բանջորական շարժման դեմ, միջազգային կոմունիստական թուլացման դեմ մղվող պայքարին: Միտնիստները նկատելի դեր են խաղում ՍՄՄ-ի և սցեիալիստական ընկերակցության մյուս երկրների, միջազգային կոմունիստական շարժման և ազգային աղտաղության համար ամարտնուղ ուժերի դեմ մղվող բայքսուլի գործողություններում:

Մեր երկրի նկատմամբ սրնիստների ստույթները բացատրում է նրանով, որ ՍՄՄ-ում մարդկության պատմության մեջ առաջին անգամ վերջ է արված դասակարգային շահագործմանը և ազգային ճնշմանը, ինչպես նաև հրեատացությունը:

Դրա հետ միասին սրնիստների հակասովետական կամպանիան դարձել է իմպերիալիստական սեակցիայի զիններից մեկը միջազգային լավամտության թուլացումը, սովետա-ամերիկյան հարաբերությունների նորմալացումը վրձեցնելու գործում: Այսպես, սրնիստական լոբբիի նախաձեռնողի դեր խաղաց ԱՄՆ-ի կոնգրեսի կողմից 1974 թվականին Ջեկսոնի տիրապետական լրացումն ընդունելու գործում, որը խանգարեց ՍՄՄ-ի և ԱՄՆ-ի միջև անտարստանական կապերի զարգացմանը: Միտնիստներն ախտախորեն մասնակցեցին Քարտերի վարչակազմի սանձաղթած ամարդու իրավունքների պաշտպանության համայնախալին,

գրպարտութիւններ տարածելով ՄՍՀՄ-ում հրեաների գրութեան մասին, հայտարարելով «սովետական հրետալացութեան» մասին: Ներկայումս սիոնիստական շրջանները ակտիվորեն նյութեր են փխում «սովետական սպանալիթրի» մասին, մասնակցում ժողովրդական և հաստատան գործերին միջամտելու փորձերին:

Որո՞նք են «սովետական հրեաների պաշտպանութեան» սիոնիստական կամպանիայի նպատակները: Գլխավոր նպատակն է խախտել սովետական բազմազգ ժողովրդի միասնությունը, միմյանց հակադրել հրեաներին և մյուս ազգությունների բաղաբաղներին, վերածնել ազգային գաղութությունը, հարուցել սովետական հրեաների մեջ սիոնիստական, մյուս սովետական ժողովուրդների շրջանում՝ հրետալացարամադրութիւններ: Իրա չետ միասին սիոնիստներն առաջ են քաշում սովետական հրեաների զանվածային արտագաղթի պահանջը: Եւրոպայի սիոնիստ կառավարողները քնդանոթի նոր մտի կարիք են զգում արաբական ժողովուրդների դեմ ուղղված ագրեսիայի, օկուպացված արաբական հողերը բնակեցնելու համար: Սովետական հրեաներին մեկուսացնելու մյուս մեթոդը սիոնիստները համարում են «ՄՍՀՄ-ում հրեական մշակութային ազատ զարգացումը», նկատի ունենալով տիրակալի հրեական «ազգամշակութային ինքնավարութեան» առեղծված մեր երկրում, որը ժամանակին մերկացվել էր Վ. Ի. Լենինի կողմից:

Սիոնիստական պլանները ձախողման են դատապարտված: Սովետական հրեաների զերակչիւս մեծամասնությունը մերժում է սիոնիստական կոչերը: Մյուս ազգութիւնների բաղաբաղների հետ միասին նրանք համատարիմ են իրենց սոցիալիստական հայրենիքին: Սովետական Միությունում սիոնիզմի և հրետալացութեան վերածնունդի համար հող չկա: Կուսակցութեան XXVI համագումարի փաստաթղթերում քննդգծվում է. «ՍՄԿ-ն պայքարել է և միշտ էլ վճռականորեն կպայքարի սոցիալիզմի բնույթին խորթ անպիտի երևույթների դեմ, ինչպիսիք են շովինիզմը կամ նացիոնալիզմը, ամեն տեսակ նացիոնալիստական ինդեպիւրտմաների դեմ, լինի դա, ասկեր, հրետալացութիւնն թէ սիոնիզմ»³¹:

Գլուխ I

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍԻՈՆԻԶՄԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՎԱՆ ԴԱՄԱԿԱՐԳԸ

Սիոնիզմը որպէս քաղաքական հոսանք կազմակերպորեն մեկավորվել է անցյալ դարի վերջերին: Այդ ժամանակաշրջանում աշխարհի տարրեր երկրներում սկսեցին առաջանալ հրեական բուրժուազգայնական կազմակերպութիւններ, որոնք պայքարում էին բանվոր զասակարգի հեղափոխական շրջման դեմ, հանուն հրեական ծաղում ունեցող բուրժուազիայի տնտեսական ու քաղաքական ազդեցութեան ամրապնդման, հանուն հրեա բնակչութեան մեկուսացվածութեան ուժեղացման:

Միջազգային սիոնիզմի կառուցվածքում առաջատար տեղ գրավեց Համաշխարհային սիոնիստական կազմակերպությունը (ՀՄԿ), որն ստեղծվել է 1897 թվականին, Եվլեյցալիայի Բազել քաղաքում: Նրա «Սիոնիզմի հայրը» դարձավ լուգոբոլ Ք. Հերցլը, որը երկու տարի քաղաք առաջ էր բերական պետությունը՝ գրբուլիում առաջադրել էր հրեական հարցի տարածքային-քաղաքական լուծման ծրագրերը: «Մեր սիոնիստներին հազար տարվա ընթացքում, — ապացուցում էր Հերցլը՝ դիմելով բարոն Հերցլին, Ռոտշիլդներին և հրեական ծագում ունեցող մյուս կապիտալիստներին, — մեզ մոտ միասնական քաղաքական ղեկավարութիւն չկար: Ես դա համարում եմ մեր մեծագույն դժբախտութիւնը: Այն մեզ ավելի շատ վնաս է պատճառել, քան հետապնդումները: Հենց դա է մեր ներքին տրամվածութեան պատճառը... Եթէ մեզանում միասնական քաղաքական ղեկավարութիւն լինէր, ապա մենք կարող էինք նկատմութեան լինել հրեական հարցի լուծմանը: Նախքան իր քաղաքական ծրագրերը հրապարակելը, Հերցլը դիմեց հրեա խոշոր բուրժուազիայի առաջատար ներկայացուցիչների աջակցութեանը:

Հերցի առաջարկած ծրագրով նախատեսվում էր ստեղծել միջազգային սինդիկատի քաղաքական ու ֆինանսական կենտրոններ՝ «Հրեական բեկերոյթյուն», որը պետք է սինդիստական պահանջների բավարարման շուրջը բանակցություններ վարեր իմպերիալիստական տերությունների կառավարությունների հետ, և «հրեական կամպանիա», որն անհրաժեշտ միջոցներ պետք է տրամադրեր սինդիստական գործունեության ֆինանսավորման համար: Այդպիսիք դարձան ՆՄԿ-ն և 1902 թվականին ստեղծված «Հրեական զազուլթային տրեստը»: Ավելի ուշ սինդիկատի կազմակերպական ցանցը ձյուլաերզված բնույթ ստացավ:

Սինդիկատի կազմակերպական կառուցվածքը մի քանի առանձնահատկություններ ունի: Ետի, այն սահմանափակված է՝ մեկ երկրի կամ մեկ սեփերի շրջանակներով, այլ միջազգային բնույթ է կրում: Սինդիստական քաղաքական գործունեությանը են զբաղվում փաստորեն բոլոր զարգացած կապիտալիստական երկրներում և քաղմամբիվ զարգացող պետություններում: Երկրորդ, այդ կառուցվածքի յուրահատկությունը դրսևորվում է նրա բազմախառնության մեջ, որի նպատակն է քնդզրկել հրեա բնակչության ամենաբազմազան խավերը (բազ սոցիալական գրուբյան, պրոֆեսիոնալ պատկանելության, տարբեր, ձուլվածության աստիճանի): Դրանում է բացատրվում հարյուրավոր օպոզային», «սեդիոնալ» և «միջազգային» սինդիստական ու սինդիստամետ կազմակերպությունների առկայությունը, որոնցից շատերը քողարկվում են կոնսական, մշտականային, լուսավորական, մարզական, բարեգործական և այլ «հրեական» հիմնարկների ցուցանակների տակ: Երրորդ, հիմնական սինդիստական միավորումները սերտորեն կապված են Խաբալիի պետական ապարատի հետ, և, ըստ էության, սերտաճել են նրա հետ: Խաբալիի կառավարական հիմնարկների և նրա սահմաններից դուրս գործող սինդիստական կազմակերպությունների համակցությունն էլ ավելի լայն մասշտաբներ է ընդունում: Զորքորդ, միջազգային սինդիկատի կազմակերպական կառուցվածքը ներառում է լորբիստական հիմնարկների մի ամբողջ ցանց, որոնց նպատակն է տարբեր երկրներում կառավարությունների, պառլամենտների, քաղաքա-

կան կուսակցությունների, լայն հասարակական կարծիքի վրա «եկրսից» ներգործելը: Ընդամենի առանձնահատուկ նշանակություն ունի կապիտալիստական աշխարհում մասսայական ինֆորմացիայի միջոցների վրա սինդիստական պրոպագանդային աղիցույթները:

Ում են ծառայում սինդիստները

Մամանակակից սինդիկատի միջազգային համակարգի առկայությունը չի նշանակում համաշխարհային արտատարածքային հրեա ազգի գրույթյուն: Ի կարելի խոսել նաև համաշխարհային հրեա բուրժուական դասակարգի գրույթյան մասին: Միայն Խաբալիում է այն համախորժիկ օրպես կառավարող դասակարգ: Մյուս արևմտյան երկրներում հրեական ծագում ունեցող կապիտալիստները «տեղական» ամերիկյան, ֆրանսիական, անգլիական և այլն, բուրժուազիայի բողիցացուցիչ մասն են: Թեև ԱՄՆ-ի, Ֆրանսիայի, Անգլիայի կապիտալիստ հրեաների մեծամասնությունը ամբողջությանը չի ձուլվել, նրանց շահերն սկզբունքորեն չեն տարբրվում այլ ծագում և զավանսք ունեցող կապիտալիստների շահերից:

Դրա հետ միասին տարրեր երկրներում հրեա բուրժուական ունի որոշակի առանձնահատկություններ, որոնք կրան առանձնապես են բուրժուազիայի մյուս շրխատներից: էթնիկական պատկանելությունը, հրեական զավանսքը, սուր մրցակցային պայքարի բազմազարյան ավանդույթները՝ այդ ամենը կանխորոշեց իրենց դիրքերը պաշտպանելու և ամրապնդելու համար հրեական բուրժուական նացիոնալիզմն օգտագործելու հրեա կապիտալիստների ձգտումը: Մի կողմից, բուրժուական վերնախավը հրեա զանգվածների շրջանում առաջդիմական միտումներին հակադրելու, հանուն հասարակության հեղափոխական վերակառուցման պրոլետարիատի ծավալած պայքարից նրանց կորելու համար բորբորում է նացիոնալիզմը: Մյուս կողմից, հրեական համայնքի նկատմամբ վերահսկողության պահպանումը հրեական ծագում ունեցող բուրժուազիային թույլ

է տալիս նրան օգտագործել կապիտալիստներէ մյուս խմբերէի գնմ մղող մրցակցային պայքարում:

Ռոտշիլդներէ, Ջելիգմաններէ, Ուորրենթներէ, Լուպեն-Տէլմաներէ, Հիրշներէ, Քլայմաններէ և Տրեսկան վերնախավի մյուս ներկայացուցիչներէ բանկիրական տոճները արդէն XIX դարում աչքի ընկնող դիրքեր էին գրավում Անգլիայի, ԱՄՆ-ի, Ֆրանսիայի, Իերմանիայի և մյուս կապիտալիստական երկրներէ անտեսական կյանքում: Անցյալ դարի վերջերին—մեր դարի սկզբներէն Տրեսկան ծագում ունեցող խոշոր բուրժուազիան մտաւ է գործում թեթիկ արդյունաբերութիւն և նազիկ արդյունահանման բնագավառ, ինչպէս նաև վիթխարի երկաթուղային ընկերութիւնները: Միաժամանակ տեղի է ունենում գլխավոր կապիտալիստական տերութիւններէ մտնողութիւնային բուրժուազիայի հետ հրեա կապիտալիստներէ սերտաճման պրոցես: Մորգաններէ, Ֆորդերի Ռոյթսըններէ, Դուպուներէ, Մեյքոններէ, Ֆլիկներէ և արդյունաբերութիւն մյուս «Տրամանաւորներէ» հետ միասին Տրեսկան ծագում ունեցող մտնողութիւնները մտան ֆինանսական օլիգարխիայի կազմի մեջ:

Մեր օրերում կապիտալիստական էկոնոմիկայի մեջ ակտիվորեն գործում են հրեա բուրժուազիայի մի ամբողջ շարք տիկ ու նոր տոճներ, թեպէտ ներկայումս, որպէս կանոն, նրանց ներկայացուցիչները մասնակցում են էմբիոնական և կրօնական խառը կազմ ունեցող մտնողութիւնէրի դիրքակտորներէ նկատելին: Մի շարք խոշոր կուրպորացիաներում և մտնողութիւնային միավորումներում Տրեսկան ծագում ունեցող բուրժուազիայի ազդեցութիւնը պերպրող է:

Այսպէս, Մեծ Բրիտանիայում առաջատար ֆինանսական կայարութիւններէ մեջ «Ռոտշիլդներ—Մեյքոններ—Օպենհայմեր» խումբը երրորդ տեղում է գտնվում: «Անգլիայի իմպերիալիստական էկոնոմիկայի վերամշակող արդյունաբերութիւնային նշանակութիւն աճի համեմատ Ռոտշիլդները կորցնում էին իրենց տիրապետող դիրքը: Սակայն եթէ վերջիններս իմպերիալիստական էկոնոմիկան ամբողջութեամբ, հաշիվ անելով նաև ինքնազուկան կապերը, այս Ռոտշիլդները շարունակում են եթէ ոչ առաջատար, ապա, համեմատելիս, պատմաւոր տեղ գրավել ամենահզոր խմբաւորում-

ներէի մեկում: Այդ տան էական դիրքերը կապված են նազիկ և գունավոր մետաղների արդյունաբերութիւն մեջ առաջատար մեծարմարներէ հետ»,— գրում է անգլիացի առաջատար անտեսական Մ. Ա. Շարպոլովիչը: Այսպէս, Ռոտշիլդներէ վերահսկում են «Ռոյալ գատաշ-Տէլլը», որը կապիտալիստական աշխարհի խոշորագույն նազիլիստ մտնողութիւնն է: ԱՄՆ-ի սահմաններէ դուրս:

Մայի վերոհիշյալ խմբերէց, հրեա բուրժուազիայի վերնախավում հաստատուն կերպով ամրապնդվել են Վոլթսոններէ, Ջիֆերի, Ուորրենթներէ, Ջելիգմաններէ, Մարքսերի, Սիկկսներէ, Քլորների, Սաչարներէ և այլ ընտանիքներ, որոնք գործում են թեթիկ արդյունաբերութիւն ու անտորի լուծակալի և ապահովագրական ընկերւանում:

Ֆրանսիայում հրեական ծագում ունեցող բուրժուազիան ներկայացված է նախ և առաջ այդ նույն Ռոտշիլդներէ ու Լապարներէի տոճներով, որոնք հաստատուն կերպով ինտելլիցանցվել են այդ երկրի էկոնոմիկայի մեջ: Ֆրանսիայի էկոնոմիկայում վերջին գերերը չեն խաղում նաև Բաում-Շարտներէներէ, Մայքներէ, Դրեյֆուսներէ, Դաստներէ ընտանիքները: Հոլանդիայում նկատելի գեր է խաղում Ֆրիլանցերի տոճը, որը վերահսկում է էլէկտրոնային արդյունաբերութիւն աշխարհում խոշորագույն կոնցենտրացիոն մեկը, Պեձում իրենց դիրքերը վերնակազմին են Ուորրենթներ և Ջելիգմանները: Իտալիայում խոշոր կապիտալիստներէ թիւում տեսնում ենք նույն անունները՝ Լազարներ և Մաչերեր:

Ամերիկայ և անգլիական մտնողութիւններէ հետ կապված հրեա բուրժուազիան թիշ կէտ չունի Հարավաֆրիկայան Հանրապետութիւնում: Ամենաազդեցիկը Օպենհայմներէն ընտանիքն է, որը վերահսկում է ալմաստի համաշխարհային արդյունահանման 1/6-ը և ոսկու համաշխարհային արդյունահանման 1/6-ը: «Անգլո-ամերիկայի գրուպ» կոնկորմիտատ, որտեղ տիրապետում են Օպենհայմներէ, գործում է անգլիական Ռոտշիլդներէ կայարութիւն հետ սերտ կոնտակտով: Այն կապված է նաև Մորգաններէ մտնողութիւնային խմբի հետ (ԱՄՆ): Հարավային Ամերիկայում, ատանձնապէս Բրազիլիայում և Արգենտինայում, նույնպէս խիստ նկատելի է հրեական ծագում ունեցող տեղական կապիտալիստներէ ազդեցութիւնը:

Հրեա կապիտալիստների ամենահզոր և բազմաբան համբավորումը աճել է ԱՄՆ-ում: Ավանդաբար նրա ֆինանսական նեղուկը Ուոլ սթրիթի մի շարք հզոր ինվեստիցիոն ֆիրմաներն են:

Ինվեստիցիոն-բանկային ֆիրմաների դերը որոշվում է ոչ թե սեփական խոշոր կապիտալների առկայությամբ (այնուցանիշներով երանք տասնյակ անգամներ զերտն են առևտրական բանկերին), այլ արդյունաբերության, շինարարության մեջ և առևտրում գործող բանկերի ու կորպորացիաների ֆինանսական կապերի համակարգում նրանց գրաված ստրատեգիական դիրքով: Ինվեստիցիոն-բանկային ֆիրմաները կազմակերպում են կորպորացիաների արժեթղթերի տարածումը շուկայում, յուրացնելով շահույթը, որը գերազանցում է իրենց սեփական կապիտալը: Նրանց ձեռքով է անցնում նոր ընկերությունների արժեթղթերը վաճառելի հանելը: Դա ինվեստիցիոն-բանկային ֆիրմաների բիշ ազդեցությունն չի տալիս այն կորպորացիաներում, որոնք օգտվում են նրանց ծառայություններից: Բացի դրանից, ինվեստիցիոն բանկերը հաճախ են հարուստ ռանտիներ կապիտալները տնօրինելու իրավունք ստանում, որը նրանք թույլ է տալիս իրենց դիրքերն ամրապնդելու համար արդյունավետ օգտագործել ձեռնկանորեն իրենց շպակահանդ միջոցները:

70-ական թվականների երկրորդ կեսին ԱՄՆ-ի ինվեստիցիոն ոլորտում բանկիրական տները միջև ուժերի նոր հարաբերակցությունը կանխորոշող կարևոր փոփոխություններ տեղի ունեցան: Ինչպես երևում է, դրա պատճառներից մեկը ինվեստիցիոն բանկերի՝ որպես «բնառնական» պարտնյութների հին կազմակերպության, հաջող գործելու անընդունակությունն էր՝ նրանց բիզնեսի բնագավառում կապիտալի համակենտրոնացման անմիջաբան զգալիորեն արագացման պայմաններում: Դրա հետևանքով Ուոլ սթրիթը ճարտանագ ինվեստիցիոն ֆիրմաների, այդ թվում նաև նրանց ձույման իսկական ալիքը, որտեղ ներկայացված էին հրեա բանկերները: Վ. Ֆ. Ռոտշիլդը՝ ֆիրման կանանց «Ունտերբերգ, Քոուրթեն» ֆիրմային, «Բեյլը գրուպ» ֆիրման՝ «Միտչել Լաբլինգին», «Լեք, Ռուպո» ֆիրման՝ «Հոնոբլյուսեր, Ուիքս

Կոկս Ընդ Քրասկին»: Իսկական սենսացիա էր 1977 թվականին երկու հին մրցակիցների «Լիմեն բրադերս» և «Քոն, Լեք» ընկերությունների միավորումը:

1977 թվականին 25 խոշորագույն ինվեստիցիոն ֆիրմաներ ստացան ԱՄՆ-ի ամբողջ ինվեստիցիոն եկամտաների 1/4-ը՝ 4,7 մլրդ դոլարից 3,3 մլրդ: Այդ ֆիրմաների առաջատար խմբի մեջ մտնում են մի շարք ընկերություններ, որոնցում լայնորեն ներկայացված է հրեական ծագում ունեցող ամերիկյան բուրժուազիան: Դրանց թվին են պատկանում հետևյալ ֆիրմաները՝ «Լեք, Ռուպո, Լոստրյուսեր», որն ըստ եկամտաների մեծությամբ խոշորագույն ինվեստիցիոն ֆիրմաների ցուցակում գրավում է 4-րդ տեղը, «Բեյլը գրուպ»՝ 6-րդ տեղը, «Գուդման, Սաքս Ընդ Քոն»՝ 8-րդ, «Լիմեն բրադերս, Քոն, Լեք»՝ 10-րդ, «Դերբեկ, Բենեհեմ, Լամբերտ»՝ 13-րդ, «Սալունի բրադերս»՝ 14-րդ, «Բեյքեր, Ռոտշիլդ, Պարի-բա գրուպ»՝ 16-րդ, «Սեպեհայմեր Ընդ Քոն»՝ 22-րդ և «Լ. Ֆ. Ռոտշիլդ, Ունտերբերգ, Քոուրթեն»՝ 23-րդ տեղը:

Սակայն ստացին տեղերն այդ ոլորտում պատկանում են ոչ թե «հրեական» ընկերություններին, այլ այնպիսի «անդրաբնական» ֆիրմաների, ինչպիսին է, «Մեքիլ Լինչ Ընդ Քոն», որը կապված է վիթխորի առևտրական բանկերի և պայհոմարքանի ընկերությունների հետ: 25 առաջատար ֆիրմաների մեջ ներկայումս չեն մտնում այնպիսի ինվեստիցիոն տներ, ինչպիսիք են «Զելիգման բրադերս», «ԼեքՔեյմալ Ընդ Քոն» և մի շարք այլ ֆիրմաներ, որոնք ընդհանրապես մի քանի տասնամյակ առաջ մարտնչվորում էին նրա բուրժուազիայի ազդեցությունն Ուոլ սթրիթում:

ԱՄՆ-ի տնտեսական կյանքում ինվեստիցիոն ֆիրմաների առանձնահատուկ նշանակությունը մեծ մասամբ որոշվում է նրանով, որ նրանցից մի քանիսը կարևոր դիրքեր են զբաղում ամերիկյան կապիտալի տնտեսապետական խմբերի կառուցվածքում: Մասնավորապես դա վերաբերում է այն ֆիրմաներին, որտեղ առավել լայնորեն է ներկայացված հրեական ծագում ունեցող բուրժուազիան: Սովետական հեռուստատիվություններում, օրինակ, որպես ինքնուրույն մտնուպոլիտատկան խումբ առանձնացվում է այն ֆինանսական

խմբավորումը, որի միջուկը «Լիմեն բրազերս», «Գուզման Սաբս», «Լազար Ֆրերս Ֆիրմաններն են: Նորաստեղծ «Լիմեն բրազերս, Քուն, Լեր»—«Գուզման, Սաբս»—«Լազար Ֆրերս» մոնոպոլիտական խմբի ունեզուտարները, որի նաև, 80-ական թվականների սկզբներին կազմում էին ամբողջը 30 մլրդ զուլար: «Այդ խումբը գլխավորում է «Լիմեն բրազերս, Քուն, Լեր» Ֆիրման: Այդ մոնոպոլիտական միավորման կարևոր կենտրոններ են նաև «Լիմեն բրազերսը», «Ուան Ուիլյամ սբրիթ», «Մեդիտալ ֆանդ» և «Ջեներալ Ամերիկեն ինվեստիցիոն ինվեստիցիոն ընկերությունները, որոնք տիրում են մի շարք խոշոր արդյունաբերական, առևտրական և տրանսպորտային կորպորացիաների արժեթղթերի ծրարներին: «Լիմեն բրազերս, Քուն Լեր»—«Գուզման, Սաբս»—«Լազար Ֆրերս» խմբավորումը ներկայացված է մետաղաձուլման, ավտոմոբիլային, էլեկտրատաղիտեխնիկական, ինչպես նաև սննդի արդյունաբերության մեջ:

Այդ խմբի ազդեցության ոլորտում գտնվող մի ամբողջ շարք կորպորացիաներ, ինչպիսիք են «Սփերի Ռենդը» (ՏՎ-ն), «Լիթոն ինդասթրիզը», «Ջեներալ դաշինմիրս» մտնում են Պենտագոնի գլխավոր մատակարարների թվի մեջ, և, այսպիսով, փաստորեն դարձել են ԱՄՆ-ի օտարադրությունըրակվան կոմպլեքսի մի մասը: Պետք է սակայն նկատի ունենալ, որ այդ ընկերությունները, որպես կանոն, բնավ էլ չեն գտնվում Լիմենների—Քունների—Լերերի—Գուզմանների—Սաբսերի—Լազարների խմբի անբաժան տիրուպետության ներքո: Նրանցում արժեթղթերի խոշոր ծրարներն ամեն նաև Նյու Յորքի, Կալիֆոռնիայի, Տեխասի ու Չիկագոյի ոչ հրեական ծագում ունեցող մոնոպոլիտների ներկայացուցիչները:

Լիմենների—Քունների—Լերերի—Գուզմանների—Սաբսերի—Լազարների խումբը լայնորեն ներկայացված է նաև առևտրի բնագավառում, որտեղ այն կապված է առաջատար Դանրախանութների և փաստային առևտրի ընկերությունների ցանկի հետ, ինչպես նաև տրանսպորտում ու կինոարդյունաբերության մեջ: Այս խմբի համար կարևոր նշանակություն

ունեն նաև կոնտակտները Լազարների տո՛մի անպիսկան և Ֆրանսիական ճյուղերի հետ:

Մյուս մոնոպոլիտական խմբավորումը, որի մեջ լայնորեն ներկայացված է հրեական ծագում ունեցող խոշոր բուրժուազիան, Լերեր (Վեր, Թուզո, Հուսելյուտեր) — Քելլեր — Բրոնֆմաններ միավորումն է: 80-ական թվականների սկզբներին Լերեր—Քելլեր—Բրոնֆմաններ խմբի ունեզուտարները կազմում էին ամենացն 25 մլրդ զուլար:

Նախապես նրա կապիտալի ներդրման գլխավոր ոլորտը և արդյունաբերությունն էր, առանձնապես ուղեկի խմբիչների արտադրությունը: Ավելի ուշ նա խոշոր կապիտալ ներդրումներ կատարեց անշարժ կալիբի ոլորտում: 60-ական թվականներին նրա ազդեցությունն անեց նախՄիային արդյունաբերության մեջ: 80-ական թվականների սկզբներին նա արժեթղթերի խոշոր ծրարներ ստացավ այնպիսի հսկայական ինդուստրիաներում, ինչպիսիք են «Գլուպոն դե Նեմուրը» և «Քոնեկտը»:

Այսպիսով, ներկայումս Նյու Յորքում կարելի է առանձնացնել ամբողջ երկու մոնոպոլիտական խումբ, որոնցում հրեական ծագում ունեցող կապիտալիտները առաջատար դեր են խաղում: Սակայն սխալ կլիներ համարել, որ այդ խմբերը ներկայացնում են բացառապես հրեա բուրժուազիայի շահերը: Վերջին տասնամյակներում զգալիորեն ուժեղացել է հրեա բուրժուազիայի սերտաճումը ամերիկյան այլ կապիտալիտների հետ:

Դա է վկայում նաև այն փաստը, որ հրեական ինվեստիան բանիային Ֆիրմանները վերջին տասնամյակներում դուները լայնորեն բացել են այլ էթնիկական ծագում ունեցող ազդեցիկ անձանց, առանձնապես կառավարական շրջաններ մուտք ունեցողների առջև: Այսպես, 60-ական թվականներին «Լազար Ֆրերս» Ֆիրման ընդունեց է. Մտիվենսոն-կրասերին՝ ղեմավարտական կուսակցությունից ԱՄՆ-ի պրեզիդենտության կրկնակի թեկնածուի և ՄԱԿ-ում այդ երկրի ներկայացուցիչի որդուն (ավելի ուշ է. Մտիվենսոն-կրասերը ամերիկյան սենատի անդամ էր): «Լազար Ֆրերս» պարտնյոր դարձավ նաև Յու. Բլեկ-կրասերը՝ վերակառուցման և զարգացման միջազգային բանկի նախկին պրեզիդենտի որդին:

«Քոն, Ար» ֆիրման իր պարտնյորը դարձրեց Ք. Ռյուի-կոտսերին՝ հանրապետական կուսակցությունից պրեզիդենտության կրկնակի թեկնածուի որդուն: 1966 թվականից պետական բարձրագույն Նախկին տեղակալ Ջ. Բոլը գլխավորեց «Լիմեն Ինտերնեյշնլ»՝ «Լիմեն բրազիլսի» նվաճողական մասնաճյուղի գործառնությունները:

Այսպիսով, վերահիշյալ Ինվեստիցիոն-բանկային ֆիրմաները և նրանց շուրջը ձևավորված մոնոպոլիստական խմբերը բացառապես հրեա բուրժուազիայի միավորումներ չեն, այլ ամերիկյան խոշոր կապիտալի բաղկացուցիչ մասն են: Այն փաստը, որ այդ մոնոպոլիստական խմբերում հրեական ծագում ունեցող կապիտալիստներն առաջատար զեր են խաղում, նրանց չի դարձնում մյուս խմբավորումներից սկզբունքորեն տարբերող՝ ամերիկյան կապիտալի մի ինչ-որ հատուկ մաս⁶:

Հարկ է նաև նշել, որ մոնոպոլիստական խմբավորումները, որոնցում առավել լայնորեն են ներկայացված հրեական ծագում ունեցող բուրժուազիայի շահերը, իրենց մասշտաբներով 5-6 անգամ զիջում են ԱՄՆ-ի առաջատար ֆինանսական կայսրություններին: Ամերիկացի տնտեսագետ Վ. Փետլոն, օրինակ, նշել է, որ Լիմենների-Գոլդմանների-Սաբերի խումբը, զեռա արդյունաբերական կորպորացիաների զիրենկուղարաններում ունենալով իր ներկայացուցիչները, զգալի, երբեմն նաև մճռական Ջ. Ջորջսոնն է

⁶ Այս հետևությունը հաստատվում է նաև այն սերտ հարաբերություններով, որոնք ունեն ամլյալ մոնոպոլիստական խմբավորումները առաջատար ֆինանսական կայսրությունների, առաջին հերթին՝ Ռոկֆելլերների ու Մորգանների հետ: Լիմենների կապիտալը նկատելի զեր է խաղում «Էլեկտրիկ Բոնդ»-ընչ շնորհիվ կորպորացիայի մեջ մտնող կոմունալ պատակական ընկերությունների խմբի նկատմամբ Մորգանների, Ջեյքոմանների և Բոստոնյան խմբավորման հետ համառոտ իրականացվող վերահսկողության գործում: Լիմենները և Փոն-Լերերի մասնակցել են Փոլ Քեարի «կայսրության» արեթիվների սեղաբաշխմանը, նրանց ներկայացուցիչը մտնում է նրա «Քոլորադո» Օլյա խոշորագույն ընկերության գերեկուղարանի մեջ: Կարգավորված են Լիմենների հարաբերությունները Ռոկֆելլերների հետ:

Լավ հայտնի են նաև «Փոլզման, Սաբեր» կնպիցը Մորգանների և Ռոկֆելլերների հետ:

ունենում այդ կորպորացիաների գործունեության վրա: Բայց իր ձևորում չունենալով հսկայական բանկ, չվերահսկելով խոշորագույն արդյունաբերական կորպորացիաներից ոչ մեկը, այդ խումբն ամբողջությամբ վերցված իր հզորության սակավին զիջում է Մորգանների, Ռոկֆելլերների, Մեյլոնների խմբերին և ֆինանսական օրկարիսիայի մի բանի այլ ավանդական խմբերի⁷: Միևնույն ժամանակ «Լիմեն բրազիլսի», Փոն, Ար»—Փոլզման, Սաբեր»—«Կալար Ֆրեդ-դալսերը և Լերերի-Բեյլերի-Բրոնֆմանների խումբը յուրատեսակ ենթակայական հարաբերության մեջ են ԱՄՆ-ի գլխավոր մոնոպոլիստական միավորումների հետ: Առաջինները որոշակի իմաստով կարծես թե լինեն առաջատար ֆինանսական կայսրությունների շջառավիղների ճյուղավորումները:

Հրեական ծագում ունեցող խոշոր բուրժուազիայի մյուս խավը ներկայացված է նյու Յորքի սահմաններից դուրս՝ Ջիկագոյի, Կալիֆոռնիայի, Բոստոնի և այլ ռեզիդնալ խումբավորումների հետ կապված մոնոպոլիստներով: Որպես կանոն, նրանք հենվում են 1-2 խոշոր արդյունաբերական կորպորացիաների վրա և կախում ունեն սիրենց՝ մոնոպոլիստական խմբերի առաջատար առևտրական բանկերից: Թեև առանձին զեկաբերում նրանք զիջում են Ուոլ սթրիթի, «Տրեական» Ինվեստիցիոն-բանկային ֆիրմաների օգնությանը, այդ կապերը նրանց համար մշտական բնույթ չունեն: Հատկանշական է, որ առանձին ֆինանսական խմբերի միջև կոնֆլիկտ ծագելիս նրանք (հազվադեպ բացառությամբ) ակտիվորեն պաշտպանում են ժիրենց՝ մոնոպոլիստական խմբավորումները, հանցից զալլով նաև այն խմբավորումների դեմ, որտեղ ներկայացված են նյու Յորքի հրեա մագնատները:

Երրորդ խավին պատկանում են այն խոշոր կապիտալիստները (գլխավորապես ժայրամասերում), որոնք իրենց պատասխանատվությամբ և ռիսկով գործում են ամիախանկ գլուխից՝ զերում, մեալով ֆինանսական խոշորագույն կայսրությունների ուղեծրերից դուրս: Զբաղվելով զանազան կարգի շահարկումներով, նրանցից շատերը խոշոր կարողություն են կուտակել, սակայն չունենալով հուսալի զարնակիցներ

և բնկերակիցներ, մնում են որպես կապիտալիստ-վերջ-ընթացներ: Քիչ օրինակներ չկան, երբ նման ֆինանսական ավազակներ փորձել են ներխուժել Նյու Յորքի հրեա մտնու-լիստների շահերի պարտը, բայց նրանց ավելի հզոր պետ-յանները միշտ ետ են մղում նմանօրինակ հարձակումները: Միևնույն ժամանակ որոշ վերջընթացներ աստիճանաբար բնիում են Ուոլ սթրիթի իրենց հավատակիցների արդե-ցության և վերահսկողության տակ, որոնք ձգտում են ամ-բասպնդել և կայունացնել ամեն մի գործարար կոնտակտ ավելի թույլ մրցակիցներին և նիթարելու համար: Այսպիսով, Նյու Յորքի հրեական ինվեստիցիոն-բանկային տների շուր-ջը ձևավորվող մենուպիտալական կալուցիությունների աճի ազդերուններից մեկը հրեական ծագում ունեցող վերջընթաց-կապիտալիստների բնկերությունների զավթումն է կամ միացումը:

Ամբողջությամբ վերցված կարելի է այն հետևությունն անել, որ հերկայումս ԱՄՆ-ում կա հրեական ծագում ունե-ցող կապիտալիստների մի նշանակալից խմբավորում; որը կենտրոնացված է բիզնեսի այն սրբանիւթում, որոնցում հա-մեմատաբար նախնական մեծ կապիտալ չի պահանջվում, բայց որտեղ մեծ են շահույթները և կապիտալի չրջանառու-նակությունը: Վերևում արդեն նշվեց, որ հրեա բուրժուազիան վերապետում է ինվեստիցիոն-բանկային գործի մտավորա-պես մեկ երրորդ մասը: ԱՄՆ-ում հրեա բուրժուազիան մեծ դեր է խաղում թեթև արդյունաբերության մեջ, առևտրում և սոցաալիման սրբորում, միևնույն ժամանակ նա փաս-տորեն չի ներկայացված, օրինակ, գյուղատնտեսության մեջ:

Հրեական ծագում ունեցող բուրժուազիայի դիրքերն առա-վել յուրե են առևտրում, որտեղ նրան է պատկանում ԱՄՆ-ի ամբողջ մանրածախ առևտրի 35%-ը, այդ թվում հանրա-խանութների ցանցի 90%-ը, փոստային առևտրի խոշորա-զույն բնկերությունները: Մեքսիայի և գինու խանութների տերերի մեջ հրեա բիզնեսմենների բաժինն ամենավազա-զույն քնահատումով կազմում է 15%: Հրեա կապիտալիստ-ները լայնորեն են ներկայացված նաև մեծածախ առև-տրում:

Ամերիկյան հրեա բուրժուազիան առաջատար դեր է խա-ղում թեթև և մեղրի արդյունաբերության շատ հյուղերում: Նա փաստորեն ամբողջությամբ վերահսկում է կարի ար-դյունաբերությունը, մորթիկեների արդյունաբերության 95%-ը, ծխախոտի արդյունաբերության մեկն 75%-ը, կոշիկի ար-դյունաբերության 40%-ը, օգու-լիկյորի արդյունաբերության մտավորապես կեսը, ինչպես նաև դիմահարդարների ու սևիդի արդյունաբերությանը:

ԱՄՆ-ի մի շարք խոշորագույն բաղաճների հրեա բիզնե-սմեններն իրենց ձևորին են պահում առաջնությունը հողի վերավաճառող գործառնություններում և շինարարու-թյան մեջ, մեծապաշարգունի և երկրաբույսի հումքի մյուս տեսակների 90%-ը վերահսկվում է հրեական ծագում ունե-ցող անձանց պատկանող բնկերությունների կողմից:

Ամերիկյան գրքի հրատարակչությունների ամսվազն 50%-ը նույնպես պատկանում է հրեա բիզնեսմեններին, մասնավորապես «Ալֆրեդ Բրոուդեր», «Շարաուսը», «Իոնի բնդ կիվերայթը», «Վիկինգ պրեսը», «Յարաբը», «Փերրոն», «Ռենդոմ հաուզը», «Մայմոն բնդ Շոտսերը», «Նյու ամերի-քեն լայրերիդը», «Անթեումը» և շատ ուրիշներ:

Մեծ է ամերիկյան հրեա բուրժուազիայի դերը «զվար-ճանքի արդյունաբերության» մեջ: Նա իշխում է Բրոդվեյն, Հոլլիվուդի թատրոններում, նրան են պատկանում «Փարա-մաունթ ֆիլմերը», «Յունայթեդ արտիստը», «Յունիվեր-սալը», «Մետրո-Գոլդվին-Մայլը», «Ուորներ բրադերը», «Քլայմերս ֆիլմերը» և այլ կինոբնկերությունները: Ամե-րիկյան թատերական պարզյուններին 50%-ից ավելին, կինոպրոդյուսերների ավելի քան 40%-ը և կինոստուդի-աների շատ տերեր հրեական ծագում ունեցող անձինք են: Հրեա գործարարների ձևզում է դոմինանտ գինեբույսի ակումբ-ների և պանդոգների 50%-ից ավելին: Ավելորդ չէ նշել, որ այդ հաստատությունները, ինչպես նաև խաղաբիզնեսը զգալի չափով գտնվում են ամերիկյան հանցաշխարհի վերա-հսկողության տակ, որտեղ հրեական ծագում ունեցող գանդա-տերները ըստ նշանակության երկրորդ պլանն են կազմում իտալական մեղադրածներից հետո:

Միաժամանակ հրեա բուրժուազիան զգալիորեն թույլ է

ներկայացված ծանր արդյունաբերության մեջ: Փեկ վերջին աարքներին նրա դիրքերն այս ճյուղում փոքր-ինչ ամրապնդվել են, բայց, ամբողջությամբ վերցված, նրա ազդեցությունն այստեղ համեմատաբար մեծ չէ: Հրեական ծագում ունեցող կապիտալիստները որոշ չափով թափանցել են նազիթարդյունաբերության և գունավոր մետալուրգիայի մեջ, ինչպես նաև մեքենաշինության նորագույն ճյուղերում, այդ թվում էլ էկստրոնային ու օդատիեզերական արդյունաբերության մեջ: Հրեա բուրժուազիան ավելի ու ավելի նկատելի դեր է խաղում նաև ռազմական արդյունաբերության մեջ:

Առանձնապես պետք է նշել հրեա բուրժուազիայի համեմատաբար թույլ դիրքերը ԱՄՆ-ի ապահովագրական ընկերություններում և առևտրական բանկերում: Դա կարևոր է հաշվի առնել, քանի որ ներկայումս հենց վիթխարի առևտրական բանկերին ու ապահովագրական ընկերություններին է պատկանում մշտական խոսքն ամերիկյան տնտեսության մեջ*:

Բուրժուական պատմաբան Շ. Սոլվարի տվյալների համաձայն, ԱՄՆ-ի բոլոր միլիոնատերերի 20%-ը կազմում են հրեական ծագում ունեցող անձինք*:

Հաշվի առնելով այս ամերիկյան կարելի է այն հետևությունն անել, որ ԱՄՆ-ի տնտեսական կյանքում հրեա բուրժուազիայի տեսակարար կշիռը բավականի գերազանցում է հրեաների տոկոսը ամերիկյան բնակչության մեջ:

* Հրեա բուրժուազիայի ազդեցությունն անհամաչափ է արարելով ոչ միայն ԱՄՆ-ի տնտեսության ճյուղերում, այլև առանձին ուժեղներում: Բուրժուական սփրդող Ռ. Սուտտրի տվյալների համաձայն, հրեաները կազմում են Նյու Յորքի սեփականատերերի ու կառավարիչների 45%-ը (Patai R. The Tents of Jacob: Diaspora—Yesterday and Today. N. Y., 1971, p. 368).

Ամերիկացի հեղինակ Շ. Գոլդենը հաստատում է, որ Նյու Յորքում հրեաները սերում են բրեձերի 80%-ին (Golden H. Travels Through Jewish America N. Y., 1972, p. 82).

Հրեա բուրժուազիայի դիրքերն առավել ամուր են հյուսիս-արևելքում ինչպես նաև կապիտալիզմում և ֆորդիզմում, միջուկն արևմտյան և հարավային կաճանգների մեծամասնությունում հրեական ծագում ունեցող կապիտալիստները զգալիորեն թույլ են ներկայացված:

Դրա հետ միասին լպետք է աչքաթող անել, որ ամերիկյան տնտեսության մեջ առաջատար դիրքերը պատկանում են Ռոզվելլեյներիին, Մորգաններիին, Ֆորդերին, Մեյկաններիին և ոչ հրեական ծագում ունեցող մյուս խոշորագույն մոնոպոլիստներին: Ինչպես իր «Միտնիզմը և նրա դերը համաշխարհային բաղաբաղկանության մեջ» հետազոտությունում նշել է ԱՄՆ-ի կոմունիստական կուսակցության հայտնի գործիչ Շ. Լուսները, «չնայած իրենց ամբողջ հղորթությանը, հրեա խոշոր կապիտալիստները գլխավոր դեր չեն խաղում ամբողջությամբ վերցված ԱՄՆ-ի ֆինանսական կապիտալում»: ԱՆհրամեշտ է նաև հաշվի առնել, որ հրեական ծագում և հոգալական դավանանք ունեցող ամերիկյան կապիտալիստների հիմնական տնտեսական շահերը սկզբունքորեն չեն տարբերվում այլ ծագում և դավանանք ունեցող ամերիկյան կապիտալիստների շահերից: Նրանց համար որոշիչը ԱՄՆ-ի մոնոպոլիստական կապիտալի ընդհանուր զուսակարգային շահերն են:

Հրեա բուրժուազիան նկատելի դեր է խաղում նաև վերագրաչին բնույթի մոնոպոլիստական միություններում: Կալ հայտնի են հրեական ծագում ունեցող մի քանի խոշորագույն կապիտալիստների ընտանեկան և գործարար կապերը, այդ թվում Լազարների, Ռուշկոյնների, Ռուբինբերգների, Ջեյզմանների ամերիկյան և եվրոպական առճների միջև: Այդպիսի մոնոպոլիստական միավորումների նպատակը նրանց մասնակիցների դիրքերն ամրապնդելն է հումքի և վաճառահամանակ շուկաների համար մղվող մրցակցային պայքարում: Կասկած չկա, որ հրեա բուրժուազիան իր դիրքերն ամրապնդելու համար արդյունավետորեն է օգտագործում ներառճմային և միջտրճմային միությունները, Գրանուս, սակայն դրսևորվում են աշխարհաքաղաքացիական միություններ, որոնք իմպերիալիզմի դարաշրջանում բնորոշ են ոչ միայն հրեական ծագում ունեցող մոնոպոլիստներին, այլև ամբողջությամբ վերցված խոշոր կապիտալին:

Կապիտալի մրցակցային միավորման միտումը ամենևին էլ չի վերացնում մրցակցային պայքարը տարրեր կապիտալիստներին, այդ թվում նաև հրեական ծագում ունեցողների միջև: Ինչպես նշվեց կուսակցության XXV համագումարին

ՄԱԿԿ Կենտրոնի տված հաշվետվության մեջ, «միջազգային մոնոպոլիտսների աճած հզորությունը մրցակցային պայքարը գործնել է է՛լ ավելի անողորմ»⁶:

Բորժուազիան և հրեական համայնքները

Զգտելով ամբապնդել իր ազդեցությունը տնտեսության և քաղաքականության ոլորտում, հրեա կապիտալիստներն ավելի ու ավելի ակտիվորեն են շեշտը դնում սրտնիզմի վրա, հույս ունենալով նրա միջոցով հրեա աշխատավորներին կորել իրենց դասակարգային եղբայրներից և առաջինների զենք գաղթնել հրեաց շահագրգիռական ձեռնումների պաշտպանության համար: Կապիտալիստական երկրների մեծ մասում ստեղծված է հրեական բուրժուազոպայնական կազմակերպությունների ճյուղավորված համակարգ, որը կալված

* Ելենը նաև, որ հրեական ծագում ունեցող բուրժուական շրջանների ներկայացուցիչները լայնորեն ներկայացված են մոնոպոլիտսական կապիտալի միջազգային քաղաքական արձագանք մշակույթներում, ինչպիսիք են այսպես կոչված Ռիչերթերդյան խումբը և Նապոլեոն Նաննոսովալու Ալյանս, Ռիչերթերդյան խմբի ակտիվիստների մեջ Գ. Ռոմ-Ֆիլդեր, Կաթինյան Ֆոբեր, Կաթին Կոնստանտինովիչ, Մ. Ռանգելի, Նույնանպան արքայալու Քենտադրի, Անգլիայի ներսիսիս վաշտապետ Մ. Փոստերի Տեո միտոսի կարելի է հանդիպել շարուն էջան զբ. Ռաշլիցին, Ս. Ուորթերթին, ֆրանսիական բանկի նախկին սրբկալոր Վ. Քալամարտերին, ինչպես նաև հրեական ծագում ունեցող բուրժուական այլ գործիչներին: Նաև կալված Նաննոսովալու կազմում, որն սովորում են «Ռիչերթերդի ցուպան», Զ. Բարտոլեյ, Գ. Նովիկովիչ, Գ. Բնդինսկոյ, Զ. Ռուչեյ, Գ. Նո. Շարտառեյ, Ռ. Քալեյ, Ռ. Ման-զելից, Ս. Վինսոյ քաղի մասը են նաև էջան զբ Ռաշլիցը, ԱՄՆ-ի նախկին պետական քաղաքապետ Զ. Քեյթելերը, ԱՄՆ-ի նախկին պաշտպանության մինիստր Զ. Ռաուսեր, Նյույ Յորք թայմս թերթի սեփականատեր Ս. Սուլցբերգերը, կոկա-սա-խոլադիական ունյա բանակցություններում ամերիկյան պատվիրակության նախկին ղեկավար Ս. Կոն-կերը և հրեական ծագում ունեցող բուրժուական այլ գործիչներ: Միջազգային ինպերիալիզմի արտապետների խորհրդակցություններում ներկայացված են նաև ԱՄՆ-ի, Անգլիայի, Ֆրանսիայի և մի շարք այլ կապիտալիստական երկրների հրեական համայնքների բուրժուական գեր-նախալի գործիչները:

է իրագործելու այսպես կոչված հրեական ազգամշակութային ինքնակարության արդիականացված տարրերակր:

Կապիտալիստական երկրներում գործող կազմակերպված հրեական համայնքները ձգտում են ընդգրկել առավելագույն թվով հրեական ծագում ունեցող անհանց:

Սովորաբար համայնքների կազմի մեջ մտնում են տասնյակ ամենաբազմաթիվ կազմակերպություններ ու հիմնարկներ՝ սինագոգներ, ուսումնական հաստատություններ, մամուլ, մանկական, երիտասարդական, ուսանողական և կանանց մշակույթումներ, զբոսնորսական ֆոնդեր, արհեստակցական միավորումներ, «ոչ սիոնիստական» ցուցանակի ներքո գործող կամ էլ պաշտոնապես սիոնիստական համարվող հասարակական-քաղաքական կազմակերպություններ: Կազմակերպությունների այդ ամբողջ համայնքային համակարգի զուտը, որպես կանոն, կանգնած է կոորդինացիոն կենտրոնի, որն ուղղված է տալիս ամբողջ համայնքի գործունեությանը և որպես նրա պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ նանդես է գալիս համապատասխան երկրների պետական իշխանության մարմինների առջև:

Առավել հզոր կազմակերպված հրեական համայնքը գործում է ԱՄՆ-ում: Նրա կազմի մեջ մտնում են 240-ից ավելի «համազգային» հրեական բուրժուազոպայնական կազմակերպություններ, 800 տեղական հրեական համայնքներ, 4 հնազանդիկ սինագոգներ, 2,7 հազ հրեական մասնապիստական դպրոցներ, 60-ից ավելի հրեական օրաթերթեր ու շաբաթաթերթեր, ինչպես նաև մի քանի հարյուր ամենամսյա և եռամսյա հրատարակություններ, 100-ից ավելի հրեական հիվանդանոցներ ու ձերբանոցներ, ինչպես նաև հարյուրավոր այլ հիմնարկներ: Համայնքի տարեկան բյուջեն կազմում է մոտավորապես 3 մլրդ դոլար:

Մեր օրերում, որպես կանոն, հուլաքական կրոնը տարբեր երկրների հրեա բնակչության մեջ հետզհետե ավելի թիչ ազդեցություն է վայելում Այսպես, օրինակ, ԱՄՆ-ում սինագոգները և այցելում հրեական ընտանիքների մոտավորապես կեսը, իսկ շաբաթական ժամերթություններին մասնակցում է չափա՛հաս հրեա բնակչության 7% -ը⁷:

Հուլաքական կրոնի ազդեցության թուլացման պայման-

ներում հրահարուական նացիոնալիստների գործունեության կարևոր ուղղություններից մեկը հրահարական շրջանում համապարփակ համակարգ ստեղծելու փորձերն են: Կապիտալիստական շատ երկրների հրահարական համայնքներում կան մանկապարտեզներ, տարրական ու միջնակարգ դպրոցներ և նույնիսկ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններ, որոնք նախատեսված են միայն հրահարական ծագում ունեցող երեխաների համար: Միաժամանակ մեծ մասամբ իրենց նշանակությունը կորցնում են ավանդական հրահարական ուսումնական հաստատությունները՝ եշիրտակներ: «Տնօր» հրահարական դպրոցների մեծ մասը փաստորեն սկեսագրոնների (հայկազնակ՝ աշխարհիկ հրահարական կենտրոնների) տարիներ դատարկված են, որտեղ շարքեր մեկ կամ մի քանի անգամ բացահայտ ազգայնական ոգով զստավանդվում են իմիթ, «Տրևից պատմություն» և այլ «Տրևական» ապարիկաներ: Վերջին տարիներին նկատվում է այսպես կոչված ամենօրյա հրահարական դպրոցների ստեղծում, որոնք բացի «Տրևական» ապարիկաների զստավանդումից, տալիս են նաև քնդհանուր միջնակարգ կրթություն:

Հայտնի սիոնիստ գործիչ Ի. Քոռնը ՀԱԿ-ի գլխավոր խորհրդի նիստում հայտարարել է, որ անհրաժեշտ է նոր ուղիներ գտնել երիտասարդ սերնդին հրահարական կրթության մեջ ներգրավելու համար: Նա ընդգծել է, որ «Տրևական կրթությունն առանց հրահարական աշխարհայացքի, առանց սիոնիստական աշխարհայացքի անիմաստ է: Նոր սերնդի նախապատրաստման համար պահանջվում են սիոնիստական զազափարներ»: Փաստահական չէ, որ հրահարական նացիոնալիստները դեռևս 70-ական թվականներին զգալիորեն ավելացրին շրջանավորական» նպատակի համար նախատեսված ծախսերը:

Հրահարական համայնքներում առաջատար դերն ամենուրեք իր ձեռքն է վերցրել խոշոր բուրժուական Արդեն անցյալ դարի կեսերին առաջացան առաջին հասարակական-քաղաքական կազմակերպությունները, որոնք արտահայտում էին հրահարական բուրժուականների շահերը:

Մեր օրերում կապիտալիստական երկրների յուրաքանչյուր հրահարական համայնքի առանցքը դարձել է «բարեգոր-

ծական» ֆոնդերի համակարգը, որի գլուխ կանգնած է հրահարական շրջանում միջոցների հանգանակումների ու բաշխման կորդինացիոն կենտրոնի ֆունկցիաներ կատարող հիմնարկը: Այսպես, ԱՄՆ-ում գործում է հրահարական ֆիդերատիվների և բարեգործական ֆոնդերի խորհուրդը, որի կազմի մեջ մտնում են մոտ 220 տեղական «բարեգործական» ֆոնդեր: Հարավաֆրիկյան Հանրապետությունում այդ ֆունկցիաները կատարում է Միացյալ համայնքային ֆոնդը, Ֆրանսիայում՝ Միացյալ հրահարական սոցիալական ֆոնդը*:

Կապիտալիզմի պայմաններում հրահարների ձուլումն ուժեղացնում է դասակարգային շերտավորումը հրահարական էթնիկական խմբերի ներսում: Հրահարական ծագում ունեցող բուրժուական սերտանում է կառավարող դասակարգի հետ, իսկ հրահարական ծագում ունեցող աշխատավորները համարվում են քանի որ դասակարգի շարքերը: Արդև տեմպերում է ընթանում նրբամեծի բազմաբանակ հրահարական մանր բուրժուական թաղային պրոպեր, և միևնույն ժամանակ անում է հրահարական ծագում ունեցող մտավորականության ու ժառանգների թիվը: Հրահարական սոցիալական կազմի վրա ազդող կարևոր գործոններ են նրա համեմատաբար բարձր կրթական մակարդակը, ինչպես նաև քաղաքակենտրոնա-

* Այդ կորդինացիոն կենտրոնները սերտ կապերի մեջ են իրարից համար միջոցների հանգանակող «Քերեն» Հայտնուց կազմակերպության մասնաճյուղերի հետ: «Քերեն» Հայտնուց մասնաճյուղերը սովորաբար գործում են հեռույց ավանտուրների տակ: Միացյալ խորհրդանուն կոչ (ԱՄՆ, Կանադա, Անգլիա), Երազայական մասնաճյուղ կոչ (Հարավաֆրիկյան Հանրապետություն), Երազայական համասոց գործադրություն (Հարավային) և այլն: Մի շարք երկրներում միջոցների համասոց հանգանակման համար հրահարական համայնքի կորդինացիոն ֆունկցիոնական կենտրոնը և «Քերեն» Հայտնուցի տեղական մասնաճյուղը ստեղծել են Միացյալ հրահարական կոչ՝ ՄԻՀ տեղական հիմնարկի նյութի տեղ խմբաված համասոց է գործում, օրինակ, ԱՄՆ-ում, որտեղ Միացյալ հրահարական կոչը Հրահարական ֆիդերատիվների և բարեգործական ֆոնդերի աշխատանքում ամեն տարի հանգանակում է մինչև 300 մլն դոլար: Միացյալ հրահարական կոչի նկատմաների մեծ մասը մտնում է Միացյալ խորհրդանուն կոչի բյուջեն, իսկ փոքր մասը՝ Բաշխման ամերիկյան հրահարական համասոց կոմիտեի բյուջեն:

ցումը (Հրեաների Համակենտրոնացումը խոշոր քաղաքներում)։

Միաժամանակ կապիտալիստական երկրների Հրեական էթնիկական խմբերում գրեթե ներկայացված չէ գյուղացիությունը։ Դրա հետևանքով համապատասխան երկրի ամբողջ բնակչության հետ համեմատած Հրեա բնակչության զբաղվածությունը կատարվածքում նկատելի տարբերություններ են պահպանվում։

Հրեական էթնիկական խմբերի մեծամասնության մեջ համեմատաբար բարձր է խոշոր ու միջին բուրժուադեմոկրատիկ քաղաքային մեջին խավերի մեջ՝ մտավորականության և ծառայողների տեսակարար կշիռը։

Ընդ որում բանվորների բաժինը համեմատաբար մեծ չէ, բանի որ Հրեական ծագում ունեցող բանվորների մեծ մասը, որպես կանոն, գրաված է առևտրի, սպասարկման ոլորտի ու ֆեյբև արդյունաբերության ձեռնարկություններում։ 70-ական թվականներին ԱՄՆ-ի Հրեա բնակչության պրոֆեսիոնալ կազմն մասին պատկերացում է տալիս հետևյալ աղյուսակը⁹։

Պրոֆեսիոնալ խմբեր	Ամբողջ արտական բնակչությանը, %	Հրեա արտական բնակչությանը, %
Կառավարիչներ և սեփականատերեր	13,1	43,7
Մասնագետներ	14,3	29,3
Գրասենյակային բանվորներ	6,3	3,2
Առևտրի մեջ գրաված բանվորներ	6,2	14,2
Մնացածներ (ֆերտիլիտեր, արշավան-րեյսական բանվորներ և այլն)	58,2	12,7

Բուրժուական, և առաջին հերթին սիոնիստական պրոպագանդան ամեն կերպ ձգտում է տարածել կապիտալիստական հասարակության մեջ Հրեաների գրեթե համատարած բարգավաճման մասին առասպելը։ Մասնավորապես պնդվում է, թե Հրեաների մեծամասնությունն իբր պատկանում է «միջին դասակարգին», որի մեջ մտնում են բոլոր մասնագետներին, սեփականատերերին և կառավարիչներին։ Այսպիսով, նույն կարգին են դասում և՛ խոշոր միլիոնատերքը, և՛ խոշոր իրավաբանական ֆիրմայի սիրողը, և՛ հա-

մաս ասուցյին։ Նման կարգի պնդումների սնանկությունն ակնհայտ է։

Միևնույն ժամանակ արևմտյան հետազոտողներն ամեն կերպ բռնում են լուսվյալն մասնել կապիտալիստական երկրների Հրեա բնակչության զգալի մասի աղքատության փաստը։ Քերական ու հիվանդություններն, օրինակ, 40 հազ ավելի կանադացի Հրեա լքավորների բախտարամենն են։

Հրեաների շրջանում աղքատությունն առավել մեծ չափեր է ընդունել կապիտալի ամենահարուստ երկրում՝ Միացյալ Նահանգներում։ 900 հազ Հրեական ծագում ունեցող ամերիկացիներ պարտոնային դասակարգվում են որպես լքավորներ և էլի 1350 հազ Հրեաներ աղքատության մակարդակից փարթինշ բարձր եկամուտ են ստանում։ Միևնույն ժամանակ Հրեաների 5%-ը տարեկան 100 հազ դոլար եկամուտ է ստանում, այսինքն՝ մտնում է ամերիկյան խոշոր բուրժուադեմոկրատիկ կազմի մեջ։

ԱՄՆ-ի կոմունիստական կուսակցության XXI համագումարի բանաձևում ընդգծվում է, «Հրեական համայնքի դասակարգային կազմն արտացոլում է ամբողջությանը վերջգլած ամերիկյան հասարակության դասակարգային կազմը։ Մի բևևում դտնելում է ԱՄՆ-ի ֆինանսական կապիտալի միևնախավի մեջ մտնող Հրեա խոշոր բուրժուադեմոկրատիկ, իսկ վրևում պարտոնային լքավոր ճանաչված Հրեա րևանդիտների մոտավորապես 15%-ը։ Ամերիկյան Հրեաների զգալի մեծամասնությունը (թևև այն ալիև կենտրոնացված չէ կարի արդյունաբերության մեջ և արդյունաբերության մյուս ավանդական քարտեղում» ճյուղերում) բանվորներ ու ծառայողներ են, որոնք ընդհարվում են այն նույն պրոբլեմներին, ինչ որ մյուս աշխատավորները»¹⁰։

Թևև կապիտալիստական երկրներում կազմակերպված Հրեական համայնքները ձգտում են իրենց ազդեցությունը տարածել Հրեա բնակչության բոլոր խավերի վրա, նրանց զործունեությանը, որպես կանոն, առավել ակտիվորեն են մասնակցում բուրժուական խավերի ներկայացուցիչները։ Այս հետևությունը ակնբախորեն հաստատում են 1978 թվականին ամերիկյան Հրեական տարիգրքում հրատարակված

ԱՄՆ-ի հրետ քնակչութեան մարդահամարի վերաբերյալ տրված լայնէրև, Այսպէս, հրեական ծագում ունեցող ամերիկական բանվորների կենցեց պակասն է կազմակերպված հրեական համայնքի անդամ: Միևնույն ժամանակ տարեկան 40 հազ զորարից ավելի եկամտա ստացող հրեաների (այսինքն՝ բուրժուական խավերի) 73%-ից ավելին մտնում է համայնքի կազմի մեջ, բացի այդ էլ հրեական կազմակերպությունների անդամ չհանդիսացող հարուստներից շատերը դրամ են մտնում Միացյալ հրեական կոչի ֆոնդը:

Հրեական համայնքի պատկանելիք չհազդեաւե ավելի շատ ֆինանսական ծախսեր են պահանջում՝ սինկագոգների և աշխարհիկ կազմակերպությունների անդամավճարների մտնում, հրեական դպրոցներում սովորելու վարձ, մտնումները Միացյալ հրեական կոչի և մյուս օրարեգործական» ֆոնդերում: Այդպիսի ծախսեր կարող են իրենց թույլ տալ միայն բավականաչափ ունեւր խավերը: Հատկանշական է, որ կազմակերպված հրեական համայնքի ղեկավար մարմիններում փաստորեն աշխատավորները ներկայացված չեն: Ամերիկացի սոցիոլոգ Մ. Արքերի տվյալների համաձայն, բանվորները կազմում են միաբանական խորհուրդների բնագամերը 1%-ը, իսկ սեփականատերերը և կառավարիչները՝ մոտավորապես 60%-ը¹¹:

Հրեական օրարեգործական» ֆոնդերի եկամուտները գոյանում են գլխավորապես բուրժուական խավերի, առանձնապես խոշոր բուրժուախիչի ներկայացուցիչների գրամական մտնումներից: Ընդ որում ԱՄՆ-ում, Հուլանդիայում և մի քանի այլ երկրներում այդ ֆոնդերին ընկերատնտեսություններ են անում նաև ոչ հրեական ծագում ունեցող կապիտալիստները: Հատկանշական է, որ, ընչպիսիք ճնշմանն ու շանտաժին, բազմաթիվ հասարակ հրեաները հրաժարվում են փող մտնել սինիստական և սինիստամտա «օրարեգործական» ֆոնդերը: Միևնույն ժամանակ հրեական ծագում ունեցող խոշոր կապիտալիստները փող չեն խնայում հրեական բուրժուազաչափական կազմակերպությունների գործունեության ֆինանսավորման համար:

Համաշխարհային սինիստական կազմակերպության գործկույի նախկին նախագահ Լ. Պինկուսը բավականին չհ-

տարբեր հայտարարություն է արել: ԱՄՆ-ում Միացյալ հրեական կոչի ղեկավարները հայտարարում են, — ասել է նա, — որ ամբողջ փողերի 50%-ը տալիս է բոլոր «գոնոբների» ընդամենը 1%-ը: Դա նշանակում է, որ Միացյալ հրեական կոչում հասարակ մարդիկ չկան»¹²:

Հրեական ծագում ունեցող կապիտալիստներն անմիջապես որեն գլխավորում են նաև շատ այլ հրեական բուրժուական կազմակերպությունները: Այսպես, Ամերիկական հրեաների կոչիտի նախագահի պաշտոնը երկար տարիներ զբաղեցնում էր Ջ. Բյաուստեյնը՝ «Ստանգարտ օյլ օֆ Ինդիանա» նավթային մոնոպոլիտի բաժնետոմսերի խոշորագույն ծրարների տերը: Այն զը Ռոտշիլդը Ֆրանսիայի հրեաների ներկայացուցիչների խորհրդի նախագահն է, էդմոն զը Ռոտշիլդը՝ Երուսաղեմի հրեական համալսարանի բարեկամների գանձապահը, Ալիսա զը Ռոտշիլդը՝ «Երուսաղեմի հրեական ախա» ընկերության նախագահը, Էլիէին Դը Ռոտշիլդը՝ Բարսելի «ՏԻՆԻՏ» տեխնոլոգիական ինստիտուտի կառավարիչների խորհրդի նախագահը, այս տոհմի անգլիական ներկայացուցիչ էդմոնդ Ռոտշիլդը՝ «Բարսել քորպորեյշնի» տնօրենների խորհրդի նախագահը¹³, Տեյնը է հիշեցնել, որ զեւսաւայալ զարի վերջինս—ներկա զարի սկզբներին Ռոտշիլդների տոհմը գլխավոր զեւն էր խաղում Պաղեստինում հողերի գնման և հրեական քնակավայրերի ստեղծման ֆինանսավորման գործում:

Հրեա բուրժուաչափան լայնորեն է ներկայացված նաև հրեական համայնքների կիսակառավարական հիմնարկներում, ԱՄՆ-ում, օրինակ, այդ ֆունկցիաները կատարում են համայնքի բոլոր հիմնական հաստատությունների գործունեությունը փորձանաձայնեցնող Համայնքային հարաբերությունների ազգային հրեական կոնսուլտատիվ խորհուրդը և Ամերիկյան հրեական խոշորագույն կազմակերպությունների նախագահների կոնֆերանսը, որի խնդիրն է ԱՄՆ-ի կառավարության առջև որպես բոլոր հրեաների ներկայացուցիչ հանդես գալը: Եստ կապիտալիստական երկրների հրեական համայնքներում կիսակառավարական ֆունկցիաներ կատարում է միայն մեկ կազմակերպությունը:

* Որպես օրինակ ներքև Անգլիական հրեաների ղեկուսատների խոր-

Համաշխարհային սիոնիստական կազմակերպությունը սիոնիզմի համակարգում

Ինչպես արդեն նշվել է, ժամանակակից սիոնիզմի գաղափարական ծրագիրը հիմնվում է «առանձնահատուկ Համաշխարհային հրեական ազգ-ժողովրդի» գոյության հակադեմոստական գրույթի վրա, որի հոգևոր և քաղաքական կենտրոնն իբր Բուրաշկին է՝ Քանի որ ժամանակակից սիոնիզմը հրեական բուրժուական նացիոնալիզմի մյուս հոսանքների նկատմամբ գերիշխող դիրք է գրավում, ուստի հնարավոր է միջազգային սիոնիզմի համակարգի մասին խոսել նեղ և լայն իմաստով։ Միջազգային սիոնիզմի համակարգը նեղ իմաստով ներառում է Համաշխարհային սիոնիստական կազմակերպության մեջ մտնող և նրա ծրագիրը ճանաչող հրեական բուրժուազգայնական կազմակերպությունները։ Այստեղ վճռական դեր են խաղում սիոնիստական կուսակցությունները և սիոնիստական տարածքային ֆեդերացիաները։ Այս համակարգը ներառում է «Եսրայելի կենտրոնական գիրքը» ճանաչող բոլոր հրեա բուրժուական նացիոնալիստներին։

Միջազգային սիոնիզմի համակարգը լայն իմաստով սիոնիստական գաղափարախոսությունն ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն ընդունող հրեական բուրժուազգայնական կազմակերպությունների ամբողջ միջազգային համալիրն է։ Նրանց բոլորի համար ընդհանուր «առանձնահատուկ համաշխարհային հրեա ժողովրդի» մասին սիոնիստական գաղափարի ինչպես նաև Բուրաշկին ու հրեական սիյուսեթի միջև կապերի անհրաժեշտության ճանաչումն է։ Այդ ծրագրին

հարցը, Ֆրանսիայի հրեաների ներկայացուցիչների խորհուրդը, Հրեական Համայնքների իտալական միությունը, Գերմանիայի հրեաների կենտրոնական խորհուրդը (գործում է ԳՅԷ-ում և Արևմտյան Եվրոպայում), Բրազիլիայի հրեաների կոնֆեդերացիան, Մեքսիկայի հրեական կենտրոնական կոմիտեն, Ավստրալիայի հրեաների գործադիր խորհուրդը և այլն։

Պատասխան հարում են միջազգային բնույթի բոլոր հրեական բուրժուազգայնական կազմակերպությունները, ինչպես սրինակ շՄԿ-ն, Համաշխարհային հրեական կոնգրեսը (ՀԿ), «Հրեական կազմակերպությունների համաշխարհային կոնֆերանսը», «Սովետական հրեաների պաշտպանության համաշխարհային կոնֆերանսը», Գերմանիային նյութական պահանջներ ենթակառցող կոնֆերանսը, կրոնական, պրոֆսիոնալ, մշակութայնագիտական և բարեգործական բնույթի մի շարք համաշխարհային հրեական կազմակերպություններ, ինչպես նաև ԱՄՆ-ում հիմնադրված մի քանի կազմակերպություններ, որոնք գործում են ուրիշ երկրներում («Ռեյնյա Բրիտ», Ամերիկայան հրեաների կոմիտե, Բաշխման ամերիկյան հրեական համասեղ կոմիտե»՝ «Ջոյնթ», Ներկայացող հրեաների օգնություն բեկերություն՝ ՀԿԱ, Աշխատանքի տարածման ընկերություն՝ ԱՏԸ)։ ՇՄԿ-ն ու մեյնայից Համալիրի բաղկացուցիչ մասն է, այլև մեծ ազդեցություն է զործում նրա մյուս բաղկացուցիչ տարրերի վրա, ինչպես անդիշականորեն՝ Համաշխարհային հրեական կոնգրեսի և Հրեական կազմակերպությունների համաշխարհային կոնֆերանսի ձևավորված կապերի միջոցով, առկա էլ Քանիզմի կերպով՝ սիոնիստական ակտիվիստներին՝ տարբեր ուղի սիոնիստական կազմակերպությունների գործակալների միջոցով։

Այսպիսով, միջազգային սիոնիզմի համակարգը նեղ իմաստով միավորում է թե՛ «քաղաքական», թե՛ «հոգևոր» պաշտանական սիոնիստներին։ Միջազգային սիոնիզմի համակարգը լայն իմաստով միավորում է գաղափարաբան նացիոնալիզմի ծրագրին ընդունող սիոնիստական և ձևականորեն ուղի սիոնիստական կազմակերպությունները։ Իրականում բոլոր հրեական բուրժուական նացիոնալիստներն ակտիվորեն մասնակցում են «Եսրայելի պաշտպանության» և «սովետական հրեաների պաշտպանության» կամայնիստներին։

1967 թվականից հետո միջազգային սիոնիզմի կազմակերպական վերակառուցումը (Հրեական գործակալության՝ ՀԳ-ի վերակառուցում, «համաշխարհային» հրեական միավորումների մասնելը ՇՄԿ-ի մեջ, ՀԿ-ի, ՇՄԿ-ի և «Ռեյնյա Բրիտի»

միջև հիմնարկային կապերի հաստատում, 2424-ի ընդլայնում) թեև ամբողջությամբ չլիքացրեց սիոնիստների և «սիոնիստների» միջև եղած բաժանումը, նպաստեց բոլոր հրեական բուրժուազոգյանական կազմակերպությունների միացյալ կամ զուգահեռ գործողությունների մշակմանը:

Գաղթաշխարհում գործող բոլոր սիոնիստական կազմակերպությունները նախաում են ԶՍԿ-ի ծրագիրը, որն ամենաառաջնային նեղիրը համարում է Թորայից համակողմանի ամրապնդումը և տարազգիներին խորալայական հողում հավաքելը¹⁵: Միևնույն ժամանակ սիոնիստական կազմակերպությունները հանդես են գալիս հրեաների ձուլման դեմ և տարբեր երկրների հրեական համայնքների մեկուսացվածության ամրապնդման օգտին:

Միջազգային սիոնիզմի ճյուղավորված կազմակերպական ցանցի նպատակն է ընդգրկել հրեա բնակչության տարբեր խավերը: Ընդունելով միջազգային սիոնիզմի ընդհանուր զգալիաբարխոսական ծրագիրը, սիոնիստական տարբեր կազմակերպություններ սահմանազատվում են տակտիկական ճարգերում: Այսպես, «բնդհանուր սիոնիզմի» կողմնակիցները սիոնիստական դոգմաները համատեղում են սոցիալ-ունտեսական ծրագրի հետ, որը բնորոշ է կապիտալիստական երկրներում մասնավոր ձեռնարկատիրության անսահմանափակ զարգացում պահանջող այնպիսի բուրժուական կուսակցություններին, ինչպիսիք են պահպանողականը Մեծ Բրիտանիայում կամ հանրապետականը ԱՄՆ-ում: Երրորդական սիոնիզմի» հետևորդները հանդես են գալիս ամեն մի աշխարհիկ միտումի դեմ և պահանջում են Բարայիում ստեղծել աստվածապետական իշխանություն: Կապիտալիստական աշխարհի ամենահատազիմական կղերական կուսակցությունների որով նրանք պահանջում են հրեաների ամբողջ հողերը և բաղաբաղական կյանքը կրոնին ենթարկել: Սոցիալ-սիոնիստները, հենվելով մանրբուրժուական խավերի և բանվորական արիստոկրատիայի վրա, «տրոյական միտ» գեր են կատարում բանվորական շարժման մեջ: «Բանվոր սիոնիստները» կուսակցություններն առավել անբուրն են կապված արևմտաներկրապական սոցիալ-դեմոկրատների և ԱՄՆ-ի դեմոկրատական կուսակցության հետ:

Սիոնիստ-նեղիրիստները ներկայացնում են միջազգային սիոնիզմի ծայրահեղ աչ, ֆաշիստական թեղ: Բացի այդ, ազգամոթիվ են կանանց, երիտասարդական, մասնական սիոնիստական կազմակերպությունները, որոնք մասնագիտանում են հրեա բնակչության առանձին խմբերի մշակմանը: Համաշխարհային սիոնիստական կազմակերպության մեջ մտնող միջազգային սիոնիստական կուսակցություններն են Երա տարբեր մասնաճյուղեր են գործում աշխարհի գրեթե 60 պետություններում:

Այսպես, 1977 թվականից իրաչեղական կառավարությունը զլիսավորող «սեղիրիստական» «Հեբրու» կուսակցությունն իր ակտիվությունը ծավալել է Արևմտյան Եվրոպայի ութ երկրներում, Հյուսիսային և կատիական Ամերիկայի տասը պետություններում, ինչպես նաև Հարավաֆրիկյան Հանրապետությունում ու Ավստրալիայում: ԱՄՆ-ում «Հեբրու» կուսակցության բաժանմունքն ունի 25 հազ անդամ, Անգլիայում՝ 5 հազ: Այդ կուսակցության «Բեռնար» Երիտասարդական կազմակերպությունը մասնաճյուղեր ունի 14 երկրներում:

Ընդհանուր սիոնիստների համաշխարհային միությունը կուսակցության խոշորագույն մասնաճյուղ է Ամերիկայի սիոնիստական կազմակերպությունը, որն ունի 117 հազ անդամ: Պատասխանի չէ, որ այդ միջազգային սիոնիստական կուսակցության կենտրոնականը գտնվում է ոչ թե Երուսաղեմում, այլ Նյու Յորքում: Այդ կուսակցության մասնաճյուղերը գործում են նաև լատինամերիկյան ութ պետություններում, Ավստրալիայում, Ֆրանսիայում և արևմտվարպական մի քանի պետություններում: Ինքայնում ընդհանուր սիոնիստների համաշխարհային միությունը ներկայացված է լիբերալ կուսակցությամբ, որը «Հեբրու» կուսակցության հետ մտնում է ծայրահեղ աչ «Լիկուդ» բրիգի մեջ:

Այսպես կոչված «բնդհանուր սիոնիստներ» մյուս կուսակցությունը՝ Միավորված սիոնիստների համաշխարհային կենֆեդերացիան, նույնպես իր կենտրոնականայն ունի Նյու Յորքում և հենվում է 340 հազ անգամ ունեցող «Հաղասա» Ամերիկայի կանանց, սիոնիստական կազմակերպության վրա: Բացի այդ, ԱՄՆ-ում գործում են այդ կուսակցության

մէջ մտնող Հանուն Իսրայէլի Հրեական լիգա և «Բնայ Միտ» կազմակերպությունները: Միավորված սիոնիստների համախարհային կոնֆեդերացիայի մասնաճյուղեր կան գաղթականարհի 22 երկրներում: Իսրայելում այդ միջազգային սիոնիստական կուսակցությունը չի ներկայացված:

«Միջրախի և Գաղտնի-Համիցրախի համաշխարհային կազմակերպությունը» միավորում է ուղղափառ հրեա սիոնիստներին և սերտորեն կապված է ազգային կրոնական կուսակցության ու Իսրայելի սարբիների հետ: Նրա մասնաճյուղերը գործում են գաղթաշխարհի 17 երկրներում: Բաց դրանցից, 30 երկրներում գործում է նաև «Բնայ Ակիվա» երիտասարդական կրոնասիոնիստական կազմակերպությունը: 70-ական թվականների վերջերին իրենց միջազգային միավորումներն ստեղծեցին նաև հուդայականության սեփարմիստական և պահպանողական հոսանքների վրա հիմնվող սիոնիստական կազմակերպությունները: Սակայն ԱՄՆ հրեական համայնքի սահմաններից դուրս նրանք նկատելի ազդեցություն չունեն: Համաշխարհային բանվորական սիոնիստական շարժում կուսակցությունը կենտրոնակայան ունի Իսրայելում, որտեղ այն ներկայացված է 1948—1977 թվականներին այդ պետության կառավարությունը գլխավորապես նախաձեռնի կուսակցությունում: ԱՄՆ-ում այդ միջազգային սիոնիստական կուսակցության մասնաճյուղը 100 հազ ավելի անդամ ունեցող Բանվորական սիոնիստական կազմակերպության հրեա շարժման բաժանմունքներ կան նաև հրեական սփյուռքի ավելի քան 20 երկրներում: «Բանվոր սիոնիստների» երիտասարդական կազմակերպությունները գործում են 17, կանանցը՝ 11 երկրներում:

Մազամ համաշխարհային միությունը հանդես է գալիս «Ճախսիոնիստական կուսակցություն» ցուցանակի ներքո 204 XXVIII կոնգրեսին այդ կուսակցության աված հաշվետվության մեջ նշվում էր. «Որպես ձախ թևին հարող սիոնիստական գաղափարախոսական խմբավորում, Մազամը կարողացավ կենտանաներ Տառատակ համայնքների անդամներ շահնդիստացող, ինչպես նաև կոմունիզմի հետ կապերը խզած, նոր ձախ շարժումներից դուրս եկած կամ

պատագրական շարժումներից հեռացված և դրանով իսկ իր բանակը եկած, սիոնիզմին հանգած հրեաների հետ: Այս կուսակցության մասնաճյուղեր կան արևմտակալոպական յոթ երկրներում, լատինամերիկյան յոթ երկրներում, ԱՄՆ-ում, Կանադայում և Ավստրալիայում: «Փաշտմեր Գալթի» կուսակցության Երիտասարդական բաժանմունքը գործում է գաղթաշխարհի 22 երկրում:

Չեականորեն «անկուսակցական» բնույթ ունի 50 երկրներում 250 հազ անդամ ունեցող կանանց միջազգային սիոնիստական կազմակերպությունը:

70-ական թվականների սկզբներին կապիտալիստական երկրների մեծամասնությունում ստեղծվեցին սիոնիստական ֆեդերացիաներ, որոնք միավորում են յուրաքանչյուր երկրի առարածում գործող բոլոր սիոնիստական կազմակերպությունները և միջազգային սիոնիստական կուսակցությունների մասնաճյուղերը: Բացի դրանից, սիոնիստական ֆեդերացիաներում անհատական անգամություն է նախատեսվում այն անձանց համար, ովքեր ընդունում են ՉՍԿ-ի ծրագրերը: Երեք երեք սիոնիստական կուսակցության կամ կազմակերպության մեջ էն մտնում:

Միջազգային սիոնիստական կուսակցությունների մեծամասնությունը գլխավորող և ՉՍԿ-ի կոնգրեսներում ամենամեծ ներկայացուցչություն ունեցող իսրայելական սիոնիստներն այդ կազմակերպություններում առաջատար դիրքեր են զբաղում: ՉՍԿ-ի կոնգրեսներում սիոնիստական կուսակցությունների միջև ձայների բաշխումը մեծապես կախված է Իսրայելում միջկուսակցական պայքարի արդյունքներից: Իսրայելի պատմորակության կազմը որոշվում է կնեսետում կուսակցությունների ներկայացուցչությանը համապատասխան: Այդ պատճառով 1977 թվականի մայիսին Իսրայելում քվարտությունների ժամանակ աշխատանքի կուսակցության (ՄԱԻ) պարտությունը հանգրեցը նրան, որ կես տարի հետո տեղի ունեցած ՉՍԿ-ի XXIX կոնգրեսում Համաշխարհային սիոնիստական բանվորական ֆրակցիան կհրատվեց դրեթի 2 անգամ՝ 161 պատգամավորից մեաց 91-ը: Առաջին տեղում հայտնվեց «Կիկադ» բլոկը, որն ավելացրեց իր ներկայացուցչությունը՝ 130-ից հասցնելով 185 պատգամա-

Վրբի Կոնգրեսի Երկրորդ մեծ Ֆրակցիան պատկանում է Միադրված սիոնիստների Համաշխարհային կոնֆեդերացիային (100 պատգամավոր, իսկ ՄԱՆ-ն սակ էրրորդ էր, Եւրաշխուժ պաղամենտական քննարկյունների նախընթաց ստեղծված հանուն փոփոխությունների զեմոնրատական շարժում կուսակցությունը զազմաշխարհում մասնաձյուղեր յունենալով, կոնգրեսում 26 պատգամավորական տեղ ստացավ: Եւրաշխուժ զեկավարությունիւն փոփոխությունիւն հանգեցրեց նաև 204-ի զլիսավոր պուստրեց սոցիալ-սիոնիստների հեռացմանը և նրանց «Լիկուդ» աջ բուկի ներկայացուցիչներով փոխարինմանը:

204-ի XXIX կոնգրեսում քննարկված գործկոմում խոշորագույն ֆրակցիան կազմեցին «Լիկուդ» բուկի ներկայացուցիչները, որն ստեղծվել էր «Շերուա-Գադրխար Համաշխարհային շարժման» և Ընդհանուր սիոնիստների Համաշխարհային ֆեդերացիայի միավորման հետևանքով: Եթե «Լիկուդ» բուկի կոզմակիցները գործկոմում ունեն յոթ տեղ, ապա Համաշխարհային սիոնիստական քանվորական շարժման և Միավորված սիոնիստների Համաշխարհային կոնֆեդերացիայի ներկայացուցիչներն ստացան 4-ական տեղ: Միգրուսի և Գապուկ-Համիլթրախի Համաշխարհային կազմակերպությունն ստացավ երեք տեղ, Մապամ կուսակցությունը և Կանանց Համաշխարհային սիոնիստական կազմակերպությունները մեկական:

Սիոնիստական բազաբնական կուսակցություններից բացի գործկոմում ներկայացված են նաև 204-ին «Տարած անդամները» Կազալաների և սիոնիզմների Համաշխարհային միությունը (ուղղափառ հուղայականություն), Սիոնազոնների Համաշխարհային խորհուրդը (պահպանողական հուղայականություն), Անտաշիմական հուղայականությունիւն Համաշխարհային միությունը) (ոնֆորմիստական հուղայականություն) կրոնական միավորումները, ինչպես նաև «Սեֆարդների Համաշխարհային ֆեդերացիան», որոնք երկուական տեղ ստացան: Բացի դրանից, մեկ տեղ է հատկացված «Մակավիչների Համաշխարհային միություն» սիոնիստական միջազգային մարզական կազմակերպությանը:

204-ի գործկոմի 30 անդամներից 20-ը ներկայացնում

խարալեցիներին (որոնցից մեկը՝ խորհրդակցական ձայնով), 9-ը (զրանցից 3-ը՝ խորհրդակցական ձայնով)՝ ամերիկյան սիոնիստներին, 1-ը (խորհրդակցական ձայնով)՝ արևմտաեվրոպական սիոնիստներին:

Միջազգային սիոնիզմի ուժերի ժամանակակից տեղադրումն մասին կարելի է դասել Համաշխարհային սիոնիստական կազմակերպության XXIX կոնգրեսի պատգամավորների կազմով: Համազումարում ձայնի իրավունքով ներքոն էր 536 պատգամավոր: Առավելագույն թվով ձայնի սեփական խարալեցի սիոնիստները՝ 200 պատգամավոր: Երկրորդ տեղում էր միջազգային սիոնիզմի հյուսիսամերիկյան կենտրոնը՝ 169 պատգամավոր, որոնցից 152-ը՝ ԱՄՆ-ի սիոնիստներին, իսկ 17-ը՝ Կանադայի սիոնիստների ներկայացուցիչներ էին: Սիոնիստների մյուս ազդեցիկ խորհուրդում ենթադրում ենք իրենց աղբյուրվյալը զգալիորեն զիջում էին միջազգային սիոնիզմի խորալեզական և ամերիկյան կենտրոններին: Այսպես, Արևմտյան եվրոպյան ներկայացված էր 61 պատգամավորով, այդ թվում՝ 27 անգլիական և 24 ֆրանսիական սիոնիստներով: Լատինամերիկյան երկրները ներկայացված էին 54 պատգամավորով, որոնցից 21-ը՝ Արգենտինայից: Միջազգային սիոնիզմի հարավաֆրիկյան կենտրոնն ուներ 13 պատգամավոր (12-ը Հարավաֆրիկյան Հանրապետությունից և 1-ը Ռոդեզիայից): 10 պատգամավոր ներկայացրել էին Ավստրալիան(9) և Նոր Զելանդիան(1): Բուլոք աֆրիկյան երկրները ներկայացված էին քնգամներ մեկ պատգամավորով (2նիդալանդներից):

Այսպիսով, ներկայումս միջազգային սիոնիզմն ունի երկու զլիսավոր կենտրոն՝ խորալեզական և ամերիկյան (հյուսիսամերիկյան), երկու երկրորդական՝ արևմտաեվրոպական ու լատինամերիկյան, և երկու ծայրամասային՝ Հարավային Աֆրիկայում ու Ավստրալիայում: Գա պրոպագանդաված է նաև 204-ի կանոնադրության մեջ, որի համաձայն սիոնիստական տարրեր խմբավորումների հումար սահմանված են անփոփոխ բվտաններ (սահմանված նորմաներ): 204-ի կոնգրեսներում Իսրայելի պատկանում է պատգամավորական տեղերի 38%, և, ԱՄՆ-ի սիոնիստներին՝ 33%-ը: Հատկանշական է, որ բվտանները չեն համապատասխանում

տարրեր կենտրոնների սինիստաների պաշտոնական քվե և ակնհայտորեն նպաստավոր են Իսրայելի համար, որտեղ սինիստական կուսակցությունների անդամների թիվը մասվորապես 500 նազ է, այն ժամանակ, երբ ԱՄՆ-ի սինիստական կազմակերպություններում պաշտոնապես 900 նազ մարդ, իսկ զարթոնչարարի մյուս երկրների սինիստական կազմակերպություններում՝ մասվորապես 30 նազ: Իսկ շօնի մարմիններում ամերիկյան սինիստաների իրական ազդեցությունը հաշվի առնելու համար պետք է նկատել առնել նաև նրանց ազդեցությունը սփյուռքի՝ առանձնապես անգլիախոս երկրների մյուս սինիստական խմբավորումների վրա: Շօնի XXIX կոնգրեսում անգլիախոս երկրների՝ ԱՄՆ-ի, Կանադայի, Անգլիայի, Շարտրեյի և Բուրգոնիայի սինիստաները ունեին 219 պատգամավոր՝ ափսիս շատ, իսկ իսրայելցիները, որոնք ներկայացված էին 200 պատգամավորով:

Երևույթներում գտնվող շօնի ղեկավար մարմիններում իսրայելական սինիստական վերահսկողի տերապեուտոլոգիայի արտացոլում է նաև սինիստական այդ գլխավոր կազմակերպության գործադիր մարմինների գործունեության մեջ, որոնք սովորաբար զբաղվում են իսրայելցիների հոլովից և իրենց աշխատանքը սերտորեն փոխանցված են նրանց: Իսրայելի պետական մարմինների հետ: Առաջին հերթին դա վերաբերում է շօնի ղեկավարամեծաներին: 80-ական թվականների սկզբներին Համաշխարհային սինիստական կազմակերպության կազմում կային հետևյալ ղեկավարամեծաները. կազմակերպության և ինֆորմացիայի, երիտասարդության, սփյուռքի լուսավորության ու մշակութային կազմակերպության թորալի (այսինքն՝ կրոնական աղանդի) լուսավորության ու մշակութային, արտաքին հարաբերությունների, մամուլի և ունկյալի, իսրայելական գործունեության, արխիվների, կազմակերպության, անտեսության ու սոցիալական հետազոտությունների բյուրոյի և հանձնախմբակների բաժանմունքի: Պաշտոնական տվյալների համաձայն շօնի 204-ի բյուրոն 1978/79 ֆինանսական տարում կազմում էր 50,7 մլն ամերիկյան դոլար¹⁶,

204-ի կազմակերպական ղեկավարամեծան ունի հինգ կրթական բաժին՝ ԱՄՆ-ի, անգլիախոս և սկանդինավյան երկրների, լատինամերիկյան երկրների, Քեյպտայի, Ֆրանսիայի, Իտալիայի, Հունաստանի, Փարսիայի և Իրանի, գերմանական երկրների և Հոլանդիայի: Ինչպես նաև շօնի 1978/79 կոնգրեսին ղեկավարամեծանի տված հաշվառվության ղեկավարման խնդիրների մեջ է մտնում սինիստական տարածաշրջանի կազմակերպություններում և նրանց հետ կապված մյուս կազմակերպություններում 204-ի գործիքը ներառելու, ինչպես նաև նրանց գործունեությունը ղեկավարելու¹⁶: Գեկարամեծան իր բանաբաններին ուղարկում է տարբեր երկրների հրեական համայնքներ, որտեղ իրենք արտանմանում են սինիստական գործունեության անսխալական ղեկավարումը: Գեկարամեծանը ստիպարներ է անցկացնում սինիստական կազմակերպությունների ղեկավարներին և մտավոր աշխատանքի մյուս տարբեր աշխատողների՝ լրագրողների, գիտաշխատողների ու մյուսների համար:

Իսրայելի ինֆորմացիայի մինիստրության հետ սերտունե համագործակցող ինֆորմացիայի ղեկավարամեծանի խնդիրն է սինիստական պրոպագանդա վարել աշխարհի տարբեր երկրներում: Գեկարամեծանի առջինը կա ինֆորմացիոն կենտրոն, որը սինիստական գրականությունում արտաբերում օտանյակ երկրներ: 1968 թվականին կազմակերպված Համաշխարհային սինիստական մամուլի ժողովությունը, որն ինֆորմացիա է մատակարարում 200 սինիստական ու սինիստամեծան թերթերի: Շօնի ինֆորմացիայի ղեկավարամեծանը հետ կենտրոնների է պահպանում ձևակառույց անկախ Հրեական հեռուգրական գործակալությունը:

Արտաքին հարաբերությունների ղեկավարամեծանը սինիստական և իսրայելական ինֆորմացիա է սրամաղորդում ու կառավարական մարմիններին, որը նպաստում է ճանաչողական կարծիքի մշակմանը հոգուս Իսրայելի¹⁷: Գեկարամեծանը սերտորեն կապված է Իսրայելի արտաքին գործերի մինիստրության հետ:

Հրեական գործակալությունը

Միջազգային սրտերդի կառուցվածքում մյուս կարևոր մարմինը, որը սերտորեն կապված է ՀՍԿ-ի հետ՝ Հրեական գործակալությունն (ԶԿ) է։ Այդ հիմնադրված ստեղծվել էր 1920 թվականին՝ Փաղեստինի նկատմամբ անգլիական մանդատ գրույթներին համապատասխան, և նրա ֆունկցիաների մեծ մասնում «հրեական ազգային օջախի» կազմակերպման անմիջական ղեկավարումը։ Սկզբնապես ննջադրվում էր, որ ԶԿ-ն ներկայացնելու է աշխարհի հրեական համայնքների շահեր և նրա կազմի մեջ հավասարապես ներկայացվելու և սրտիստական գործիչներն ու ձևականորեն «ոչ սրտիստական» կազմակերպությունների պատկանող հրեական ժողովում ունեցող խոշոր բուրժուազիայի ներկայացուցիչները։ Սակայն սրտիստների շատ արագ իրենց վերահսկողությունը հաստատեցին ԶԿ-ի նկատմամբ, որի հովանու ներքո Փաղեստինի հրեական քնակազյայրերի համար միջոցներ էին հանգանակվում։ Մի բանի տարի հետո Հրեական գործակալության գործիչները կազմում մնացին միայն սրտիստապարագլուխները, և այդ մարմինը փաստորեն միաժողովյալ ՀՍԿ-ի գործիչների հետ։ Մինչև 70-ական թվականների սկիզբը ՀՍԿ-ն և ԶԿ-ն ըստ էության մեծապես էին որպես միասնական մարմին։

Իրա հետևանքով անչպիսի գրույթյան ստեղծվեց, երբ սրտիստական գործակալության առատորեն ֆինանսավորող ԱՄՆ-ի և մյուս առաջատար կապիտալիստական երկրների հրեա խոշոր բուրժուազիան ձևականորեն չէր մասնակցում հանդիսանկող հարյուր միլիոնավոր դոլարների բաշխմանը։ 1967 թվականի իսրայելական ագրեսիայից հետո, երբ Իսրայելի օգտին կատարվող հանգանակումներն անեցին մի բանի անգամ, «ոչ սրտիստական» այսինքն՝ ՀՍԿ-ում չնեղկայացված, բայց ձևականորեն քաղաքական պոլիտոմենների հետ կապված բուրժուազիայի ներկայացուցիչները պահանջեցին վերականգնել զլխապես սրտիստական հիմնադրների կառուցվածքը։ 1969 թվականին որոշում ընդունվեց ՀՍԿ-ի և ԶԿ-ի բաժանման մասին, որի համա-

ձայն Հրեական գործակալությանը հանձնվում էին Իսրայելում ներգաղթողների շրտանեցման կազմակերպման և միջոցների բաշխման ֆունկցիաները։ Այսպիսով, հրեա բուրժուազիայի այն ներկայացուցիչները, որոնք նախկինում ստորիկում էին Իսրայելի համար գրամական միջոցների հանգանակումը (Միացյալ իսրայելական կոչը ԱՄՆ-ում և մյուս կապիտալիստական երկրների համապատասխան կազմակերպությունները), այժմ հնարավորություն ստացան վերահսկելու այդ գումարների ծախսումը։ Ինչ վերաբերում է ՀՍԿ-ին, ապա XXVIII կոնգրեսին գործիչի տված ղեկուցման մեջ նշվում էր, որ «որպես Հրեական գործակալության պարտնյոր, համաշխարհային սրտիստական շարժման առանձնահատուկ խնդիրներն են ներգաղթի խրախուսումը, յուսավորության և մշակութի զարգացումը գաղթաշխարհում, աշխատանքը երիտասարդության, ուսանողության շրջանում, սրտիստական կազմակերպությունների կազմակերպումն ու պահպանումը և սրտիստական ինֆորմացիայի տարածումն ամբողջ աշխարհում»։

1971 թվականին վերականգնված Հրեական գործակալության կանոնադրության համաձայն, նրանում ներկայումս հավասարության հիմունքներով ներկայացված են ՀՍԿ-ի զլխավոր խորհուրդը և կապիտալիստական երկրների հրեական համայնքներում Իսրայելի համար միջոցներ հանգանակող ձևակերպներն «ոչ սրտիստական» ֆինանսական հիմնադրների ներկայացուցիչները։ «Ոչ սրտիստներին հասկացված տեղերի 50%-ից 30%-ը նախատեսված է ԱՄՆ-ի ներկայացուցիչներ համար, իսկ 20%-ը՝ գաղթաշխարհի մնացած բոլոր երկրների համար։ Եթե հաշվի առնվի տեղերի բաշխումը ՀՍԿ-ի մարմիններում, ապա ստացվում է, որ վերականգնված ԶԿ-ում հրեական ժողովում ունեցող ամերիկական բուրժուազիայի ներկայացուցիչներն (ինչպես պարտնական սրտիստները, այնպես էլ «ոչ սրտիստները») ունեն տեղերի 44,5%-ը՝ այն ժամանակ, երբ իսրայելիցիները՝ 19%-ը, իսկ գաղթաշխարհի մյուս երկրների բուրժուական նախախախտները՝ տեղերի 36,5%-ը։ Ըստ երևույթին ԶԿ-ի ղեկավար մարմիններում տեղերի այդ հարաբերակցությունը նշանակալից չափով արտացոլում է հրեական ժողովում ունե-

ցող ամերիկյան, խորհրդային և կապիտալիստական մյուս երկրների բուրժուալիայի տարրեր խմբավորումների իրական ազդեցությունը:

Ի տարբերություն 204-ի գործումի, 29-ի բարձրագույն մարմնում՝ կառավարիչների խորհրդում, ղեկավար գերբնի ստացան ոչ թե Եւրալիի, այլ ԱՄՆ-ի ներկայացուցիչները: Կառավարիչների խորհրդի նախագահ դարձավ ղեւորույցի խոշոր միլիտանտեր Մ. Ֆիշերը: 1979 թվականին խորհրդի 30 անդամներից սխալ 7-ն էին ներկայացնում Եւրալից: Միևնույն ժամանակ իտերզիվ կազմում կային 16 ամերիկացի (12 «ոչ սոսիալստ» և 4 սոսիալստ), 2 անգլիացի և մեկական ներկայացուցիչ Կանադայի, Քելիֆայի, Ֆրանսիայի, Ավստրալիայի և Հարավաֆրիկյան Հանրապետության «Քերևն Հայնստրի» ղեկավարներից:

Այսպիսով, նոր, վերակազմված 29-ում գլխավոր դերը խաղում են ազգայնական գերբերում կանգնած հրեական ծագում ունեցող ամերիկյան մոնոպոլիստական բուրժուազիայի ներկայացուցիչները:

Հրեական գործակալության վերակազմումից հետո երան հանձնվեցին ներզգաթով և բնտանեցումով, երիտասարդական ներզգաթով և գյուղատնտեսական քնակավայրերով զբաղվող՝ 204-ի ղեկարարամենաների գործունեությունը վերանկելու ֆունկցիաները:

Ներզգաթի և բնտանեցման ղեկարարամենոր 29-ի կարեւոր մարմիններից մեկն է: Գեպարտամենտի ներզգաթի բաժանմունքի աշխատանքը տարվում է Հյուսիսային Ամերիկայի, Հարավային Ամերիկայի, Անգլիայի, Չեղկաստանի, Հարավային Աֆրիկայի ու Ավստրալիայի (այսինքն՝ անգլիախոս երկրների), Ֆրանսիայի և ֆրանսալեզու Արիվելյան ու Կենտրոնական Եվրոպայի, միջերկրածովյան երկրների տարածքային բաժինների միջոցով: Գեպարտամենտի աշխատանքում առանձնահատուկ դեր են խաղում Եւրալիի սահմաններից դուրս գործող հանձնակատարները: Նրանց խնդիրն է ներզգաթի խրախուսումը և նրա մասին ինֆորմացիայի տարածումը սփյուռքի հրեական համայնքներում: Առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձվում հրեական ծագումով այն անձանց, որոնք ունեն այնպիսի մաս-

կապիտոլիստներ, որոնց պահանջն զգում են Եւրալիի «սոսիալիստ» ու պետական մարմինները: Այսպես, օրինակ, Եւրալիի մեկնելու համար հատկապես հավաքագրում են սոսիալիստիկական ծառայողներին, ինչպես նաև ինժեներներին ու անխնայների՝ Եւրալիի «բոլշևիստներ» մասնակալից՝ էլեկտրոնային, ավիացիոն, մետալուրգիական և կալիֆորնիական ճյուղերի համար:

Այսպիսով, ավելի ղեկարարամենոր գլխավոր դերն է խաղում «Քերաներին» Միտ լեանս շրջնի ի մի մողովելու, սոսիալական լուրճնի իրականացման գործում: Սոսիալիստները բոլոր միջոցներով փորձում են ձեռք բերել նրան ազգայնական բաղադրացիներին հասցնելը, պարզել նրանց կրթական ու սրբիստիոնալ մակարդակը: Այնուհետև սպառնալ է ներզգաթման հնարավոր թեկնածուի արագ մշակումը: Մի գնպում շեշտը դրվում է ազգայնական գաղափարները բուրբուրելու վրա, այլ ղեկարար, հատկապես, էթն խոսքը վերաբերում է բարձր որակավորում ունեցող մասնագետներին, նրանց ամեն տեսակ բարիք են խոստանում Եւրալիում, ամախիլ գործարարվում են շանտաժն ու հանքեկումը: Սոսիալիստները հաճախ դիմում են պրովոկացիաների, Եւրալիի մեկնելու «հրապարակներ» ուղարկելով այն անձանց, որոնք երբեք ոչ մի ընդհանուր բան չեն ունեցել նրանց հետ: Սոսիալիստները ոչնչից չեն խորշում, երբ խոսքը վերաբերում է ներզգաթողների հավաքագրմանը: Այդ գործունեությունը հարվում է Եւրալիական հատուկ ծառայությունների հետ սերտ փոխհամաձայնեցվածությամբ: Օգտագործվում են և՛ սոսիալիստագործունեները, և՛ պրոպագանդիստական զբաղակետության առարքեր, և՛ նույնիսկ հարազատների համակարգությունը:

Գեպարտամենտ ունի հատուկ հիմնարկների՝ այսպես կոչված բնտանեցման կենտրոնների լայն ցանց, որտեղ ներզգաթողները 5 ամիս ուսումնասիրում են խլիթ ու դափափարախոսական ուժեղ մշակման ենթարկվում: Այդպիսի կենտրոնում գտնվելը վճարովի է և շատ ներզգաթողներ ստիպված են վարկից խնդրել սոսիալատական ֆինանսավորման փորձերից: Դրա հետևանքով Եւրալիի մեկնելու համար ներզգաթողների արած պարտաբերել սպառնալու են նոր խոշոր

գումարները Միտիստական կազմակերպությունների պատ-
քերը չմարտն անձանց իրաքայնական իշխանություններ
երկրից մեկնելու թույլտվություն չեն տալիս: Այն ներգաղ-
թողները, որոնք բախվելով իրաքայնական իրականություն
տուն վերադառնալու որոշում են ընդունում, նախքան մեկ
նելու թույլտվություն ստանալը, ստիպված են երկար տա-
րիներ վճարել պարտերը:

Շատ ներգաղթողներ գյուղատնտեսական հատուկ բն-
կազմայրք մեկնելու ուղեղուն են ստանում: Երանց տեղա-
վորման հետ սերտորեն կապված է 29-ի ևս մեկ առաջատար
ղեկարավածներով՝ գյուղատնտեսական բնակավայրերի ղե-
կարտամենտի գործունեությունը:

Ոչ թե 29-ի, այլ 204-ի ղեկավարությունը էր ձևավորվել
հատուկ բաժանմունքը, որը պատասխանատու էր 1967 թվա-
կանին զավթված արտաբան հողերում բնակավայրեր ստեղ-
ծելու համար: Բնակավայրերի ղեկարտամենտը Իսրայելի
կառավարական մարմինների հետ համատեղ պլանավորում
է նոր բնակավայրերի ստեղծման երկարամաճիկ ծրագիրը:
Օկուպացված տարածքներում հրեա վերաբնակիչների թիվը
պլանավորվում է 1982 թվականի 25 հազարից 1985 թվա-
կանին հասցնել 100 հազարի¹⁸, Գեղարտամենտի պլանների
համաձայն միայն 1982 թվականին ծրագրված էր ստեղծել
23 նոր բնակավայր: 14¹ Հորդանան գետի արևմտյան ափին,
5² Գազայի հատվածում, 4³ Գոլանի բարձունքներում: Հրեա-
կան գործակալությունից բացի, այն նպատակների համար
խոշոր հասակացումներ է տրամադրում նաև Իսրայելի կա-
ռավարությունը: Այսպես, գյուղատնտեսության միեխտրու-
թյունը պլանավորել է նոր բնակավայրերի շինարարության
համար 1982 թվականին ծախսել 1,3 մլրդ շեքել, իսկ բնա-
կարանային շինարարության միեխտրությունը՝ 2 մլրդ
ավելի շեքել¹⁹:

Չուգախե կենտրոններ

Վերջերս խիստ ուժեղացել է Համաշխարհային հրեական
կոնգրեսի (ՀՀ) ակտիվությունը, որը ձգտում է յուրատեսակ
«Համաշխարհային հրեական ազգամշակութային ինքնա-

վարության» համար մղվող պայքարում միավորել կապի-
տալիստական և դարգացող երկրների հրեական համայնք-
ները: Թեև 1936 թվականին ստեղծված ՀՀ-ն ձևականորեն
այլ սիոնիստական» կազմակերպություն է, բայց նաև ՄՍԿ-ի հետ
«ստանձնատուր» հարաբերություններ է պահպանում և
իր գործունեության մեջ հենվում է գաղթաշխարհում հրեա-
կանի շրջակա սոցիալական ժողովուրդները հրեա բնակչությանը
մեկուսացնելու խնդրի առաջին պլան մղող «հոգևոր» կամ
«մշակութային» սիոնիզմի վարդապետությունների վրա:
ՀՀ-ի ծրագիրը պահանջում է ամբաստանել Համաշխարհային
հրեության կապերը Իսրայելի՝ որպես հրեական կյանքի
կենտրոնական ստեղծագործ ուժի հետ և ամենուրեք ուժե-
րացնել հրեական համայնքների համարաշխարհային կապե-
րը²⁰, Այսպիսով, ՀՀ-ի բուրժուազազայնական ծրագիրը
հիմնվում է «ստրատարածային հրեա ազգի» մասին
սիոնիստական զրգմայի վրա: Սակայն ՀՀ-ն պարտադիր
էր համարում հրեաների արտագաղթն Իսրայել, որը նրա
ծրագիրն ավելի ընդունելի է դարձնում կապիտալիստական
երկրների, հատկապես ԱՄՆ-ի, հրեական համայնքների
բուրժուական վերնախավի համար: Հրեական ծագում ունե-
ցող ամերիկյան բուրժուազիայի ներկայացուցիչներն առա-
ջատար դեր են խաղում ՀՀ-ում:

ՀՀ-ի բաժանմունքներ կան 67 կապիտալիստական և
զարգացող պետություններում՝ ԱՄՆ-ում և Կանադայում,
4 կենտրոնական և Հարավային Ամերիկայի 24 երկրներում,
32 եվրոպական պետություններում, աֆրիկյան 5 երկրներում,
ասիական 7 պետություններում, Ավստրալիայում և նոր Զե-
լանդիայում: Որպես կանոն, ՀՀ-ի անդամներ են հրեական
համայնքների կոորդինացիոն կենտրոնները՝ Բրիտանական
հրեաների ներկայացուցիչների խորհուրդը, Իտալիայի հրեա-
կան համայնքների միությունը և այլն: ԱՄՆ-ում և Յրան-
սիայում գործում են ՀՀ-ի բաժանմունքներ, որոնք ներա-
ռում են համապատասխանաբար 17 և 26 կազմակերպու-
թյուններ: Բացի դրանից, ՀՀ-ին սպառն միացած անզամ-
կերը են ՄՍԿ-ն և 22 միջազգային սիոնիստական ու սիոնի-
ստական կազմակերպություններ, ներառյալ միջազգային
սիոնիստական կուսակցությունները, ինչպես նաև այնպիսի

միավորումներ, ինչպիսիք են Հրեա փաստաբանների և իրա-
վաբանների միջազգային ասոցիացիան, Հրեա լրագրողնե-
րի համաշխարհային ֆեդերացիան, Հրեա ուսանողների
համաշխարհային միությունը, Հրեա մարտիկների, պարտի-
զանների և նախկին կալանավորների համաշխարհային ֆե-
դերացիան և այլն: Սակայն, օգտվելով սույն սեփեխտական
միավորման քաղաքացիությունից, ՀՀԿ-ն իր առջև խնդրո-
ւմ էր, ինչպես գրել է այդ կազմակերպության գլխավոր
գիրկետոր Գ. Ռիզենբերգ, «կատարել այնպիսի ֆունկցիաներ,
որոնք չեն կարող կատարել ո՛չ Իսրայելը, ո՛չ Համաշխար-
հային սեփեխտական կազմակերպությունը»²¹:

Իր գործունեության մեջ ՀՀԿ-ն զլխավոր շեշտը դնում է
«ինքնավար» հրեական համայնքների համաշխարհային
ցանց ստեղծելու, «հրեա ժողովրդին» համաշխարհային
«ազգամշակութային ինքնավարություն» ստատուս տրամա-
գրելու վրա: Ի տարբերություն ՀՄԿ-ի, որտեղ իշխում են
քաղաքական սիոնիզմի գաղափարները, ՀՀԿ-ի «տեսական
քաղաք» դարձան Ահադ Պատիի և նրա հետևորդների «Տե-
ղեոր սիոնիզմի» գրույթները, ինչպես նաև Ս. Դուբնովի
«գաղթաշխարհի հրեական նացիոնալիզմի» լրգունգները:
ՀՀԿ-ն հրրեք սիոնիզմի վերացման պահանջ չի առաջադրել,
այլ ընդհանրապես, ձգտում է հասնել նրա բառ ամենայնի
ամբապնդմանը: Մի շարք դեպքերում դա նանգեցնում էր
ՀՀԿ-ի լիդերների և Իսրայելի ու ԵՄԿ-ի ղեկավարների ընդ-
հարումների: Ինչպես «Անկերկյան հրեական տարեգրքում»
գրել է Ա. Սթորը, «ՀՀԿ-ն լրացնում է ԵՄԿ-ին այն ոլորտնե-
րում, որտեղ վերջինս չի կարող գործել, բայց Հենց այդ
պատճառով ՀՀԿ-ի նկատմամբ սիոնիստական ղեկավարները
վերաբերմունքը հենց սկզբից աչիք էր ընկնում հակասակա-
նությունը»²²:

«Իսրայելական տրոն վարդապետության» կողմնակիցները
տեսակետից գաղթաշխարհի միավորումը պետք է իրական-
նացվի ի պաշտպանություն Իսրայելի, այլ ոչ թե հանուն
հրեական սփյուռքի, այսինքն՝ Իսրայելի սահմաններից դուրս
գտնվող հրեական շահալքների ամբապնդման: Դա ուժե-
ղացնում է իսրայելական բուրժուազիայի և հրեական
սփյուռքի բուրժուազիայի (նախ և առաջ հրեական ծագում

ունեցող ամերիկյան բուրժուազիայի) հակասությունները
«համաշխարհային հրեությունը» ղեկավարելու պայքարում:
Ա. Սթորը գրում է. «Պարզ է, որ համաշխարհային հրեու-
թյունը ներկայացնող և Իսրայելից անկախ դիրք զբաղվելու ըն-
դունակ կազմակերպության գաղափարը խառնաժամակցուն չի
տեսաբանում այդ պետության ղեկավարների մեջ»²³: ՀՀԿ-ի
հիմնադիր Ն. Գոլդմանը հիշում էր իր հուշագրություննե-
րում. «ՔՐԵ-Գուբերներ միտ անտարբերությամբ ու անըմ-
բանողությամբ էր վերաբերվում ՀՀԿ-ին հավանաբար
այն պատճառով, որ նա ընտղաբար տրամադրված
էր միասնական համաշխարհային հրեական կազմա-
կերպության դեմ, որի հետ նրա համար ավելի զգվար
պիսիք գործեր վերելը, քան այժմ գոյություն ունեցող բազ-
մաթիվ միավորումների հետ»²⁴: Սակայն այդ հակասու-
թյուններն սկզբունքային բնույթ չեն կրում, քանի որ և՛
ՀՀԿ-ի պարագլուխները, և՛ ԵՄԿ-ի ղեկավարներն ունեն ընդ-
հանուր ծրագրի՝ հանձնի համաշխարհային հրեա ժողո-
վրդին հետադիմական տեսության:

Ինչև ՀՀԿ-ն ձևականորեն սույն սիոնիստական կազմա-
կերպություն է, այդուհանդերձ նրա գործունեության մեջ քիչ
տեղ չի հատկացվում Իսրայելին: ՀՀԿ-ի պաշտոնական հրա-
տարակոթյուն մեջ նշվում է. «Իսրայելի ստեղծման
պահից ՀՀԿ-ն տարբեր միջոցներով ձգտում է իրական-
ացնել Իսրայելի և սիոնիզմի հարաբերություններն ամբա-
պնդելու և փոխաշահվող դարձնելու իր պարտավորությու-
նը Իսրայելում ստեղծվեց ՀՀԿ-ի իսրայելական գործկոմ,
որի մեջ մտնում են կենսատու գեպուստաներ ունեցող բո-
լոր հրեական (այսինքն՝ սիոնիստական) — Հեղ՝ քաղաք-
ական կուսակցությունների ներկայացուցիչները: Բացի դրա-
կեց, ստեղծված է խորհրդակցական խորհուրդ, որը բաղ-
կացած է անհատական հիման վրա ընտրված իսրայելցի
ներեց, որոնք մեծ համբավ են վայելում երկրի տեսնական
կամ գիտական կյանքում»²⁵: ՀՀԿ-ի ղեկավարները կարևո-
րաշույն դեր խաղացին ԳՖԶ-ի կողմից իսրայելական կուսա-
կարությունը և քաղաքացիներին «պատերազմական տու-
գանքների» վճարման մասին ԳՖԶ-ի և Իսրայելի կառավա-
րությունների միջև համաձայնագիր կնքելու գործում: Օգ-

տագործելով ՄԱՀ-ում և մի շարք այլ միջազգային կաշմակերպություններում իր կոնսուլտատիվ ստատուսը, 224-ի կախովորեն հանդես է գալիս որպես Իսրայելի և Հրեական բուրժուական նացիոնալիզմի փաստարան:

1977 թվականին 224-ի և 204-ի միջև կապերը ձևակերպվեցին, որի հետևանքով 204-ի ներկայացուցիչներին մի շարք տեղեր տրամադրվեցին 224-ի բոլոր ղեկավար մարմիններում: 204-ի գործիմի նախագահ Լ. Գուլզմանը գրավեց 224-ի ղվավար խորհրդի նախագահի պաշտոնը, Բացի դրանից, նույնպիսի «օրգանական կապեր» հաստատվեցին 224-ի և «Բնայ Բրիտի» միջև:

Ամենահին հրեական բուրժուազազայնական կազմակերպությունը՝ «Բնայ Բրիտ», ստեղծվել է ԱՄՆ-ում դեռևս 1843 թվականին: Ներկայումս այն գործում է 40-ից ավելի նրկայներում և ունի 500 հազ անդամ, որից 450 հազ ԱՄՆ-ում: «Բնայ Բրիտի» ծրագիրը, ինչպես որ 224-ի ծրագիրը, խարսխված է «Նոգետ» սիոնիզմի և «գաղթաշխարհի» նացիոնալիզմի՝ զոգմաների վրա: Միևնույն ժամանակ «Բնայ Բրիտում» ղեկավար պաշտոններն զբաղեցնում են սիոնիստ գործակալները: «Բնայ Բրիտի» պարագլուխներից մեկը խոստովանել է, որ այդ կազմակերպությունը «ներկայումս հարաճում դեռ է խաղճում գաղթաշխարհի հրեության նեկա և ապագա կյանքում, իր վրա վերցնելով այնպիսի պարտականություններ, որոնք իրավունք չունի իրականացնելու Իսրայելը, քանի որ նա սուվերեն պետություն է և չի կարող միջամտել ուրիշ երկրների ներքին գործերին»²⁶: «Բնայ Բրիտի» միջազգային խորհրդի նախկին ղեկավար Ս. Ջոֆանսի խոսքերով սասած, «Երա ղեկավարները հաճախ են ուղեորություն կատարում Իսրայել, որտեղ ուղեղների մշակման են ենթարկվում և հրահանգներ ստանում»²⁷:

Չարկ է նշել 204-ի, 224-ի և «Բնայ Բրիտի» պարագլուխների «գեթոյալիզմում» ստեղծելու փորձերը, որը ներառելու էր բոլոր հիմնական հրեական բուրժուազազայնական կազմակերպությունները:

Գրանցից առավել լուրջը 1958 թվականին Ն. Գուլզմանի նախաձեռնությամբ Հրեական կազմակերպությունների համաշխարհային կոնֆերանսի հիմնադրումն էր: Նշյա մէջ

մասն 224-ն, «Բնայ Բրիտը», 204-ն, ինչպես նաև Անգլիայի, Հարավաֆրիկյան Հանրապետության, Արգենտինայի հրեական համայնքների ղեկավար մարմինները: Ինչպես գրել է Ն. Գուլզմանը, «այդ ծրագրի նպատակն էր ստեղծել յուրատեսակ համաշխարհային հրեական պառլամենտ, որը, պարտադիր կատարելու համար որոշումներ՝ ընդունելու իրավունք չունենալով, այնուամենայնիվ, համաշխարհային համագործ կլիներ հրեական կարծիքի բոլոր երանցների համար»²⁸: Գծվար չէ նկատել, որ խոսքը նորից «համաշխարհային հրեական ազգամշակութային ինքնավարություն» ստեղծելու փորձի մասին է: Ն. Գուլզմանի խոսքերով սասած, 204-ն «տարիներ ընթացքում կարևոր աշխատանք կատարեց միջազգային հրեական կարևոր պրոբլեմների վերաբերյալ տարբեր կազմակերպությունների տեսակետների համար ընդհանուր հայտարար գտնելու նպատակով և էրբեմն նույնիսկ հանդես էր գալիս որպես համատեղ գործողություն եսթրաձեռնող», սակայն «այդպես անհրաժեշտ համապարփակ համաշխարհային կազմակերպություն ստեղծել այդպես էլ չհաջողվեց»²⁹: Գրա պատճառը հրեա բուրժուազայն տարրերի խմբերի միջև եղած հակասություններն էին: Մասնավորապես 204-ին կապկածանքով վերարբվեցին Իսրայելի ղեկավարները, յալգուրի «գեթոյալիզմում» մեջ տեսնելով ԱՄՆ-ի հրեական համայնքի վերնախավի զիրբերի ուժեղացման փորձ. չէ որ, օրինակ, 204-ի գործադիր ղերկատորի պաշտոնը «համատեղությամբ» զբաղեցրել Ամերիկական հրեական խոշորագույն կազմակերպությունների նախագահների կոնֆերանսի գործադիր ղերկատորը: Միևնույն ժամանակ 204-ի կազմի մեջ լմտավ ազդեցիկ Ամերիկյան հրեաների կոմիտեն, որը չէր ցանկանում իր հեղինակությունը կիսել մրցակիցների հետ:

Իսրայելի կառավարության դերը

Իսրայելի կառավարությունը 204-29-ն դիտում է որպես «հազորագրական» «հրեական պետության և սփյուռքի միջև մուլթի ունենալով կենսետում, վարչապետ Գ. Քեն-Գուլդին ընդգծել է, որ Իսրայելն օրին է գործել սիոնիստական երազանքի կատարման և հրեա ժողովրդի միավոր

ման գլխավոր և առավել արդյունավետ գործիքը», սակայն պետության իշխանությունը նրա սահմաններից դուրս սահմանափակված է» միջազգային իրավունքով: Այդ իսկ պատճառով Հենց 2ՄԿ-ն «Նարավորություններ ունի և ընդունակ է անել այն, ինչ պետությունը ի վիճակի չէ կախարավորել շունի անկրուս³⁰:

1952 թվականի նոյեմբերի 24-ին Իսրայելի կենսակրթության ընդունեց Համաշխարհային սինիստական կազմակերպության՝ Պաղեստինի Համար Հրեական գործակալության ստատուսի մասին, որն այդ կազմակերպական հասակարգը դարձնում էր իսրայելական իրավունքի օրենքաօրենքը վավերացրում էր Իսրայելի պետական վարչակարգի սինիստական բնույթը և միևնույն ժամանակ սահմանում 2ՄԿ-2Գ-ի՝ որպես ոչ միայն միջազգային սինիզմի, այլև իսրայելական պետության գործիքի, գործունեության նպատակներն ու խնդիրները: Եթև օրենքի առաջին պարագրաֆում նշվում էր, որ «Իսրայելն իրեն համարում է ամբողջ հրեա ժողովրդի արարման» արգասիքը, ապահովելով պարագրաֆը հռչակում էր. «Համաշխարհային սինիստական կազմակերպությունը կեն դար առաջ, իր հիմնադրման պահին, գլխավորեց հրեա ժողովրդի շարժումը և հայրենիք վերադառնալու բազում սերունդների երազանքների իրականացման նրա ջանքերը ու մյուս հրեական շրջանների և հիմնարկների օգնությամբ գլխավոր գեր խաղաց հրայելի պետության ստեղծման գործում»: Այսպիսով, 2ՄԿ-ն ճանաչվում էր որպես իսրայելական պետության «ծնող»: Ավելին, հռչակվում էր, որ Իսրայելն ու 2ՄԿ-ն միասնական նպատակով շարկավորված են նաև ներկայումս. «Տարագիրների ի մի ժողովելու առաքելությունը ինչպես Իսրայելի, այնպես էլ մեր օրերի սինիստական շարժման կենտրոնական խնդիրն է, և անհրաժեշտ է դարձնում հրեա ժողովրդի ջանքերի շարունակումը՝ գաղթաշխարհում: Այդ պատճառով Իսրայելը ցանկանում է բոլոր հրեաների ու հրեական կազմակերպությունների մասնակցությունը պետության շինարարությանը և զանգվածային ներգաղթին օգնություն ցույց տալու գործին, ինչպես նաև անհրաժեշտ է համարում բոլոր հրեական հա-

մայնրների միավորումը հանուն այդ նպատակի»³¹: Հետևաբար, սինիզմը և Իսրայելի պետությունը դիտվում են որպես մի ամբողջություն, ընդ որում ընդհանուր «առաքելություն» և հայտարարվում անարագիրներին ի մի ժողովելու՝ գործի կազմակերպումը, այսինքն՝ «զանգվածային ներգաղթը»:

Ստատուսի մասին օրենքը կանխորոշում էր Իսրայելի կազմում միջազգային սինիզմի կազմակերպական համակարգի «պարտականությունները» և միևնույն ժամանակ սահմանում էր նրա ֆունկցիաներն այդ պետության ներքում: «Համաշխարհային սինիստական կազմակերպությունը՝ Պաղեստինի Համար Հրեական գործակալությունը, ինչպես որ անցյալում, իր ջանքերն ուղղում է Իսրայելի կատարվող ներգաղթի կազմակերպմանը և պետության մեջ զեկվավարում բնակեցման ու բնուսնեցման հիմնարկները», — սովում էր երրորդ պարագրաֆում: Հաջորդ պարագրաֆում նշակվում էին 2ՄԿ-2Գ-ի իրավունքները. «Իսրայելը նաև նախում է Համաշխարհային սինիստական կազմակերպությունը որպես լիազորված հիմնարկ, որը Իսրայելի մեջ շարունակում է բնակավայրերի և երկրի շինարարության, գաղթաշխարհից ներգաղթողների բնուսնեցման և Իսրայելում ավելի բնագավառում գործող հրեական հաստատությունների և միությունների գործունեության փոխհամաձայնեցման աշխատանքները»³²: Այսպիսով, 2ՄԿ-2Գ-ի վրա դրվում էին կարևոր ֆունկցիաներ, որոնք փաստորեն վերաբերում էին պետական մարմինների իրավասությանը: Բացի այդ, սինիստների վրա էին դրվում Իսրայելում գաղթաշխարհի մյուս հրեական բուրժուազգայական կազմակերպությունների գործունեությունը փոխհամաձայնեցնելու պարտականությունները, ինչը բարձրացնում էր 2ՄԿ-2Գ-ի ստատուսը:

Միաժամանակ ստեղծվել է իսրայելական կառավարության և 2ՄԿ-2Գ-ի փոխգործողության մեխանիզմ՝ կոորդինացիոն կոմիտե, որտեղ հավասարապես են ներկայացված երկու կողմերը: Սինիզմի ստրատեգիական գիծը որոշում է Հենց այդ մարմինը, որի գործունեությունը փաստորեն անհայտ է լայն հասարակությանը: Կոորդինացիոն կոմիտեն

փաստորեն Իսրայելի կաղավարությունը վեր է դասում միջազգային սինդիկատի կազմակերպական համակարգից բանի որ բուլը սկզբունքային որոշումները 204-29-ն կարող է ընդունել միայն Թել Ավիվի համաձայնությունը: Միաժամանակ Իսրայելի կառավարությունն իր ամբողջ գործունեության ընթացքում պարտավոր չէ խորհրդարանին արտասահմանյան սինդիկատների հետ: Բացի այդ, սատուտի մասին օրենքի յոթերորդ պարագրաֆի համաձայն, Իսրայելի կառավարության և 204-ի միջև ստանվելու գույն կոպակրացման ու փոխհամաձայնեցման սպասումն է համար սպետության օրենքներին համապատասխան որոշվեց հատուկ կոնվենցիա կնքել:

1954 թվականի հուլիսի 28-ին ստորագրված այդ կոնվենցիան սահմանում էր Հրեական գործակալության սինդիկատական գործկոմի ֆունկցիաները, այն է՝ արտասահմանում ներգաղթի կազմակերպումը և ներգաղթողների ու նրանց սեփականություն տեղափոխումն Իսրայել: Իսրայելում ներգաղթողների ընտանեցմանը համագործակցելը կրի տասնորդության ներգաղթը: Իսրայելի գյուղատնտեսական բնակավայրերը, Իսրայելում հողերի ձեռքբերումն ու յուրացումը Համաշխարհային սինդիկատական կազմակերպության հաստատությունների՝ ՎՔԼԵԻՆ կոնցեսիան (Պաղեստինյան ֆոնդ) և ՎՔԼԵԻՆ հայնսդդե (Հրեական ազգային ֆոնդ) կողմից, Իսրայելի տնտեսության զարգացման նպատակով ձեռնարկությունների ստեղծմանն ու ընդհանմանը մասնակցելը, Իսրայելում մասնավոր կապիտալ ներդրումների խթանումը: Օգնությունը Իսրայելի մշակութային հիմնարկներին և բարձրագույն կրթության հաստատություններին, այդ գործունեության համար ֆինանսական օժտություններ մորիսիլազումը: ոչ կառավարական ֆոնդերի միջոցով սովյալ ֆունկցիաների ոլորտում գործող հրեական հաստատություններին ու կազմակերպություններին գործունեության փոխհամաձայնեցումն Իսրայելում³³:

Ամբողջությամբ վերջված 204-29-ն իրեն Իսրայելին հաշվետու էր համարում, բայց միևնույն ժամանակ Իսրայելում հատուկ ստատուս էր ստանում (մասնավորապես, նրա գործունեությունը չի հարկադրվում):

204-29-ի ղեկավարումնունը գործում են Իսրայելի կառավարական հիմնարկների հետ սերտորեն կապակցված: Իսրայելի կառավարության ղեկավարումնունը կարմանալի չէ: Հիշեցնենք, որ ժամանակին 204-29-ն եկամտահարկային Պաղեստինի տարածքում ստեղծել էր յուրատեսակ սպետություն սպետության մեջ», և Իսրայելի ստեղծումից հետո շատ սինդիկատական ղեկավարումնուններ վերակազմվեցին կառավարական մինիստրությունների: Միայն 60-ական թվականներին ձևավանում սահմանադրամում կառավրվեց Իսրայելի կառավարական հիմնարկների և «ոչ կառավարական» սինդիկատական մարմինների միջև: Սակայն 204—29-ի շատ ղեկավարումնուններ շարունակում են մնալ որպես համապատասխան իսրայելական մինիստրությունների հավելուկներ: Իսրայելի և 204—29-ի միջև կնքված են մի շարք համաձայնագրեր, որոնցով սահմանվում են Իսրայելի՝ տարածքում ղեկավարումնունների գործունեության պայմանները և բոտ էությունը: Իսրայելի կառավարական մարմինների ստատուսով: Իսրայելի կառավարական մարմինների կողմից ստեղծվում էր, որ ՎՔԼԵԻՆԻ կյանքը սինդիկատական ոլորով տողողելու շանքերը Իսրայելի և Համաշխարհային սինդիկատական կազմակերպության ընդհանուր գործն են³⁴:

Եթև հաշվի առնենք, որ Իսրայելցիները ղեկավար պաշտոններ են զբաղեցնում 204-ի գործկոմում և 204-ի գլխավոր խորհրդում (XXIX կոնգրեսում նրա նախագահ ընտրվեց Իսրայելի արդյունաբերության, առևտրի և տուրիզմի մինիստրի տեղակալ Ի. Պրեսերը), ապա դժվար չէ այն հետևությունն անել, որ նման կառուցվածքը Իսրայելական սինդիկատական պարագոյիններին թույլ է տալիս ստաշատար դեր խաղալ միջազգային սինդիկատի քաղաքականությունը սահմանելու:

Չնայած միջազգային սինդիկատական ու սինդիկատում կազմակերպությունների ճյուղավորված ցանցի առկայությանը, Իսրայելական կառավարությունն ավելի հաճախ է գերադասում սփյուռքի հրեական համայնքներում գործելու ուղղակի, լղիմելով 204-ի և մյուս սինդիկատայն առյանների:

րի ծառայություններին: Իսրայելի արտաքին գործերի մի նկատությունն էր նախկին պառլամենտական քարտուղար Ս. Էյտանը գրել է. «Մեր դիվանագիտական ծառայության համար ընդունված է, որ յուրաքանչյուր արտակարգ դեպքան և լիազոր գեղապան կատարի կրկնակի ֆունկցիան հավասարազորող երկրում լիազոր գեղապանի և այդ երկրի հրեաների համար՝ արտակարգ գեղապանի»³⁵: Այդ դրույթը գրեթե բառացի կրկնել է նաև ԱՄՆ-ի սինդիստական լորբրի գլխավոր կազմակերպությունը՝ Ամերիկյան-իսրայելական հասարակական հարաբերությունների կոմիտեի ղեկավարների մեկը՝ Ի. Քեները. «Իսրայելական դիվանագիտաները որոշակի իմաստով հավասարազորված են ոչ միայն ԱՄՆ-ի կառավարությանն առընթեր, այլև ամերիկյան հրեական համայնքին առընթեր»³⁶: ԱՄՆ-ի մյուս առաջատար սինդիստական լորբրիստական կազմակերպությունը՝ Ամերիկյան հրեական խոշորագույն կազմակերպությունների նախագահների կոնֆերանսը, ամերիկացի հետազոտող Գ. Էյզաբի խոսքերով ասած, «Իսրայելական կառավարության որոշումների իրազորուն է, և փաստորեն բոլոր ամերիկյան հրեական կազմակերպությունները պատրաստ են հետևել նրա ղեկավար ցուցումներին»³⁷: «Մենք գտնվում ենք հրեական վերագրասի համատարած ֆելադրանքի ներքո, որն իր հերթին գործում է իսրայելական իշխանությունների հրամաններով»³⁸. — ասել է Ամերիկյան հրեաների կոնգրեսի նախկին նախագահ, 224-ի նախագահ Ի. Պրինցը:

Ամեն ինչից բացի, իսրայելական կառավարությունը ձգտում է իր վերահսկողությունը հաստատել նաև սփյուռքի, առաջին հերթին ամերիկյան հրեական համայնքի «մարդափրական» կազմակերպությունների համակարգի վրա: Այսպես, ԱՄՆ-ում Իսրայելի համար միջոցների հանգանակմամբ զբաղվող բոլոր կազմակերպությունները գտնվում են 1950 թվականին ստեղծված Իսրայելի համար միջոցների հանգանակման կամպանիաները վերահսկող և զրանք վարել Թեյլյատրող ազգային կոմիտեի «Իրավատվյալ» ներքո: Նախկինում այդ կոմիտեին գործում էր 29-ի ամերիկյան րաժանմունքի հոլանու ներքո, իսկ հրեական գործակալության վերակազմումից հետո հանձնվեց 204-ի ամերիկյան

րաժանմունքի տնօրինությանը, որը հանգես էր գալիս որպես նրա քարտուղարություն: Կոմիտեի կազմի մեջ մտնում են հրեական ֆեղիքացիաների և բարեգործական ֆեղիքի խորհրդի, Միացյալ հրեական կոլի, Միացյալ իսրայելական կոլի և Բաշիտան ամերիկյան հրեական համատեղ կոմիտեի, ինչպես նաև 204-ի և 29-ի ներկայացուցիչները: Ինչպես նշում է Գ. Էյզաբը, «բուն ազգային կոմիտեի կազմված է Իսրայելում գործող զուգահեռ մարմին հետ, որը կազմված է իսրայելական կառավարության և հրեական գործակալության ամենաարժարժանի անձանցից»³⁹: Գ. Էյզաբը նշում է, որ 1973 թվականի հոկտեմբերյան պատերազմից հետո «մի կողմից, հրեական ֆեղերացիաների ու բարեգործական ֆեղիքի խորհրդի և Միացյալ հրեական կոլի, և մյուս կողմից՝ իսրայելական կառավարության և Հրեական գործակալության միջև կերպից աննախադեպ համաձայնագրի, որի համաձայն 1974 թվականին ամերիկյան հրեական համայնքը հանգանակելու է 900 մլն դոլարի նվիրատվություն: Գրանից 750 մլն դոլարն ուղարկվելու է Իսրայել, իսկ 150 մլն դոլարը մնալու է ԱՄՆ-ում ներքին պահանջումների համար... Առաջին անգամ Իսրայելն ու ՄՀ-ն ճանաչեցին Իսրայելի և սփյուռքի պահանջումներին փոխադրած կախվածությունը, առաջին անգամ Իսրայելի արտակարգ գրությունը չէր նշանակում ներքին գործունեության զազաբեցում ԱՄՆ-ում: Այդ համաձայնագրի նշանակությունը Իսրայելի և զաղթաշխարհի հարաբերությունների պատմության ու ժամանակակից հրեության կազմակերպական կյանքի նոր փուլի սկիզբը»⁴⁰:

Այսպիսով, Իսրայելի կառավարող շրջաններն անխելելիորեն կապված են միջազգային սինդիզմի համակարգի հետ: Սինդիզմն այդ պետության պաշտոնական զաղափարախոսությունն է և բաղաբական պրակտիկան: Այդ համակարգի միջոցով Իսրայելում հաստատվեց սինդիստական վարչակարգ, որի ղեկավարներն իրենց հերթին առաջատար դիրքեր են գրավում այդ համակարգում: Ամերիկյան և իսրայելական սինդիստները միասին կառավարող երկիր խանութից են կազմում ժամանակակից սինդիզմի կազմակերպական կառուցվածքում: Ընդ որում միջազգային սին-

Նիզովի երկու առաջատար կենտրոնները մրցակցում են ամբողջ աշխարհում ամեն կարգի հրեական բուրժուազգայնական կազմակերպությունների ճյուղավորված կառուցվածքն իրենց ենթարկելու պայքարում: Եթե իսրայելական սինոխստերը գերակշռում են ՀՄԿ-ի մարմիններում, ապա վերակազմված Հրեական գործակալությունում մի շարք հիմնական դիրքեր ստացան անմիջականորեն հրեական ծագում ունեցող ամերիկյան խոշոր բուրժուազիային այն ներկայացուցիչները, որոնք իշխող դիրքեր են գրավում ՀՀԿ-ի և «Բնայ Բրիտ» տիպի ձևակառուցող սինոխստական» հրեական բուրժուազգայնական միջազգային կազմակերպություններում: Այդ համակարգում հեղինակության և ազդեցության համար մղվող պայքարում իսրայելական սինոխստերը հենվում են իրենց տրամադրության տակ գտնվող պետական բազայի վրա, իսկ հրեական ծագում ունեցող ամերիկյան բուրժուազիան՝ ԱՄՆ-ի արևտեսական և քաղաքական կյանքում իր ունեցած ազդեցության վրա:

Միջազգային սինոիզմի ճյուղավորված կազմակերպական կառուցվածքը կոչված է գործնականում իրականացնելու «համաշխարհային հրեա ազգի» գոյության մասին սինոխստական դոգման, «կրիկականի օրինապահություն» պարտադրելու հրեական ծագում ունեցող անձանց, որտեղ էլ որ նրանք ապրելիս լինեն: Ըստ էության, հակառակ միջազգային իրավունքի, սինոխստական պարագլուխները սիրածում են տարրեր երկրների հրեա բնակչությանը վերածել Խարայելի կառավարող շրջանների և հրեական ծագում ունեցող ամերիկյան խոշոր բուրժուազիայի շահերի պաշտպանության գործիչներ: Այդ կազմակերպական ցանցի գործունեությունն այն պետությունների սուվերենության ազդակող խախտում է, որտեղ գործում են սինոխստները: Սինոխստական վերնախավն այդ ցանցն օգտագործում է մյուս երկրների ներքին գործերին միջամտելու համար, ի շահ միջազգային սինոիզմի և իմպերիալիստական ազդեցիվ շրջանների՝ կառավարությունների վրա լոբբիստական ճնշում գործադրելու համար:

ՍԻՆՈՒՍԱԿԱՆ ԼՈՒԲԲԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄՒԱՑՅԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՄ

ԱՄՆ-ում գոյություն ունի կառավարության վրա սինոխստական քաղաքական ճնշում գործադրելու ճյուղավորված ցանց: Այն ընդգրկում է անմիջականորեն վարչակազմի և կոնգրեսի մշակմամբ զբաղվող Վաշինգտոնի լոբբիստական հիմնարկները, ինչպես նաև բուրժուազգայնական շրջանների վերահսկողության տակ գտնվող տեղերում ճնշում գործադրելու ապագաուր, որը հենվում է կազմակերպված հրեական համայնքի հաստատությունների վրա: Դա սինոխստական ակտիվիստներին թույլ է տալիս լոբբիստական գործունեությունը լրացնել անմիջականորեն Վաշինգտոնում՝ տեղերում կենտրոնացված կամպանիաներով:

Սինոխստական լոբբիզմի զլխավոր նպատակն է ԱՄՆ-ի կողմից Խարայելի կառավարող շրջաններին քաղաքական, տնտեսական ու ռազմական առավելագույն օգնություն և օժանդակություն ցույց տալը, ներառյալ Թեյ Ալիվիի պաշտպանելը ՄԱԿ-ում և մյուս միջազգային կազմակերպություններում, Վաշինգտոնի կողմից անհատույց օգնություն և ամերիկյան խոշոր վարկեր տրամադրելը իսրայելական պետության տնտեսական կենտնակությունն ապահովելու համար, որն է վիճակի չէ աղբիսիվ քաղաքականությունը գործել՝ հենվելով միայն սինոխստական տնտեսական ռեսուրսների վրա, Մերձավոր արևելքում Թեյ Ալիվիի ռազմական դիրաւանցությունն ապահովելու նպատակով Խարայելին ամերիկյան ժամանակակից զենք և զինամթերք մատակարարելը:

Այդ խնդիրներն անխզելիորեն կապված են ԱՄՆ-ի սինոխստական լոբբիզմի հակասովետական ուղղվածության հետ, որը պայմանավորված է ոչ միայն աշխարհի առաջին

սոցիալիստական պետության նկատմամբ հրեական (ինչպես որ ամեն մի այլ) ծագում ունեցող բուրժուազիայի դասակարգային ատելությանը, այլև բխում է ժամանակակից սինդիկատի յուրահատուկ գաղափարախոսական և քաղաքական խնդիրներից: ԱՄՆ-ում սինդիստական քաղաքական ճնշման նպատակներից մեկը մասնավորապես առավել հետադիմական շրջաններին աջակցելն է, որոնք հանդես են գալիս Մերձավոր արևելքի Սովետական Միությանը սղորս մղելու՝ օգտին, այսինքն՝ այդ ուղիներից արաբական ազգային-ազատագրական շարժման նպատարիմ և հետևողական գաղնակցին հեռացնելու օգտին: Սինդիստների հակասովետական գործունեության մյուս կողմը սովետական հրեաների պաշտպանությունն պրովոկացիոն կամպանիայի բրբրբումն է, որը ՍՄԶ-ի դեմ ուղղված ինվերտիստական ուժերի հոգեբանական պատերազմի քաղկացուցիչ մասն է և միաժամանակ փոշված է օժանդակելու Իսրայելում «հրեաներին ի մի մողովելու» սինդիստական գործային իրականացմանը:

Ամերիկյան կառավարության վրա սինդիստական շրջանների կողմից քաղաքական ճնշում գործադրելու նրբորդ նպատակն է խոչընդոտել արաբական պետությունների հետ ԱՄՆ-ի առավել սերտ հարաբերությունների հաստատման և դրանով իսկ Իսրայելի օգտին պահպանել Վաշինգտոնի արտոնյալ դշանակցի տեղը Մերձավոր արևելքում: Սինդիստների հակաարաբական լորբերը ներառում է այդ երկրներին ամերիկյան զենքի լայն մատակարարումներ թույլ չտալու և արաբական պետությունների հետ ԱՄՆ-ի անտեսական կապերի ամրապնդումը խանգարելու փորձերը:

Այսրերգի վերամամար

ԱՄՆ-ում սինդիստական շրջանների քաղաքական ճնշումն անխցելիորեն կապված է Իսրայելի կառավարող շրջանների և միջազգային սինդիկատի քաղաքական կուրսի հետ: Ընդհանրապես Իսրայելի կառավարությունն է կանխորոշում Միացյալ Նահանգների սինդիստական լորբիզմի երկարաժամկետ խնդիրները, անմիջակաորեն գործի է դնում լոր-

բիստական ապարարը այս կամ այն կամպանիան կազմակերպելու համար, իսկ շատ դեպքերում էլ բացառիկաց լորբիստական գործունեություն է իրականացնում նաև ԱՄՆ-ի քաղաքական տարրեր ուժերի շրջանում, թեև դա ուղղակի արգելված է 1952 թվականի ամերիկա-իսրայելական համաձայնագրի պայմաններով: Սինդիստ լորբիստ Մ. Ֆելդմանն ինքնագոհ հայտարարել է. «Վաշինգտոնում Իսրայելի պետականությունը մյուս երկրների պետականություններից տարբերվում է նրանով, որ նա իր համախոհներն ունի ոչ միայն Իսրայելում, այլև ԱՄՆ-ում: Ամերիկյան կառավարությունը պետք է նկատի առնի հրեական պետության հետ զգացմունքորեն կապված հրեաների հայացքները նրբ նախուսում է ղեկավարության հետ, ապա դառնի, որ գործ ունի բուն Միացյալ Նահանգների քաղաքական ուժի հետ»:

Ամերիկյան քաղաքական կյանքին իսրայելական կառավարության ներկայացուցիչների անմիջական մասնակցությունը դարձել է սովորական երևույթ: Այսպես, 1975 թվականի դարձանք Ֆորդի վարչակազմի հայտարարած մերձավորարևելյան քաղաքականության այսպես կոչված «վերազնահատման» շրջանում իսրայելական պաշտոնական անձինք համակենտրոնացված պրոպագանդիստական ու լորբիստական կամպանիա կազմակերպվեցին ԱՄՆ-ում: Ենայնպես պաշտպանության մինիստր Մ. Գալանը գտնվում էր Նյու Յորքում, այնտեղ էր նաև ՄԱԿ-ում Իսրայելի ներկայացուցիչ նշանակված Զ. Լիցոզը: Արտաքին գործերի մինիստր Ի. Ալոնը հասցրեց ժամանել և նորից մեկնել ԱՄՆ-ից, ժամանեցին նաև նրա նախորդ Ա. Էրանը և կենսակի արտաքին գործերի ու անվտանգության հանձնաժողովի նախագահ Ի. Նավոնը: Արդարադատության մինիստր Զ. Ցազդին ու տրանսպորտի մինիստր Գ. Ցակորին ժամանեցին շարաթվա վերջին, այն ժամանակ, երբ նրուաղեմի քաղաքապետն Ք. Քոլիկը և Գերագույն դատարանի անդամ Զ. Կոնը հավաքում էին իրենց համպրակները: Ջարմանալի չէր լինի, եթե վարչապետ Ի. Ռաբինն իրեն միայնակ զգար նրուաղեմում, չի որ առանձին օրեր ԱՄՆ-ում ավելի շատ իսրայելական ղեկավարներ կային, քան բուն Իսրայելում», — հեղուում էր «Թայմ» հանդեսը: Լորբիստական կամպանիաներին

ժամանակում էր նաև այն ժամանակվա վարչապետ Ի. Ռաբրինը: 1976 թվականի հունվարի 29-ին իր պաշտոնական այցի ժամանակ նա ոչ միայն ելույթ ունեցավ ամերիկյան կոնգրեսի երկու պալատների համատեղ նստաշրջանում, այլև որպես վկա ներկա էր հատկացումների սենատական հանձնաժողովի փակ նիստին, որտեղ կոչ արեց Յորդի վարչակազմի պահանջների համեմատությանը մեկուկես անգամ ավելացնել Եսրայելին ցույց տրվելիք օգնությունը: Դա պատմության մեջ առաջին դեպքն էր, երբ ամերիկյան կոնգրեսի ղեկավար նիստին ներկա էր օտարերկրյա պետական գործիչը: Ինչպես իր հուշերում գրում է Նախկին պրեզիդենտ Է. Յորդը, ըստ էության իսրայելական լոբբիստները հարցը դրեցին հետևյալ կերպ. «Ե՞նթե Յորդը համաձայն է՞ մեզ հետ, ապա մենք ցույց կտանք. թե ո՞վ է այստեղ տերը»:

ԱՄՆ-ում իսրայելական պաշտոնական անձանց գործունեությունը հատկապես լուրի բնույթ ընդունեց Քեյ Ավիվում Բ. Բեգինի կառավարության զույն անցնելուց հետո: Ամերիկացի Տայտի մեկնարան Ք. Ռուսենը, օրինակ, գրել է, որ «Բեգինի կառավարությունը քանի հատված է, որ եթե նա բաժանվանալի լիտիություն զրսերով, ապա անպատիժ կմնա, հատկապես, եթե ԱՄՆ-ում իսրայելական լոբբին և իսրայելական պրոպագանդան կատարեն իրենց տրված առաջադրանքը»:

Սակայն ամբողջությամբ վերցված Քեյ Ավիվի ղեկավարները Հնժման սինիստական կազմակերպիչների ամենատարածված Վաշինգտոնում դիմում են անձնական լոբբիզմի: Սովորաբար նրանք գործում են Վաշինգտոնում իսրայելական դեսպանության և ամերիկյան հրեական համայնքի անունից չանդոս եկող հատուկ լոբբիստական կազմակերպությունների միջոցով: Ինչպես գրել է «Ելու Յորք թայմս» թերթը, «Իսրայելամետ լոբբի անկումաբարև են ղեկավարությունը, որը Վաշինգտոնում համարվում է առավել արդյունավետը, և զգալի թվակազմ, փող ունեցող ու եռանդով լի տասնյակ հրեական կազմակերպությունները»:

Իսրայելական դեսպանությունը պրոպագանդիստական մեծ աշխատանք է տանում ԱՄՆ-ում: Նրա ղեկավարները

կենտնավոր կերպով ելույթներ են ունենում բուն Վաշինգտոնում, ինչպես նաև ամբողջ երկրում անցկացվող հրատարակչին միջոցառումներում: Դեսպանությունն առարում է նաև այսպես կոչված «վարպազույն թերթիկը»՝ հուլայեր, որի վրա ձևակերպված է Քեյ Ավիվի դիրքորոշումն այս կամ այն արդի վերաբերյալ և որն «ուղարկվում է կարևոր դիրքեր քաղկեցող 10—12 հազար ամերիկացիների՝ լիզենսանենների, կոնգրեսականների, հրեական ղեկավարներին»: Դեսպանության պրոպագանդիստական ելույթն ընդգրկում է նաև տարբեր թեմաներով գրույթներ, որոնք կոչված են լուսահարգելու ամենատարբեր կարգի ընթերցողներին՝ հոգեվարականներից մինչև երեխաները: Բացի այդ, դեսպանությունը կոնգրեսականների և նահանգապետների, հոգևորականների ու լրագրողների համար անվճար ուղևորություններ է կազմակերպում դեպի Իսրայել, որտեղ նրանց ուժգին իսրայելամետ մշակման են ենթարկում:

Իսրայելական դեսպանությունը սերտ կոնտակտ է պահպանում Սպիտակ տան, Պենտագոնի, պետական ղեկարարամեկտ հետ: Հատկանշական է, որ առանձնահատուկ զեբ են խաղում ռազմատարածադեպիան հարցերի հետ անձնվող կապերը: Օրինակ, 1975 թվականին «Թայմս» չանդոսը Նշել է, որ իսրայելական զեպական Ս. Դինիտցին հաճախ կարելի է տեսնել Սպիտակ տան արևմտյան թևում, ազգային անվտանգության գծով պրեզիդենտի օգնականի տեղակալ գեներալ Բ. Սկուտերոֆտի պաշտոնավալրում»:

Նման կարգի կոնտակտները, անտարակույս, կարևոր դեր են խաղում ԱՄՆ-ի և Իսրայելի դիրքորոշումների համաձայնեցման գործում:

Միևնույն ժամանակ դեսպանության ներկայացուցիչները փոխհամաձայնեցնում են ամերիկյան հրեական համայնքի սինիստական ու սինիստամետ կազմակերպությունների թաղարական խորայնամետ գործունեությունը: Դա բազ քաղաքական է Սպիտակ տանը: Նախկին պրեզիդենտ Ռ. Նիքսոնն իր հուշերում գրում է, որ ամերիկա-իսրայելական տարաձայնությունների շրջանում ինքը և Է. Քրիսթիանը այն կարծիքին էին, որ «հրեական խմբերը» կողմից գոր-

ծագրվող «հակայական հնչման» պատճառով «Երասխյուղ խորանջացիների հետ կապված պրորբնան այնքան դժվար չէր, որքան ԱՄՆ-ի հրեական համայնքի հետ կապված պրորբնմբը»:

Վաշինգտոնում սրոնխտական լրբբին զվառվորում են անմիջականորեն լրբբրատական գործոճնոլթյամբ զբաղվող մի խումբ կազմակերպոլթյուններ: Դրանց թվին են պատկանում Ամերիկյան հրեական խոշորագույն կազմակերպոլթյունների նախագահների կոնֆերանսը, որը մասնագիտանում է Սպիտակ տան վրա ճնշում գործադրելու մեջ, կոնգրեսի մշակամբ զբաղվող Ամերիկա-իսրայելական հասարակական հարաբերոլթյունների կոմիտեն, «Մոլիտական հրեաների պաշտպանոլթյան ազգային կոնֆերանսը», ձևականորեն սրոնխտական շահագիտացող մի շարք խոշորագույն բուքսոնազգայնական կազմակերպոլթյունների լրբբխտական ներկայացուցչոլթյունները՝ «Բնայ Բրոքսը», Ամերիկյան հրեաների կոմիտեն, Ամերիկյան հրեաների կոնգրեսը, Ամերիկյան սինագոգների խորհուրդը և այլն: Նրանց հետ սերտորեն անագործակցում է Վաշինգտոնում իսրայելական ղեկավանոլթյունը:

Այդ կազմակերպոլթյունների շրջանում առաջատար տեղ է զբաղում Ամերիկա-իսրայելական հասարակական հարաբերոլթյունների կոմիտեն (ԱՄՀՀԿ), որի հիմնական խնդիրն է ձնշում գործադրել կոնգրեսի վրա: ԱՄՀՀԿ-ի կազմի մեջ մտնում են ԱՄՆ-ի 35 առաջատար սրոնխտական և սրոնխտամետ կազմակերպոլթյունները ներկայացնող մի քանի տասնյակ անդամներ, ինչպես նաև տեղական մակարդակով այդ կազմակերպոլթյունների 12 հազ ղեկավարներ ու գործակալներ¹⁰, Կոմիտեի բյուրեն 1981 թվականին կազմում էր մոտավորապես 1,3 մլն դուրս (1970 թվականին՝ 175 հազ): Կազմակերպության մեջ կա 30 վարձատրվող աշխատակից, որոնցից 4-ը գրանցված են որպես լրբբխտ ԱՄՆ-ի կոնգրեսին ազնթեր¹¹: Հարկ է նշել, որ ձևականորեն նրանք գրանցված են ոչ թե որպես օտարերկրյա պետոլթյան՝ Իսրայելի գործակալներ, այլ որպես ամերիկյան կազմակերպոլթյան անդամներ, որը ֆինանսավորվում է

իր մինչև 5000 դուրս կազմող անդամավճարների հաշվին և իր ազատուճ հարկերից¹²:

Թև ԱՄՀՀԿ-ի ղեկավարները հայտարարում են իսրայելական կառավարոլթյունից իրենց «անկախոլթյան» մասին, իրականում նրանք կանոնավոր կերպով խորհրդակցում են Իսրայելի ղեկավանոլթյան հետ և այցելում Թել Ավիվ, որտեղ կազմվար ցուցումներ են ստանում: Այդ պատճառով ԱՄՀՀԿ-ի կորսը, ամբողջոլթյամբ վերցված, համապատասխանում է Իսրայելի քաղաքական կորսին:

ԱՄՀՀԿ-ի հիմնական խնդիրը կոնգրեսում իսրայելամետ պնդողոլթյուն անցկացնելն է և սենատում ու ներկայացուցչոլթյունների պալատում սրոնխտների դաշնակիցների միջոցով այն բուրբ միջոցառումների հակադրելը, որտեղ, նրանց կարծիքով, սպանում են Թել Ավիվի շահ-

* ԱՄՀՀԿ-ն ստեղծվել է 1954 թվականին՝ 40-ական թվականներից գործող Ամերիկյան սրոնխտական խորհրդի հասարակական կազմերի կոմիտեի հիման վրա: ԱՄՀՀԿ-ի առաջին գործադիր ղեկնկոսը սրոնխտակի լրագրող Ի. Քեննեդի էր, որը ղեկավարում էր Ամերիկյան սրոնխտական խորհրդի պրոպագանդան: 1948 թվականին նա զիսավորում էր ՄԿԸ-ին առնթրբը Հրեական գործակալոլթյան ներկայացուցչոլթյան հիմնադրամայնի բաժինը, իսկ ընդհուպ մինչև 1951 թվականին կնք Սթրասին ներկայացուցչոլթյան մամուլի սպան էր: 1951 թվականին նա գործադրեց Վաշինգտոն, որպեսզի լրբբրվում զբաղվի կոնգրեսի կողմից կազմվող Բարակլեն անսահայան օգնեման հասկացումների օրրին (Kenen I. Israel's Defense Line. Her Friends and Foes in Washington. N. Y., 1981, p. 67—68.):

Իր մամուլայնց հետո Ի. Քեննեդի շուտով հավարում է ամերիկյան հրեական համայնքի առաջատար կազմակերպոլթյունների, Ներառյալ՝ «Բնայ Բրոքս», Ամերիկյան հրեաների կոնգրեսի և պատերազմի հրեական կոմրաների վաշինգտոնյան ներկայացուցչներին, երանց առաջադրվող կանոնավորական հանդիպումներ ունենալ՝ մարտադարձում լրբբրվի պրոպագանդոլթյունների բաշխելու և սեղներում «հրեական համայնքին համախորս աշակցոլթյունի ցուց ստառ համար (National Journal, 1978, May 13, p. 151): Աստիճանարար Իսրայելամետ լրբբրվող կանոնավոր հիմերի վրա զոլթեց, որի հետևանքով ստեղծվեց ԱՄՀՀԿ-ն 1975 թվականին Ի. Քեննեդի կոմիտեի ղեկնկորս պաշտանում փոխարինելը: ԱՄՀՀԿ-ն, որը ձևագրվ Բարակլենց էր և կերպ օտանակ աշխատել էր պետական ղեկավարամենետում, իսկ հետո նաև էր անստար Թ. Իրրիվոլթյան օգնակալու: ԱՄՀՀԿ-ի անց զբաղերցը Թ. Գայնը՝ սենատոր Ֆ. Զերլի նախկին օգնակալու:

րին: Սովորաբար ԱՅԶԿ-ն գործում է հետևյալ կերպ. նրա աշխատակիցները կազմում են կոնգրեսի անհրաժեշտ օրենսդրության կամ կոնգրեսի բանաձևի (մի շարք դեպքերում վարչակազմին հասցեագրված բաց նամակների) նախադեմ, այնուհետև տեղադրվում է սինդիկատների հետ առավել սերտ կապված կոնգրեսի անդամներին, որոնք մեկնանքին հանդես են գալիս որպես նրա «հիդրինակներ» վերապես, սկզբում է կոնգրեսի տատանվող անդամները աշակերտները նվաճելուն հետամուտ ուղեկցված պրոպագանդիստական կամպանիան տեղիքում (նամակներ և հեռագրեր գրելը, կույքներ մատուցում, հեռախոսային զանգեր, անձնական հանգրիպումներ կոնգրեսականների կամ սենատորների հետ):

ԱՅԶԿ-ի դեկավանները կանոնավոր կերպով հանդես են գալիս կոնգրեսի հանձնաժողովներում՝ քննարկվող հարցերի վերաբերյալ շարագրելով սինդիկատական զիրբորոշումը: Սինդիկատական լորբիտաների հավատամքն արտահայտելով է Մ. էմիտայը, հայտարարելով. «Ենչ որ լավ է Իսրայելի համար, լավ է նաև Միացյալ Նահանգների համար»¹²: Ինչ վերաբերում է լորբիտական գործունեության մեթոդներին, ապա, Մ. էմիտայի խոսքերով ստած, «Ճանտունները» պրոպեգանդիստիկ նամակներ գրելու և մնացած ամեն ինչի համար մղվող պայքարում գործողությունները Ֆենց ԱՅԶԿ-ն է իրականացնում իր լավ կարգավորված ապարատի միջոցով և միայն վերջին պահին, և այն էլ ԱՅԶԿ-ի ցուցումով միանում են մյուս կազմակերպությունները ներկայացնող խմբերը»¹⁴:

Այսպես, օրինակ, սինդիկատական լորբին արտակարգ ակտիվորեն գործեց 1981 թվականի հունիսին, նրա Իսրայելի ավազակաբարո գործողությունն ձեռնարկեց, բարբարոսական ուժրակծածան ենթարկելով Իրաքում Բազդադի մոտ գտնվող խաղաղ միջուկային կենտրոնը: Լորբիտաներն այն հապաղ միջոցներ ձեռնարկեցին, որպեսզի Կապիտոլիումի բլրին ապահովեն համախումբ աջակցությունը Թեյ Ալիվի ավազակաբարո գործողությանը: Անգլիական Սանդի թայմսթեյթերին հետ կապման կերպով հարցազրույցի մասնակ ԱՅԶԿ-ի աշխատակցուհի Մ. էմիտայը պատմել է. «Եմ առա-

ին բայթ եղավ զանգահարել Կոլորադո նահանգից աղանդիկ սենատոր Հարրի Հարթին, որը լավ էր կողմնորոշվում սոցիալական հարցերում և առանց տատանվելու պաշտպանում էր Իսրայելին: Մենք քննարկում էինք հնարավոր աջակցությունը Անպիտոլիումի բլրին, թե օրենսդիրների ով կարող է Իսրայելին քննադատել այդ գործողության նամար: Ես նաև խորհրդակցում էի նրա հետ, թե ինչպես կարող էինք ապացուցել, որ Բեկինի այդպիսի բայթն արարցված է, և, վերջին հաշվով, ինչ կերպ կարելի է իրագործությունների քննաքնն ուղղել մեզ ձեռնտու հունով... Երբ որը ես մոտ 60 անգամ զանգահարեցի, հիմնականում՝ Կարավոր վնասը դնահատելու և այս կամ այն գործչին հանելու համար»¹⁵:

Սինդիկատական լորբին ապարատը գործում է շատ արագ և արդյունավետ: Կոնգրեսի նախկին աշխատակից Փ. Վեյրիլի խոսքերով ստած, «սինդիկատները շկարտի և այնպիսի խորքն պարզեցնում են նրա աշակերտության համար: Նրանք հիանալի համակարգ ունեն: Եթե դուք քվեարկում եք նրանց օտարի կամ հրապարակային հայտարարություն եք նրանց, որը նրանց դուր է գալիս, ապա նրանք իրենց հրատարակությունների, ինչպես նաև նրանց համակարգ խմբագիրների միջոցով այդ մասին արագորեն ազդարարում են ամբողջ երկրով միակ: Գա ակնթարթային փոխառուցումով է անմիջական դրական արդյունքներով, երբ սենատորի անունը կապված է նրանց առաջարկած գաղափարների հետ, որոնք արժանանում են զովաբանական խմբագրական հոդվածների կամ հեռուստատեսային մեկնաբանությունների: Ինչպես է, որ այդ համակարգը գործում է նաև հակառակ ուղղությամբ: Եթե դուք ասել եք կամ արել եք ինչ-որ բան, որը նրանց դուր չի գալիս, ապա դուք այդ նույն ցանցի կողմից դատապարտման կամ դրաքննության եք ենթարկվում: Անկասկած, թայդգիսի մեշոուն անսպասելի ազդում է սենատորների մտածողության վրա, հատկապես նրանց, ովքեր հստակ զիրբորոշում չունեն կամ էլ աշակերտության կարիք են գրում»¹⁶:

Առանձնահատուկ նշանակություն ունեն ապրիլին կամ մայիսին անցկացվող ԱՅԶԿ-ի ամենամյա կոնֆերանսները,

որոնց ներկա են լինում հարյուրավոր սենատորներ, ներկայացուցիչների պալատի անդամներ, պաշտոնական այլ անձինք, ինչպես նաև սրահատական ու սրահատամետ կազմակերպությունների գործակալներ և Իսրայելի կառավարության ներկայացուցիչներ: Այդ կոնֆերանսներում ճառերով հանդես են գալիս կոնգրեսի առաջատար գործիչներ (օրինակ, Ջ. Տորրզ, ներկայացուցիչների պալատում լինելով հանրապետական ֆրակցիայի ղեկավարը, մասնակցել է ԱՄՆ-ի 5 կոնֆերանսի), առավելագույն պաշտպանություն ցուցաբերելով Քեյ Արթիին: Կոնֆերանսներում ընդունվում է նաև բազմաթիվ հեղափոխական, որի մեջ ձևակերպվում է ԱՄՆ-ի դիրքորոշումը Մերձավոր արևելքում ամերիկյան բազմակուսակցական և կառավար, ինչպես նաև որոշ այլ հարցերում: Որպես կանոն՝ սրահատակներին ձևափոխ գործողությունների պաշտպանությունը կոնգրեսում հանդես են գալիս 70—80 սենատորներ (100-ից) և ներկայացուցիչների պալատի 300—350 անդամներ (435-ից):

Քեյ ԱՄՆ-ն զլխավոր ուղարկությունը դարձնում է կոնգրեսին, նա մասնակցում է նաև անմիջականորեն Վաշինգտոնի վարչակազմի վրա ճնշում գործադրելուն: Կոնգրեսն է կոնտակտներ է պահպանում Սպիտակ տան ներկայացուցիչների հետ: Այսպես, օրինակ, 1977 թվականի հոկտեմբերից Սպիտակ տան խնդրանքով ԱՄՆ-ն Իսրայելի նկատմամբ Քարտերի բազմակուսակցական առթիվ՝ ներկայացրեց 21 «զանգասներից» բաղկացած «ոչ պաշտոնական» ցուցակ¹⁷: Այդ կետերի միմասնակցությունը վերաբերում էր ոչ թե Վաշինգտոնի ոչ ռևոլյուցիոնարականությանը, այլ ավելի շուտ նախազգուշացում էր վարչակազմի կողմից Քեյ Արթիին անցանկալի քայլեր ձևափոխելու դեմ: ԱՄՆ-ն ամերիկյան կառավարության հասցեին սպառնալիքներով հանդես եկավ նաև 1978 թվականի գարնանը, երբ կառավարությունը առաջարկեց գործադր կնքել, որով զենքի միաժամանակյա վաճառք էր նախատեսվում Իսրայելին, Սփյուտսին և Սաուդյան Արաբիային: Ինչպես հաղորդում էր «Նյու Յորք թայմս» թերթը, այդ առաջարկ մտցնելուց շատ շանցած Մ. Էմիտայը Սպիտակ տան ներկայացուցիչներին հայտարարեց. «Մենք կծնենք ձեզ, տղաներ»¹⁸:

Սակայն վարչակազմի վրա ճնշում գործադրելուն զլխավոր ուղարկությունը դարձնում է ոչ թե ԱՄՆ-ն, այլ Ամերիկյան հրեական խոշորագույն կազմակերպությունների հատկապես հրեական կոնֆերանսը (ԱՆԿԿԿ), որը կանոնավոր կերպով հանդիպումներ է անցկացնում ԱՄՆ-ի պրեզիդենտի և պետական քարտուղարի հետ: Միավորելով ԱՄՆ-ի հրեական կառավարչության քարտուղարի և սրահատական կազմակերպությունները (բացի Ամերիկյան հրեաների կոմիտեից), որոնք ներկայացված են նաև Ամերիկա-Իսրայելական հասարակական հարաբերությունների կոմիտեի գործադիր խորհրդում, ԱՆԿԿԿ-ն հավանում է հանդես գալ որպես ամերիկյան հրեաների» անունից: Որպես կանոն, ԱՆԿԿԿ-ն բացահայտ սրահատական և խորհրդանշանաբեր էր պահում: Այսպես, 1975 թվականի գարնանը ԱՆԿԿԿ-ի նախագահի պաշտոնին զբաղեցնող ռաբբի Ի. Միլեբը պրեզիդենտ Ջ. Տորրզին մեղադրեց «Իսրայելի վրա ճնշում գործադրելու մեջ», սպառնալով «ՆՅՆ դա շարժումով», այսպես հարձակումներ կատարել վարչակազմի վրա: Երկրում զույլություն ունեցող ներկայիս կիսմայի պաշտաններում բոլորովին էլ զոգվար չէ հարձակում սկսել վարչակազմի, պետական քարտուղարի, լիցքաթափման բազմակուսակցության վրա¹⁹: Անկախաձեռն, Վաշինգտոնում հաշիկ են նստում նման կարգի սպառնալիքների հետ: «Մենք չենք ցանկանում հրեական համայնքի հետ հրապարակային առնակատման մեջ մտնել Մերձավոր արևելքի անուշխամքում, 1978 թվականին ասել է պրեզիդենտ Ջ. Քարտերի օրհանգստի Ջ. Փատուլը:— Դա կարող է վերածվել առավել խոշոր և զգալի պրոբլեմի, որին մենք կընդհարվենք 1980 թվականի ընտրությունների մասնակցությամբ»²⁰:

ԱՆԿԿԿ-ն առանձնապես ակտիվորեն ճնշում գործադրեց վարչակազմի վրա պրեզիդենտ Ջ. Քարտերի իշխանության վրա անցնելուց հետո, որը խիստ ընձազատություն են գրավեց «Իսրայելի հանդեպ ունեցած պարտավորություններից հրաժարվելու համար»: Ինչպես հաղորդում էր ամերիկյան մամուլը, 1977 թվականի հուլիսին «ստիպված լինելով պաշտպանական դիրք գրավել, Քարտերը Սպիտակ տան հրավիրեց հրեական համայնքի 53 ղեկավարներին,

որպեսզի կրկին հավաստի Իսրայելի անվտանգությունը ապահովելու իր պարտավորությունը և պարզաբանի իսրայելականության իր պլանն այն ձևակերպումներով, որոնք Հրեական պետության համար ավելի ընդունելի են, քան նրանք, որոնցով առգործված էին նրա նախորդ հրապարակային հայտարարությունները»²¹։ Այսպիսով, այդ հանդիպման ժամանակ Ա. Շինդլերի ղխավորած ԱՆԽԿԿ-ի ղեկավարներին հարցրվեց հասնել պաղեստինյան պրոբլեմի և օկուպացված տարածքներից իսրայելական զորքերի դուրսբերման հարցի նկատմամբ Սպիտակ տան դիրքորոշման «մեղմացմանը, ինչը նպաստավոր պայմաններ ստեղծեց, որ իսրայելական վարչապետ Մ. Բեգինը 1977 թվականի հուլիսի վերջերին ԱՄՆ կատարած առաջին այցի ժամանակ բանակցություններ վարի Ջ. Քարտերի հետ Իր հուշերում Ջ. Քարտերը հիշում է. «Այդ շրջանում ես մտանդությունն էի զգում Հրեական համայնքի կողմից մեր խաղաղ նախաձեռնությունների քննադատության համար, Ինձ այցելում էին իմ քաղաքական կողմնակիցները, ամբողջ խմբեր հանդիպումներ էին ունենում Վեյսի հետ, և ճնշումը կոնդիցիոնալ ավելի ու ավելի պնդեց այդ դրանում»²²։

ԱՄՆ-ում սիոնիստական լոբբիզմի երրորդ կարեոր կենտրոնը «Սովետական հրեաների պաշտպանության ազգային կոնֆեդերանս» (ՍՀՊԱ) է, որն ի տարբերություն ԱՆԽԿԿ-ի, ընդգրկում է ոչ միայն հիմնական համազգային հրեական բորժուսազգայնական կազմակերպությունները (այդ թվում Ամերիկյան հրեաների կոմիտեն), այլև երկրի 300 քաղաքների տեղական հրեական կազմակերպությունները։ Այդ միավորումն ստեղծել է ազդեցիկախոսային կապի սեփական «տեղեկացման համակարգը», որի միջոցով նա ի վիճակի է մի քանի ժամվա ընթացքում «մտրելիվազները ՍՀՊԱ-ի մեջ մտնող կազմակերպությունների 4 մլն անդամներին»։

Ամբողջությամբ վերցված իսրայելամետ ճնշման այդ երեք կոորդինացիոն կենտրոնները՝ Ամերիկա-իսրայելական հասարակական հարաբերությունների կոմիտեն, Ամերիկյան հրեական խոշորագույն կազմակերպությունների նախա-

ների կոնֆեդերանսը և «Սովետական հրեաների պաշտպանության ազգային կոնֆեդերանսը» սերտորեն փոխգործակցում են միմյանց հետ։ Չնայած նրանց ֆունկցիաների ու կրկնորոգմանը, կարելի է նշել պարտականությունների թույլ է տալիս ԱՄՆ-ի պետական մարմինների ներկայացուցիչներին մշակելու նպատակով կենտրոնացված և բազմապիսի գործունեություն վարել։ Ընդ որում պետք է հաշվի առնել, որ վաշինգտոնում իսրայելամետ լոբբին փաստորեն ավելի է լսելի և վերահիշյալ երեք միավորումներից, և ներառում է լսելի և անհրաժեշտ սիոնիստական ու սիոնիստամետ կազմակերպությունների «ինքնուրույն» ներկայացուցչությունները։ ԱՆՀԿ-ի, ԱՆԽԿԿ-ի և ՍՀՊԱ-ի հետ համագործակցում են նաև ամերիկյան հրեական համայնքի մի շարք առաջատար կազմակերպությունների վաշինգտոնյան ներկայացուցիչները։ Որպես կանոն, այդ լոբբիստներն արգելում են կառավարական հիմնարկներում լայն կապեր պահպանող քաղաքատիրան պաշտոնյաների թվից։ Նրանք ղխավորվելու դեմ են լոբբիզմի իրականացման վրա ոչ թե կոնդիցիոնալ, այլ վարչակազմում։ Բացի դրանից, նրանք շեղում են համաժամանակվում միայն արտաքին քաղաքականության նախաձեռնում նաև արգելում են զարձանում նաև արգելում են ՍՄԱ-ի ներքաղաքական պրոբլեմներին։ Մասնավորապես «Ինչպե՞րիտ» և Ամերիկյան հրեաների կոմիտեի ներկայացուցիչներ Գ. Բրոդին և Հ. Բուկրինզերը լոբբիստական գործունեություն են վարում արևմտի հարցերի շուրջը, ինչպես նաև ԱՄՆ-ի քաղաքական համակարգը, բնակարանային հարցերի օրենսդրությունը, քաղաքացիական իրավունքները և այլն։ Օրինակ, Բուկրինզերը հետևյալ կերպ է գնահատում իր խնդիրները. «Ենձ անհանգստացնում է, որ կարող է այն սպավորությունն ստեղծվել, թե հրեական համայնքին իբրև հետադրությունն ստեղծվել, թե հրեական համայնքին իբրև լոբբիստացում է միայն Իսրայելը։ Իհարկե, եթե մեզ մոտ լինենք առաջնայնություն ցուցակ, ապա Իսրայելը նրանում առաջին տեղը կզբաղվի։ Եվ իմ գործունեության մեջ դա ղխավոր խնդիրն է, բայց մենք հետապնդում ենք նաև այլ նպատակներ»²³։

Այնպիսի լուրբխաններ, ինչպիսիք են Բրոդին և Բուբինդերը, Իսրայիլի օգտին անարող ճնշում կազմակերպելու գերազանս են գործել ավելի զգուշ: Նրանք գլխավոր շեղոր դնում են «խաղաղ զինվանագիտության» և կուլիսայի լծակների օգտագործման վրա: Դա նրանց թույլ է տալիս որպես «միջնորդներ» հանգես դալ այն ղեկավարում, երբ վարչակազմի և Իսրայիլի կառավարության միջև լարվածություն է առաջանում: Երբեմն նրանք նույնիսկ հրապարակորեն քննադատում են ԱՆԿԿ-ի «եղջուր» զիջել, իսրայիլական մաս լուրբիզմ իրականացնելու շանալով ընդգծել իրենք «առանձնահատուկ» զինոր: Հատկապես ցուցադրարար է սեփական «անկախությունն» ապացուցում Բուկրինդերը, որը ներկայացնում է ԱՆԿԿ-ի մեջ լծանող Ամերիկյան հրեաների կոմիտեն:

Սակայն սխալ կլիներ համարել, թե իսրայիլական սինիստների միջև գոյություն ունեն սկզբունքային տարբերություններ: Ե՛վ Բուկրինդերը, և՛ Բրոդին ԱՆԿԿ-ի անդամներ են: Ե՛վ է՛նթ խոսելու լինենք սապրեությունների մասին, ապա ավելի շուտ զրանք վերաբերում են սինիստական լուրբիների ներսում պարտականությունների բաշխմանը: Մասնավորապես այն ժամանակ, երբ ԱՆԿԿ-ն գլխավոր ուղադրությունը դարձրեց ամերիկա-իսրայիլական հարաբերություններին, «Բնայ Բրիտի» և մի բանի այլ կազմակերպությունների ներկայացուցիչներն օտանձնեցին լուրբիզմի իրականացումն այլ ուղղություններով: Մասնավորապես նրանք կարևոր զեթ խաղաղի արարների կողմից Իսրայիլը բոլորովուրդ զեմ ուղղված օրենսդրության անկեղծացման գործում: Այսպես, «Բնայ-Բրիտի» ղեկավարներն անմիջականորեն իրենց վրա վերցրին խոշոր կապիտալի «Բրիտնոստանդ Սեյլը» կազմակերպության ներկայացուցիչների հետ կուլիսային բանակցություններ վարելու ֆունկցիան, որոնք երկուսը էին կրում, թե սինիստ լուրբիստները փորձում էին խարխիլել ամերիկա-արաբական տնտեսական հարաբերությունների զարգացումը: Այդ բանակցությունների ընթացքում, որից մի կողմ էին բաշխել և՛ վարչակազմի, և՛ կոնգրեսի ներկայացուցիչները, փոխդրում ձեռք բերվեց, որի հիման վրա մշակվեց օրինագծի տեքստը, որն

սինիստան հավանության արժանացավ կոնգրեսում և Այդիտան ասանը:

Արքայապետ, ԱՆԿԿ-ից «անկախ» գործող լուրբիստների վրա դրվում է նա մեկ ֆունկցիա՝ «կամուրջներ հցկել» զեթ այն գործիչները, որոնք հրաժարվում են զեթի սինիստների բացահայտ ճնշանքը: Մասնավորապես, երբ 1973 թվականին Մ. էմիտալը խիստ հարձակումներ գործեց սինատոր Չ. Փերսիի հասցեին, վերջինիս հետ անհապաղ կապվեց «Բնայ Բրիտի» միջազգային բաժնի գերկետոր Ն. Էդլերները: Դրա հետևանքով Չ. Փերսին, որը հրաժարվել էր ստորագրել ԱՆԿԿ-ի կողմից կազմակերպված պրեպոնենա Ջ. Չորդին ուղղված «76 սենատորներին նամակը», նույնիսկ տուն ուղարկեց «չուլագանո» նամակ՝ նույնպես իսրայիլական բովանդակությամբ:

Բացի պաշտոնական լուրբիստներից, սինիստական լուրբի ենրաում է նաև մի ամբողջ շարք օղակներ, որոնք մեկանորեն չեն զբաղվում լուրբիստական գործունեությամբ: Այդպիսիներն են, նրանք ուղղակի աղգում են ԱՄՆ-ի կառավարության վրա՝ նրանց ակտիվությունը մեծ նշանակություն ունի միջազգային սինիզմի համար:

Սինիզմի փաստարանները

ԱՄՆ-ի կառավարող շրջանների հետ սերտորեն կապված մի ամբողջ շարք իրավաբանական ֆիրմաներում լաբորեն ներկայացված են այնպիսի գործիչներ, որոնք միաժամանակապես ընկնող տեղ են զբաղվում սինիստական և սինիստանտ կազմակերպությունների ղեկավարության մեջ: Այսպես, փաստաբաններ է. Մարշալը, Ս. Ադլերը, Ս. Ունթերմայերը երկար տարիներ գլխավորել են Ամերիկյան հրեաների կոմիտեն, իսկ Ք. Մանը 1978—1980 թվականներին ԱՆԿԿ-ի նախագահն էր, իսկ այնուհետև դարձավ ԱՊՊԱԿ-ի նախագահը:

«Ֆինիպս, Նիցեր, Բենջամին, Քրիմ ընդ Բելոն» իրավաբանական ֆիրմայի պարունյոր Ա. Քրիմը կրկններին հետ կապված «Ճունալիեղ արտիստս» ֆիրմայի խորհրդի նա-

խագահն է՝ 60-ական թվականներին նա ղեկավարում էր գեմոկրատական կուսակցության ազգային կոմիտեի ֆինանսական հանձնաժողովը, իսկ ներկայումս նրա պատվովը նախագահն է՝ Ռուսլեն, ֆինալ ընդ Ռոթմանս ֆիրմայի պարտնյոր Յու. Ռայմենը 1972 թվականին ԱՄՆ-ի արեմայան ափին ղեկավարում էր Հ. Հեմֆրիի ընտրական կամպանիան, Կալիֆոռնիայում ղեկավարում էր Իսրայելի պետական փոխառությունների տարածման կազմակերպությունը։

Կիմենների շահերը ներկայացնող «Սիմպոն, Թեչեր ընթրարթլեն» ֆիրմայի պարտնյոր է. Վեյսը պրեզիդենտ է. Զոնտեի ընկերն էր և ֆինանսական հարցերի զծով նրա խորհրդակներ։ Նա նաև միջոցներ հանգանակող էր ու գեմոկրատական կուսակցության ազգային կոմիտեի անդամ, Զոնտեի մյուս մեթավոր խորհրդակներ «Անուդ ընդ Փորթեր» ֆիրմայի (որի հիմնական կապիտալը պատկանում էր հրեական ծագում ունեցող անձանց) պարտնյոր է. Յորթան էր, որն ավելի ուշ ԱՄՆ-ի գերազույն դատարանի անդամ դարձավ։

Մեծ ազդեցություն է վաշելում Եփեթերի և Ուորրերգենների շահերը ներկայացնող «Փուլ, Վեյս, Ռիֆբրեյդ, Ուորթոն ընդ Հարիսոն» ֆիրման։ Նրա պարտնյոր Ս. Ռիֆբրեյդը 1945—1947 թվականներին Քեմբրիջի Գերմանիայում էլ ղեկավարելի օհուպացիան վարչակազմի հրեական գործերի զծով խորհրդակներ էր, իսկ 60-ական թվականներին սերտ կապեր էր պահպանում Զոնտեի վարչակազմի հետ։ Նա Ջ. Քենեդիի սպանության հետաքննությանը զրաղվող Ուորթոնի հանձնաժողովի անդամ էր։ Ֆիրմայի պարտնյոր Մ. Արամսը, որը բավականին կարևոր պաշտոններ էր զրարեցնում և՛ վարչակազմում, և՛ հրեական համայնքում, եղել է ՄԱԿ-ում ամերիկյան պատվիրակության անդամ, ԱՀԿ-ի պատվավոր նախագահ։ Այդ ֆիրմայի պարտնյոր էր նաև Ա. Գոլդբերգը, որը նույնպես զրաղեցրել է ԱՀԿ-ի նախագահի պաշտոնը և 50-ական թվականներին եղել ԱԱԶ-ԱԱԿ-ի իրավախորհրդատու, իսկ 60-ական թվականներին հաջորդաբար նշանակվել է գեմոկրատական վարչակազմի կաբինետի անդամ, գերազույն դատարանի անդամ և ՄԱԿ-ում ամերիկյ-

ան պատվիրակության ղեկավար։ Այդ ֆիրմայի նախկին պարտնյոր է նաև ներկայացուցիչների պալատի անդամ է՝ Հոյցմանսը։

«Փրոսթաուեր, Ռուդ, Հեյց ընդ Մենդելսոն» ֆիրման ներկայացնում է Ուոտենբերի զերդաստանի շահերը։ Այդ ֆիրմայի հիմնադիր Ջ. Փրոսթաուերը եղել է ԱՀԿ-ի նախագահ, 1928 թվականին ղեկավարել է գեմոկրատական կուսակցության պրեզիդենտական ընտրական կամպանիան։ Ֆիրմայի մի այլ պարտնյոր՝ Ծ. Շապիրոն, 40-ական թվականներին ղեկավարել է հանրապետական կուսակցությունից պրեզիդենտության թեկնածու Ջ. Դյուրիի նախընտրական կամպանիան։ 1968 թվականին գեմոկրատների թեկնածու Հ. Հեմֆրիի ընտրական կամպանիայի ղեկավարը «Տրայդ, Պրենկ, Հարթ, Երայնը ընդ Քամպելսոն» ֆիրմայի պարտնյոր Մ. Քամպելսոնն էր։ Նա ղեկավարում է նաև Երուսաղեմի հրեական համալսարանի Բարեկամներ կազմակերպությունը։ 1976 թվականին նա բիչ միջոցներ շնորհեց Ջ. Քարտերի ընտրական կամպանիայում։

Ռոզենվալդների, Ուոտենբերի, Սթենների շահերը պաշտպանում է «Սթրուկ, Սթրուկ ընդ Հավոն» ֆիրման։ Ֆիրմայի պարտնյոր տիկին Ռ. Հաուզերն ամերիկյան ստեղծիչի ակնատու զենթերից մեկն է նա սերտորեն կապված է հանրապետական կուսակցության հետ, նյու Յորքում ղեկավարել է միջոցների հանգանակումը՝ 1972 թվականին Ռ. Նիքսոնի, 1976 թվականին Ջ. Ֆորդի և 1980 թվականին Ռ. Նիքսոնի վերընտրման համար։ «Փրոսթաուեր Մոսկովից» ֆիրման սերտ կապերով կապված էր պահպանում ԱԱԶ—ԱԱԿ-ի և գեմոկրատական կուսակցության հետ։ Ֆիրմայի պարտնյոր Ս. Գրաուբարդը ԱՄՆ-ի խաղաբաղյուն՝ «Բնայ Բրեյտ» ստեղծարարն էր կազմակերպության նախագահն է։

Թև ֆիրմաների ղեկավարության մեջ մեծամասնությունը հրեաներ են, նրա մեջ մտնում են նաև այլ ծագում ունեցող անձինք։

Այսպես, օրինակ, «Փուլ, Վեյս, Ռիֆբրեյդ, Ուորթոն ընդ Հարիսոն» ֆիրմայի պարտնյոր Ք. Սորենսենը ոչ հրեական ծագում ունի։ Նա պրեզիդենտ Ջ. Քենեդիի նախկին մեթավոր օգնականն էր։ Ֆիրմայի մյուս պարտնյոր Ռ. Բլաքբը

զբաղեցնում էր Զոնտսի վարչակազմի արդարադատության մեխանիզմի պաշտոնը: Չբազզ, Յրենկ, Հարիս, Շրայվեր քեթանյանները 1972 թվականին դեմոկրատական կուսակցությանը փոխարինողներն էին: Ֆիլմայի պարտնյոր է Բենեդիկտի տոնի ներկայացուցիչը, 1972 թվականին դեմոկրատական կուսակցությանը փոխարինողներն էին: Ֆիլմայի նախկին աշխատակցուհի Փ. Հարիսը Քարտերի վարչակազմի բնակարանային շինարարության և բազառային զարգացման մեխանիզմ էր: Այդ վարչակազմի պետական բարտնյոր Ս. Վենզ կոնկրետների շահերը պաշտպանող Միտչան, Փեյլեր ընդ Բարտեն» Ֆիլմայի պարտնյորն էր ՍՄԲԸ, ՍՄԲԸ ընդ կալան» Ֆիլմայի ոչ հրեական ծառայող ունեցող պարտնյորներից պետք է նշել Էյզենշտեյնի վարչակազմի մեխանիզմը Ռ. Անդրսոնի և 1976 թվականին նյու Յորքում Ջ. Քարտերի ընտրական կամպանիան ղեկավարած Ռ. Վան դեն Հելդին: Միևնույն ժամանակ հրեական գրքերի մեքոլ Ռ. Ներսիսի ինքնազգականների ղեկավարող է. Հարմենտը և Մ. Փոլները աշխատակցի էին Մաշ, Ռոսուլ, Գասթրի ընդ Ալեքսանդեր» Ֆիլմային, որի պարտնյորներն էին Ռ. Ներսիսը և նրա վարչակազմի արդարադատության մեխանիզմը Ջ. Միտչելը:

Հետաքրքրական է նշել, որ, օրինակ, Վիեննայից, Նիդրլանդներից Բրես» Ֆիլման, որը 1949-ից մինչև 1969 թվականը ԱՄՆ-ում պաշտոնապես ներկայացրեցում էր Իսրայելի շահերը, ներկայումս շարունակում է կոնսուլացիայի տակ Իսրայելի գեապանությունը: Այդ Ֆիլմայի պարտնյոր Մ. Նիդրլանդն առավել ակտիվ անկանխապես պոնիստ լոբբիստներից մեկն է: Նա հաշտարարում է, որ իր ֆունկցիաների մեջ են մտնում սերայելի կառավարության անդամների հետ կանոնավոր հանդիպումները ԱՄՆ-ում նրանց հետաքրքրող հարցերի բնագավառի համար, կոնգրեսի մարդկանց հետ հանդիպումները, երբ... զու խնդրում են իսրայելցիները, իսկ ավելի հաճախ աներկվան հրեական համայնքի ղեկավարները, ազդեցիկ թերթերի միջոցով իսրայելաման գաղափարներ տարածելը, դեմոկրատական կուսակցության թեկնածուներին մերձավորարևելյան հարցերի գծով կոնսուլացիաների տալը»²¹:

Սկսում սինիստական լոբբիի բաղկացուցիչ մասն են կոնգրեսի ապարատի մի խումբ աշխատակիցները՝ հրեական ծառայող ունեցող անհիքը, որոնք համակված են սինիստական տրամադրություններով և, որպես կանոն, փաստորեն սկսում են կոնգրեսում իսրայելաման օրենսդրություն անցնողները խնդիրները: Բենեդիկտ մարդիկ» հողվածում ամերիկացի հայտնի մեկնարան Ս. Քանոնոն գրել է, որ կոնգրեսի անդամների օգնականները փաստորեն ավելի շատ են ազդում օրենսների մշակման վրա, քան նրանց գործատուները Ս. Քանոնոսի խոսքերով ասած, Վերանը (օգնականները—Էնդ.) կոնգրեսում ունեկրում են կազմակերպում կոնկրետ հարցերի վերաբերյալ և կոնգրեսի անդամների համար նախապատրաստում նրանց կողմից արվելիք հարցերը: Նրանք գործեր են վարում լոբբիստների հետ, Շահայի շահայիլ հաշտեցնել այն խմբերի հակադիր շահերը, որոնք թատրոններին ժամանակ կարող են հնչում գործադրել նրանք օրինակներ են գրում այսպես կոչված Վեմադրական նիստերի ժամանակ, որտեղ նրանք, այլ ոչ թե նրանց ակերբը, բանակցություններ են վարում կոնգրեսին ներկայացվելիք փոխդիպլոմատի տարբերակների շուրջը և գրում ղեկուցումներ, որոնք մեջ շարադրում են առաջարկված օրենքի հիմնավորումները: Շահայի նրանք բանակցություններ են վարում գործադիր իշխանության հիմնարկների իրենց կողմաների հետ, որպեսզի խուսափեն պրեզիդենտական վերադրից: Շատ ղեկավարում նրանք կազմակերպում են նաև կոնգրեսի օրենսդրության մանրամասնությունների արտահայտման անալիզական ինֆորմացիայի միջոցների համար, որպեսզի այդ կերպ ապահովեն նրա համախումբ պաշտպանությունը»²²:

Այդ պայմաններում կոնգրեսի սինիստական տրամադրված աշխատակիցների բավականին միատուն խումբը 70-ական թվականներին փաստորեն սենատում և ներկայացուցիչների պալատում իսրայելաման կողմնակալի գլխավոր կազմակերպիչն էր: Այդ խումբը ղվխավորում էին սենատոր Է. Զեկանի օգնական Ռ. Փեյլը և սենատոր Ա. Ռիբկովի

օգնական Մ. Էմիտայր, որը 1973 թվականին հայտարարել էր, սկսյառեղ մեզ մոտ հավարժել են հրեական ծագում ունեցող բավականին շատ աշխատակիցներ, որոնք պատրաստ են լրացուցիչ շանքեր ներդնել և մի քանի պորթլենդների մտանալ, նկատյալ առնչելով իրենց հրեական ծագումը, և հենց դրա շնորհիվ վերջերս նման գործունեության արդյունավետությունը խիստ դժգոյի էր: Գրանք բոլորը այնպիսի մարդիկ են, որոնք իրենց դիրքի շնորհիվ շատ բան կարող են լուծել իրենց սենատորներին փոխարեն: Այնքան էլ շատ մարդիկ չեն պետք սենատում որևէ որոշման հասնելու համար»²⁷:

1978 թվականին լայնորեն հայտնի դարձավ այդ խմբի անդամներից մեկի՝ սենատի արտաքին գործերի հանձնաժողովի ապագատի աշխատակից, սենատոր Ք. Քեյզի նախկին օգնական Մ. Բրայլինի գործը²⁷: Նա իր պաշտոնից հեռացվեց այն պատճառով, որ Ստադլյան Արարիայի գինված ուժերի վերաբերյալ Պենսիլվանիայի գաղտնի ինֆորմացիան հաղորդել էր Իսրայելի կառավարության ներկայացուցիչներին (մի վարկածի համաձայն նրանք դեպի ստաժիան աշխատակիցներ էին, ըստ այլ վարկածի՝ պաշտոնական այցով վաշինգտոնում գտնվող պաշտպանության մինիստր է. Վաշինգտոնի ուղեկցող իսրայելական հետախուզության սպաները):

Միտինգական շրջանները ձգտում են պետական և քաղաքական գործիչներին իսրայելամետ ակտիվության մեջ ներգրավել ոչ միայն ֆեդերալ մարմիններում, այլև տեղեւորում Այդ նպատակով 1978 թվականի սեղրներին ստեղծվեց նահանգների հրա օրենսդիրների ազդային առօրեացիան, որը գլխավորեց Նյու Յորքի նահանգի իրավադատության անդամ Ա. Արրամզը: Նրա խոսքերով սասմ, ասոցիացիան աշխարհի ոլորտներում ուսումնասիրություններ կատարելու և լուսավորություն իրականացնելու գործիք է, ինչպիսիք են Իսրայելին աջակցել և կենսամակարդակի բարելավումը Ամերիկայի հրեաների համար: Մասնավորապես, ասոցիացիայի խնդիրների թվում նա նշել է «Միացյալ Նահանգներում արաբական Երկարատե կապիտալ ներդրումների նույնականացումը՝ որպես գրանցման պա-

նակի հնարավոր ընդունման նախաբան, և քրանկերի, ապահովագրական ընկերությունների և ֆինանսական այլ կորպորացիաների կողմից Իսրայելի պետական փոխառություններում ամերիկյան կապիտալ ներդրումների վրա մտցվող իրավաբանական սահմանափակումների թնտմը»²⁸: Սակայն ասոցիացիայի գլխավոր նպատակն է ապահովել նահանգների օրենսդիր ժողովների կողմից իսրայելամետ ձևանք կամների աջակցությունը: Ինչպես գրել է «Ջորջ շտանկերթը», «Իսրայելական կառավարության զանգերով առաքելական գործունեություն է ապրում նահանգների ոչ հրեական իրադիրների շրջանում»²⁹, որի հետևանքով նահանգները իրավադատությունների աջի ընկնող շատ գործիչներ կազմակերպում սրտնաստան գիրքերում: Այսպիսով, սրտնաստան շրջանների հաղթվում է օրենսդիր ժողովներում կանոնադրվեց պոլիտիկալ համակարգում բաժանակների ընդունման: Այլ կերպով հասնել իսրայելամետ բաժանակների ընդունման: Այլ կերպով, Իսրայելի արաբական բոլորտան գեմ պայթարելու պատրվակով Նյու Յորքի, Կալիֆոռնիայի և մի քանի այլ նահանգներում օրենսդրություն է ընդունվել, որով լրջորեն սահմանափակվում են արաբական պետությունների հետ առևտրախոտեսական կապերը:

Միտինգաները և Նյու Յորքի պաշտոնական անձանցից նրանց կողմնակիցները մի շարք դեպքերում բացերբաց միջամտում են ֆեդերալ իշխանությունների արտոնություններին, ձգտելով ազդեցություն գործել վաշինգտոնի մերձավորարևելյան քաղաքականության վրա: Այդ առումով հատկապես ակտիվորեն էին գործում ձ. Բիմը՝ Նյու Յորքի պատմության մեջ առաջին հրեան, որը 1973 թվականին ընտրվել է քաղաքապետի, և այդ պաշտոնում 1977 թվականին նրան փոխարինած է. Քոչը:

Կարելի է առնվազն երկու օրինակ բերել, կր Նյու Յորքում զենիկրատական կուսակցության ապարատում սրտնաստան շրջանների և նրանց զաշակիցների գործադրած նշումն ազդել է նորնստր դեմոկրատ-պրեզիդենտի կողմից պետական բարոուղարի թեկնածությունը որոշելու վրա: 1960 թվականին նրանց գործադրած նշման հետևանքով Ք. Քենդիկն մերժեց սենատոր Ու. Յուլլրայտի թեկնածու թյունը, որը «անկասարայելամետ» գործիչ էր համարվում:

1976 թվականին այդ նույն նկատառումներով պետա-
քարտուղարի պաշտոնի թեկնածուների թվից զույս մեկ
Ջ. Բոլջը:

Խորախլամեա քաղաքական գործունեության մեջ սի-
նիստները լայն մասշտաբներով են ներգրավում կուսակցու-
կան հրեա ակտիվիստներին: Ամերիկայի քաղաքաբար
Ս. Ալգլբրի գեաճատմամբ հրեական ծագում ունեցող տե-
ճիք կազմում են ղեմնորատական կուսակցության ճանճնա-
կատարների 10-ից 20% -ը³⁰: Խնչես զրել է սինիստական
ճնչու Առիթուկ ճանճեք, 1972 թվականին ղեմնորատների
ճանճումարում հրեաները կազմում էին պատգամավորնե-
րի մոտավորապես 12% -ը, և նրանց բաճինն աճելի մեկ
կիիներ, Աճն այդ շրջանում շգորճեր նեղրական, իսպանա-
խոս և մյուս փորքամասնությունների ներկայացուցիչներին
որոշակիորեն սահմանված թվով տեղեր տրամադրել պա-
ճանչող օրնեքը³¹:

1972 թվականին ղեմնորատների ճամճումարում առա-
ջին անգամ տեղդվեց հրեական կոնչու (ղեմիակ Ֆրակցիոն
ժողով) Հարյարից աճելի հրեական ծագում ունեցող պատ-
գամավորներ մասնակցեցին վիճարևություններին, որոն-
ցում սինիստները ճասն կուսակցություններին, որոն-
ցական ժրագրի իսրայելամեա ուղղվածության ուճիզա-
ցումը պահանչող որոշումների ընդունման:

Սինիստամեա ժրագրի դիրքերից էլուրթները հրեական
ժագում ունեցող մի շարք քաղաքական գործիչներ ճգնում
են կանխապահովելու աղճեցիկ սինիստական կազմակեր-
պությունների և հրեա խոշոր րուքճագրայի որոշակի մա-
նավորապես ակնբախորեն է գրեսերվում ԱՄՆ-ի կոնգրե-
սում ընտրված հրեական ճամճիքի վերնախաճի ներկայա-
ցուցիչների մեճամասնություն դերքերոշումնեք:

Վերջին տասնամյակում կոնգրեսում նկատվում է հրեա-
կան ճամճիքի ներկայացուցչության մշտական աճ: 1971
թվականին կոնգրեսում 14 հրեա կար՝ 2 սենատոր և նեղ-
րական 27՝ 5 սենատոր, 1977 թվականին՝ ար-
ղեն 27՝ 5 սենատոր և ներկայացուցիչների պայատր 22 ան-

յում, 1983 թվականին՝ 38, այդ թվում 8՝ սենատում և 30՝
կոնյացուցիչների պայատում: Երանց մեկ թիչ լեն սին-
իստական և սինիստամեա կազմակերպությունների ակ-
տիվ տեղաները: Այսպես, սենատոր Յ. Աուրենբերգը
Թոնյայ հրեական կոչի նախագահն էր, սենատոր Ջ. Հա-
նտոր Նելլ է Ամերիկյան հրեաների կոմիտեի փոխնախա-
նար, ԱՄՆ-ի և Ամերիկա-իսրայելական մշակութային ֆուն-
դի անգամ, ներկայացուցիչների պայատր անգամ Բ. Ար-
տուր Ամերիկայի կանանց սինիստական կազմակերպու-
թյան՝ «Հաղասայի» ակտիվատուհի էր, կոնգրեսական
Ս. Սոյաքց Ամերիկյան հրեական կոնգրեսի անգամ էր
կոնգրեսական Ռ. Օթինչերը՝ «Բնայ Բրիտի» անգամ, կոն-
գրեսական Բ. Ռոզենտալը՝ «Բնայ Բրիտի» գործկոմի անգամ
և այլն: Մի շարք ղեպերում նրանց ձյումն են ճասնել այն
թոխին, որ իրենց կոնգրեսները պաշտպանեն սինիստամեա
գրեմորությունը, փոխարենը իրենց ճանները տալով այլ
նարքերում: Դա ամերիկյան «Բայն» ճանճեքին հիմք տվեց
պիղիլու, որ «ներկայացուցիչների պատում հրեաները
հրեական յորքիի հնոր գործիքն են: նրանց ոչ պաշտոնական
եղևավարը իլինչոյսից ղեմնորատ Ս. Նյոտն է, որի պաշտա-
նավայրում նրանք միշտ ճամճավում են, երբ հուճ անհրա-
նակություն է դրացվում յուճիլու Խորայիլին վերաբերող
թոխ օրնեղրական ճարք: Բացի այդ, երանցից յուրաքան-
չուրքը գործում է նաև ինչուրյուսն³²: Պակաս ակտիվորեն
լեն գործում նաև հրեա սենատորները: Ռրպես կանոն,
երանց կոնգրեսում ճանղես են գալիս որպես ղանդան
կարգի սինիստամեա ճեմնարկումների նախաճեմնորներ,
լինեն գրանր «Բարայիլին աշակցելու», թե ստվեամական
հրեաներին պաշտպանելուս միջոցառումներ:

Դրա ճետ մեկուճի տասնճին ղեպերում որոշ հրեական
ժագումով րուքճողական գործիչներ սահմանադատվում են
սինիստ յորքիստներից, ճատկապես երբ ԱՄՆ-ն բացա-

³⁰ Համեմատության համար նշենք, որ 1982 թվականի ամերիկյան
կոնգրեսում ընտրվել էր 18 նեղր, թեն նեղրքը կազմում են ՌՄՆ-ի
րեանություն մատուրապես 2% -ը, իսկ հրեաները՝ 3% -ից պակաս:

Հայտարարել հանգևել է գալիս Ապրիլի 20-ական թվականների վերջերին սենատոր Ա. Ռիբիկովի հրապարակողը, որն ազատության ենթարկեց իր նախկին օգնական Ս. Էմիտալին, որն այն ժամանակ զինավորում էր ԱՄՆ-ին: Նա Հայտարարեց, որ սինիստ լորբիսանոնի ամերիկա-արաբական հարաբերությունների զարգացումն արգելակելու իրենց լավից ավելի շանքերով «սեծ վնաս են հասցնում ԱՄՆ-ին, հրեական համայնքին և Իսրայելին»³³,

Հաղորդավորները

Սինիստական լորբիի ազդեցությունը բացատրվում է ոչ միայն և ոչ այնքան վաշինգտոնում քաղաքագետներին «համոզելու» նրանց ընդունակությամբ, որքան քաղաքական ճնշման հզոր գործիքների օգտագործմամբ: Ամերիկյան մայրաքաղաքում սինիստական լորբին միայն այսերդի վերնամասն էր Գա մասնավորապես հաստատում է «Բայմո» հանգևորը: «ԱՄՆ-ի արդյունավետության հիմնական պատճառներից մեկն այն է, որ նրա գործկոմում հոսած են մի շարք առաջատար հրեական կազմակերպությունների ղեկավարները Իրենց հերթին այդ ղեկավարները կարող են մշտապես գործի դնել իրենց կազմակերպությունների բազմաթիվ անդամներին, երբ անհետաձգելի հարցերի առնչությամբ պահանջվում է լրացուցիչ ճնշում գործադրել կոնգրեսում, և փոստահեռադրական «կառավարական» խոստ ազդու կարող է լինել: Սակայն ավելի հաճախ տեղական հրեական ղեկավարներն ու ակտիվիստները հիմնադր են տեղեկացված լինում մոտալուտ «նշանամարի մասին» և իրենք են շանարարաբար հետևում իրենց «օրուզներից» քնտրված օրենսդիրներին: Օրենսդիրների նկատմամբ համապատասխան հոգսությունը, հաճախ նրանց հետ ուղղակի հանդիպումների ժամանակ, կարող է զգալիորեն ավելացնել Իսրայելի օտարի բլեյնիստների թիվը, հատկապես երբ այլևս ոչ ոք ըստ երևույթին չի հետաքրքրվում և այնքան էլ լավ չգիտի Իսրայելի շահերը շոշափող օրենսդրության առանձին հատկությունների մասին»³⁴,

ԱՄՆ-ում սինիստական լորբիով ամբողջ համակարգի կենտրոնում գնվում է Համայնքային հարաբերությունների սպալան հրեական կոնսուլատով խորհուրդը (ՀՀԱԿԿ)։ Քեկ խորհուրդը խուսափում է սեկյուլարիզմի և անհայտ է նույնիսկ ամերիկյան հրեաների մեծամասնությանը, այդուհանդերձ նա հրեական համայնքի կոնսուլատական մարմնի փոնկցիաների և կատարում, փոխամասնակցներով ինչպես տեղական, այնպես էլ «համազգային» կազմակերպությունների գործունեությունը: Գա նրան թույլ է տալիս հանձնարարականներ, իսկ ըստ էության գիրկերի վերջում այլ կազմակերպված հրեական համայնքի բոլոր քաղաքացուցիչ մասերին, նրանց համախմբելով Իսրայելում և հակաստեղծական կատակահեղին մասնակցելու համար: Այսպիսով, վաշինգտոնի սինիստական լորբիզմը անհայտը աշակցություն է ստանում՝ նահանգներում և քաղաքներում: Գետ ավելին, կոնսուլատային խորհուրդը ղեկավարում է ամբողջ ամերիկյան հասարակական կարծիքի և կառավարության պրոպագանդիստական մշակման ծրագիրը:

Մեր միջոցով արևելքի վերաբերյալ սովետա-ամերիկյան 1977 թվականի հոկտեմբերի 1-ի համատեղ Հայտարարության դեմ ուղղված ուժգին կամավայելայի ժամանակ ՀՀԱԿԿ-ին կից Իսրայելի գծով հատուկ խմբի գաղափարի հուշարկում նշվում էր «մշտական ջանքերի խոստ անհրաժեշտությունը այն բանի համար, որ ոչ հրեա քաղաքական գործիչները հրապարակներն արտահայտեն իրենց դժգոհությունը վարչապետի քաղաքականությունից»: Այնուհետև նշվում էր, «Գրան հաջողությամբ հասնում են տարրեր միջոցներով՝ անձնական այցելություններով, հեռախոսային ղեկավարումներով, որոնք շատ զեպքերում նպաստում էին զրական արձագանքին՝ հրապարակային իրենց դժգոհությունների ձևով, հատկապես պրեզիդենտին ուղղված նամակներով, ձևերով, «Կոնգրեսում սեկորդում» հրապարակված հայտարարություններով, մամուլի կոնֆերանսներով, մամուլի հատկապես հարաբերված գիտումների ստորա-տեղական թերթերում հրապարակված գիտումների ստորա-գրումով»: ԱՄՆ-ի գաղափարի հուշարկում նշվում էր «ոչ միայն քաղաքական գործիչների, այլև նրանց մերձավոր

չբնական պրոպագանդիստական մշակման անհրաժեշտ
թյուրք. սնուրբանշուր օկրուում որոշեցիք զլիաՎոր ան
կանց որոնք կարող են օգտագործվել մտահոգություն պատ
ճառող հարցերի շուրջը ձեր օրենսդրմանի հետ կոնտակտ
ների մեջ մտնելու համար: Այդ մարդիկ՝ ինչպես հրեաները
այնպես էլ ոչ հրեաները, պետք է լավ ճանաչեն կոնգրեսա
կաններին և լինեն նրանց անձնական բարեկամները, կա
լիզանները, նրանց ընտրական կամպանիայի մասնակիցները
և նրանց նախընտրական ֆոնդերում նվիրատվություններ
կատարողները: Այնուհետև ասում էք. Վերջի օրենսդրու
մանի հետ ուղղակի կոնտակտներից, կոնտակտներ հաստատ
ելու վաշիզումում և բուն օկրուում նրա սպարատի աշ
խատակիցների, առանձնապես նրա այն օգնականների հետ,
որոնք համակրում են մեզ Պարզեցիք, թե արտաքին քա
ղաքականության հարցերում ում է անկեղծում կոնգրեսա
կանը, և աշխատեք, որ կոնգրեսականի այդ օգնականը ստա
նա այն ինֆորմացիան, որը նա կարող է ձեր ցանկությանը
հաղորդել իր ղեկավարին: Բացի այդ, հուշագրեր հանձ
նարարում էր «խրատունել ձեր կոնգրեսականներին և սե
նատորներին ու նրանց զխաՎոր օգնականներին իս
րայի այցելելը», բանի որ դա ամենից լավ է թույլ տալիս
նրանց այնտեղ ուժեղացված պրոպագանդիստական մշակ
ման ենթարկելու:

Միտնիստները ջանում են բաղաբական գործիչներին հա
մադել, թե հասարակացությունը պաշտպանում է սեռնիս
տամետ դիբբորոշումները, բնդ որում նույնիսկ այն դեպքե
րում, երբ ալոգիտի պաշտպանություն չկա, կամ էլ այն
անբավարար է: Այդ նպատակով առավել լայնորեն են կի
բաղվում պաշտոնական անձանց կամ ինֆորմացիայի օր
գաններ զանազանարար նամակներ և հեռագրեր ուղարկելու
կամպանիաները:

Տեղերի իր ակադիստների համար ԱՄՆԿԿ պատրաս
տած «Համայնքային արդյունավետ գործողությունները»
դաշտնի ծալաթերթիկում խնդիր է կրվում «ավել օկրու
զում արտոց գործողությունների համար լայն հրեական հա
սարակացություն և իսրայիլի ոչ հրեա. բարեկամներին
համախմբելու ձևեր մշակել, երբ անհրաժեշտ է կոնկրետ

պրքի վերաբերյալ մեծ բանակութամբ թղթակցություններ
հարկել կոնգրեսականներին: «Հեռագրական բանկը» մեկ
արդյունք է թույլ է տալիս տարբեր ընտրողների անունից
անհրաժեշտ թվով հեռագրեր ուղարկել կոնգրեսականին...
Հեռագրական բանկը» ավել շրջանի անձանց և հասցենե
Հեռագրական բանկը» ավել շրջանի անձանց և հասցենե
ներքին է, որն օգտագործվում է կոնկրետ հարցի վե
րաբերյալ տեսակետեր արտահայտելու համար: Առանձին
անձինք կամ բնասնիքներ նախապես համաձայնություն են
տալիս տարվա ընթացքում որոշակի թվով հեռագրեր ուղար
կելու և վճարելու համար օգտագործել իրենց անուններն ու
հասցեները: «Հեռագրական բանկի» կազմակերպման հա
մար պետք է օգտագործել համայնքային հարաբերություն
ների անդական հրեական խորհուրդը, հրեական բարեգործական ու
կիս կենտրոնը, սինագոգները, հրեական բարեգործական ու
հասարակական կազմակերպությունները և այլն: Այդ ջան
քերը պետք է փոխհամաձայնեցնել ԱՄՆԿԿ-ին առջնիքի հա
մայնքային կապերի բաժնի հետ... Միշտ աշխատեցեք
«ՆարաՎորին լավ տեստի շատ տարբերակներ գործա
դրել»:

Ճնշման լծակները

Ամերիկյան հրեական համայնքի վերնախավը լայնորեն դի
մում է քաղաքական ազդեցության այնպիսի գործիքի, ինչ
պիսիք են ղեմնկրատական և հանրապետական կուսակցու
թյուններին նախընտրական ֆոնդում կատարվող ներդրումնե
րը: Ամերիկյան հեռագրողների ավլայնեթով, 70-ական
թվականներին հրեական համայնքի մոտոմները կազմում
էին ղեմնկրատների կուսակցական դրամարկի մինչև
60%-ը, հանրապետականներինը՝ մինչև 40%-ը, շրե
կապիտալիստների մեջ կան ամերիկյան բուրժուական քա
ղաքական մտքի բուրժ հոսանքների կորմակիցներ: Առ
կերբարանից մինչև մարտի 1947 թվականին համայնք
կայն հրեա. բուրժուալիայի ղգալի մասը ֆինանսական
լծակներն օգտագործում է հատկապես քաղաքական գոր
ծիչների վրա իտալականամե ճնշում գործարգելու և լայն
ժողովրդական ջ. Թուրքլեն ԱՄՆ-ի սեռնիստական լայն

մասին հոգվածում գրել է. «Քեև հրեաների մոծումները ասրերի շահերի խրախուսման համար են, այդուհանդերձ գրանք էին արվում այն թեկնածուներին, որոնք հանդես են գալիս Իսրայելի դեմ, անկախ այն բանից, թե էլ ինչի օգտին են հանդես գալիս թեկնածուները»³⁶.

Առանձնապես դա կարևոր նշանակություն ունի գեմ-կրատական կուսակցության համար, որն ավանդաբար ֆի-նանսական օգնություն է ստանում սիոնիստական և սիոնիս-տամետ շրջաններից՝ Օրինակ, 1972 թվականին գեմկրատ-ների պրեզիդենտության թեկնածու Ջ. Մակնոլենը զրկվեց գեմկրատների կուսակցության դրամարկզում այդ շրջան-ների շատ նվիրատուների օգնությունից, որը բիշ շափով շեղաստեց ընտրություններում նրա կրած պարտությունը։ Ինչպես պարզվել է, Ջ. Մակնոլենը չէր կարողացել գաղտ-նի հանդիպման ժամանակ պայմանավորվածության հասնել խոշոր բեղնեում Մ. Ռիկիտի գլխավորած հրեական հա-մայնքի մի խումբ գործիչների հետ։ Որպես Միացյալ հրեա-կան կույի ղեկավարներից մեկը՝ Մ. Ռիկիտը հայտնի է սիո-նիստական ֆունդիում կատարած իր բազմամիլիոնանոց ներդրումներով։ «Երբ Մեշուլամ Ռիկիտը՝ «Ռեկայի Ամերի-բեն» կորպորացիայի խորհրդի նախագահը, Մակնոլենին մարտից Բարսելի նկատմամբ նրա ունեցած դիրքորոշման հասին, նա պատասխանեց, որ կալուն խաղաղության կա-րելի է հասնել սեռես ՄԱԿ-ի հովանու ներքո բանակցու-թյունների վարելու միջոցով։ Այդ դիրքորոշումն անբաղուն-ի էր սիոնիստների համար, և դրա հետևանքով Մակնոլենը զրկվեց հրեական համայնքի անդամների մի մասի աջակ-ցությունից, որոնք աննախադեպ գումարների տրամադրեցին ներտանին»³⁷. — դրում է ընտրությունների ֆինանսավորման զո՞ով ամերիկացի հայտնի մասնագետ Գ. Ալբերտսը։

Հրեական համայնքի վերնախավում իրենց կողմնակից-ներն ունենին նաև պրեզիդենտի աթոռի մյուս հավակնորդ-ները։ Այսպես, 1976 թվականին նախագահական թեկնա-ծու Ջ. Յորդի համար միջոցների հանգանակումը ղեկավա-րում էին արդեն հիշատակված Մ. Ֆիշերը և հանրահայտ սիոնիստ գործիչ (սՄՅրուկ, ՍՅրուկ) ընդ կալուն իրավաբա-նական ֆիրմայի պարտնյոր) տրիկն Ռ. Նաուդերը։ Ջ. Քար-

տերի ընտրական կամպանիայի գանձապահն էր Ջորջիայի նահանգի մայրաքաղաքի Ատլանտայի «Բնայ Բրտե» բա-ժանմունքի նախագահ՝ Ռ. Կլայզերը։ Ջ. Քարտերի աջակցում էին նաև Համաշխարհային հրեական կոնգրեսի հյուսիսամե-րիկյան բաժանմունքի նախագահ է. Բրոնֆմանը, Միացյալ հրեական կույի նախագահ Փ. Ցուկերմանը և ԱՆԿԿԿ-ի ղե-կավարներ Ա. Շիդզերը և Լ. Հեյմանը։

Ինչպես իր հուշագրություններում հիշում է Ջ. Քարտե-րը, 1978 թվականի գարնանը ամերիկա-իսրայելական տակ-տիկական տարաձայնությունների շրջանում գեմկրատա-կան կուսակցությունը հանդիպեց լուրջ զո՞վարտությունների հրեական համայնքի վերնախավից՝ դրամական աջակցու-թյուն ստանալիս. «Եմ և ամերիկյան հրեաների միջև լուրջ բաղադական պրոբլեմների կարին, և... մենք պետք է նյու Յորքում և էսս ներշնչումը գեմկրատական կուսակցության համար միջոցներ հանգանակման երկու խոշոր բանկու-հետաձգիկներ, քանի որ կուսակցության շատ անդամներ հրամարվեցին գրանց ներկա գտնվել»³⁸.

1980 թվականի ընտրական կամպանիայի ժամանակ հանրապետական կուսակցության թեկնածու Ռ. Ռեյզանի համար եռանդապին միջոցներ էր հանգանակում դարձյալ նույն աչք Մ. Ֆիշերը, որին օգնում էին հրեա քուրսուսդիա-յի մի շարք աչքի բնկնող ներկայացուցիչներ, այդ թվում Ռ. Անեմերիցը և Լ. Բլումբերգը։ Գեմկրատական կու-սակցության համար հրեական համայնքում նվիրատու-թյունները հավաքում էին պրեզիդենտ Ջ. Քարտերի վեր-ընտրության կոմիտեն ղեկավարող Լ. Ստարտը և ԱՆԿԿ-ի նախկին նախագահ է. Սանդերսը։

Պետք է նշել, որ 70-ական թվականների կեսերին մտցե-վեց պրեզիդենտական ընտրությունների ժամանակ պետական ֆինանսավորում, որը որոշ չափով նվազեցրեց խոշոր եզո-նորներին նշանակությունը, որոնք նախկինում հարյուր հա-զարավոր, նույնիսկ միլիոնավոր գումարներ էին ստալիս ընտրական կամպանիաները վարելու համար։ Միևնույն ժա-մանակ քուրսուսցված բաղադական գործողությունների կոմի-տենների՝ ավելի փոքր գումարներով միջոցներ հանգանակող կազմակերպությունների դերը։ Այդ պայմաններում հրեա-

կան ծագում ունեցող բուրժուազիային միափոքր Հրեական քարեդորժական» ֆոնդերի ցանցը գրավում է նախընտրական կամպանիաների համար միջոցներ հանգանակողները առանձնահատուկ ուշադրությունը: Ընտրով պաշտոնի թեկնածուի սիոնիստական դիրքորոշումը նրա համար միջոցներ հանգանակողներին հնարավորություն է տալիս զիմել Հրեական բուրժուազիայական շրջաններին, ձգտելով անհրաժեշտ բանակովյամբ նվիրատվություններ ձեռք բերել:

1982 թվականի աշնանը սիոնիստները կնքելու քննությունների ժամանակ սիոնիստական տրամադրված թեկնածուների ֆինանսավորման համար առաջին անգամ պաշտոնապես ֆոնդ ստեղծեցին: Այդ ֆոնդը, որն ասացավ Քաղաքական գործադրությունների ազգային կոմիտե (ՔԳԱԿ) անվանումը, փող էր առաջարկում այն դեմոկրատներին ու հանրապետականներին, որոնք այն կարծիքին էին, թե իսրայելի անվտանգությունն ապահովելու «մեր ազգային պարտավորության պահանջումը առավելագույն չափով է համապատասխանում Մերձավոր արևելքում Ամերիկայի հետապնդած արատնդիրական շահերին»³⁸: ՔԳԱԿ-ի ղեկավար կոմիտեի կազմի մեջ մտան արդեն հիշատակված Ռ. Հաուզերը, «Նյու Բրաքլի»-ի հանդեսի ղեկավար Մ. Պերեցը, «Փարանաունթ ֆրեյդերս» կենտրոնի ղեկավար Նախագահ Ք. Գլիլը, ինվեստիցիոն բանկիր Զ. Վոլֆբրանդը և պորտուգալացի Մ. Զոլեֆանուրը: ՔԳԱԿ-ի առաջին ղեկնիքը մեկը դարձավ ԱՄՆ-ի իսրայելամետ կողմնորոշման քաղաքականությունից հայտնի շահագրգռող հանդեսի անվտանգության հարցում: Մինչդեռ, որը 22 տարի ներկայացուցիչների պալատում գտնվողը հետո, 1982 թվականի նոյեմբերյան քննություններում պարտություն կրցր: Մեկնարանելով դր հակասիրտի հաղթանակը, Փ. Ֆրեդլին լրագրողներին հայտարարեց. «ես չեմ հավատում, թե նա հաղթանակի նվազագույն հավանականություն կունենար, եթե էս ալգալես խիստ շարտահայտվի Մերձավոր արևելքում վարժող քաղաքականությունից առթիվ և եթե նա չունենար այդպիսի հզոր ֆինանսական աջակցություն»⁴⁰:

Սակայն բերված փաստերը չեն նշանակում, թե Հրեական համայնքի վերահսակվող նախընտրական կամպանիաներում իր ներդրումների շնորհիվ միևնույն է որոշում այս կամ այն կուսակցության հաղթանակի ընտրություններում: Նախ, այդ ֆոնդերում հսկայական գումարներ են ներդրում ևս ոչ Հրեական ծագում ունեցող մեծապայտաները: Նրկորդ, ինչպես որ ամբողջովյամբ վերցված ամերիկյան խոշոր բուրժուազիան, Հրեա կապիտալիստները հաճախ են երկհուսակցական դիրք գրավում, ֆինանսավորելով երկու ասպարտար բուրժուական կուսակցություններին: Սակայն Հրեական բուրժուազիայական շրջանների փողերն ապահովում են և՛ հանրապետականների, և՛ զեմոկրատների սիոնիստական դիրքորոշումը ու միևնույն ժամանակ օգտագործվում իսրայելի «անբավարար» պաշտպանող թեկնածուների դեմ:

ԱՄՆ-ի քաղաքական առաջարկում սիոնիստական և սիոնիստամետ շրջանների ազդեցությունը որոշակի աճը ձեռք բերվում այսպես կոչված «Հրեական ընտրական բլոկի» մերենապայտանների հաշվին: Սիոնիստական պրոպագանդան պնդում է, թե բոլոր ամերիկացի Հրեաները զինարկում են սիոնիստական կենտրոնների ցուցումով և դրանով իսկ որոշում պրեզիդենտական ընտրությունների ելքը:

Քերտուգանքն պոտոն հաղթող դրում է, «Հերաները, որոնց շրջանում գլխավորվածը մասնակցողների տոկոսն զգալիորեն բարձր է, բան մյուս ամերիկացիների շրջանում, կենտրոնացված են պրեզիդենտի առավելագույն թվով ընտրողներ ունեցող նահանգներում: Կալիֆոռնիա (45), Նյու Յորք (41), Փենսիլվանիա (27), Իլլինոյս (26), Օհայո (25), Միչիգան (21), Նյու Ջերսի (17), Ֆլորիդա (17), Մասսչուսեթս (14): Չենց միայն այդ ինչ նահանգներում կա պրեզիդենտի 223 ընտրող, որ գրեթե բավական է պրեզիդենտ ընտրելու համար, բանի որ հաղթողը պետք է ստանա 270 ընտրողի ձայն»⁴¹: Սակայն միայն Նյու Յորքում են Հրեաները կազմում բնակչության 12% -ը, այսինքն՝ ընտրողների բավականաչափ մեծ խումբ են: Մնացած ութ վերոհիշյալ նահանգներում Հրեաները կազմում են 6% -ից ոչ ավելի⁴²: Ուստի ընտրություններում նրանց ազդեցությունը զրևերոր-

վում է միայն այն ժամանակ, երբ դեմոկրատների ու հանրապետականների բեկնածուների սպացած բվենների տարբերությունը նկատարարել է, ինչպես դա եղել է 1960, 1961, 1976 թվականների պրեզիդենտական ընտրությունների ժամանակ:

Այնուամենայնիվ, ընտրություններում հրեա ընտրողների դերը խիստ զգալի է, և ստեղծագին ղեմնորստական կուսակցության այսպես կոչված նախնական (ներկուսակցական) ընտրությունների ընթացքում: Բանն այն է, որ հրեական համայնքի որ սոցիալական կոզմիկ առանձնահատկությունների հետևանքով ամերիկյան հրեաների մեծամասնությունը ավանդաբար պաշտպանում է ղեմնորստների բուրժուանոֆորմիստական ծրագիրը: 1982 թվականին հրեական ծագում ունեցող անձանց 66%-ը իրենց համարում էին ղեմնորստական կուսակցության կողմնակիցներ և միայն 11%-ը՝ հանրապետականների կողմնակիցներ⁴⁵: Այլ պատճառով ընտրություններում ղեմնորստները ձգտում են հասնել հրեական համայնքի ստավելյալույն ազակցությանը, իսկ հանրապետականները ջանում են պառակտել հրեա ընտրողներին, որպեսզի դրանով իսկ ղեմնորստական կուսակցության բեկնածուներին զրկեն առավելություններից: Իրա հետևանքով բեկնածուները ջանում են միմյանց զեղաբացել սինիստով, ինչպես նշում են ամերիկացի բազաբաբանները Մ. Ալպի-սով, ինչպես նշում են ամերիկացի բազաբաբանները Մ. Ալպի-սովը և Մ. Քրեյնը, օպրիզիդենտության ոչ մի լուրջ բեկնածու չէ կարող իրեն թույլ տալ, որ իրեն համարեն հակախարայելական տրամադրություններ ունեցող անձնավորություն⁴⁶:

Ինչ 60-ական թվականներին ղեմնորստների օգտին բվեարկել է հրեական ծագում ունեցող ընտրողների 80-90%-ը, սպա 70-ական թվականներին՝ մոտավորապես 60-65%-ը⁴⁷: Չնայած այն բանին, որ Ջ. Քարտերը ընտրական կամպանիայի ընթացքում ակախորեն էր ներկայացնում իր զերբ բեմպրեզիդան գործարքի կերման գործում, ստացավ հրեա ընտրողների կերման գործում պաշտպանությունը: Թեյլթանի օգտին բվեարկել հրեաների ընդամենը 35%-ը, ավելի քիչ, քան ԱՄՆ-ի սպիտակամորթ

կուսիցյան ցանկացած այլ խմբի ներկայացուցիչներ⁴⁸, ղեմնորստների կողքում՝ հրեա ընտրողների բվեններն անպակաս լիբերալների բեկնածու Ջ. Անդերսոնին: Այսօրվ, սինիստական պրոպագանդայի այն պնդումները, թե բոլոր հրեաներն ընտրությունների ժամանակ սինիստ պրոպագանդաների հրահանգով բվեարկում են միասնական լիկով՝ կեղծ են:

Սինիստներին պաշտպանում է միայն ամերիկյան հրեաների փոքրամասնությունը: Իտալացի լրագրող Բ. Հադա-նի խոսքերով սասած, վաշինգտոնում սինիստ լրբրիստներ խոստովանում են, որ նրանց հետևից գնում են 500 հազարից հրեական ծագում ունեցող ընտրողներ, որոնցից միայն 40-50 հազարն են ձեռնում լրբրիկ միջուկի մեջ⁴⁹: Այնուամենայնիվ «հրեական ընտրական բլոկի» մասին առասպելն ընդունված է գրեթե բոլոր ամերիկյան բազաբական գործիչների կողմից: Ալիշին, նրանք իրենք են նպաստում դրա տարածմանը, հրեա ընտրողներին դիմելով բացառապես «Խարայելի պաշտպանություն»-յան դրբբրից և ամեն կերպ ջանալով օգտագործել ազգայնական տրամադրությունները: Այլ գիրբորշման բուն էությունն արտահայտել է պրեզիդենտ Է. Քարտերը, որը սինիստամետ պահանջներով Սպիտակ տուն ներկայացած հրեական ծագում ունեցող մի խումբ կոնսրվատիստների առև հայտարարել է, թե ինքն չափելի շուտ բազաբական ինքնպապանություն կգործի, բան Խարայելին վնաս կպատճառի⁵⁰:

Սինիստական պրոպագանդան, կառուցվածքն ու մեթոդները

Սինիստական լրբրիզմի հզոր զենքը սինիստական պրոպագանդան է, որն ուղղված է ամերիկյան բնակչության տարբեր խմբերին, նախ և առաջ՝ բուրժուական խավերին: ԱՄՆ-ում սինիստների սեփական պրոպագանդիստական հնարավորությունները շատ լայն են: Փաստորեն նրանց տրամադրությունն առկ է ամերիկյան հրեական համայնքի ամբողջ մասնաբ, որն ընգրկում է սինիստական և սին-

կխառան ետ տարբեր կազմակերպությունների կողմից հրատարակվող 3 հրեական օրաթերթ, մոտ հարյուր շաբաթաթերթ, մի քանի տասնյակ հանգես, հարյուրավոր տեղեկագրեր: Սովետատյացների խոսափողներին մենք է դարձել, օրինակ, Ամերիկյան հրեաների կոմիտեի կողմից հրատարակվող «Կոմենտարի» հանգեսը (տպագրանակը՝ 50 հազ օրինակ), որը նախատեսված է «մտավոր» հատարակության համար: Փաստորեն ամեն մի հակառակուսական դրույթ, լինի դա «սովետական սպառնալիքին» մասին առասպելը կամ մեր երկրում մարդու իրավունքների խախտման մասին հերյուրանքները, «սեռական» հիմնավորում է օտարում այդ հանդեսի էջերում: Կիցքաթիվում գեմ արշավել էլ ավելի բացահայտ է վարում ԱՄՆ-ի սինիստական կազմակերպության կողմից հրատարակվող «Ամերիքեն շայունիստ» հանգեսը (տպագրանակը՝ 40 հազ օրինակ): Կան նաև այդօրինակ հրատարակությունների այլ ապրատեսակներ Աշպան, իր սովետատյացությունը լիբերալ հազուտով է շանում ցույց առն սինիստական «Հեքցի ֆոնդի» կողմից ֆինանսավորվող «Միգրորին» հանգեսը (տպագրանակը՝ 10 հազ օրինակ):

ԱՄՆ-ում սինիստական պրոպագանդայի «կողմնորոշիչ» օրգաններից մեկը «Նիք իստ սիֆորես» տեղեկագիրն է, որի խմբագիրը երկար տարիներ եղել է Ամերիկա-խորալիական հասարակական հարաբերությունների կոմիտեի ղեկավար Թ. Քեններ, իսկ ներկայումս նրա խմբագիրը ԱՄՆ-ի հասարակայնության հետ կապված գծով դիրեկտոր, հայտնի սովետատյաց Մ. Գերթերն է:

Չեկանտորեն այդ տեղեկագիրը պատկանում է անկախ ստացիացիային, մինչդեռ երկակնում այն Վաշինգտոնի սինիստական լոբբիի գլխադաս կազմակերպության՝ ԱՄՆ-ի օրգանն է: Այդ շաբաթաթերթի տպագրանակը 30 հազ օրինակ է, ընդ որում դրանից մի քանի հազար տնօրինար ուղարկվում է վարչակազմի պաշտոնյաներին, ֆեդերալ կոնգրեսի անդամներին, աշխ բնկնող լրագրողներին, Ինչպես զգույն է «Վաշինգտոն պրես» թերթը, ընդհանուր առմամբ ԱՄՆ-ի պրոպագանդիստական նյութերն ստանում են

200 հազ մարդ, այսինքն՝ փաստորեն ԱՄՆ-ի ամբողջ բազարական ընտրանին⁴⁹:

Պրոպագանդիստական գործունեության կորդինացմամբ պաշտում են մի ամբողջ շարք սինիստական կենտրոններ, որոնց մեջ առաջատար տեղը պատկանում է Ամերիկյան սինիստական ֆեդերացիային (նախկինում անվանվում էր Ամերիկյան սինիստական խորհուրդ) արևելքի հասարակայնության հետ ինֆորմացիայի և կապերի հանձնաժողովին: Հանձնաժողովի փաստացիներում հաղորդում է մասսայական ինֆորմացիայի միջոցների հետ տարվող աշխատանքի այնպիսի ուղղությունների մասին, ինչպիսիք են «խմբագիրների մշակումը», «նպատակահարմար հորվածների խրախուսումն ու հրապարակումը», այդ թվում «գրական նյութերի» առարժանը սրագրային սինդիկատների հողմածներին և մեկնությունների միջոցով», «սոցիալ-հետաուստեսային գրույցներն ու հարցազրույցները», ինչպես նաև «այդ ոլորտի առաջատար գործիչների մշակումը», «խորալի մասին հաղորդումների պատրաստումը», «ԱՄՆ-ում գործող արաբների և մյուս թշնամական խմբերի ակտիվության հայտնարկումն ու հակազդումը դրանց»⁵⁰:

Սինիստական պրոպագանդայի հիմնադրույթներն ու լուրսունները, որպես կանոն, մշակվում են ԱՄՆ-ի մասսայական ինֆորմացիայի բուրժուական միջոցների մեծամասնության կողմից: Նման իրավիճակը ընդլ էլ ու վերջին հերթին ապահովվում է այն զգալի ազդեցությամբ, որ հրեական ծագում ունեցող ամերիկյան խոշոր բուրժուազիան անի մասսայական ինֆորմացիայի միջոցների նկատմամբ:

Միացյալ Նահանգներում հրատարակվող 1,7 հազ օրաթերթերից հրեա բուրժուազիայի է պատկանում 3% -ից փոքր-ինչ ավելին⁵¹: Սակայն այդ թվի մեջ մտնում են մի քանի առաջատար թերթեր: Գրանք են նաև և առաջ արտաքին քաղաքական սրբորվածների լուսաբանման գործում տան ավող «Նյու Յորք թայմս» ու «Վաշինգտոն պոստ»: Այդ թերթերի մեկնարկների հողմածներն ամեն օր արտասպում են հարյուրավոր տեղական հրատարակություններ: Բացի այդ, հրեա բուրժուազիային են պատկանում մի

շարք լրագրային մեծագույնների՝ այսպես կոչված թերթերի ցանցեր: Մասնավորապես խոշոր ցանցերի վրա մեջ են մտնում նյութաուղների, Սույզբրգերների, Մայրերների-Գրեհմենների ընտանիքների կողմից վերահսկվող հրատարակությունները:

Հրեա բուրժուազիայի վերահսկողության տակ են գտնվում նաև առավել ազդեցիկ շարաթաթերթերը՝ մասսայական ապարանակներով հրատարակվող «Նյուստիկը», «Բայմը» և «Յու. Ս. Նյուս ընդ Ուոլդը սիֆորտը»: Ինչպես նաև «Նեյշն», «Նյու սիֆորտիկ», «Նյու Յորք ռեյու օֆ բուքս օմտավորմեա» շարաթաթերթերը:

ԱՄՆ-ի պայմաններում, որտեղ հեռուստադիտողներն անհամեմատ ավելի շատ են, քան լրագիր ընթերցողները, բացառիկ նշանակություն ունի այն փաստը, որ հրեական ծագում ունեցող խոշոր բուրժուազիայի ներկայացուցիչների անցառուար դեր են խաղում երեք հիմնական հեռուստատեսային մեծագույններում՝ «Քոլումբիա բրոդքաստինգ սիստեմում», «Ամերիկեն բրոդքաստինգ քորպորեյշնում» և «Նեշնլ բրոդքաստինգ քորպորեյշնում»: Հենց այդ ընկերություններն են մեծապես ձևավորում երկրի հասարակական կարծիքը, քանի որ ամերիկացիները նրանց միջոցով են ստանում բոլոր հեռուստատեսային նորությունների 90%-ը: Գրանք են աշխարհում տեղի ունեցող իրադարձությունների մասին ամերիկացիներին ինֆորմացիա տվող գլխավոր աղբյուրները⁵²:

Միտիստական շրջանները շատ արդյունավետ են օգտագործում դրանց միջոցով պատրաստված նյութերը: Այսպես, 1978 թվականի դարձերթ հեռուստատեսությամբ ցուցադրվեց «Ազդես» հեռուստատեսային բազմամերիանոց կինոնկարը, որի մեջ ֆաշիստների կողմից հրեա բնակչության ուղեշահման պատմությունը մեկնաբանվում էր սոբիստական դիրքերից և այն դուրյթի են անցկացվում, թե Իսրայելի տեսչությունը «հրեական հարցի» միակ լուծումն է: Չարաշահելով հիտլերյան ցեղապանությունը զրհ գնացած հերոսների նկատմամբ համակրանքը, սոսիալական պրոպագանդան խթանում է իսրայելամետ տրամադրությունների անք ամերիկյան հասարակությունից շրջանում: Մաս-

նավորապես, այդ ֆիլմը չդիտողներից Իսրայելի օգտին հանդես եկավ 39%-ը, իսկ նրանք, ովքեր դիտել էին 50%-ը, ընդ որում ընդամենը մեկ մաս դիտողներից՝ 48%-ը, իսկ երեք մաս դիտողներից՝ 58%-ը⁵³:

Պետք է ասել, որ շատ օպերատիվորեն են գործում նաև սոսիալական պրոպագանդայի կորպորացիոն մարմինները: Նրանք խնամքով են օգտագործում ամերիկյան բնակչության տարբեր խմբերի մշակման մեթոդիկան: Ընդ որում, սոսիալական կարևոր դեր է խաղում Համայնքային հարաբերությունների ազգային հրեական կոնսուլտատիվ խորհուրդը (22ԱԷԿ)։ Նախ, խորհրդին առընթեր Իսրայելի գծով հատուկ խումբը կենտրոնը կերպով տեղական հրեական կազմակերպություններին տեղյակ է պահում բազաբանական իրադարձությունների վերաբերյալ իր տեսակետի մասին, պրոպագանդայի համար հրահանգներում է կոնկրետ միջոցառումներ անցկացնելու երկրորդ, ամեն տարի նրա ղեկավարությունը «պլան-ծրագրեր» է ընդունում, որտեղ նախանշվում են դիրքորոշումներ հիմնական հարցերում, ինչպես նաև երկարաժամկետ բնույթի ցուցումներ են տրվում ամերիկյան բազաբանական ասպարեզում տարբեր խմբերի հետ կապիչ հաստատելու վերաբերյալ:

Այսպես, 1978—1979 թվականներին «պլան-ծրագրում» ծավալուն տեսքով հանձնարարվում է բնակչության՝ առանձնահատուկ շահեր ունեցող կոնկրետ խմբերի մշակման հետևյալ մեթոդիկան, ընդամենի օգտագործելով համապատասխան նյութեր ու մտնեցումներ:

«Բիստոնեական կազմակերպություններ: Վերջին տարիներս երևան են եկել ԱՄՆ-ի մի քանի խոշորագույն համազգային քրիստոնեական կազմակերպությունների կողմից Իսրայելի դիրքորոշման նկատմամբ ավելի զգայուն վերաբերման մի վկայություններ: Մի շարք այդպիսի միավորումներում նախադրյալներ կան իսրայելամետ դիրքորոշում գրավելու համար...

Առանձին հոգերականների, առանձին եկեղեցիների ու տեղական եկեղեցական ֆեդերացիաների մշակումն ավելի արդյունավետ դուրս եկավ, քան համազգային ղեկավարու-

Քյան միջոցով գործողությունները: Ուստի հանձնարարվում է ինտենսիվացնել այդ մեթոդը:

Արհմիութենական շարժում: Ամերիկյան արհմիությունների իրենց հակահեղինակիչ և ինքնազոհ արհմիութենական շարժման հետ իրենց կապերի շնորհիվ առավել ակտիվորեն են հանդես գալիս ոչ պաշտպանություն իրաջանի:

Իսրայելյան կործանություն վարելու նպատակով ազգական արհմիութենական ղեկավարների աջակցությունն ապահովելու համար հարկ է օգտագործել ԱԱՅ—ԱԱԿ-ի խոշորագույն արհմիութենների վճարական գիբբորշուում այդ հարցում:

Նկզբը: ...Ամերիկյան պետությունների հետ նեղորհյալից զգալի և հարաճուն նույնացման պատճառով առավել մեծ նշանակություն ունի արարելիքի և կոմունիստների այն մեծ զաղրանքների վիճեցումը, թե իսրայելի այլանսի մեջ է Լատինային Ամերիկայի հետ և պաշտպանում է ապարտեյդը...

Կանանց կազմակերպություններ: Եյն մասնաշեղանները, ձեռնարկատերերը, ինչպես նաև կանանց կրոնական, հասարակական և հումանիտար ուղղության կազմակերպությունները զգալի ազդեցություն են վայելում, որը մեծապես գերազանցում է նրանց քանակը: Շատերը մեծ հաջողությամբ են մասնակցում քաղաքական կյանքին: Էրեսկան կանանց կազմակերպությունները սերտ կապերի մեջ են կրոնական մյուս կանանց կազմակերպությունների հետ: Շատ հրեականները մտնում են կանանց ոչ կրոնական հասարակական կազմակերպությունների մեջ:

Գոյություն ունեն բազմաթիվ հնարավորություններ կանանց ինչպես անհատապես, այնպես էլ նրանց կազմակերպությունների միջոցով պրոպագանդիստական կամպանիաների մեջ ներգրավելու համար:

Իիզենսեններ: Կարծում ենք, որ հատկապես նրանց վրա է ազդում պրոպագանդան, որն ընդգծում է խաղաղեցման Մերձավոր արևելքում Իսրայելի տեխնիկական, փոստական և առևտրական գիտելիքների հնարավոր ներգրտումը, և համապատասխան հնարավորությունները, որոնք այդ ղեկավարում երևան կդան ամերիկյան բիզնեսի համար:

Իրիկական կազմակերպություններ: Մի քանի էմբիկական խմբեր մեծ զեղ են խաղում հասարակական կարծիքի ձևավորման գործում, ընդ որում ոչ միայն իրենց անգամների շրջանում: Մի շարք շրջաններում նրանք քաղաքական էություններ են վայելում: Նրանցից շատերը կանանց ենթարկվել այն մեկնաբանությամբ, որն ընդգծում էր իսրայելի պատասխանի է ֆաշիստների և մյուս կազմակերպությունների հետապնդումներից փրկված հրեաների ամար, և որ ԱՄՆ-ի հրեաների ու հրեական պետության քրոնիկ եղբայրակիցների միջև կապ գոյություն ունի⁵⁴:

Այսպիսով, սինիստների կողմից մշակված են ոչ հրեականության տարրեր խավերի, առաջին հերթին քաղաքացիական ակտիվ խմբերին հասցեագրված պրոպագանդայելու մեթոդներ: Նման մեթոդները հաշիվ են ստնում այն պրոպանդաների յուրահասակությունները, որոնք սինիստական պրոպագանդա է մղվում, ինչպես նաև հրեական համայնքի հետ նրանց փոխհարաբերությունների առանձնահատկությունները:

Այդ միջոցառումները լրացվում են այն տպավորությունն ստեղծելու ջանքերով, թե սինիստների հետապնդած կարծիք մասսայական պաշտպանություն է վայելում: Օրինակ, տեղական բաժանմունքների ուղարկված՝ 22.12.46-ին արտերևի Իսրայելի գծով հաստիվ խմբի գաղտնի հանձնարարականներում նշվում էր Մերձավոր արևելքի վերաբերյալ 1977 թ. հոկտեմբերի 1-ի սովետա-ամերիկյան համապակց հայտարարության դեմ ուղղված պրոպագանդիստական գործունեություն վեց հիմնական ուղղություն:

«1. Կոնֆիբանսների անցկացումը Եստրադեում և ռեպիտեբում: Այսպիսի կոնֆիբանսները, Լիբ գրանցում լինյով են ունենալու սենսատրեիք, ազդեցիկ կոնգրեսականներ և այլ հասարակական գործիչներ, ընդունակ են գրավելու ինֆորմացիայի միջոցների ուղղորդությունը: Մասնավորապես արհմիութենական ղեկավարները, առաջատար բիզնեսմենները, էմբիկական և կրոնական ղեկավարները կարող են ցուցաբերել իրենց մեծ աջակցությունն Իսրայելին: Նախապես հարկավոր է կազմակերպել այդ մի-

չըցառումների լուսարանումը մասսայական ինֆորմացիոն միջոցների կողմից:

2. Խաղը պատվիրակություններ ուղարկելը Վաշինգտոն Այդ պատվիրակությունները պետք է զլխավորեն քաղաքական ազդեցություն վաշինգտոնի հրեա կործիններ, բայց նպատակահարմար տարրերակն այն է, որ գրանցում քոզ գրիվեն որոշ թվով հանրահայտ ոչ հրեա գործիչներ... Մենք առանձին կուզարկենք այն քաղաքազդուիներին, նահանգներին օրենսդիր ժողովների անդամներին, դատախազների ցուցակները, որոնք այցելել են Իսրայել և կարող են համաձայնի մասնակցելու այդ պատվիրակություններին:

3. Նամակներ և հեռագրեր ուղարկելը: Հանձնարարվում է կազմել փոստի առարան գրաֆիկի որպեսզի նրա ծավալը պահպանել մշտական մասկարակի միջոց: Յուրաքանչյուր տեղական կազմակերպություն՝ ակումբ, մասոնական ժողովարան, սինագոգ, տեղական բաժանմունք և այլն, պետք է համաձայնեցնի իր անդամների կողմից Սպիտակ տուն նամակներ գրելու ծամկետը:

4. Տեղական պրոպագանդիստական ձեռնարկումներ: Առավելագույն չափով լայն ու բազմազան լսարան նվաճելու համար, ներառյալ «Մեծարքի», «Կիվանդի» և տեղական սոցիալական այլ կազմակերպություններ, արժեքություններ և այլն, մենք տեղական համայնքներին կոչ ենք անում իրենց դասախոսներին ուղարկել հարավարևմտյան չափ մեծ թվով միջոցառումներին նման կուլթիների համար կան իսրայելական պաշտոնական անձինք: Հարավարևմտյան կազմակերպիչ հրեա բարձրաստիան ղեկավարների ոչ մեծ մասնավոր հանդիպումներ հասարակության իշխանության կուտղվածքում եղած իրենց կուլթիների՝ բիզնեսմենների, փաստաբանների և մյուսների հետ: Անհրաժեշտ է հոեուարներ ուղարկել՝ ազդիրով և հեռուստատեսությամբ կուլթիներ ունենալու համար: Հարավարևմտյան կազմակերպության կարծիքը ձեռավորող և կանխորոշող անձանց հասցեներին ցուցակներ, և կանոնավորապես պրոպագանդիստական գրահանույթուն ուղարկել նրանց:

5. Լուսարկի հողվածներ: Անհրաժեշտ է գրել և հրատարակել տեղական հասարակական գործիչներին, ինչպես

ևս պիտանկանների, իրավաբանների, հոգեբանականների կողմից նախապատրաստված արգյունավետ հողվածներ: Կազմակերպությունները չպետք է սահմանափակվեն օրաթերթներով, այլ պետք է ուղարկվեն նաև շաբաթաթերթների և այլ հասարակությունների խմբագրություններ:

6. Նամակներ Երուսաղեմից: Հարավարևմտյան կազմակերպիչներին նամակներ մշտական ներհոսքը, հատկապես՝ լավ հայտնի տեղական գործիչներից, քանի որ նրանց կարծիքը ավելի շուտ կհրատարակվի հեղինակների համարվի մեջ:

Սիոնիստ լոքբիստների դաշնակիցները

Սիոնի քաղաքական ասպարեզում փաստորեն բոլոր հիմնական բուրժուական խմբավորումները այս կամ այն չափով կազմավորված են սիոնիստների հետ: Դա հանդեցում է սիոնիստ լոքբիստների ջանքերի յուրաքանչյուր «մուլտիպլիկացիայի էֆեկտի», որոնք գործում են ամերիկյան բուրժուազիայի շրջանում տիրապետող քաղաքական հոսանքների շահերի արտահայտիչների՝ հորրազոր դաշնակիցներին պակցում: Ավանդաբար ամերիկյան հրեական հասարակության իսրայելամետ վերնախավը սերտ համագործակցություն է հաստատել ղեկավարական կուսակցության հետ, ներառյալ ինչպես ալ իմրավորումների, այնպես էլ չափավոր իսրայելներին, ինչպես նաև հանրապետական կուսակցության չափավոր թևի համեմատաբար ոչ մեծ թվով կողմնակիցներին: Եստ Վերջին ժամանակներս ուժեղացել են սիոնիստական լոքբիստների կապիտոլ պահպանողական շրջանների ներկայացուցիչների, հատկապես ղեկավարական կուսակցության «արավային թևի» և հանրապետական կուսակցության «սիոնիստների կողմնակիցների հետ: Իսրայելամետ լոքբիստները նրանց հետ ընդհանուր լնդու են գտնում զլխավորապես հակասովետիզմի և հակակոմունիզմի հողի վրա:

Ամերիկյան հրեական համայնքի բուրժուազադեմոկրատական լոքբիստների իսրայելամետ ակտիվիստները ընտրոշ առանձնապես հակակոմունիստներից մեկն էլ իրենց ֆունկցիաներով լոքբիստական հանդիսացող զանազան կազմակերպությունների

լան օգտագործումն է ի շահ սիոնիզմի: Այդ կազմակերպությունների քաղաքական նկարագրերը, ինչպես որ նրանց գործունեության ոլորտը, խիստ բազմակերպ է: Մասնավորապես, Իսրայիլի քաղաքականությունը լիովին պաշտպանելու դիրք է գրավում զենմեկրատական մեծամասնության կուսիցիան, որը ներկայացնում է զենմեկրատական կուսակցության աջ թևը, առաջին հերթին այնպիսի գործիչներին, ինչպիսիք են Հ. Քեկտոնը և Գ. Մոնիշենը: Այդ կուսիցիան մում գաղափարախոսական ու կազմակերպական առաքնությունը պատկանում է Բ. Ուրթեկերգին, որն արտահայտում է ամերիկյան հրեական համայնի էրբեմեի լիբերալ, իսկ այժմ նոր պահպանողական կուլիդը շրջանների տեսակետը:

Սիոնիստամետ շրջաններն առավել լայնորեն են ներկայացված ժայռահեղափոխանների մեկույթումն մեշ, որն ստեղծվել է 1977 թվականին, «Առևա վտանգի կոմիտե» անվամբ: Այդ կոմիտեի անդամներից են «Կոմենտարի» հանդեսի խմբագիր Ն. Պոզգորեցը, պրոֆ. Յու. Ռոտտուն, պաշտոնավոր ծովակալ Է. Ջամուլթը, պրոֆ. Յու. Ռաունանը, «Տրայդ, Ֆրենկ, Հարիս, Երալվեր ընդ Բամպկման» իրավաբանական ֆիրմայի անդամ և Հ. Հեմֆրիի նախկին մերձավոր խորհրդական, փաստաբան Մ. Բամպկմանը, ԱՄերուն, Սթրուկ ընդ կալոն» իրավաբանական ֆիրմայի պարտնյոր և հանրապետական կուսակցության կողմնակից Ռ. Հաուդերը, Ռուտցիչների ամերիկյան ֆեդերացիայի քաղաքական լուսավորության բաժնի գերեկտոր Ռ. Գորոլիտցը, Կանացի դերձակների միջազգային միության նախագահ Ս. Չայկինը և սիոնիզմի նկատմամբ իրենց համակրանքներով հայտնի մի շարք աւ գործիչներ: Առևա վտանգի կոմիտեն ստեղծում է ԱՄՆ-ի քաղաքական ասպարեզում թունդ հակակոմունիզմով աչքի ընկնող ԱՄՆ-ի սցիպա-զենմեկրատներ կուսակցության հետ սերտորեն կապված: Այդ կուսակցության ղեկավարն իր սիոնիստական հայացքներով հայտնի Կ. Հերշմանն է, որը նախկինում պիտուորում էր «Երեմասարդ ամերիկացիները հանդես են գալիս Մեծամկր արևելքի խաղաղության օգտին» բացահայտ իսրայելամետ կազմակերպությունը:

Մի շարք զեպքերում իսրայելամետ շրջաններն ստեղծում են լոբբիստական կազմակերպություններ, որոնք նկատմանին կապված չեն սիոնիստական շրջանների հետ և գործում են հասարակական «անկախ» կազմակերպությունների ցուցանակի ներքո: Որպես օրինակ կարելի է բերել 1975 թվականին ստեղծված «Ամերիկացիները հանդես են գալիս էներգետիկ անկախության օգտին» կազմակերպությունը: Նրա ղեկավարների մոտավորապես կեսը հրեական համայնքում իրենց սիոնիստամետ կամ բացահայտ սիոնիստական հայացքներով հայտնի գործիչներ են: Այդ կազմակերպության հիմնադիրների թվում էին ֆիզիկոս պրոֆեսոր Գ. Բեստե և «Փասուեր ֆլույց սթեմբլ» ֆիրմայի սեփականատեր Ա. Շայպրոն (այժիկ ուշ ամերիկյան մամուլում երեսին հազարդումներ, որ նա զնեւ 1965 թվականին կազմակերպել էր միջուկային հումքի գաղտնի սեղափոխում Իսրայելի «Ամերիկացիները հանդես են գալիս էներգետիկ անկախության օգտին» կազմակերպության գիրկերտորների խորհրդի անդամների թվում են «Քեյալ Բրիտի» և Համաշխարհային հրեական կոնգրեսի նախկին նախագահ Ծ. Կլացնիկը, Ամերիկայի ուսրբիների սիոնիստական կազմակերպության նախագահ Զ. Սթերնստայը, միջազգայնագետ պրոֆեսոր, Ամերիկյան հրեաների կոնգրեսի ակտիվ գործիչ Կ. Մորգենթաու, «Քուս, կեր ընդ քուպանի» ֆիրմայի խորհրդի նախագահ Զ. Շիքը, Կանացի դերձակների միջազգային միության օրնագրության հաբցերի զմով բաժնի գերեկատր Է. Գուրուլը և ամերիկյան հրեական համայնքի արգայնամուղ վերնախավի այլ ներկայացուցիչներ⁵⁵:

Ինչպես գրում են ամերիկայի հեղինակներ Ռ. Հաուն և Ս. Թրոտը, «Իսրայելյան լոբբի սուրբարար կարող է հույս զնել այնպիսի լոբբիներին ինքնակամ աջակցության վրա, որոնք պաշտպանում են ԱԱՏ—ԱԱԿ-ին, և Ամերիկայիները կողմնակից են զենմեկրատական գործողությունների կազմակերպությանը⁵⁶: ԱԱՏ—ԱԱԿ-ի համագումարներում կանոնավոր կերպով ընդունվում են իսրայելամետ քանակվի, իսկ ստաշատար արժեթույթունների, այդ թվում այսպես կոչված «հրեական», ինչպես օրինակ Կարի արդունա-

երևության բանվորների միացյալ արձմիրային և Ուսուցիչների ամերիկյան ֆեդերացիայի լորբիսաները ակտիվորեն մասնակցում են վաշինգտոնի վրա խորայնամասն ճիշտ շում գործադրելու կամպանիաներին:

ԱԱՅ—ԱԱԿ-ի նախկին նախագահ Ջ. Մինին զգալի դեր է խաղացել 1973 թվականի Հոկտեմբերի Բարայելին զենքի զանգվածային մատակարարումներն սկսելու Թ. Նիրսոնի կառավարության կողմից որոշում ընդունելու գործում: Խորայնի ղեկավար Ս. Դինիոցի խնդրանքով Ջ. Մինին անձամբ դիմեց Սպիտակ տուն՝ կոչ անելով անհապաղ սկսել զենքի մատակարարումները, որն ազդեցություն գործող հանրապետական վարչակազմի կողմից որոշում ընդունելու ընթացքի վրա:

ԱԱՅ—ԱԱԿ-ի լորբի սինիստամենտ գործունեությունը ընդունում է ամենաբազմազան ձևեր 1975 թվականին հետադիմական արձմիրայինական զեկավարությունը հանդես էկավ որպես ԱՄԿ-ից (Աշխատանքի միջազգային կազմակերպություն) զուրս գալու ԱՄՆ-ի կառավարության որոշման նախաձեռնող, դա պատճառարանելով ոչ միայն կապիտալիստական և սոցիալիստական երկրների կոնտակտները ընդգնելու այդ կազմակերպության զոջից եղած զժգոհության, այլև ԱՄԿ-ի կողմից խորայնական սինիստաների գործողությունը դատապարտելու քանաձեռն ընդունումը:

Սինիստական շրջանների որոշակի ներգործությանն են ենթարկվում մի շարք ազդեցիկ՝ ներգրական կազմակերպություններ: Դա զգալիորեն պայմանավորված է ամերիկյան հրեական համայնքի մի շարք կազմակերպությունների և հրեական ծագում ունեցող խոշոր բուրժուազիայի որոշ ներկայացուցիչների կողմից ներգրական շարժմանը ցույց տրվող ավանդական բազաբանակ ու ֆինանսական աջակցությունը: Այդ օգնությունն ստացել են գլխավորապես շափավոր, այլ ոչ թե արմատական նեզր գործիչները:

Մյուս կողմից, սինիստական գաղափարախոսություն ուժեղ ազդեցությունն են կրում նաև շատ նեզր նացիոնալիստներ՝ սկսած Մ. Հարվիլի շարժման ժամանակներից, որը «Նու՛ր զեպի Սրոն» սինիստական լուղունցի օրինակով 20-ական թվականներին առաջ էր բաշել «Նու՛ր զեպի ԱՖ. 118

ճիշտ լուղունցը, Ինչ վերաբերում է կոնգրեսի նեզր բազաբանական գործիչներին, ապա խորայնամասն ղրբերից նրանց կայսքները բացատրվում են հրեական համայնքի նրանց գաղափարների շանտաժով, որոնք սպառնում են զաղարեցել օգնությունն այն հարցերում, որոնց լուծմամբ շահագրգիռված են սեամորթ ամերիկացիները:

70-ական թվականների երկրորդ կեսին հրեական և նեզրական համայնքների կապերը որոշ չափով թուլացան, որի պատճառը նախ և առաջ այն էր, որ Ամերիկյան հրեաների կոնգրեսը, «Ֆնայ Բրիտ» և մի շարք այլ սինիստամենտ կազմակերպություններ հրաժարվեցին պաշտպանել դուստմորթ քաղաքացիների իրավահավասարության մասին հայտարարություններ անելուց դրանց իրականացման ուղղությամբ իրական կոնտակտավոր գործողությունների անցնելու: Սեամորթ ամերիկացիների պահանջները: Սինիստական շրջաններում այդ պահանջները մեկնարանում էին որպես «շուն տված հրեատալացություն», որպես այն ղրբերից հրեաներին զուրս մղելու կոչ, որ նրանք նվաճել են ԱՄՆ-ի սոցիալ-տնտեսական կյանքում: Կիսամասնակ ԱՄՆ24-ին մոտ կանգնած որոշ սինիստական շրջաններ, արտացոլելով թեև Ալիվի մտնեցումը, հանդես եկան Հարավաֆրիկյան հանրապետության ազատներից վարչակարգի պաշտպանությանը: Դա զժգոհություն հարուցեց նեզրական համայնքի լայն շրջաններում: Դրա հետևանքով նեզրական կազմակերպություններն սկսեցին հրաժարվել խորայնամասն ակտիվությունից:

Սինիստաներն ալիվի ու ալիվի են սերտ կապեր հաստատում բացահայտ հետադիմական շրջանների հետ, նրանց հետ բլոկ կազմելով հակակոնունիզմի և հակատվեռիզմի հույզ վրա: Մասնավորապես, սինիստական լորբիս գործել է ուղղաբարձունարեական կոմպլեքսի լորբիսաների դաշնակիցը, սերտորեն միահշույթվել է նրանց հետ: Պատահական չէ, որ ամերիկյան կոնգրեսում ուղղաբարձունարեական կոմպլեքսի կողմնակիցների ղեկավար Հ. Ջեկոնքը միաժամանակ կոնգրեսում գլխավորեց նաև խորայնամասն կոպիցիան: Հետադիմական ուժերի հետ նման համագործակցությունն անխուսափելիորեն հանգեցնում է հրեական 119

Համալսարանի քաղաքական ակտիվության առանցքի էլ ավելի մեծ տեղաշարժին զեպի աբ:

ԱՄՆ-ի կառավարող շրջաններին սպասարկող զաչափաբախտների շրջանում առանձնահատուկ տեղ է գրավում այսպես կոչված նոր պահպանողականների կողմից գլխավորվող հրեական համայնքի վերահասակների ակտիվացումը, ների սինդիկատներն տրամադրված խումբը: Եթե 70-ական թվականների կեսերին այդ խումբը կողմնորոշվում էր դեպի դեմոկրատական կուսակցության աջ թևը, ապա 1980 թվականին նա անցավ հանրապետականների կողմը, ակտիվորեն պաշտպանելով Ռ. Ռեյգանի թեկնածությունը:

Կրա հետ մեկտեղ սինդիկատական շրջաններն սկսեցին րոտի կազմել «Մանրիկայի քրիստոնեացման» լոզունգներով գործող ժայռահեղ աջ կազմակերպությունների հետ: Այն պիսի կազմակերպություններ, ինչպիսիք են «Քարոյական մեծամասնությունը», «Կրոնական կլոր սեղանը», «Քրիստոնեական ձայնը», ուղղորեն շողորոթվում են սինդիկատական պարապոլիսների և նրանց թիկունքում կանգնած իսրայելական ղեկավարների կողմից: Իսրայ հասով այնտեղ, որ Իսրայելի վարչապետ Մ. Բեգինն անձամբ Ժարտինսկու («Սինդիկատ-ակիզոնիստների» հոսանքի հիմնադիր, Մ. Բեգինի հոգևոր դաստիարակը) անվան մրցանակ հանձնեց «Քարոյական մեծամասնության» ղեկավար պատուր Զ. Ֆոլոմին: Իր հերթին պատուրը պաշտպանեց 1982 թվականի սինդիկատների բարբարոսական աքրեսիան կրանա, նում, ջանի որ Իսրայելի զործուղվելուներն իրը համապատասխանում են «բրիլիական կանխարտչակոմունիստ»:

Ընդամենը սինդիկատներին չի վրդովեցնում այն հանգամանքը, որ «Քարոյական մեծամասնությունը» և մյուս ժայռահեղ աջ կազմակերպություններն ամերիկյան քաղաքական սպարեզում հանդես են գալիս հրեասպառնության դիրքերից, ատելություն հարուցելով բոլոր ուղ քրիստոնյաներին, նախ և առաջ «քրիստոսապան հրեաներին» նկատմամբ: Այդ պրոպագանդայի ազդեցությամբ ԱՄՆ-ում հակասինդիկատական միջադեպերի (հարձակումներ հրեաների վրա, վանդալիզմ հրեական գերեզմանատներում, սինագոգների հրկիզում-

ներ) թիվն անել է՝ 1980 թվականի 350-ից 1981 թվականին անհետ կազմեր:

Իրենց հակասինդիկատական հայացքներով հայտնի ծայրապահ սեակցիայի հետ բրոնը համոզիլ կերպով սպացուցում են որ սինդիկատները ղեկավարվում են ոչ թե «հրեաների» պաշտպանության շահերով, ինչպես այդ մասին ճշում է սինդիկատական պրոպագանդան, այլ հրեա զանգվածների «սեղանայ թշնամական» շահագիտական քաղաքական նպատակներով:

Սինդիկատական լոբբին և Սպիտակ տունը

ԱՄՆ-ում սինդիկատական և սինդիկատամետ շրջանների խրաչելամետ ճնշումը դարձել է ամերիկյան քաղաքական կյանքի մշտական գործոնը: Վաշինգտոնի կառավարական մարմիններում ստեղծվել է հատուկ սպարատ, որը կոչված է անտակոններ պահպանել սինդիկատ լոբբիստների հետ: Մի կողմից այդ սպարատին խնդրել է թույլ շտա, որ վատանան վարչակազմի և իսրայելամետ ազդեցիկ ուժերի հարաբերությունները, որ վաղորդ ի հայտ բերվեն վերջիններին պահանջները: Մյուս կողմից այդ սպարատը պետք է պարզաբանի վարչակազմի քաղաքականությունը՝ ու կազմակերպի նրա պաշտպանությունը սինդիկատական շրջանների, և, ամբողջությամբ վերցված, ամերիկյան հրեական համայնքի կողմից:

Ակազած 40-ական թվականներից, յուրաքանչյուր ամերիկյան վարչակազմում կան ԱՄՆ-ի հրեական համայնքի և առաջին հերթին նրա բուրժուազադաշնական վերահասակի հետ սեղապվորիս ֆունկցիաներ կատարող անձինք: Տրուսների վարչակազմում նման դեր էր կատարում Գ. Նայլը, որը Սպիտակ տան սպարատում աշխատել էր զեռես պրեզիդենտ Ֆ. Ռուզվելտի օրոք: Գ. Նայլը սինդիկատական շրջանների յուրաքանչյուր «խոստովան» էր Սպիտակ տանը և Իսրայելի ստեղծման ժամանակաշրջանում լրջորեն ներգրծիլ էր ամերիկյան քաղաքականության մշակման վրա: Էյզենհաուերի հանրապետական վարչակազմում

այդ դերը կատարում էր Սպիտակ օձան աշխատակիցը Լ. Ռաաբը: Ջ. Քենդրիկի իշխանության գլուխ անցնելուց հետո հրեական համայնքի հետ «կապավոր» դարձավ պրեզիդենտի օգնականի պաշտոն ստացած Մ. Ֆելդմանը: Նա այդ դերը պահպանեց նաև Ջոնսոնի վարչակազմում: Ներսիսի վարչակազմում մի որոշ ժամանակ ավելալ ֆունկցիաները զբաղած էին իրավաբանական բրգենիսի գծով Ռ. Նիրսոնի, Նախկին պարտնյոր Լ. Հարմենտի վրա, որը պաշտոնապես պրեզիդենտի օգնականն էր արվեստի և քաղաքացիական իրավունքների հարցերի գծով: Նա այդ դերում շարունակեց հանգես գալ նաև պրեզիդենտ Ջ. Ֆորդի օրոք, որը նրան իր օգնական նշանակեց ներքաղաքական հարցերի գծով:

Բնականաբար, հրեական համայնքի հետ կապի ուղիները շեն ապավովում մի «կապավոր» միջոցով իրականացվող կոնտակտներով: Սովորաբար այդ խնդրի լուծմանը միանում են վարչակազմի հրեական ծագում ունեցող աշխարհային գործիչները: Համախառն դրանք հրեական համայնքում մեծ կշիռ ունեցող մարդիկ են: 60-ական թվականներին հրեական համայնքի վերնախավի մի շարք աշխարհային ներկայացուցիչներ, այդ թվում Ամերիկյան հրեաների կոմիտեի նախագահ Մ. Աբրամով և «Բեյալ Բրիտոն» նախագահ, խոշոր միլիոնատեր Ֆ. Կլայնբերգը պաշտոններ ստացան ՄԱԿ-ում ամերիկյան պատվիրակության կազմում: Հրեական համայնքի բուլժոտական քնտրանու շրջանում զգալի հեղինակություն էին վայելում պրեզիդենտ Ջ. Քենդրիկի օգնական Ա. Ելզկինզբերը և Ռոստոն Էդրայթները, որոնք հատկապես սառը բաշխեցին պրեզիդենտ Լ. Ջոնսոնի օրոք:

Միոնիստական և սիոնիստամետ շրջանների հետ Ներսիսի վարչակազմի կոնտակտներն սկզբնապես թույլ էին զարգացած և Սպիտակ օձան ու ամերիկյան հրեական համայնքի միջև որոշ ստանդարտներ գոյություն ունեին: Միոնիստամետ շրջաններում իր արգելափակումն ամրապնդելու նպատակով Ռ. Նիրսոնն աշխարհային պաշտոնի նշանակեց հրեական համայնքի նշանավոր գործիչներից մեկին՝ Մ. Ֆիշերին: Մյուս կողմից, Միացյալ հրեական կույրի ղեկավարությունը

հայտարարեց վարչակազմի հրեական ծագում ունեցող 4 աշխատակիցներին՝ Լ. Հարմենտին, Ռ. Քենդրիկին, Ռ. Սեֆայրին և Լ. Սթենլին, այդ կազմակերպության պատվավոր պաշտոններում նշանակելու մասին:

Նիրսոնի վարչակազմի վերջին շրջանում և Ֆորդի վարչակազմի օրոք հրեական ծագում ունեցող անձինք կառավարության մեջ նկատելի աշխատողներ էին զբաղեցնում պետական բարտուղարն էր Ջ. Քրիսթիանը, պաշտպանության մինիստրը՝ Ջ. Ելզինզբերը (քրիստոնեություն է ընդունել), և արդարագատության մինիստրը՝ Է. Լեին: Բացի այդ, ֆիզիքալ ունեցվածքի համակարգի նախագահի պաշտոնն զբաղեցնում էր Ա. Բենսը, իսկ պրեզիդենտի անտեսական խորհրդակցանների խորհրդի նախագահի պաշտոնը՝ Ա. Գրինսֆելդը: Թեև այդ գործիչների սեմմամանությունն ուղղակի կապված չէր սիոնիստական շրջանների հետ, այդուհանդերձ վարչակազմը նրանց օգտագործում էր ամերիկյան հրեական համայնքի վերնախավին իր դիրքորոշումը «պարզաբանելու» համար:

Քարտերի վարչակազմում այդ ոլորտում մեծ ակտիվություն էին ցուցաբերում ներքաղաքական հարցերի գծով պրեզիդենտի ազգեցիկ օգնականները, Քարտերի հայրենի Աստուծոտ բաղաբե հրեական համայնքի Նախկին ղեկավար Ռ. Լիֆշայցը և «Բեյալ Բրիտոն» անդամ Ա. Էլզինստադը: Սակայն սիոնիստական ու սիոնիստամետ շրջանների հետ սովբատիվ և կանոնավոր կոնտակտների անհրաժեշտությունը պրեզիդենտին աստիպեց 1977 թվականի ամռանը «կապավոր» դերը հանձնարարել Սպիտակ օձան աշխատակից, զեմկրատական կուսակցության ազգային կոմիտեի նախկին գործադիր զինակառ Մ. Սիզլին, նրա իսկ բաներով ասած՝ «միջոված սիոնիստին»:

Ինչպես լրագրային հարցազրույցի ժամանակ հայտարարել է Սիզլը, երա խնդիրն է «հարաբերություններ պահպանել ինչպես ազգային ղեկավարության՝ այնպես էլ շարքային հրեաների հետ»²⁷: Դա նշանակում է, որ պրեզիդենտի «կապավոր» ոչ միայն կոնտակտներ է իրականացնում հրեական համայնքի պաշտոնական խորայնամետ լորբիստ

տական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների հետ
այն մի շարք դեպքերում գործում է ի շրջանորոշ
վերջիններիս, անմիջականորեն դիմելով տեղական հրե-
ական կազմակերպություններին: Միգելը պնդում էր
ե՛սմ գործունեության շրջանակների այդ ոլորտում ե-
րկու դեր եմ կատարում, մի դերն արտաքինն է՝
հանգում է նրան, որ ամերիկյան հրեական համայնքի
հարդրում Քարտերի քաղաքականության մասին, պարզ-
բանեմ և պաշտպանեմ այն: Բայց կա նաև մի ուրիշ դեր
նույնքան, իսկ գուցե և է՛լ ավելի կարևոր, այդ դերը ներ-
քինն է... Ես կարծում եմ, որ լավ եմ իրազեկ այն հարցե-
րին, որոնք հետաքրքրում են ամերիկյան հրեաներին և հե-
տևաբար որոշակի հնարավորություններ ունեմ որոշումնե-
րի ընդունման պրոցեսների մասնակցելու համար»⁵⁶:

Սպիտակ տունն իր «կապավորներին» ակտիվորեն օգ-
տագործում է հրեական համայնքի իր շահերին ծառայեց-
նելու համար: Մի շարք դեպքերում «կապավորները» մի-
նորդների դեր են կատարում Սպիտակ տան և սինիստների
ու իսրայելական կառավարության միջև զարտեհ համա-
ձայնագրեր կնքելու գործում: Օրինակ, 1962 թվականին
պրիդիգենա Ջ. Քենեդիի օպերական Մ. Տելգումսը զազդե-
համաձայնագիր կնքեց Իսրայելի կառավարության հետ,
որով Քել Ալիմն Իսրայելի տարաբնակի ամբողջականու-
թյան նկատմամբ վաշիգտոնի երաշխիքի և ամերիկյան
զենքի ուղղակի մատակարարումներ սկսելու պարտավորու-
թյան դիմաց այն ժամանակ հրաժարվում էր սեփական
միջուկային զենքի մշակումից: 1977 թվականին Միգելն
Իսրայելում բանակցություններ վարեց վարչապետ Մ. Բե-
զկեի հետ, որոնց հետևանքով կարգավորվեցին ԱՄՆ-ի և
Իսրայելի մի շարք տարաձայնություններ:

«Կապավորները» պրեզիդենտի քաղաքականության
իրական իմաստը սինիստական շրջաններին պար-
զարանելու խնդիրներ են կատարում, նրանց հանրագո-
տացնելով՝ իսրայելական ժողջ վաշիգտոնի նահանգի հա-
րուցած տապալակի դեպքում: «Կապավորներին» գործունեու-
թյունը վարչակազմին օգնում է դիմելու դիվանագիտական

կառավարման և միևնույն ժամանակ խուսափելու ամերիկ-
յան կերտադաքական ապարդիում աղբյուցի սինիստական
շրջանների հետ առնակատումից: Վերջապես, հաճախ «կա-
պավորները», մասնակցելով Սպիտակ տան քաղաքականու-
թյան մշակման պրոցեսին, օբյեկտիվորեն նախնա են գա-
նալիս որպես իսրայելամետ շրջանների լոբբիստներ:

1978 թվականին «կապավորը» պաշտոնում Միգելին փո-
խարինեց հայտնի լոբբիստ, Ամերիկա-Իսրայելական հասա-
նակական հարաբերությունների կոմիտեի նախկին նախա-
նակական հարաբերությունների կոմիտեի նախկին նախա-
նակ է. Սանդերսը, որը նշանակվել էր պրեզիդենտ Ջ. Քար-
տերի և պետական քարտուղար Ս. Ալենսի հատուկ խորհրդ-
ական՝ Մեքձավոր արևելքի գծով: Բացի այդ, Սպիտակ
տունը սինիստական շրջանների հետ կոնտակտներ հաս-
տատելու համար ակտիվորեն օգտագործում էր հրեական
նպատակ ունեցող մի շարք անվանի գործիչներին, այդ թվում
ե՛սն առևտրի միխստր, Քենալ Բրիտան և Համաշխարհային
հրեական կոնգրեսի նախկին նախագահ Ս. Կլաքսերիկին,
արանսպորտի միխստր Ն. Գոլդմանին և «Պաղեստինի
թրեյդարություն» հարցի շուրջն անցկացվող բանակցու-
թյուններում ԱՄՆ-ի ներկայացուցիչ Ռ. Ստրասսերին: Այն-
քանից հետո, երբ Ռ. Ստրասսերը դարձավ զենկորստների
1980 թվականի ընտրական կամպանիայի ղեկավարը, իսկ
Սանդերսը նրա տեղակալը արևմտյան ափի նահանգների
գծով, վարչակազմում նրանց պաշտոնները համապատաս-
խաբար զբաղեցրին Ամերիկյան հրեաների կոմիտեի ղե-
կավարության անդամ Ս. Լինովիցը և Ամերիկյան հրեաների
կոնգրեսի փոխնախագահ Ա. Մոդերը:

Ռ. Ռեյզանի իշխանության զուրի անցնելու նախօրեին
«Ջերոլդունեմ պոտո» թերթը, մեկնաբանելով կարևոր պաշ-
տոններում կատարված նշանակումները, գրել է. «Հնարա-
վոր է, որ էյզենհաուերի ժամանակներից սկսած առաջին
անգամ ԱՄՆ-ի կառավարության մեջ ոչ մի հրեա չկա, բայց
այնպես չի նշանակում, թե ամերիկյան հրեական հա-
մայնքը նոր պրիդիգենտի և նրա ավագ խորհրդականների
հետ առնչվելու հնարավորություն չի ունենալու Ալեիլին,
նրանց մեջ, ովքեր երկրորդական մակարդակի պաշտոն են
զբաղեցնելու, հատկապես պետական դեպարտամենտում, որ-

տեղ Իսրայելի շահերը շոշափող բազմաթիվ կարեորագու-
որոշումներ են ընդունվում, բնավ էլ հրեաների պակաս-
զգացվում: Իսրայելի տեսակետից, այդ պաշտոններում մտ-
ղիվ ունենալը, ինչպես ցույց է տալիս պատմությունը
ավելի կարևոր է, քան հրեաներին մերձավորարևելյան բա-
ղաբականության հետ առնչվելու լուծեցող արգարագու-
տության մեխիտորի կամ առևտրի մեխիտորի պաշտոնը
նշանակելը⁵⁰:

Բնչկանի վարակազմի կարհնետի մեջ մտավ հրեակա-
ծագում ունեցող միայն մեկ գործիչ՝ պաշտպանության մի-
նիստը Կ. Ուլյերհեյդերը: Սակայն բրիտանոնությունը ընդո-
նելով, նա բացառապես կապի չի պահպանում հրեակա-
համայնքի հետ: Մինևույն ժամանակ սինիստանում շր-
ջանների մի ամբողջ շարք ենթակայացուցիչներ կարևոր պա-
տոններ ստացան վարակազմի երկիրը «չիրաուն»: Դա
սենատոր Զ. Զեկանի նախկին օգնական Ռ. Փելդն է, որը
նշանակվել էր պաշտպանության մեխիտորի տեղակալ, զի
նաթափման և սպառազինությունների վերահսկման գործա-
կալության բաժնի ղեկավարը Յու. Ռասթոուն, պետական
բարտապարտ սեղակալներ է. Արբամա, Զ. Զիկերմանը,
Գ. Քոռնը, պետական դեպարտամենտի պրեսիդենտն Բաժ-
նի ղեկավարը Ք. Վոլֆովիտցը, ՄԱԿ-ում ԱՄՆ-ի ներկայա-
ցուցիչ տեղակալ Ք. Լեբըմանը, ազգային անվտանգության
խորհրդի աշխատակիցներ Ռ. Փաչպը, Ք. Մեձալը և Ռ. Քան-
տերը: «Կապավորի» պաշտոնը զբաղեցրեց ԱՆԿԻՆԿ-ի նախ-
կին նախագահ Զ. Սթեյնը, նրան ոչ պաշտոնապես օգնում է
Լըբանկան գործակալության կառավարիչների խորհրդի
նախագահ Մ. Ֆիշերը:

Սինիստական լորբի քիչ նպաստեց, որ Վաշինգտո-
նում Իսրայելին ձեռնտու որոշումներ ընդունվեն: Դա նոկա-
յական անտեսական ու ռազմական օգնության տրամադրումն է
Քեյ Ալֆլին, որը նրան թույլ է տալիս վարել իր ծալա-
հեղական կուրսը: Դա Զեկանի լրացման ընդունումն էր,
որը վիժեցրեց ԱՄՆ-ի և ՍՄԶՄ-ի անտրառանսհական հա-
րաբերությունների նորմալացումը: Այդ վիճակը կապված է
այն բանի հետ, որ սինիստանի գործունեությունը լիովին
համապատասխանում է միջազգային լավամտության լից-

նափման վիճեցմանը ձգտող իմպերիալիստական աղբ-
ի լրջանների շահերին և Վաշինգտոնի «համաշխարհային
արտադրություն» հավակնությունների ուժեղացմանը: Սին-
իստական լորբիի հաջողությունները հնարավոր դարձան
այն այն ազակցության շնորհիվ, որը նրանց ցույց է տա-
նում ամերիկյան ռեակցիան՝ ռազմարդյունաբերական կոմ-
պլեքսի ներկայացուցիչների զինավորությունների:

Դա մեկ անգամ ևս հաստատեց Սաուդյան Արաբիային
միջինադղ դուրս ընդհանուր գումարի ռազմադրական
նախարկման ԱՎԱՔՄ համակարգով օժտված ինքնաթիռներ
ամերիկյան զենքի այլ տեսակներ վաճառելու շուրջը
թիվ վավանի աշնանը Վաշինգտոնում ծավալված պայքա-
րի էլը: Այդ գործարքի միջոցով Ռեյգանի վարակազմը
այս ունեթ ամբապիզել իր ազդեցությունն արարական աշ-
խարհում: ԱՎԱՔՄ համակարգով օժտված ինքնաթիռների և
նրանց հետ կապված վերերկրյա կապի կայանների սպա-
ռակման պատրվակով Վաշինգտոնը պլանավորում էր ընդ-
արկել իր ռազմական ներկայությունը սաուդյան տարած-
քում՝ Պարսից ծոցի մոտերում, հենակետեր նախապատ-
րաստել ինտերվենցիոնիստական «արագ ծավալման ուժ-
ին» համար: Բացի այդ, ԱՄՆ-ի կառավարող շրջանները
ապագությունն էին իր Ռիպոլի օժանդակությանը այնպիսի
անասական կարևոր հարցերում, ինչպիսին է նավթի ար-
դյունահանման մալաբոյակի և գնի որոշումը:

Իսրայելի կառավարությունը և սինիստ լորբիստները
հանձին այդ ամերիկա-սաուդյան գործարքի ԱՄՆ-ի մերձա-
վորարևելյան քաղաքականության մեջ Իսրայելի ունեցած
արտոնյալ դիրքին սպանացող վտանգ տեսան: Վաշինգ-
տոնում սինիստական լորբիստները փորձում էր ձախողել ԱՎԱՔՄ
համակարգի ինքնաթիռների վաճառքը Սաուդյան Արաբիա-
ին, ներկայացուցիչների պայտոր Բլեյարկեց այդ գործարքի
գն «սցեմ» 301, «Քրո» 111): Սակայն սինիստների շա-
հադիտական դիրքորոշումը նրանցից վանեց ԱՄՆ-ի բա-
ղաբական ասպարեզում սինիստական լորբի ունեցած
կարևոր դաշնակիցներին: Նույնիսկ հրեա բուրժուազիայի
որոշ ազդեցիկ շրջաններ հրաժարվեցին պաշտպանել սին-
իստ լորբիստների ջանքերը: Դա հետևանքով սենատր 52

ձայնով ընդդեմ 48-ի հավանություն տվեց սատարելու հետ զործարքին: Այսպիսով, հարված հասցվեց սինիստական լորբիի «ամենազորության» և ԱՄՆ-ի մերձավորարևելյան քաղաքականությունը միանձնյա ֆելադրելու նրա րեզոնանսիսյան մասին առասպելին:

Սինիստական լորբին վաշինգտոնի քաղաքականությունը մշակմանը մասնակցող ճնշման խմբերից լոկ մեկն է: Միայն ԱՄՆ-ի կառավարող դասակարգի մյուս խմբավորումների աջակցությամբ է սինիստական լորբիզմը դառնում արտակարգ արդյունավետ, նկատելիորեն ներգործելով վաշինգտոնի քաղաքականության ձևավորման և իրականացման վրա: Ընդ որում, բնականաբար, սինիստական շրջանների պաշտպանությունը վաշինգտոնի կորստը ամբողջությամբ և վերջին տեղավորվում է ԱՄՆ-ի կառավարող դասակարգի խնայելիստական ստրատեգիայի հունի մեջ:

ՍԻՆԻՑԻԶՄ և ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ԵՎ ԱՌԱՋԱԴԻՄՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ ՄԵԿՈՂ ՊԱՍՔԱՐՈՒՄ

Սոցիալական Միության և սոցիալիստական բնկերակցության մյուս երկրների, միջազգային բանվորական շարժման, ազգային ազատագրության օգտին հանդես եկող ուժերի դեմ մղվող պայքարում իմպերիալիզմը համախմբում է բոլոր սոցիալիստական հոսանքներն ու վարչակարգերը, այդ թվում սինիստական կազմակերպություններն ու Իսրայելի կառավարությունը:

Սինիզմը պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի, համաշխարհային սոցիալիստական սիստեմի, միջազգային կոմունիստական և ազգային-ազատագրական շարժման անհաշտ թշնամին է:

Աշխատավորների դասակարգային ինտերնացիոնալիստական համերաշխությունը նենգափոխելով հակամարտ դասակարգերի օպորտյունի համերաշխությամբ, սինիստական օպորտյունարիստները ձգտում են տարանջատել աշխատավորներին, պոտակտել հակաիմպերիալիստական ուժերը: Սինիստական շարժումը հետագիմական է,— հայտարարեցին խորայնի կոմունիստներն իրենց կոսակցության XVII համագումարում,— որովհետև միշտ, Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից ի վեր, բայթայիչ գործունեություն է վարել սոցիալիստական կարգերի դեմ, ձգտել սոցիալիստական երկրների հրեա աշխատավորներին տարանջատել այլազգի աշխատավորներից... կոմունիզմի դեմ մղվող պայքարում սինիստական կազմակերպություններն ու Իսրայելի կառավարությունը իմպերիալիզմին առավել կարևոր ծառայություն են մատուցում ՍՄՇ-ի դեմ ուղղված զբոսարարական պրոպագանդայի և քայթայիչ գործունեության բնագավառում»:

Սիոնիստների հակասովետիզմը, որի հիմնահենքերի վրա նրանք պատրաստ են լրիկ կազմել հետադիմական բոլոր ուժերի հետ, նախ և առաջ մեր երկրի նկատմամբ հրեաբուրժուազիայի դատակարգման աստիճանյան հետևանքի մասին երկրի, որտեղ առաջին անգամ վերջ էր տրվել մարդկային կողմից մարդու շահագործմանը: Սիոնիստների առանձնահատուկ թշնամանքն է հարուցում այն փաստը, որ ՄՍՀՄ-ում նաև առաջին անգամ վերջ է տրված ազգային խտրականությանն ու ճնշմանը, արմատախիլ է արված հրեախայտությունը, որը միշտ նպաստում էր հրեա բուրժուական նացիոնալիստների կողմից հրեական զանգվածների նկատմամբ վերահսկողության հաստատմանը:

Մի քիչ պատմություն

Սիոնիզմի քաղաքական ապարեզ գուրս զարու պահից սիոնիստական կազմակերպությունների պարագլուխները իմպերիալիստական տերությունների կառավարող շրջանների իրենց ժառանգություններն էին առաջադրում հեղափոխական շարժման զեն մղվող պայքարում Թ. Շերցլին ինքը, այնուհետև ՆՄԿ-ի նախագահի պաշտոնում նրան փոխարինած Է. Վալդմանը, ամերիկյան սիոնիստների պարագլուխ ԱՄՄ-ի Գերազույն դատարար անդամ Լ. Բրենդլյանը և մյուս սիոնիստ գործիչներն իրենց իմպերիալիստական հովանավորներին ապացուցում էին, որ սիոնիզմն ամենաարդյունավետ զենքն է հրեա բնակչության շրջանում առաջադիմական միտումների զեն այլաբարեկու համար: Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին սիոնիստներն իրենց ծառայություններն առաջադրում էին ինչպես Անտանտի ղեկավարներին, այնպես էլ Գերմանիայի կառավարությանը, փոխարենը պահանջելով պաշտպանել սիոնիստական պլանները Պաղեստինում: ՆՄԿ-ի գործունեությունն ստացավ Մեծ Բրիտանիայի իմպերիալիստական շրջանների պաշտպանական համաձայնությունը, որի մասին վկայում է անդրիտական արտաքին գործերի մինիստր լորդ Բալֆորի հայտարարությունը, որը «Պաղեստինում հրեական ազգային օջախի» ստեղծմանն օժանդակելու խոստում էր պարունակում:

Պատահական չէ, որ Բալֆորի հայտարարությունը լույս աշխարհ եկավ 1917 թվականի նոյեմբերի 2-ին: Նրա միջոցով բրիտանական իմպերիալիստները հույս ունենին ոչ թեայն պատրվակ ապահովել Պաղեստինը զավթելու համար, այլև ներդրո՞ւն է հեղափոխական Ռուսաստանի իրադրության վրա:

Անգլիայի և մյուս իմպերիալիստական պետությունների կառավարող շրջաններում լայն աջակցություն ստացած փոստայնությունը նպաստում էր այն առասպելական պատերազմների տարածմանը, թե իբր Ռուսաստանում հեղափոխությունը «հրեական զավազրություն» արդյունք էր: Ավելին, Նոկտեմբերյան սոցիալիստական մեծ հեղափոխության նախօրեին Արևելաօրի որոշ քաղաքական ղեկավարներ դառնացական պատրանքներ էին տածում, թե սիոնիստների հետ գործաբեք հարավարություն կրեմլեի կանխելու ժամանակավոր կառավարության առաջարկը: Բրիտանիայի արտաքին գործերի մինիստրությունը և Պետրոգրադում նրա ներկայացուցիչներն անհիմն կերպով ապացուցում էին արագ գործողությունների անհրաժեշտությունը, որպեսզի Ռուսաստանի հրեա բնակչությանը գրավեն Անտանտի և հակահեղափոխության կողմը: Ինչպես նշում է անգլիացի պատմաբան Ք. Սալթրի, Բալֆորի հայտարարության ընդունումից առաջ «համարվում էր, որ Անգլիայի կողմից սիոնիզմի բացահայտ պաշտպանումը ոտսական հրեաներին կկտրի բուլշևիկյան կուսակցությունից, դրանով իսկ կապահովվի հեղափոխության լավավոր զարգացումը և Ռուսաստանի» որպես Անտանտի մարտնչող զաշնակցի պահպանումը»:

Արդեն 1917 թվականի նոյեմբերի 3-ին Յորին օֆիսի ներկայացուցիչը սիոնիստական պարագլուխների հետ ըընկերակցում էր բուլշևիկների զեն պայքարելու միջոցառումները: Նեղափոխական շարժմանը մասնակցելուց հրեա զանգվածներին շեղելու համար որոշվեց անհապաղ Ռուսաստան օդարկել ՆՄԿ-ի ղեկավարները և Սոկոլովին և ժարտիստներին, Ի. Չլենովին, ինչպես նաև Բալֆորի հայտարարության գլխավոր լորդիստ Է. Վալցմանին: Գրեկորելով հեղափոխության պատճառների լիակատար անբընձոռու-

Յուն, արտաքին գործերի մինիստրի տեղակալ լորդ Հադինգը Հայաստանի, թե՛ Ռուսաստանում հմտորեն օգտագործելով հրեաների, կարևոր է մինչև գարուն վերականգնել իրադրությունը»։

Սովետական Ռուսաստանի դեմ «13 տերությունների աշխատանք» ոգեշնչող Ու. Չերչիլը բացահայտորեն սիոնիզմը Հայաստանից որպես մի ինչ-որ «միջազգային բուշմեյկո» հրեական դավադրություն» դեմ դավադրություն միջոց։ Ելնելով հակալեոնինիստական և հակալեմնիտական նախադրյալներից, նա զովաբանում էր սիոնիզմը. «Սուրբակի հակազոր ծելով հրեական տիրապետության ներքո համաշխարհային կոմունիստական պետություն ստեղծելու սխեմաներին, այլևս նոր իդեալը հրեաների եռանդը և հույսերն ուղղում է ավելի հասարակ և իրագործելի նպատակի նվաճմանը։ Սիոնիստ հրեաների և բուշմեյկ հրեաների միջև սկսված պայքարը պայթյալ է հրեա ժողովրդի հոգու համար»։

Ինպե՞րիստական շրջանների կողմից սիոնիզմն անբազնդելու ակնբախ օրինակ կարող է ծառայել Նեոնայի փաստաթուղթը։ «Հուլիսի 28-ին, 1919 թվականի հունիսի 24, ժամը 16 անց 45 րոպեի ներկա էին պարոն Բալֆորը, զատավոր Բրենդեյսը, լորդ Փերսին և պարոն Ֆրանկֆորտները...

Ա. Բրենդեյսը բացատրեց իր մտացույժը սիոնիզմին, ասելով, որ ինքը դրան հանգել է սույլ որպես ամերիկացի, բանի որ իր ամբողջ կյանքում ազատ է եղել հրեական կոնտակտներից կամ ավանդույթներից։ Որպես ամերիկացի նրան վիճակվել է ընդհարվել մեծ թվով հրեաների, հատկապես ամեն տարի մեծ քանակություններով ԱՄՆ ժամանող ասուական հրեաների վիճակի պրոբլեմին։ Այնուհետև պատահականորեն կարդացել է սիոնիզմի մասին մի գրքուկ, զրա հետևանքով սկսել է ուսումնասիրել հրեական պրոբլեմը և հանգել այն հետևություններ, որ զրա պատասխանը սույն է սիոնիզմը։ Այն եուն մարդիկ, որոնք ներկայումս մտնում են հեղափոխական շարժման շարքերը, կոնստրուկտիվ միջոցներ կգտնեն, իսկ ԱՄՆ-ում արդեն գտնում են...

արվեստի գրական ներդրում կատարեն բազմաբարձրության մեջ։

Սալֆորն ընդհատեց նրան, որպեսզի արտասույտի իր ամամայնությունը, ավելացնելով. «Ե՛հարկե՛հ, հենց այդ պատահաններն են մեզ և ինձ աշաշափ մոլի սիոնիստներ գործնում»։

Այն մասին, թե սիոնիստությունը միջոցներից սույլ ինչ էր նկատի անվում, կարևոր է դատել, օրինակ, բառ 2. դե մասով հիշողությունների։ Այդ սիոնիստ գործիչն իր գործունեությունն սկսել է որպես Թ. Հերցլի քարտուղար, իսկ այնուհետև երկար տարիներ եղել ամերիկյան սիոնիստների պարագլուխ Լ. Բրենդեյսի մեծավորագույն օգնականը։ Քեյ դե Հասար գրել է. «Ամերիկյան սիոնիստական կազմակերպության մեծ ուժը նրա կոնտակտների բազմակողմանեությունն է և այն ճշգրիտ տեղեկությունները, որոնք նա ստանում էր և պատրաստակամությունը սրբաամարում էր նրանց, որոնց ձեռքին էր մարդկային օնտրոնների վերահսկողությունը։ Եթե Անգլիային հարկավոր էր կոնտակտներ հաստատել կամ նրան հուսով գործակալ էր անհրաժեշտ խարսխում, էթե պրեզիդենտ Վիլսոնը անհանգիստ էր անհասկացելի զուգար բառից կազմված ամփոփազիբ կազմել, որի մեջ թվարկվելին Ռուսաստանում կերևնալու հեղաշրջման մասնակիցները, ապա նյույորքյան բամանմունքը կատարում էր այդ բոլոր մտաայնությունները»։

Սոցիալիստական հեղափոխության ժամանակաշրջանում Ռուսաստանում 18 տարեք սիոնիստական կուսակցություններ ու կազմակերպություններ էին գործում, որոնք, որպես կանոն, կապուր ունեին կապիտալիստական երկրների արտասահմանյան կենտրոնների հետ։ Կանգնելով բուրժուական ժամանակավոր կառավարությանը պատգամներու զիրքերի վրա, նրանք ակտիվորեն այսպարում էին սովետների իշխանության հաստատման դեմ, իսկ բազմաթիվական պատերազմի տարիներին միավորվեցին հակահեղափոխության ուժերի հետ։

Չստանալով մասսայական սոցիալական բազա և հրեա աշխատավորների բազմաթիվ աշխույթությունը, սիոնիստական կազմակերպությունները Սովետական Ռուսաստանում

անհաղորդական մատնվեցին: Այդ պայմաններում սինիստական կենտրոնները հույսները դնում էին սովետական խանութային դեմ ուղղված բալթայի գործունեության վրա:

Արդեն 20-ական թվականներին ԱՄՆ-ի և կապիտալիստական այն երկրների հրեական համայնքների բուրժուազգայնական վերնախավը, որտեղ սինիստական գործունեությունը պաշտոնական հովանավորություն էր վայելում՝ հակասովետական կամպանիա սկսեց «բուլեղիկների հրեալացությունից հրեաների պաշտպանելու» կեղծ լուրերով: Մինիստների այդ զրպարտանքը նրանց հակասովետական հերյուրանքների հիմնական բովանդակությունն է նաև մեր օրերում:

Մինիստները չէին թաքցնում կոմունիստական շարժման նկատմամբ ունեցած իրենց կատաղի ատելությունը: Պաղեստինի սինիստական պարագլուխներից մեկը՝ Կ. Կատոնելյուսը, ասել է. «Մեր առջև ծառայած է մեր երիտասարդությունը... ուսուական հեղափոխության ստրուկներ դարձած հրեաների, ներառյալ նաև Փաղեստինի կոմունիստական կուսակցության դեմ նախապատրաստելու խնդիրը»:

40-ական թվականներին միջազգային սինիզմը վերսկողմնորոշվեց դեպի կապիտալիստական սինսեմի առաջատար ուժը՝ «ճամաշխարհային տիրապետության» դիտարկող հավանորդ ամերիկյան իմպերիալիզմը: Վաշինգտոնի հետ վարած գաղտնի բանակցություններում սինիստական շրջանները Միացյալ Նահանգների կողմից իրենց պլաններին աջակցելու դիմաց խոստանում էին ջանք լինելու սոցիալիզմի և առաջադիմության ուժերի դեմ պայքարելու համար:

1948 թվականի փետրվարի 25-ին պետական ղեկավարամենտում հանդիպում տեղի ունեցավ մի կողմից, պետական բարտուղարի օգնական Ե. Արժուրի ու պետական զինվարամենտի խորհրդական Չ. Բոլդենի և մյուս կողմից՝ «սեկրիտիստներին կուսակցության աջի բնկնող սինիստ գործիչներ Բ. Նետահիասուի ու Ջ. Շեքսֆիանի միջև: Մինիստներն ամերիկացի ղեկավանդաներին հավաստիացրին, որ ստեղծվող հրեական պետությունը «արևմտյան իդեալներ

ից» և «Մերձավոր արևելք կոմունիստական ներթափանցման դեմ կանգնած ամբողջ կլիմի: Իրենց նկատառումները նրանք գրել են 1948 թվականի մարտի 2-ին Չ. Բոլդենի հանձնված նամակում, որի մեջ մասնավորապես ասվում էր. «Մենք Միացյալ Նահանգներին կոչ ենք անում՝ ստեղծագին աջակցել հրեական պետության ստեղծմանը: Ստեղծագին, քանի որ մենք այն կարծիքին ենք, որ եթե ստեղծվի ԱՄՆ-ի համագործակցությունը, ապա անպայման կզատնա արևմտյան աշխարհի հրեական դաշնակիցը, որ նրանց հետ շաղկապված կլինի երաստագիտության ու իրզանուր շահերի կապերով»: Այնուհետև նամակում պնդվում էր, թե ԱՄՆ-ի այդպիսի բաղաբանությունն «աշխարհի բոլոր հրեաների համար ապացույց» կդառնա, որ վաշինգտոնը բարեկամական տերություն է և հուսալի դաշնակից: «Դա և միայն դա կհասնցնի վտանգավոր կերպով մեզ սովետամեն միտումը... և կապահովի համաշխարհային հրեության ու հրեական պետության խանդավառությունն ու նվիրվածությունը արևմտյան դաշնակիցների գործին»:

Մինիստներն ակտիվորեն մասնակցեցին «սառը պատերազմի» բոբրոբմանը՝ համագործակցելով իմպերիալիզմի ամենահեռադիմական ուժերի հետ: Նրանց թվից հակակոմունիստական պրոպագանդայի գծով մասնագետները ներթափանցել են «Ամերիկայի ձայն», «Քի րի սի», «Ազատություն» և «Ազատ Նվիրույթ» ռադիոկայանների պրոպագանդային գործունեության մեջ: ՄԱՄՄ-ում և մյուս սոցիալիստական երկրներում «հրատալացության» վերաբերյալ նրանց կողմից ստարածվող կեղծիքը գործածվում է բուրժուական մամուլի կերպով:

1948 թվականին ստեղծված Իսրայելի պետությունում իշխանությունը հենց սկզբից զավթեցին սինիստական շերտանները, որոնք իմպերիալիստական պետությունների հետ համագործակցելու կուրս բռնեցին: 1950 թվականին իսրայելական կառավարությունը բացահայտորեն հանդես եկավ կորեայում ԱՄՆ-ի ագրեսիայի պաշտպանությանը: Մի-

նիստների կարիներն ինտանոմ Եւրալյէի վարչապետ Գ. Բեն Գուրիոնը նույնիսկ առաջարկում էր իւրալյէցի ղեկավարները ուղարկել Կորեա՝ մասնակցելու ազդեակ վստահազգիին¹³։

Ինչպես վկայում են փաստերը, Եւրալյէի կառավարող շրջաններն այդ պետության բախտը կապեցին ամերիկայի միպերիպիզմի հետ։

Լրտեսության և պրովոկացիաների ուղիով

Եւրալյէական հետախուզությունն իր ծառայությունն էր մատուցում ԱՄՆ-ի և մյուս իմպերիալիստական տերությունների հաստիքի ծառայություններին՝ Սովետական Միության դեմ բաշխվել գործունեություն վարելու համար։ 50-ական թվականներին նա հաստիք համաձայնագիր կնքեց ԿԷՎ-ի հետ, որը խիստ շահագրգիռված էր սինիստական կազմերի օգտագործմամբ։ Ինչպես քուտ էլ աեզիացի հեղինակ է. Փիթսոնը, «ԿԷՎ-ն, խիստ քուտ լինելով Մերձավոր արևելքի շրջանում, որտեղ նախկինում իշխում էր անգլիական հետախուզությունը, հետաքրքրություն ցուցաբերեց «Մուսուլմանական հետախուզական ծառայության ձեռնարկում» ներքի նկատմամբ և համատեղ գործողությունների վերաբերյալ գործարք կնքեց իւրալյէյցիների հետ, ամեն տեսակի, այդ թվում սեզդիտում սովետական ներգալույթյան մասին հետախուզական տվյալներ ստանալու համար, ամբողջությամբ չուշրդ ղեկավարեց արքայական երկրներ «Մուսուլմանական ծառայության վրա»¹⁴։ Այդ համագործակցության կարգավորման գործում մեծ դեր խաղաց Ջ. Էնգլիթոնը, որը գլխավորում էր ԿԷՎ-ի հաստիք գործողությունների բաժինը է. Փիթսոնի խոսքերով ասած, «երբ սեփական պլաններ հիմնվում էին սանձարձակ հակասովետիզմի, այլ ոչ թե հրեական պետության ինչ-որ զգացմունքային պաշտպանության վրա»¹⁵։

Թե ինչքան սերտ եղավ ԱՄՆ-ի և Իւրալյէի հետախուզությունների համագործակցությունը, վկայում է ամերիկացի

ղեկավար Ս. Լիլիենթալը. «ԿԷՎ-ի ղեկավարը Ռիչարդ Էնվորթը արթնացրեց նման թուղ էր առախս, որ Իւրալյէի ներսում բուրյ ամերիկյան հետախուզական ձեռնարկումներն իրականացվին «Մուսուլման» միջոցով։ Թեկ լիվիզում նույնիսկ ԿԷՎ-ի վկայելիս ղեկավար չկար. հետախուզության աշխատակցները, որոնք աշխատում էին ամերիկյան ղեկավարության օգտագործողների ներքո, զործում էին իւրալյէական հետախուզության աշխատակիցների հետ, ընդ որում նրանք պետք է ինֆորմացիայի լրիվ փոխանակություն կատարեին»¹⁶։

Սինիստները Սովետական Միության և մյուս սոցիալիստական երկրների դեմ բաշխվել ձեռնարկումները համար փորձում էին օգտագործել իւրալյէական դիվանդիստական ներկայացուցչությունները։ Դիվանդիստների անհատական լուրերը իւրալյէական հետախուզության աշխատակիցները բաշխեց սերկալացվել են գաղտնի ինֆորմացիա հավաքելու, ինչպես նաև կեղծագրեր կազմակերպելու փորձերի մեջ, որոնք կոչված էին ապացուցելու զոլություն լուրերի ստովետական հրետալացուները։

Սակայն սինիստների պրովոկացիաները ձախողվեցին։ Մասնավորապես դրա օրինակ դարձավ 1966 թվականի մարտի 26-ին ՌՄՅՍԷ2 քրեական օրենսդրության 70 հոդվածով ստեղծարկված ոմն Գոլնիկի գործը։ Օպիատիվ-քեռական օրիններով պարզվել էր, որ Գոլնիկը 1965 թվականին կազ էր հաստատել Մոսկվայում իւրալյէական ղեկավարության աշխատակիցների հետ (Գավիշ, Բարտով, Գոլդրին, Բիրան, Կայց, Ռավէ), և իւրալյէական կազմից վաղորդ պատվիրված ելույթներ էր ալիլ նրանց։ Զրպարտական ինֆորմացիա հավաքելիս, որը նրանից պահանջում էին ղեկավարության աշխատակիցները, Գոլնիկը դիմում էր ուղղակի կեղծիքի։ Նա, օրինակ, ասքրել էր յուրանկար-փաստաթղթերն՝ «ի հաստատումն» ստովետական հրետալացուներն։ Էրեական ղեկավարանաւամը Գոլնիկը լուսանկարել էր մի քանի հուշարձան, աշխուհետե ֆոտոմոնտաժի օգնությամբ պատրաստել կեղծված լուսանկարներ, որոնց վրա հուշարձաններն ալյան-կազված էին սվաստիկայի նշաններով։ Իւրալյէյցիներին զանազան կարգի «ինֆորմացիա» տալու համար նա նույնական վարձատրություն էր ստանում¹⁷։

1967 թվականին ՍՍՀՄ-ի և Իսրայելի միջև զիվանազանական հարաբերությունների խզումից հետո իրենց հանձնակատարներին Սովետական Միությունը ուղարկելու համար սիոնիստական շրջաններն սկսեցին շարժումներ օդուղիները, աուրիզմի, դիտառիտիկական, մշակութային և առևտրական փոխանակման միջոցները: Սիոնիստների հետ սերտ կոնտակտներ էին պահպանում նաև Մոսկվայում որոշ արժանաչ գիտնականներն աշխատակիցներ ու բուրժուական քննիչների մի շարք թղթակիցներ: Ընդ որում սովետական քաղաքացիներին հակապետական գործունեության մեղքերը հետախուզական տվյալներ հավաքելու և հակասովետական կեղծագործ թիտելու համար նրանց օգտագործելու փորձեր էին արվում: 70-ական թվականների սկզբներին նրանց շարքերում հայտնվեց Մասկվա քաղաքի բնակիչ, բժշկական դիտությունների թեկնածու Ս. Լ. Լիպովսկին: Հետագայում գիտակցելով «Նրա ակտիվիստների խմբի գործունեության հանցավոր բնույթը, որի անդամ էր նա դարձել, Լիպովսկին հրապարակեց բաց նամակ, որը ղեկավարեց սովետական մամուլի էջերում:

«Քին այդ անձինք գործողությունների և մեթոդների հարցում տարբեր հայացքներ ունեին,— գրել է նա խմբի մասնակիցները մասին,— այդուհանդերձ նրանք միասնական ծրագիր է միասնական ղեկավար ունեին՝ ամբիրիյան հետախուզությունն ու արտասահմանյան հակասովետական կազմակերպությունները: Նրանք ոչ պաշտոնական ուղիներով պարբերաբար ստանում էին հրահանգներ, թշնամական գրականություն, դրամական միջոցներ: Նրանց գործունեությունը ղեկավարում էին Գ. Ազիզը, Ա. Լինենը, Վ. Ռուբինը: Արդեն 1972 թվականին ինձ հայտնի դարձավ, որ Էշված վերահսկումը սերտորեն կապված է Մոսկվայում հավասարազորված թղթակիցների ու մի քանի օտարերկրյա տեղությունների ղեկավարությունների աշխատակիցների հետ: Կոնտակտներն առավել ամուր էին ԱՄՆ-ի ղեկավարության աշխատակիցներ Մեյվին Լեյզլու, Զոգիթ Փրեսելի, Ինչպես նաև ամերիկացի թղթակիցներ Փրեմեր Օստոսի, Ալբերտ Զրենդլիի և ուրիշների հետ: Վ. Ռուբինի և Ա. Լինենի բնա-

կորտներում հիշյալ օտարերկրացիները, ինչպես նաև հաստատվածական կենտրոնների եկվոր հանձնակատարներ Թեմկիլը, Նոսմը, Մանկիովսկին և ուրիշներ բնարկում ու քաղաքի հանձնարարականներ էին տալիս, որոնց իմաստը քաղաքացիական հանգում էր ՍՍՀՄ-ում քաղաքացիական ազատությունների և մարզու իրավունքների պրոբլեմների խնդրումներ»¹⁷:

Զարկ է նշել, որ իրենց «Նրեական ակտիվիստներ» անվանող հերձվածողների խումբը գործում էր ԿՂՎ-ի անմիջական ղեկավարությամբ: Ս. Լ. Լիպովսկին գրել է. «1975 թվականի սեպտեմբերին, հատկապես քաղաքից դադարեցնելով միջոցով, ինձ հանձնված փաստաթղթերից մեկում ԿՂՎ-ի անունից ասվում էր. «Բնականաբար, մեր կառավարությունը հետաքրքրվում է հրեական շարժման վերաբերությամբ ինֆորմացիայով... Մենք հարգում ենք Ձեր հոգսերն ու մասնակցությունն այդ շարժմանը, բայց Ձեր շանքերը կհետաքննվեն մեր պահանջների կատարման վրա, Գուրգուրը եք ժամանակի ընթացքում ավելի արդյունավետ լինելի սխառնել դեմ ուղղված Ձեր պայքարում»¹⁸:

Հակասովետական պրոպագանդաները խնամքով էին նախապատրաստվում: Ընդհատակյա խմբի մեկ այլ նախկին մասնակից, մոսկվացի Լ. Բ. Յիպինն այսպիսի խոստովանություն է արել. «Մերպես կանոն, մեր ձևաարկումները հարմարեցվում էին պետական տոներին, բարձր մակարդակի հանդիպումներին, միջազգային կոնգրեսներին և այլն: Զրոսաշրջիկների անվան տակ ժամանած արտասահմանյան հանձնակատարները կամ Մոսկվայում գտնվող օտարերկրյա որոշ թղթակիցներ ու զիվանագետներ հանձնարարում էին, թե կոր է ում պայապանությունը է անհրաժեշտ «հանդես գալու»: Մենք որոշում էինք տեղը, ժամանակը, պատրաստում էինք համապատասխան պակասներ և անպայման վաղորդու այդ մասին ծանուցում օտարերկրյա թղթակիցներին: Իսկ նրանց արդեն հաղորդած էին լինում «առաջիկա ակցիայի» մասնակիցների անունները, որպեսզի նախարարություն տալին կարճ միջոցում ինֆորմացիան հաղորդելու իրենց տեղերին»¹⁹:

Սիոնիստական կենտրոններին, իսրայելական հետախու-

դրվյան և ԱՄՆ-ի ու մյուս իմպերիալիստական պետությունների հաստիքի ծառայությունների կորդինացված ջանքերի հարցումը չեն բերում դրանց կազմակերպիչներին: Այնուամենայնիվ, Իսրայելի կառավարությունն ու միջազգային սինդիկատական կազմակերպությունների ղեկավարները և ուզում հաշտվել այն բանի հետ, որ քնդվիշտ կորցրել են մեր երկրի, մյուս սոցիալիստական երկրների հրեա քննաչուֆյան նկատմամբ իրենց վերահսկողությունը հաստատելու հնարավորությունը: Սրանք նոր շարժմիս պրոֆիտացիաներ են նախապատասխանում նախ և առաջ սոցիալիստական բնկերակցության դեմ:

«Սովետական հրեաների պաշտպանների» անվան տակ գործող պրովոկատորները

Սկզբում սինդիկատներն առաջ քաշեցին «ՍՄԶՄ-ում հրեական մշակույթի և կրոնական գործունեության ազատ դարգացման» լուծուցը, հավանելով հրեա ազգության սովետական քաղաքացիների մեջ անաբղել ազգայնական պրոպագանդա մղելու «իրավունքին»: Բնական է, որ ՍՄԶՄ-ի ներքին գործերին միջամտելու այդ վտրի փորձը տապալվի: Այնուամենայնիվ 60-ական թվականների վերջերից սկսած դրվից «Իսրայելի արտագաղթելու սովետական հրեաների իրավունքի» պահանջը: Այդ լուծուցումը բողաբկված սինդիկատական շրջաններն ու երանց իմպերիալիստական հովանավորները հույս ունենին ոչ միայն պառակտել քաղաքացի սովետական ժողովրդի միասնությունը, այլև Իսրայելն ապահովել ընդունիքի նոր մասով՝ հարևան երկրների դեմ ազդեցիկ իրականացնելու, նորարանակներով օկուպացված արաբական հողերը գաղութացնելու համար: Այդ կամպանիան իրագործելու ամերիկյան սինդիկատների առանձնակի ձգտումը որոշ շահով բացատրվում է ՀՄԿ-ի ծրագրեր կատարելու, և

«...սովետաց երկիր» տեղափոխվելու իրենց ղեկավարությունը կհավանում և կօգտագործի»:

Սինդիկատների հակասովետական կամպանիան առանձնապես լայն թափ ստացավ 1967 թվականի իսրայելական իսրայելի սկզբից: Բացահայտելով այդ կամպանիայի սինդիկատները, ԱՄՆ-ի կոնկրետ կենտրոնի գլխավոր բարձրագույն պատասխանատու Միտոբյան կատարած դերի մասին, Սովետական Միության օգնությունը արար ժողովրդի նկատմամբ Սովետական Միության պայքարելու հանուն իրենց աղատագրության, քնդելով Միացյալ Նահանգների իրենց հրահրվող իսրայելական ազդեցիկի: Հրեական հասարակության հակասովետիզմը բորբոքելու ծայրահեղ հիստորիկ կամպանիան անմիջականորեն կապված է այդ պայքարի հետ²⁰:

Անդրադառնալով հակասովետական շարժմիս, սաղրելու պրոպագանդայի հարցին, որն Իսրայելի կառավարությունն ու միջազգային սինդիկատը ծավալել են համաշխարհային մասշտաբով, Իսրայելի կոնկրետ XIX համագումարը նշեց, որ «Իսրայելի կառավարող շրջանների ու սինդիկատ պարտիաների հակասովետիզմն էլ ավելի է սաստկանում, արտացոլելով նրանց հակազդեցությունն այն բանին, որ Սովետական Միությունը խաղաղասիրական քաղաքականություն է վարում, պաշտպանում է ժողովրդիների իրավունքները, հակազդոծում արաբական տարածքների իսրայելական օկուպացմանը և պաշտպանում Իսրայելի կողքին անկախ պոպուստիստական պետություն ստեղծելու գաղափարը»²¹:

1971 և 1976 թվականներին հակասովետական խառնածո ժողովներ անցկացվեցին սովետական հրեաույացությունը դեմ պայքարի զրպարտչական լուծուցում: Պաշտոնապես Իսրայելը ներկայացված էր ոչ թե կառավարական պատվիրա-

* ԱՄՆ-ից Իսրայել հրեական արտագաղթի տասնյակ անգամեն ցերեղ է հրեական կերպով Իսրայելից ԱՄՆ, որտեղ արվես հիմնադրվել են 800 հազ իսրայելցիներ (The New York Times, 1982, Aug. 3):

կուժյամբ, այլ «Սովետական Հրեաների պաշտպանության» իրաւալիական հաստատական խորհրդի» կողմից: Սախարովյորոն էլ պատահական չէր, որ այդ խոսնածողութիւններն որպէս «աստղեր» ներկա էին Խրաշչիկ նախկին փարւապետներ Գ. Բեն-Գուրիոնը (1971) և Գ. Մեկոր (1976): Այդ պրոֆակացիաների կազմակերպիչներն էլ մասնակիցներն էին նաև ԱՄՆ-ի սոնիխտական և սոնիխտամետ կազմակերպությունների պարագլուխները ԱշնինՆի-ի նախագահ Ու. Վերսերը, ԱՀԿ-ի պատմափոր նախագահ, ԱՄՆ-ի Գերագույն դատարանի նախկին անդամ Ա. Գոլդբերգը, Թարրինգերի ամերիկյան Հրեական կոնգրեսի նախագահ Ա. Լիլիվելը անգլիական սոնիխտական հանգիստի հրատարակիչ Է. Լիտվինոֆը, ՍՀՊԱԿ-ի դիրեկտոր Զ. Գոլդմանը, Ամերիկայի կանանց սոնիխտական կազմակերպության՝ «Հաղասայի» նախագահ Յ. Շենկը և ուրիշներ:

1971 թվականի կոնֆերանսում հակասովետական գործունեության լայն ծրագիր մշակվեց: Այսպես, կառավարությունների հետ մարտաների հանձնաժողովը շեշտը դնում էր «ազատ աշխարհի պառլամենտականների հետ կոնտակտները ընդլայնելու վրա, որպիսիք նրանց միջոցով ուժեղացնի ճնշումը ՍՄԸ-ի վրա»: Ընդգծվեց նաև կառուցական Ամերիկայի, Ասիայի և Աֆրիկայի կառավարությունների մշակման անհրաժեշտությունը: Իրավաբանները հետաշխատանքի հանձնաժողովը, վկայաբերելով միջազգային իրավունքը, հանձնարարականներ ընդունեց հակասովետական պրոֆակացիաները բողոքելու մեթոդների մասին: Երիտասարդության հետ աշխատանքի հանձնաժողովը, որը կազմավորում էր ՆՊԿ-ի երիտասարդության հետ աշխատանքի դեպարտամենտի ղեկավար Մ. Բար-Օնը, հանդես եկավ երիտասարդության քաղաքական ակտիվությունը հակասովետիզմի հունով ուղղելու արտադրություններով: Մասնալիական ինֆորմացիայի հանձնաժողովը ընդհանրաբար թերթերում, հանդեսներում, ուղղություն հետադարձում «սովետական հրետալացության» մասին կեղծիքներ տարածելու «փորձը»: Այդ կառավարական կազմակերպություններին հետ աշխատանքի հանձնաժողովը հանձնարարականներ

նախապատրաստեց եկեղեցական հաստատությունները, քաղաքական կուակցությունները, պորֆեսորնալ միավորումները, արհմիությունները, ազգային փոքրամասնությունները ներկայացնող կազմակերպությունները սոնիխտական կազմակերպությունների մեջ ներքաշելու մասին և այլն:

Ներկայումս միայն ԱՄՆ-ի հրեական համայնքներում չէ, որ հակասովետական կազմակերպությունների ճյուղավորված ցանց գոյություն ունի: Այսպես, Անգլիայում այդ նպատակով կազմակերպվեցին «Սովետական հրեաների պաշտպանություն» կանանց կառավարիան», «Սովետական հրեաների պաշտպանության ազգային երիտասարդական խորհուրդը» և «Սովետական հրեաների պաշտպանության ազգային խորհուրդը»: Բացի այդ, «Սովետական հրեաների պաշտպանություն» համակուսակցական պառլամենտական կոմիտեի» հետ սերտ կոնտակտով գործող Անգլիական հրեաների գեպուտատների խորհրդին կից ստեղծվեց սովետական իրեաների գծով կոմիտե: Այդ ամբողջ կազմակերպական համալիրը մշտապես հակասովետական արմուկ է բորբոքում, ջանալով միաժամանակ ազդեցություն գործել Անգլիայի կառավարական հիմնարկների դիրբորուման վրա:

Միևնույն ժամանակ իրենց գործունեությունը ծավալեցին քաղաքացուրդներն բռնազման դիմող սոնիխտական կազմակերպությունները, որպիսիք խոնգրան ՍՄԸ-ի և կապիտալիստական երկրների միջև լարվածության լիցքալիցքաները: Հարձակումներ օտարական դիվանագիտական ներկայացուցչությունների և առևտրատնտեսական հիմնարկների վրա, սովետական արտիստների և մարզիկների կուլիսները ձախողելու փորձեր, հրկիզումներ և հրազենի գործարկում՝ աշպոսիք են «Հրեաների պաշտպանության լիցայի» և նրա նման «Հրեական դիվիզիոն գրեմարություն» ավազակային խմբի տիպի կազմակերպությունների կողմից օդաչու գործող մեթոդներն արտասահմանում:

Սոնիխտական պրոպագանդայի ազդեցությամբ հակասովետական դիրքեր անցան նաև նախկինում արտադրական կողմնորոշումներ ունեցող մի շարք հրեական կազմա-

կիրպնություններ, Օրինակ, 1967 թվականից հետո ԱՄՆ-ի հակասովետական կազմակերպիչ մեջ ներգրավվեցին «Մոսկովյան ֆրայսայֆ» թերթի և «Ջուիշ կարիտատ» հանդեսի կազմակերպիչները, ինչպես նաև նրանց շուրջը համայնաբնույթով աշխատող Մոսկովյանում զիրենք գրավոր, նրանք խորհրդակցական ազդեցության ճանաչվեցին որպես «պաշտպանական» գործողություն և Սովետական Միությանը մեղադրեցին «խորհրդային ուղեղացնելու» մտադրության մեջ, հեղափոխելով փաստերը, նրանք փորձում են ապացուցել, թե ՍՄՄ-ն իր հրեական հարցում ճշմարիտ է լինելիս և քաղաքականությունից և պաշտոնական հրեատաջացություն է կիրառում իր դիրքորոշումն արդարացնելու համար սովետապաշտպան աշխարհում ստալե բաշեց «երկու սինիկիմի» հետադիմական և ստալադիմականի, գրություն կեղծ գրույթը:

Կարևոր է նաև նշել, որ 1971 թվականին վերականգնվեց ՍՄՊԱ-ը, որի մեջ փաստորեն մասն ԱՄՆ-ի հրեական համայնքի բոլոր հիմնական ինչպես սինիստական, այնպես էլ «ոչ սինիստական» կազմակերպությունները: Հրեական համայնքներում ստեղծվեցին նաև «սովետական հրեաների պաշտպանություն» կազմակերպության հրեաների պաշտպանության վարչույն համար պատասխանատու ՍՄՊԱ-ի տեղական բաժանմունքներ, որոնք «չեֆություն են սնում» համապատասխան սովետական քաղաքների վրա, կոնսակտներ հաստատելով այնպես կոչված «հրեա ակտիվիստներ» և հնարավոր արտագաղթողներին հեռուստային օրինակ, Նյու Յորքում ՍՄՊԱ-ի տեղական բաժանմունքներն ստանում են նամակներ գրելու, հետաքրքր ուղարկելու և հետախուսարկություններ վարելու և Մոսկվայում սովետական քաղաքացիների հետ անձնական հանդիպումների կազմակերպելու վերաբերյալ ջրահանգիստ, ինչպես նաև սինիզոգներին, ՍՄՄ-ից մեկնելու թույլտվության մասին զինում տված դատաշխատողներին, հակասովետական գործունեության համար դատական կարգով դատապարտված հրեա ակտիվիստներին հասցնելու: Արտասահմանում ՍՄՊԱ-ը կազմակերպում է «սովետական հրեաների պաշտպանություն» ցույցեր, ինչպես նաև սովետական արտիստների, ցուլահանդեսների «բոլշևիստներ» և այլն:

ՍՄՊԱ-ի հետ «խորտրեն կապված է Ակադեմիական

դեպարտամենտի հրեաների դրոշման մասին» կազմակերպությունը, որը գլխավորում է պրոֆ. Ս. Կլայնտորտը: Կազմակերպիչ մեջ մտնում են ԱՄՆ-ի հազարից ավելի ակադեմիական և զինական գործիչներ: Նրա ազդեցությամբ ԱՄՆ-ի շարք զինական ստորաբաժանների հանդես եկան սովետական և ամերիկյան զինուկանների գիտական կոնսակտները: Կարգացումը արտագաղթի հարցի լուծումից կախման կարգավորություններով:

«Սովետական հրեաների պաշտպանության» կամպանիաները սինիստական պրոպագանդայի կողմից խարված սինիստական հրեա կրիտատարության մի մասի շրջանում սինիստական արամագրությունների բարձր մասն մեղացնելուց մեկն է: Չարագացնելով «սովետական հրեատաջացություն» մասին կեղծ գրույթը, շանալով լարաշահել հրեա բնակչության հակաֆաշիստական արամագրությունները, սինիստներն օրինակ զբաղադրվեցին այդպիսի կեն, թե իրը ՍՄՄ-ում հրեաների նկատմամբ մշակութային ցեղասպանություն է իրականացվում, որը պետք է զիտվի որպես լարիք, սուկ փոքր-ինչ ավելի պակաս, քան «հրեական պրոբլեմ» նախատեսված վերջնական լուծումը»²²:

Բացի ՍՄՊԱ-ից, «սովետական հրեաների արտագաղթի իրականացր պաշտպանության» բնագավառում մասնագիտանում են նա իր քանի կազմակերպություններ՝ «Սովետական հրեաների հայրենադարձության կոմիտեն», «Ստրիկցիվ սովետական հրեաների ազատագրման կոմիտեն», «Ալ թիդոմը», «Հանուն սովետական հրեաների պայքարող ուսանողները» և «Հրեաների պաշտպանության լիգան», որոնցից լուրջաբանչյուրն ունի հակասովետական գործունեության իր որոշակի ուղղվածությունը:

Օրինակ, «Սովետական հրեաների հայրենադարձության կոմիտեն» և «Ալ թիդոմը» Սովետական Միություն են ուղարկում հանձնակատարներին, որոնց ֆունկցիաների մեջ են մտնում այնպես կոչված «հրեա ակտիվիստներ» խմբեր ստեղծելը, հնարավոր արտագաղթողներ հավաքարկելը, սինիստական, ինչպես նաև կրոնական գրականություն և ծիսական առարկաներ տարածելը և այլն: Նման գործունեության համար լաճորեն օգտագործվում է միջուկային

տորիզմը: «Հանուն սովետական հրեաների պայքարող նորերը» կազմակերպությունը գործունեություն է ծավալում ամերիկյան շատ համալսարաններում ու բուհերում և որոշ հրեական ուսանողական կազմակերպությունների խմբերի շրջանում: Նրա հեղանկատային խմբերն ուսանողական ՍՍՀՄ-ի այս կամ այն «հրեա ակտիվիստների» շեփոթությունը, ցույցեր են կազմակերպում «ի պաշտպանություն» նրանց», ջանալով մեծան գործողությունների մեջ ներգրավել ուսանողների և դասախոսների լայն շրջանների: Վերջին տարիներին «Հանուն սովետական հրեաների պայքարող ուսանողների» կազմակերպությունը լայնորեն պրոպագանդաներ է կազմակերպում մշակութային և մարզական փոխուհանձն շրջանակներում ԱՄՆ այցելող սովետական բազմաքանիների խմբերի դեմ:

Առանձնապես պետք է կանգ առնել «Հրեաների պաշտպանության լիգային» (ՀՊԼ) գործունեության վրա, որն ակտիվ սովետատարաբնույթի համատեղում է ամերիկյան հասարակական կյանքի բոլոր շարքերում ունեցած ծայրահեղ հեռավորման դերորոշման հետ:

Լիգայի բաղադրական ծրագիրն ու ակտիվական բազմաթիվ ֆաշիստամետ բեռնը են կրում: Դա է նրա հիմնական տարբերությունը այն «պակասակների» հրեական կազմակերպությունների մեծամասնությունից, որոնք ձգտում են իրենց ազգայնական և հակասովետական գործունեությունը լիբերալ հրանգավորում ապա և կողմնորոշվում են դեպի ամերիկյան բաղադրական ասպարեզի լիբերալ շրջանները: ՀՊԼ-ն պետք է դիտել որպես հրեական համայնքում հակասովետական կամպայնիայի յուրատեսակի կատալիզատոր: ՀՊԼ-ի ճնշմամբ ու քողարկմամբ ԱՄՆ-ի հիմնական հրեական բուրժուազազգայնական կազմակերպություններն զգալիորեն ընդլայնել են իրենց հակասովետական ակտիվության մասշտաբները և «կուլիսային դիվանագիտություն» տակտիկան լրացրել են բացահայտ ճնշմամբ, ներառյալ ցույցերի, բոյկոտների կազմակերպումը և այլն: Սիոնիստների համար «Հրեաների պաշտպանության լիգային» գործունեությունը նախ և առաջ հրեա բնակչության վրա հակասովետական լուրջվեղերի ազդեցությունն ստուգելու «փորձասպարեզ» է,

սիոնիստական սովետական հրեատարաբնույթի մտացածին լիգայի շուրջը պրոպագանդան ազմուկ հարուցելու գործի: Բացարկ, ՀՊԼ-ն ցուցադրել է հրեա երիտասարդության զգալի ակտիվիզմը հոգեհոսությունը ազգայնական հունի մեջ ուղղելու արավորությունը, Բուլացներով առաջադիմական կազմակերպությունների ներգործությունը նրանց վրա: Վերջապես կազմակերպությունների ներգործությունը միջոց, որոնք այն շրջանների վրա ճնշում գործադրելու միջոց, որոնք այն կամպայնիա կազմակերպելու նպատակահարմարության կատարմամբ: Թեև վերջին ժամանակներս ամերիկյան հրեական համայնքի կողմից ՀՊԼ-ի արկածախնդրական գործունեությանն աջակցելը զգալիորեն նվազել է, այդուհանդերձ «Հրեաների պաշտպանության լիգան» տակավին մնում է միջազգային սիոնիզմի հակասովետական արշավի հարվածային ջոկատը:

Նյեյելով հակասովետական քաղաքական հիմնադրույթներից, սիոնիստական պրոպագանդան պնդում է, թե սովետական հրեաների հիմնական զանգվածը ձգտում է մեկնել ՍՍՀՄ-ից: Ընդ որում, նա դիմում է արտագաղթի անհնատարբեր պատճառարանությունների՝ բարոյազրուցաբացարձակության, բաղադրական, հոգեք, մշակութային, սպասարկական: Մեկնումը տարիողվում է որպես «հաղորմաշահախախտ» և այլ իդեալներ իրականացնելու եղանակ: Այն «հիմնավորվում է նաև կրոնական զրրապատճառներով:

Այդ կամպայնիայի զլխավոր նպատակն է խախտել սովետական բազմազգ ժողովրդի միասնությունը, ազգայնական տրամադրություններ հարուցել հրեա ազգության սովետական քաղաքացիների շրջանում, և հրեաների նկատմամբ թշնամանք առաջացնել մյուս սովետական քաղաքացիների մեջ: Մեկնումը ժամանակ սիոնիստները ձգտում են, ինչպես արդեն սովել է, կանխապահովել ներգաղթողների կազմվածներ զավթված արարական հողերը «լուրացնելու» համար: Այդ ամբողջ պրոպագանդան գործունեությունն ուղղություն է առելու Նորայի կատալիզատորությունը:

Սիոնիստական պրոպագանդան օրեցօր փորձում է հրեաներին տրամադրել մեկնելու Բուրայն: Այդ գաղա-

փարսխոսական մշակման ապրը ուղղված է Սովետական Միության, մյուս սոցիալիստական երկրների դեմ: Չհամար օգտագործվում են սինիստական կենտրոնների օգրին, հեռուստատեսությունը, սպագիր արտադրանքը հանձնակատարներ, որոնք փորձում են մեր երկիր թափանցել դրտաշրջիկների անվան տակ: Մանրոցներ: Այն պեղ են ուղարկվում երևակայական հարազատներին: Այն պեղ երբում, իսկ այդպիսի բացարձակ մեծամասնություն է երբ սինիստական պրոպագանդային չի հաջողվում այն կամ այն մարդուն համոզել մեկնել, չքան փորձում են անընկել:

Մեր երկրում հրեա ազգության սովետական բաղադրանքները գերակշիռ մեծամասնությունը կտրականապես մերժում է հանուն օավետաց երկրի» սովետական հայրենիքը թողնելու սինիստական պարագլուխների կուլը, չի մանրացում Բուրյայի կատաղարող շրջանների կողմից իրեն պարտադրվող օկրինակի բաղադրանքները: Նրանք արտահայտում են սինիստական կենտրոնների կազմակերպությունների «պաշտպանություն», «Տոլանավորություն» կարիքը չեն զգում: Մեզած ու դատարարական լինելով Սովետական Միությունում, բոլոր ազգությունների բաղադրանքների լիակատար իրավահավասարության երկրում, սովետական հրեաների բացարձակ մեծամասնությունը ապրում է աշխատանք է հանուն կոմունիզմի կառուցման, տեղորոշված է սովետական խոր հայրենասիրության է ինտերնացիոնալիզմի զգացումով:

1968—1979 թվականներին Բարսելի իշխանությունները մոտ 600 հազ օճրավերք են ուղարկել սովետական բողաբացիներին²⁵, որոնց մեծամասնությունը զայրույթով մերժել է սինիստ պրոպագանդաների կոչերը:

Իսկ որո՞նք են սինիստական պրոպագանդայի հիմնական նպատակները: Դա, նախ սովետական Տասարակազրը և սոցիալիզմի տեսնական համակարգը, ՍՄԿԿ-ի լինիյան բաղադրանքները, սովետական ապրելակերպը, սոցիալիստական զեմեկրատիան վարկարեկին է, երկրորդ, ՍՄՇՄ-ում «նացիոնալիզմի շղթայական ձևակերպան» բորբոքելը, «ենթերն ընդդիմության» մասին ստասպելը տարածել:

սոցիալիզմը ներսից բալբայելը, երրորդ, միջազգային սովետությունը լիցքաթափելու ՍՄՇՄ-ի արտաքին բաղադրանքները կուլտը խեղաթյուրելն է:

Այդ ստրատեգիական նպատակների իրագործումը խնդիրն է սինիստական պրոպագանդայի կողմից իրականացվում է մի շարք տակախակների գործողությունների, որոնք սովետական բաղադրանքների մարքա-լինիյան համոզումները չեղորացնելու, այն բուլթուական, այդ թվում պրոպանդական գաղափարախոսությամբ եննգափոխելու, հասովետական արամադություններ ընդգրկելու, ՍՄՇՄ-ի սովետական որոշակի խմբերի շրջանում նոր արթնբալոր կոմունորշուններ» և հիմնազրույթներ ստեղծելու խնդիրներ են նկատվում:

Սինիստական և սինիստամետ պրոպագանդան ուժեղորեն ուռնացնում է այն դրույթը, թե սինիզմի դեմ պայքարելը իրը հավասարազոր է հրեայացության: «Բնայ Բրեան» տականվանաղային լիգա սինիստամետ կազմակերպության պարագլուխներ է. Ֆոստերը և Ք. էպստայնը 1974 թվականին հրատարակեցին «նոր հրեայացություն» զրբպարտական գիրքը, որով օճրաների թնամները են հայրատարվում բոլոր նրան, ովքեր չեն ընդունում սինիստական գոգմաները, և ասուշին հեթերի Սովետական Միության ու մյուս սոցիալիստական երկրների բաղադրանքները, կոմունիստական կուսակցությունները, մյուս առաջադիմական կազմակերպությունները և նույնիկ Խորայի կառավարող շրջանների ադրեթիվ բաղադրանքների քննադատությամբ հանդես ենդ բուլթուական գործիչները²⁶: Միեմամանակ սինիստական պրոպագանդան քանում է որպես օճրաների բուրեղամներ» կերկայացնել իտալական մյուս հեթերականներին պաշտպանող բոլոր հետադիմական ուժերը և բողաբելը հրեա բուլթուական նացիոնալիստների համազոր-ժակցությունը դանազան կարգի հակակոմունիստական և հակասովետական խորբալորումներին հետ, որոնցից շատերը հակասինիստական գիրքեր են զրաղեցնում:

Զբարտուղրեն Սովետական Միությանը վերադրելով Բարսելը «ենլյացնելու» ձգտում, և կեղծիքներ տարածելով «սովետական պետական հրեայացություն» մասին, սինի-

Նիստական շրջանները զորով էն մինչև այնպիսի հրեշ-
վոր ստի աստիճանի, ինչպիսին է ՍՍՀՄ-ն «ամբողջ»
խորհի հրեաների գլխավոր թշնամի» հայտարարելը: Սի-
նիստների առաջ քաշած «սովետական հրեաների ազատ ա-
ռազագոթին» պահանջը հարմար պատրվակ դարձավ միջու-
կային լարվածության լիցքաթափման դեմ իմպերիալիս-
տների ծավալած պայքարի համար:

Պաշար լիցքաթափման դեմ. «Ջեկսոնի լրացումը»

70-ական թվականներին «սովետական հրեաների պաշտպա-
նության» սինիստական կամպանիան դարձավ ամերիկյան
սովետական հարաբերությունների նորմալացման հակառե-
զորների, միջազգային հարաբերությունների նոր միտում-
ների թշնամիների գլխավոր զինքերից մեկը: Այդ ժամանակ
ՉՍԿ-ի և մյուս հրեական րուբլուսազգայնական կազմա-
կերպությունների կողմից արդեն ստեղծվել էր ճշուղավոր-
ված հակասովետական պրոպագանդիստական ցանց, որն Ի-
սպաս էր դրված ԱՄՆ-ի սազմարդյունաբերական կոմպլեք-
սին:

Նա նպաստեց, որ 70-ական թվականներին առաջին կե-
սին «սովետական հրեաների դրոմբյան» պրովոկացիոն հար-
ցը զրվի ԱՄՆ-ի կոնգրեսի օրակարգի առաջին տեղերից մե-
կում: Կային նաև այլ պատճառներ: Դրանք նույնպես առա-
ջացել էին, օրինակ, Վաշինգտոնի սինիստական լուրերի և
սենսատում ու ներխույզությունների պատճառով խրաչիւսման
կոալիցիայի ուժեղացման հետևանքով, որոնք այդ ժամա-
նակ զգալիորեն բնդլայնել էին իրենց քաղաքական հնեա-
րանը:

Սինիստական լուրերի նպատակն էր հասնել ԱՄՆ-ի այն-
պիսի գերբորոշման, որը սովետա-ամերիկյան հարաբերու-
թյունների բարելավումը կախանա մեջ դնելը «ՍՍՀՄ-ից
հրեաների ազատ արտագաղթի բռնումից»: Այդ խնդրի իրա-
կանացման համար սինիստական շրջանների ընտրեցին
արտագաղթի հարցը Սովետական Միության նկատմամբ
անուտրի խորականության վերացման հետ «շաղկապելու»

պոլիտիկան, ինչը և արձանագրվեց Ջեկսոն-Վենիկի լրաց-
ման մեջ:

Սովետական հրեաների հարցի» շուրջ կոնգրեսի սեղուտ
ներբորոշման կողմնակիցները խայտարակ կազմը ձև-
որով էլ խիստ տարբերույթ նպատակների հետևանքով, որ
նկատակեցում էին սենսատորներն ու կոնգրեսականները, սրե-
րով այդ պրոբլեմը «Սովետական հրեաների դրոմբյան»
հարցին Ջ. Ջակոնոսի և մի շարք այլ լիբերալ սենսատորների
նկատեցումը պայմանավորվում էր ԱՄՆ-ի և ՍՍՀՄ-ի միջև
լարվածության լիցքաթափման ընթացքի այնպիսի գորգա-
թափում սպառնալու ձգտմամբ, որն առավելագույն չափով հա-
մարտաբախաներ ամերիկյան շահերին: Կոնգրեսի լիբերալ
լրագրողներում տարածված լիցքաթափման համարույ-
թը կառուցվում էր այն կեղծ նախադրյալի վրա, թե իբր
Սովետական Միությանը կարելի է ստիպել վերանայնել իր
սկզբունքային դիրքը ոչ միայն միջազգային գործերում, այլև
նեքերին քաղաքականության մեջ՝ հանուն Ամերիկայի Միաց-
յալ նահանգների հետ հարաբերությունների բարելավման:
Այդ պատճառով շատ լիբերալ բուրժուական գործիչներ, ներ-
առյալ Ջ. Ջակոնոսի ու Ա. Ռիբիկովը, հույս ունեին օգտա-
գործել «սովետական հրեաներին» հարցը, սովետա-ամերիկ-
յան հարաբերություններում նախադեպ ստեղծելու, ՍՍՀՄ-ի
ներքին քաղաքականության վավերացրելու համար:

Ի տարբերություն կոնգրեսի այն լիբերալ անդամների,
որոնք յուրովի էին հավատում լիցքաթափումը ՍՍՀՄ-ի ներ-
քին գործերին միջամտելու հետ «շաղկապելու» հարաբերու-
թյանը, այլ նկատառումներով էին դեկավարվում սենսա-
տոր Ջեկսոնի տիպի գործիչները, որոնք լիցքաթափման դեմ
հանդես էին գալիս սկզբունքորեն: Սովետական հրեաների
հարցը անկտրական հարաբերությունների նորմալացման
հետ կապելը կոնգրեսի աչ անդամներին թույլ էր տալիս հա-
կազդել սովետա-ամերիկյան լիցքաթափման գլխավոր ուղ-
ույթություններից մեկին, միևնույն ժամանակ անմիջականորեն
հանդես չգալ պրեզիդենտ Ռ. Նիքսոնի սովետա-ամերիկյան
հարաբերությունների նորմալացման կողմնակցի դեմ: Ար-
տագաղթի հարցի կեղծ մարդասիրական բնույթը լիցքա-

Քափաճան հակառակորդներին հնարավորություն էր առ-
քազարկել իրենց դիրքորոշման իսկական բնույթը, հար-
քոզամտվույթ էր հանդիսանում նրանց ուժերի վերախոր-
վորման համար լիցքաթափման ընթացքը արգելափակելու և
կասեցնելու, իսկ ապա նաև ետ շղթայելու նպատակով:
Կոնցրետում արտագաղթի հարցը ամերիկա-սովետական
անտարական հարաբերությունների հետ սշաղկապելու կոն-
կրետի պահանջն իրենց սենատոր Ջեկսոնը, որն սկզբնորոշու-
թյուն էր ետևից կարող էր տանել առավել լայն կառուցելի՝ լիբ-
րալ դեմոկրատներից մինչև պահպանողական հանրապետ-
ականներ: Նախ, Ջեկսոնը լինելով ռազմարդյունաբերական
կոնպլեքսի արտաքին քաղաքական կուրսի առավել ակտի-
վորողը, հերքում քաղաքականությունից հեռացնում
էր կոնցրետը, սակայն հանրապետական սենատորների հետ բաց
կազմում: Երկրորդ, ներքին քաղաքականությունից հեռացնում
էր Ջեկսոնը հայտնի էր իր լայնավոր լիբերալ դիրքորոշումը
վախճում էր ԱՄՆ-ԱՄԿ-ի ղեկավարության մշտական
աջակցությունը: Երրորդ, Ջեկսոնը երկար տարիներ կոնցրե-
տում հանդես էր գալիս որպես իտալական կոալիցիոն
ղեկավարներից մեկը և ամենաերևույթ կապի էր հաստատել
սփյուռքական լուրջի և իտալական ղեկավարության
հետ:

Սակայն ամերիկյան հրեական համայնքում, այդ թվում
նաև բուլժոուազգայնական շրջաններում բնավ էլ ոչ բու-
լոն էին ընդունում Ջեկսոնի մոտեցումը: Հրեական բուլ-
ժոուազգայնական վերնախավի շատ նեոկալսաքուցիչների
ավելի արդյունավետ էր թվում վարչակազմի վրա կուրսա-
թյունը: Անշուտ գործարարի՝ նպատակ ունենալով նրա ազդեցու-
թյունն օգտագործել ապահովելու արտագաղթողների ներ-
հոսքը, որի կարիքն ուներ Իտալիայի նման մոտեցումը կա-
րելի էր անվանել «մակարոնություն» լիցքաթափման հար-
ցին: Այդ դիրքերում էին գտնվում նաև իրենց իտալակա-
մեն հայացքներով հայտնի այնպիսի սենատորներ, ինչպի-
սիք են Զ. Զափորոն և Ա. Ռիբիկովը: Բայց սենատոր Ջեկ-
սոնը նախաձեռնությունը վերցրել էր իր ձեռքը, ինչը նպա-
տում էր սփյուռքական և սփոնիստամեն շրջաններում այդ
հարցի նկատմամբ առավել ծայրահեղ մոտեցման ամրա-

նախ, Գա իր հերթին Ջեկսոնին համապատասխան ամ-
բարձր քաղաքական հենարան տվեց անտերի մասին օրենքի
հարցում ընդունելու կամպանիան ծավալելու համար, լրա-
պահելով որը որպես ՍՄԶ-ին առավել բարենպաստ ստա-
նալիս արամազդրելու պայման նախատեսում էր Սովետա-
կան Միությունից հրեա ազգության քաղաքացիների ռազմա-
կապազդրումը: Գրա հետևանքով այդ հարցն առաջին պլան
էր դրել լայնակամության լիցքաթափման համար:

Սակայն 1972 թվականի սեպտեմբերին Ջեկսոնի ապար-
տախտությունն ուժերի ծավալում պայմարում:
Սեպտեմբերի 1972 թվականի սեպտեմբերին Ջեկսոնի ապար-
տախտումն սկսվեց այն օրենսդրական շարժանակներին մշակու-
թյունը ՍՄԶ-ին առավել նպատավոր պայմաններ վա-
րժարելու հարցում ՍՄԶ-ի քաղաքականությունից փոփոխու-
թյունը: Անտերի մասին օրենսդրի լրացման տեսքով, որը
նպատակ ունեցում արամազդրելու կայանավորների ար-
տախտում էր Սովետական Միության անտվել բարե-
կարգության սեփմն արամազդրելու վարչակազմի առաջարկու-
թյունը, ամենախախտումն կազմվել էր Վաշինգտոնի սփոնի-
ստական լուրջի ակտիվիստների՝ սենատոր Ջեկսոնի օգնու-
թյան Ռ. Փեյտի և սենատոր Ա. Ռիբիկովի օգնական Մ. Էմի-
սոնի կողմից:

Նախքան լրացումը սենատ մացեելը Ջեկսոնին հարկա-
վոր էր կանխապահովել ամերիկյան հրեական համայնքի
բուլժոուազգայնական ղեկավարության աջակցությունը:
1972 թվականի սեպտեմբերի 26-ին հրավիրված ՍՄԿԿ-ի
խորհրդակցությունում համազգային և տեղական սփոնի-
ստական ու սփոնիստամեն կազմակերպությունների 120 ղե-
կավարների ներկայությամբ Ջեկսոնը շարադրեց իր դիրք-
որոշումը, կոչ անելով. «Պաշտպանե՛ք իմ լրացումը և հաս-
տատակամություն կըրսեղները»²⁵:

Սակայն Ջեկսոնը միանգամից լիարողացավ հասնել իր
դիրքորոշմանը հավանություն տալուն: Բանն այն է, որ
հրեական համայնքի մի խումբ ղեկավարներ սերտորեն
կապված էին «Պրեզիդենտի վերջնորոշման կոմիտեի» հետ,
հանրապետական պրեզիդենտի օգտին ակտիվ ագիտացիա
էին մղում հրեա բնաբնակների շրջանում և չէին ցանկանում
ընտրություններին նախօրին հայտնվել նիքսոնի վարչա-

ղենսի նախածննույթամբ այդպիսի հանդիպում ասոր
անգամ էր տեղի ունենում: Համայնքի ղեկավարների ան
նից հայտարարության մեջ, որով հանդես եկան Առևտրա
Նախագահ Զ. Սթենը, ԱՇՊԱԿ-ի փոխնախագահ Ե. Քեյ
սոնը և Ռ. Նիքսոնի մտտ կանգնած Հրեական գործա
լուծության կառավարիչների խորհրդի նախագահ Մ. Ֆիշը
ամառվում էր. «Մենք մեր անկեղծ շնորհակալություններն
հայտնում պրեզիդենտի հանդիպման համար, որը մե
կատմական իրադարձություն էր համարում: Պրեզիդեն
տի անունով մի ամբողջ առաջադրություն հրեաների ա
յալի վիճակի առթիվ և խոստացավ շարունակել իր ան
նական ջանքերը հանդես նրանց»³², Դրա հետ մեկտեղ
ամբողջավարական հայտարարություն անբարտու Ձեկան
լրացման մասին Նիքսոնի վերջին ակցիայում էր, որ հրեաների
համայնքի ղեկավարները պատրաստ չէին անվերապասր
պաշտպանել այդ ձևերսկումը:

Առաջատար կազմակերպությունների պոնիստական
պոնիստական ղեկավարների մի շարք խորհրդակցություն
ներից հետո վերջնական որոշում ընդունվեց՝ հանդես գալ
պաշտպանություն Ձեկանի լրացման: Այստեղ իր դերը խ
ղաց նաև վարչակազմի փուլական նկատմամբ աճող հ
մոզմունքը՝ կապված ծավալվող ուսման խոսյա
նակության հետ: Դրանում, ինչպես նաև այլ հարցերում,
ամերիկյան հրեական համայնքի ղեկավարության դիրք
որոշման վրա ազդել էր նաև Թեյ Ալիօի անակակող: Սե
րիկյան հրեական խմբերը Խորալլին են ապավինում սով
տական հրեաների կյանքի ընթացիկ իրադարձությունների
վերաբերյալ հետախուզական ավելանքի հարցում, ինչպես
նաև արտագաղթի և սովետական քաղաքականության հ
տանդամ միտումների վերլուծության խնդրում: Ռուսակա
նիքայությունը քննարկելու համար խորալլական պաշտո
նական անձինք հաճախ են հանդիպում ամերիկյան հրե
ական խորհրդակցության կազմակերպությունների ներկայացուցի
չների հետ:

Ամբողջությունը վերջված խորալլեաների ամերիկյան
հրեաներին կը ին անուն շարունակել և նույնիսկ բազմա
պատկել սովետական կառավարության վրա ճնշում գոր

չելու ջանքերը³³, — գրում էր «Սովետական հրեաների
կառավարության ազգային միջկոնոսական հատուկ խմբի»
դիրեկտոր Գ. Սթյուրիքը:

Քեյսոնի լրացման շուրջ պալլարի նոր փուլ ծավալվեց
Սթյուրիքի սեպտեմբերին, երբ այդ հարցի քննարկում
նից ներկայացուցիչների պալատի բուլետենային հանձ
նարկում: Այդ ժամանակ կոնգրեսի շատ անդամներ,
որոնք նախկինում համաձայնել էին հանդես գալ որպես
հրեական համախառնածողներ, լրացման հետ կապված
հարցերում շարունակելով հարավորություններ էին
սեպտեմբերի 2-ին լրացող Զ. Սթյուրիք խոսքերով
ստանում: Ամերիկյան լրացող Զ. Սթյուրիք խոսքերով
ստանում, ասումիսկան բուլետենային հանձնածողովի անդամների
մեջ կզերպակեր ստավալի բոլորին զգվեցրած Զեկան
Սթյուրիք լրացումը՝ նախքան առևտուր մասին օրինագիծը ներ
կայացուցիչների պալատի ներկայանքը ներկայացնելը:
Սթյուրիքը շարունակելով համայնքի ղեկավարներ
նրանք շարունակվեցին դա անել³⁴, Այնուամեն
այնպես, հանձնածողովի երկու անդամներ՝ Զ. Քորսանը (ղե
կավար, Կալիֆորնիա) և Զ. Մոտիսը (հանրապետական
Կալիֆորնիա), վարչակազմի խնդրանքով հանդես եկան
Սթյուրիքի ղեկավարական ձեռնարկումով, որը պրեզիդենտին իրա
կանք կընձեներ ինքնուրույնաբար լուծելու ցանկացած պե
տությունը առավել նպաստավորվող ազգի ստատուս արա
մարդիկը հարցը: Բայց պոնիստական լրբրիին հարցվեց
«Փորձելով զեկական ձեռնարկման» հեղինակների վրա ան
պիսի ճնշում գործադրել, որ նրանք հարցը իսկ օրը հան
թիս իրենց առաջարկությունը:

Սակայն նույնիսկ այդ պայմաններում Ռ. Նիքսոնն ու
Քեյսոնը չբաժանվեցին Ձեկանին և նրա կողմնա
կիցներին վճակակողներն հակադրուցը՝ «Արարակազմը
գոյություններում գրում է Հ. Քոստենը: — Փամանակ շահելու
պայտակով մեր առաջին բալը եղավ պալատի նպաստավորվող
խոստավարումը՝ ներկայացուցիչների պալատում գտնվող
առևտուր մասին օրինագիծը անուվել նպաստավորվող ազ
գի ստատուսի հիշատակման վերացումը, որպեսզի այդ
ձևով վերագրվի նաև Զեկանի լրացումը: Մտահազման էու
թյունն այն էր, որ կոնֆերանսում փոխվելում ձեռք բեր

վեր սենատի, որն ինչպես պայտավում էր, հավանություն
կտա Ջեկսոնի լրացմանը, և ներկայացուցիչների պայտավ
միջև: Կոնգրեսի հետ կապերի գծով մեր փորձագետները
հղացած այդ խորամանկ պլանը հաջողության ոչ մի հա-
վանականություն չունի: Իրականում դա ցույց տվեց, թե
ինչպիսի անվճարականություն է հանդիսանում այդ հարցում
ուղղակի հանդես գալուց մեր հրաժարվելը»³⁵:

1973 թվականի սեպտեմբերի 26-ին ներկայացուցիչների
պալատի բյուջետային հանձնաժողովը, որի 25 անդամնե-
րից 18-ը Վենիկի լրացման հեղինակելիցներն էին, առանց
քննարկելու հավանություն տվեց լրացմանը: Հատկապես
կան է, որ նոր նշանակված պետական քարտուղար Հ. Քրոֆ-
շերը, որը հրապարակելու խոստացել էր հանդես գալ
լրացման դեմ, այնպես էլ չբերեց բյուջետային հանձնա-
ժողովի անցկացրած ունկնդրումների ժամանակ, թեև նրա
կոչվելը նախապես պլանավորված էր:

1973 թվականի նոյեմբերյան պատերազմն այնպիսի
պայմաններ ստեղծեց, որոնք Նիքսոնի վարչակազմին թույլ
տվեցին որոշ շահավոր ուժեղացնել իր ներքաղաքական գիրքե-
րը, այդ թվում նաև Ջեկսոնի լրացման հարցում: Հոկտեմ-
բերի 11-ին Հ. Քրոֆշերը ներկայացուցիչների պալատի
ղեկավարությանը կոչ արեց համոզուն պետության բարձրագ-
ույն նկատառումներին հետաձգել առևտրի մասին օրինա-
գծի քվեարկությունը, որը պետք է անել ունենալ մեկ շա-
բաթ հետո: Մոտիսա լրբրիտների շրջանում նույնպե-
կանականեր առաջացան քվեարկումն անցկացնելու անհրա-
մեշտության վերաբերյալ: քանի ղեկ չէր պարզվել, թե փո-
վել է արդյոք Թեյ Ալիթի դիրքորոշումն այդ հարցում:
Լորդի գործունեության մասնակցության կենտրոնը փոխադր-
վեց Իսրայելին աննախադեպ ուսումնական օգնություն ցույց
տալու համար ուղի հարթելու վրա:

1973 թվականի նոյեմբերի 5-ին տեղի ունեցավ Ռ. Մասսի,
Ջ. Սթենի և Ե. Ջեկորսոնի վճռական նախիպումը սենատոր
Ջեկսոնի հետ, որը դրան հրավերել էր նաև իր մի շարք կողմ-
նակիցներին, ներառյալ սենատոր Ա. Ռիբբեկովին, ՔՆՈՅ Ռի-
տին նախագահ Գ. Բլումբերգին և այսպես կոչված Վաշինգ-

տոնյան խմբի բոլոր անդամներին: «Ջեկսոնը, Ռիբբեկովը և
Ռեյվոյկեն ներկայացնող Թայլումանն այդ հրահանգավորներն
սենեկամտորեն հայտարարեցին, որ իրենք կձգտեն հանել
ինչպիսի լրացման բնորոշման ինչպես ներկայացուցիչների
պալատում, այնպես էլ սենատում»³⁶, — այդ խորհրդակցու-
թյանն այսպես է նկարագրել Ջ. Սերբալուր: «Եթե մենք
անհանգիստ, ապա ուսուները կօգտվեն դրանից», — իր
պարտկյուրներին վախեցնում էր Ջեկսոնը: Նա սպասում
էր, որ «հրապարակորեն կհերկացնի նրանց բնդիմությունը»
լրացմանը³⁷: Այսպիսով, Ջեկսոնն ու նրա կողմնակիցները
ժառանգեցին վերջնազորի ներկայացրին այն գործիչներին,
որոնք հանդես էին գալիս Սոլիմանյան Միության նկատ-
մամբ ավելի պակաս եկուշտ դիմ վարելու օգտին:

Այդ պահին իր գեղը խաղաղ նաև Իսրայելի կառավա-
րությունը: Ռ. Նիքսոնի հետ բանակցություններ վարելու
մասին Վաշինգտոն ժամանած վարչապետ Գ. Մեի-
րը ՍՉԱԿ-ի ղեկավարներին հաղորդեց, որ անհրաժեշտ է
դաշտպանել Ջեկսոն-Վենիկի լրացմանը: Իրա հետևանքով
ավերիկյան հրեական համայնքի ղեկավարությունը վերա-
նայեց իր դիրքորոշումը: Արտահերթ նիստում ՍՉԱԿ-ի
գործիչները մեծից անևտրի մասին օրենքի շարքերը բաժինը
ստանալու առաջարկությունը: 1973 թվականի ղեկավարների
սկզբին ներկայացուցիչների պալատում սկսվեց առևտրի
մասին օրինագծի քննարկումը: ՍՉԱԿ-ին վարկեր տրամա-
րդելին արգելել պահանջող Վենիկի լրացումը ղեկավարներ
11-ին ընդունվեց ձայների դերակշիռ մեծամասնությամբ՝
219 ընդդեմ 80-ի:

Վարչակազմն սկզբում սպասնալով վատ զինել առևտրի
սեփուրմի մասին օրենքի վրա, եթե այն ներառի լրացումը,
փաստորեն անտրտունը ընդունեց այն, ինչն էլ ավելի խրա-
թունակ սենատի սովեանալուցներին: 1974 թվականի մարտի
6-ին Հ. Քրոֆշերը Ջեկսոնի հետ գաղտնի բանակցություն-
ների մեջ մտավ սենատորի առաջադրած «հիշ սկզբունք-
ների հիման վրա» հերթական «փոխդիման» հանդեսը հա-
մար Այդ սեպտեմբերին ներառում էին ոչ միայն ՍՉԱԿ-ից
արտագաղթի պայմաններին վերաբերող ֆինադրանքը, այլև
սահմանում էին մշակական քրվատան» այն անձանց թիվը,

ովքեր ամեն տարի պետք է մեկնենք Սովետական Միության համարձակության հարցերը, որոնք մեր հայրենիքի պաշտպանության համար մեծ նշանակություն ունենում են։

Վարչակազմի նման գիբորգոշումը նպատակ է ունենում այն սենատի այն շրջանների հետացմանը, որոնք կազմված են հրեաներից, որոնք մեր հայրենիքի պաշտպանության համար մեծ նշանակություն ունենում են։

Վերջին հաշվով լրացման հեղինակությունները մեջ կային 78 սենատոր և ներկայացուցիչներ պարտի 289 անդամ։ Այսպիսով կոնգրեսի անդամների զերալշիխ մեծամասնությունը արեւմտահայաստանյան Սովետական Միության անդամներին, որոնք մեր հայրենիքի պաշտպանության համար մեծ նշանակություն ունենում են։

1974 թվականի սեպտեմբերի 20-ին պրեզիդենտ Ջ. Ֆորդը կրկին հանդիպում ունենցավ սենատոր Զեկսոնի հետ՝ ընդհանրապես պահանջներ ներկայացրելով։ 20-ին Զեկսոնը պատասխանատու էր լինում Վարչակազմի հետ համաձայնության հարցերը, որոնք մեր հայրենիքի պաշտպանության համար մեծ նշանակություն ունենում են։

Սենատի մասին, ըստ որի նրա լրացումը մտցվում է Վարչակազմի վերահսկման ներքին գործերի մեջ, որոնք մեր հայրենիքի պաշտպանության համար մեծ նշանակություն ունենում են։

Սովետական Միության հետ համաձայնության հարցերը, որոնք մեր հայրենիքի պաշտպանության համար մեծ նշանակություն ունենում են։

Սենատի մասին, ըստ որի նրա լրացումը մտցվում է Վարչակազմի վերահսկման ներքին գործերի մեջ, որոնք մեր հայրենիքի պաշտպանության համար մեծ նշանակություն ունենում են։

Սենատի մասին, ըստ որի նրա լրացումը մտցվում է Վարչակազմի վերահսկման ներքին գործերի մեջ, որոնք մեր հայրենիքի պաշտպանության համար մեծ նշանակություն ունենում են։

Սրա սենատի ֆինանսական հանձնաժողովը 1974 թվականի նոյեմբերի 20-ին հավանություն տվեց օրինագծի լրացումներով հանդերձ, պահանջելով, սակայն, որ Հ. Քլեյբերգը նախքան սենատի կողմից օրինագիծը քննարկելու վկայի ցուցմունքներ տար զնամաստիպումների մասին, սակայն քարտուշարի զինաց ուղղակի ապահովմանը հասարակականությունից։ Քլեյբերգը նրա մասին ֆինանսական հանձնաժողովի առջև ստեղծած խնդիրները մասին օրինակ պատասխանած իր կրկնում, որը նպաստական կարևորություն ունենում էր, թե Զեկսոնի գրած իր նամակում

«Տավատախացունեք» անբնին օդապարծելու համար լիակատար հնժերը կային»³⁰,- նշում է Ու. Քորին՝ «Թեև Բրիտիա ղեկավարներից մեկը: Բացի այդ, պետական քառասույգանը իր էությունում սենատորներին հասկացրեց, որ նրանք շարժվում է ուղադրություն դարձնելն լրացման դեմ սովետական կողմի սենցյած հրապարակային էությունների քանի որ այդ կույրներն իրր պրոպագանդիստական բնույթ էին կրում և չէին արտացոլում ՍՄՄ-ի իսկական դիրքորոշումը:

Վարչակազմի դիրքորոշման նպատակն էր Ջեկսոնի լրացումը դարձնել ՍՄՄ-ի ներքին գործերին միջամտելու արդյունավետ գործիք: 2. Քրիսնչերի ձեռք բերած «փոխզիջումը» չէր վերացնում Ջեկսոնի լրացման խտրական դրույթները, այլ ստեղծվում էր նորարարություն էր տալիս լրացումը ճկունորեն օգտագործել, փորձելով աճարկել Սովետական Միությանը:

Այդ «փոխզիջումը» արժանացավ հրեական համայնքի սոսիալատական ու սինդիկատական շրջանների լիակատար հավանությունը, որոնք 2. Քրիսնչերի «Տավատախացունեք» ղեկնաբանեցին որպես Սովետական Միության կողմից «ազատ արտագաղթին ճանաչում: Գեոնս 1974 թվականի նոյեմբերի 8-ին ՍՊԱԿ-ը հավանություն տվեց Քրիսնչերի Ջեկսոնի համաձայնությանը, այն դեհահատելով որպես սովետական հրեաների պաշտպանության կամպարիայի լիակատար հաղթանակ: Լրացման «եղուր» պաշտպանության կողմնակիցների և ավելի ճկուն կուրսի կողմնակիցների տարածաշրջանները ծախի սլան մղվեցին, և համայնքի վերահսակը միաձույլ դիրք դրավեց հարուստ սենատրի կողմից լրացման քննումնան:

Սովետական Միության համար «փոխզիջման» ընդունելությունն ապավորություն ստեղծելով, վարչակազմը միաժամանակ արդյունավետորեն վերացրեց լրացման ընդգիտության մասն մի գրեթե ում ճեց սենատում: Լրացումն քննարկվեց 1974 թվականի դեկտեմբերի 13-ին, բայտ էությունն առանց որեէ քննարկման, 88 սենատորներին քվեներով (զեմ ոչ մեկը): Իսկ առևտրի սեփորմի մասին օրենքը քննարկվեց 77 սենատորի կողմից (դեմ 4): Գեկտեմբերի 20-ին սենատը

և ներկայացուցիչների պալատը վերջնականապես հավանության տվեցին Ջեկսոն-Վենիկի լրացման սերտսին:

Առևտրի սեփորմի մասին 1974 թվականի օրենքը և ներգրեւում նրա անցկացման պատմությունը ակնհայտորեն վկայում են, որ Ջեկսոնի գլխավորությամբ լիցքաթափման հակառակորդներն օգտագործեցին սինդիկատական շրջաններից փոխ անվճար ժողովնական հրեաների գրությունները ոչ անբան «ազատ արտագաղթին նպատակով, որոնք նրա համար, որ խանդարեն սովետա-ամերիկյան հարաբերությունների զարգացումը կարևորագույն քնաբաժաններից մեկում, ի չիք դարձնելով շատ, բան այն գրականից, ինչ ձեռք էր բերվել 70-ական թվականների սկզբներին:

Այսպիսով, սովետական հրեաների պաշտպանության կեղծ լուրսնգով հակասովետական կամպարիայի նշանակությունը մեծապես անցնում էր արտագաղթի հարցի սահմաններից: Ըստ էության սովետա-ամերիկյան հարաբերությունների նորմալացման ընթացքը վիժեցնելու, լիցքաթափման շեքեր նյութական հիմքից գրկելու փորձ էր ձեռնարկված: Ընդ որում սինդիկատական շրջանները մեկ անգամ ևս իրենց գրեթե քննարկեցին որպես աշխարհում ուժերի նոր խարսերակացությունը ճանաչել շցանկացող առավել ազդեցիկ իմպերիալիստական ուժերի զենք: ԱՄՆ-ի կառավարող պատկազրի հինական իմպերիալիստները չէին ուզում հրաժարվել հեգեմոնիստական հավանություններից և հաստատել իրավաճաշակարարության սկզբունքների կենսագործմանը Սովետական Միության նկատմամբ իրենց մտեցման մեք: Նույնիսկ ամերիկյան բուրժուազիայի սեպարատորն մտածող շրջանների մեջ կեղծ պատկերացումներ էին տարածում զտել սովետա-ամերիկյան լիցքաթափման քնուկթի և նպատակների վերաբերյալ, որը ձեռնառու էր «եղուր կուրս» վարելու կողմնակիցներին:

Սինդիկատական շրջաններն անգմահատելի ծառայություն մատուցեցին ամերիկյան օտակցիային, անհրաժեշտ լուրսնգները արբամագրելով և տակուիկա մշակելով լիցքաթափման գիմ հակահարձակման անցնելու համար:

Սակայն Ջեկսոն-Վենիկի լրացումն ընդունել տալու գոր-

ծում գլխավոր դերը խաղացին ռազմարդյունաբերական կոմպլեքսի հետ կապված այն շրջանները, որոնք լիցենզիա թափանցում են հանգեցնում էին գալիս սկզբունքորեն: Ջեկսոնը վենիկի լրացումը դարձավ այն շրջանների խուսափարտում, որը նրանց թույլ տվեց վերախմբավորել ուժերը և ժամանակ ծախել հետազոտում լիցենզիաբաժանում զանազան հարցերի համար: Վերջին հաջողվեց Ջեկսոնը և լիցենզիաբաժանում՝ նրա սխալ հակառակորդներ ստեղծանելով և ազդերում էին իրենց շահերի համար, սպառազինություն համար վերցնելով նրանց լուրսզեները և ստանալով նրանց պակասությունները ու ճնշման միջոցները: Խտրական օրենսդրության ընդունումը իր հերթին ստեղծատական շրջանների զգալի շահաբաժին՝ այլև ԱՄՆ-ի ներքաղաքական ասպարեզում, որոնք ամբաստանեցին փոխշահավետ հարաբերությունները ռազմարդյունաբերական կոմպլեքսի կողմնակիցների հետ: Իսկ ինչ վերաբերում է սովետական բազմաբաժինների Բարալի մեկնելուն, որին ձգտում էին հասնել ստեղծատական շրջանները Ջեկսոնի լրացման կապակցությամբ, ապա այստեղ նրանք իրենց հաշիվների մեջ սխալ վեցին: Սովետական Միությունը վճարականորեն մեղման իր ներքին գործերին միջամտելու բոլոր փորձերը:

Ռազմարդյունաբերական կոմպլեքսի դաշնակիցը

ԱՄՆ-ի քաղաքական ասպարեզում ստեղծված հետադիմական ուժերի դաշնակիցն է և ամեն ինչ անում է, որ ամբողջովին իր ազդեցության ոլորտի մեջ ընդգրկի հրեա բնակչությանը: Վերջոր տարիներ հրեա բնակչության մեծ մասը արտաքին և ներքին քաղաքականության հարցերում իրեն զրևեղող է որպես զեմոկրատական միջոցների կողմնակից, — նշում է ԱՄՆ-ի կոնդեմնատական կառավարության քաղաքականաբան Մ. Ռոբերտը: — Մակայն վերջին տարիներին սեպեցիան, օգտագործելով ազգայնական բազմաբաժինությունը, կարողացավ ընդլայնել իր ազդեցությունը, հասնելով ավանդական կողմնորոշումից հրեա բնակչության զգալի մասի հետադիմացությանը⁴⁰:

Ջեկսոնի լրացումն ընդունելու համար մղված պայքարի լրացում ստեղծատական ու ստեղծատաման կազմակերպություններն զգալիորեն մեղմեցան ամերիկյան քաղաքական ասպարեզի առավել հետադիմական ուժերի հետ: Առաջին հերթին պետք է նշել իսրայելամետ յորբիստների սերտ առաջադրմանը լիցենզիաբաժանում ռազմարդյունաբերական կոմպլեքսի լիցենզիացուցիչների հետ: Ստեղծատական շրջաններն ակտիվորեն անցկացնելով Բարալիին առավել անգնությունները սույն տալու ծրագիրը, միաժամանակ նկատելի դեր խաղացին օտարերկրյա առավել անգնության կառավարական կազմակերպություններին անհրաժեշտ քանակությամբ բլիկներով ապահովելու գործում, որոնք 1973—1975 թվականներին հաճախ էին հայտնվում կնոզրեսի կողմից շրջափակման սպառնալիքի տակ: Առանձին դեպքերում, օրինակ, Բարալիին և հասցվելիստանական ու հարավկորեական վարչակարգերին սույն տրվող օգնությունը միավորվում էր միասնական ծրագրի մեջ, որը հանգեցնում էր Հնդկաստանի կոնֆլիկտը կզգուցող հակառակորդների թվից կնոզրեսում Բարալիին որոշ փոքրաչափ կողմնակիցների օգտակարությանը: Բարալիամետ յորբիստ նպատակն էր Արևմտյան Նիդրլանդների ամերիկյան զորքերի մի մասը զուրա բերելու առաջադրությունների ձևափոխելու:

Դեռևս 1974 թվականին ամերիկյան լրագրող Ս. Ֆրիդմենը հաղորդել էր «ԱՄՆ-ի հրեական համայնքի ղեկավարների և պաշտպանության մինիստրության գործարքի, այն է՝ սովորաբար այն տեսակետ ունեցող հրեական լիբերալ կազմակերպությունների կողմից «Կոնտրոլի բյուրոյի ավելացումը պաշտպանելու մասին, որի դիմաց ԱՄՆ-ի կառավարությունը պարտավորվում էր առավել անգնական, քաղաքական ու տնտեսական բնույթի օգնությունը սույն Բարալիին»⁴¹: Ս. Ֆրիդմենը նշում էր, որ «հրեական համայնքը խոսկալիքի ծուղակի մեջ էր հայտնվել, երբ Զոնտեի և Նիքսոնի վարչակազմները հրեական ղեկավարների վրա ճնշում գործադրեցին, որ նրանք Բարալիին սույն տրվող ամերիկյան աջակցության դիմաց հրաժարվեն վիետնամական պատերազմին ընդդիմանալուց»⁴²: Շտաբների պետերի միացյալ կոմիտեի նախկին նախագահ գեներալ Ջ. Բրաունը քաղա-

Հայտորեն խոստովանում էր կոնգրեսում սիոնիստ լորբիս-
ների աստանձահատուկ արդյունավետությունը. «Երբ ի-
րայնությունները զենք ստանալու խնդրանքով դիմեցին մե-
սենք ասացինք, որ հավանաբար չենք կարող այդ ծրագրի
հավանությունն ստանալ կոնգրեսից: Երանք պատասխա-
նեցին. «Կոնգրեսի մասին մի անհանգստացեք, մենք ին-
չենք կզբաղվենք կոնգրեսով»⁶³:

Պենտագոնն ու պետական ղեկավարամեները, հաջվի անկողի
կոնգրեսում սիոնիստ լորբիստների գործունեության արդյուն-
վետությունը, համախորհրդեք են օգտվում նրանց ծառայություն-
ներից, որպեսզի կոնգրեսի միջոցով անցկացնեն ռազմարդյու-
նաբերական կոմպլեքսի շահերից բխող այս կամ այն որո-
շումը: Կալ հայտնի է, թե վարչակազմն ինչպե՞ս օգտագոր-
ծեց սիոնիստական լորբի օգնությունը, որպեսզի կոնգրեսը
հավանություն տա ամերիկյան ռազմական օգնությանը
Քուլբրեյիան Ալլեյի փոշ է հայտնի այն փաստը, որ սիոնիս-
տական շրջանները կարևոր դեր են խաղաղեցի Իրանի շա-
հական վարչակարգին լալնորեն զենք մատակարարելու
գործում: Օրինակ, Իրանին օգնվին Նետախոլովիան Ավիվի
համակարգի վաճառքի ծրագրերը բնակիչելիս կոնգրեսի Նե-
կապերի գծով պետական բարոտալարի օգնական Գ. Քեկե-
տը 1977 թվականի օգոստոսի 19-ին զաղտնի հուշագիր է
տարածել, որով նախատեսվում էր «Իրաքականության լորբի-
մորիխիզացնել ի պաշտպանություն այդ ծրագրին»⁶⁴:

Բնութագրելով ամերիկյան քաղաքական ասպարեզում սի-
ոնիստական շրջանների ունեցած ազդեցությունը, ԱՄՆ-ի կոմիտե-
սի ղեկավար քարտուղար Գ. Շալքը կրել է «Իրաքականության կոմ-
պլեքսի անյան քաղաքական հետադեմ գործիչների
ստանում են այն ընտրողների աշակցությունը, որոնք այ
ղեկավար երբեք չենք քվեարկել ծախսերից աջ թեկնածուի
օգտին: Այդ մեծ խարսխության պատճառով հրեական հա-
մայնրեկրում հակասություններ կանգնեցնել են գործում է
ամբողջ քաղաքական կյանքի վրա»⁶⁵:

ԱՄՆ-ի քաղաքական կյանքում հրեա բուրժուական նա-
ցիոնալիստների ազդեցության մասին է վկայում 1976 թվա-
կանի ընտրական կամպանիան: Պրեզիդենտության թեկնա-
ծուների առաջադրման համար ղեմնկրատական կուսակցու-

թյան մեջ ծավալված պայքարի ընթացքում սիոնիստական
ընտանեկը հենց սկզբից հանդես եկան սենատոր Ջեկոնի
դեմ: Ռազմարդյունաբերական կոմպլեքսի այդ ներկայա-
գործիչը սիոնիստ լորբիստների հետ համագործակցությունն
պատգործեց նախ և առաջ իր նախնորական կամպանիա-
ն: Քիմանական բազան ընդգայնելու համար: Երա հավա-
նած փողերի գրեթե 80%-ը ստացվել էր ամերիկյան հրեա-
նական համայնքի վերահսակցի⁶⁶: Սիոնիստական պրոպագան-
դայի ազդեցությունը հրեական ծագում ունեցող ընտրող-
ների 49%-ը զեմնկրատական կուսակցության նախնական
ընտրություններում քվեարկել էր Զ. Ջեկոնի օգտին⁶⁷: Այդու-
հանդերձ Ջեկոնի ընտրական կամպանիան խորտակիչ
արդյունություն կրեց, իսկ ղեմնկրատական կուսակցության
մեջ ներքին պայքարի ընթացքում հաղթանակ տարավ Զոր-
թայի փոշ Հայտնի նահանգապետ Զ. Քարտերը, որն սկզբ-
ում սերտ կապեր չունեք սիոնիստ լորբիստների հետ:

Նախնական ընտրություններում Ջեկոնի կրած պարտու-
թյունը ջուլեց ալեց, որ ռազմարդյունաբերական կոմպլեքսը
և նրա սիոնիստ զաշնակիցները լիարդացան հասնել իրենց
թեկնածուի առաջադրման: Սիոնիստական լորբին միայն
այն պատճառով չէր անհանգստացած, որ շատ տասնամ-
ակների ընթացքում առաջին անգամ ղեմնկրատական կու-
սակցությունից պրեզիդենտության թեկնածու չէր ընտրու-
մ հրեական ընտրական բրոկեր՝ վրա: Զ. Քարտերի մի շարք
նախորդարական էություններում ընդունվում էր մերձավորար-
վելյան կոնֆլիկտե համապարփակ կարգավորման և Մովե-
տական Միության հետ համաժողովին հաշտության կոն-
ֆերանսի հրավիրման անհրաժեշտությունը: Զորքայի նախ-
կին նահանգապետը ղեմնկրատար արտահայտվում էր
պաղեստինցիների իրավունքների մասին և նույնիսկ իրեն
թույլ տվեց սխալ համարել «ՄՍՄ-ից հրեական արտագաղթի
հարցը ամեառի մասին օրնկարողության հետ շարկապելու»:
Մակայն արգեն ղեմնկրատական կուսակցության համա-
գումարի նախորջակին, մի կողմից, Զ. Քարտերի ու նրա
շրջապատի և, մյուս կողմից, սիոնիստական շրջանների հա-
րաբերություններն սկսեցին սխալվել: Դեմոկրատական կու-

սակցության նոր ղեկավարն ականջ ունեղացած մշակման
Լեյթնանտ Զրեմյանը ընդարձակ շարժումների կողմից: Եւտով Զ. Քարտերը
օգտին ազդեցիկ ծավալեց նաև կաշինքատերի սինդիկատի
կան լուրջին, որը 1972 թվականին պաշտպանում էր Հան-
րապետության թեկնածու Թ. Նիքոնիկի (չնայած իր խրախու-
սմամբ Համարտակությանը, դեմոկրատ Բ. Մախճումյանը սին-
դիկատը որքան անբնական քայմակներաւսի սկզբում լքեց):

Իհարկե, 1976 թվականի նոյեմբերի ընտրություններում
իր տարած հաղթանակով պրեզիդենտ Զ. Քարտերը պար-
տական էր ԱՄՆ-ի կառավարող դատարանի Հիմնական
խմբավորումների շահերն արտահայտող քաղաքական ուժե-
րի կապիտալիզմի աջակցությունը: Հրեական Համայնքի սին-
դիկատական շրջանները տակ նպաստում էին կաշինքատերի
կառավարության փոփոխմանը, բայց ամենին էլ էին կանխ-
որոշում այն: Ընդ որում իր կարելի չնշել, որ ընտրական կա-
պիտալիզմի սկզբում, որոշ անհայտություններից ճետո, սին-
դիկատական լուրին արագորեն վերադիզմունքով ղեկ
նախընտրական մեկամարտում հաղթած Քարտերը, թեև
սկզբում չէր էլ պաշտպանում նրա թեկնածությունը:

Քարտերի վարչակազմի իշխանության զուլի անցնելուց
ճետո ամերիկյան քաղաքական ասպարեզում արտաքին քա-
ղաքականության հարցերի շուրջը ծավալված պայքարը
միանշանակ գնահատական շտաբով ամերիկյան հրեական
Համայնքում: Հրեա բնակչության մեծամասնությունը հան-
դին եկավ ճոզուտ միջազգային լարվածության լիցքաթափ-
ման քաղաքականության, այդ թվում բարձրական խավերի
որոշ ներկայացուցիչներ, առանձնապես նրանք, ովքեր Քեկ-
սանի լրացումը վերացնելու կոչ էին անում և պաշտպանում
Արևելքի և Արևմուտքի Համաձայնությունից կոմիտեն: Սու-
կայն Համայնքի վերահսակումը, որանց դեբաղազող ազդե-
ցություն ունենի սինդիկատական և սինդիկատամեն շրջանների
ներկայացուցիչները, սեպտեմբերին մտածող գործիչները
փոքրամասնություն էին կազմում:

Մի ժամանակ սինդիկատական շրջաններում քիչ մտահո-
գություն չառաջարկին Մերձավոր արևելքի կոնֆլիկտի կար-
գավորման վերաբերյալ Զ. Քարտերի Հայտարարություննե-

րը 1977 թվականի ամառը սինդիկատները Սպիտակ տան
վրա ճնշում գործադրելու կամայինս սկսեցին խրախու-
սման գծից նրա նահանգը խորհրդատուի նպատակով: Կամ-
մեն գծից նրա նահանգը խորհրդատուի նպատակով 1977 թվականի հոկտեմ-
բերի 1-ին հրապարակված Մերձավոր արևելքի վերաբերյալ
արևելյան-ամերիկյան Համատեղ Հայտարարության կապակ-
ցությունում, որը, հաշվի առնելով պարսիստիսյան ժողովրդի
արևելական շահերը, ուղի էր հարթում սոյալ շրջանում ընդ-
հանուր և կայուն կարգավորման հասնելու համար:

Արզնի հոկտեմբերի 3-ին սեյյալ Բիրտո Հակամականար-
կային լիզան վարչակազմին մեղադրեց այն բանում, թե նա
կային նպատակ է ստովեաական ազդեցության ուժեղացման
նրա Մերձավոր արևելքում: 1977 թվականի հոկտեմբերի
12-ին Համայնքային Հարաբերությունների Հրեական ազգա-
միջն կոնսուլտատիվ խորհրդը գաղտնի հրահանգներ ուղար-
կեց իր մեջ մտնող կազմակերպություններին, որոնցով պա-
հանջում էր սեհանցներում ու սեգմենտներում կոնֆերանս-
ներ գումարել, հրավիրելով կոնգրեսի անդամների ներառող
կան ծագում լունցող քաղաքական գործիչների ներառող
պատվիրակություններ ուղարկել կաշինքատեր անհնալու հա-
ն կոնգրեսականների հետ հանդիպումներ նամակների սխառ-
մար. մտասկա շաբաթներին սոյալեզ կոնգրեսներին արևելյան
Համայնքային Համայնքին սոյալեզ կոնգրեսներին անհնալու համար հոկ-
տեմբերի ամերիկյան արջն երևյալներն ունենալու հան-
սորներ ուղարկել և Հրեական ղեկավարության ազդեցության
գրպուններ կազմակերպել Հասարակության ազդեցության
սորտում եղած իրենց կուլեգաների հետ. խրախուսել Մեր-
ձավոր արևելքի գծով մասնագետների նամակներ և հողված-
ներ գրելն ու հրապարակելը. պահպանել թեթևի հրատա-
կաններին ուղարկելով նամակները մշտական հոսքը, հաս-
րակիչներին ուղարկելով նամակները և հողված-
կապես՝ տեղական աշխր ընկնող գործիչներին:

Համայնքային Հարաբերությունների Հրեական ազգային
կոնսուլտատիվ խորհրդի 1979 թվականի նոյեմբերի 2-ի
կոնսուլտատիվ մեջ նշվում էր, որ Համատեղ Հայտարարու-
ման ղեմ միջոցառումներ էին անցկացվել 92 քաղաքներում
և նահանգներում: Միևնույն ժամանակ Ամերիկյան հրեա-
կների կոմիտեի գործկուլը Հայտարարեց, որ սերայելի

ամերիկյան բարեկամների շրջանում վարչակազմի մերձավորներից բաղադրանքային նկատմամբ վստահության ձգեցմամ է առաջադրված⁸⁵։

Սովետա-ամերիկյան համատեղ հայտարարության վրա հարձակումները հասան նույնիսկ սինդիկատական լոբբիի մամուլում աննախադեպ քաղաքականության նկատմամբ վստահության ձգեցմամ է առաջադրված⁸⁵։

Սովետա-ամերիկյան համատեղ հայտարարության վրա հարձակումները հասան նույնիսկ սինդիկատական լոբբիի մամուլում աննախադեպ քաղաքականության նկատմամբ վստահության ձգեցմամ է առաջադրված⁸⁵։

Միայն կիներ Վաշինգտոնի քաղաքականության մեջ կատարված այդ շրջադարձը համարել միայն, կամ նախ և առաջ, սինդիկատական շրջանների կողմից գործադրված ճնշման հետևանք։ Համատեղ հայտարարության դեմ հանդես եկան ոչ միայն սինդիկատ լոբբիները, այլև վարչակազմին Սովետական Միության հետ ամեն տեսակի համադրականությունների հրաժարվելու զգուշ ԱՄՆ-ի բոլոր հետադիմ ուժերը։ Ը. Ջեյկոն, Փ. Մոյնիհեն և Ա.Ա.Ա.—Ա.Ա.Կ-ի ղեկավար Զ. Մինի, Առկա վտանգի կոմիտե և Նեոսոցիալական վտանգի պահան կազմակերպությունները, հանրապետական կուսակցության ղեկավարներ և կոնգրեսում դեմոկրատների ֆրակցիայի ղեկավարներ՝ այսպիսին էր արտա-խորախական կոնֆլիկտի համապարփակ կարգավորման ճակատակործների սպիկտորը։

Ինչպես ցույց տվեց ժամանակը, վարչակազմի ղեկավարներն իրենք ամենևին էլ բուրբ շահագրգռված կողմերի մասնակցությունը ժենի հայտարարության կոնֆերանսի հրավերման հետևողական կողմնակիցներ չէին։ Զ. Քարտերի համար սովետա-ամերիկյան համատեղ հայտարարությունը դարձավ միայն նրա քաղաքականության հերթական սիգնալը, որի վերջնական հետևանքը դարձավ բացահայտ շրջադարձը դեպի Սովետական Միության հետ առճակատման կուրսը 1979 թվականի վերջերին—1980 թվականի սկզբներին։ Ինչպես

հարցերում, Քարտերի վարչակազմը մերձավորներից կարգավորման խնդրում իրեն զրևուրեց որպես անստաբիլ պարտնյոր, որը ղեկավարվում էր ոչ թե շարվարության լեյքաթափման և կայուն խաղաղության հաստատության ձգտումով, այլ ամերիկյան իմպերիալիզմի շահագրավական նպատակներով։

Առճակատման կուրս

Այսպիսով, ինչպես որ Զեկսոնի լրացման դեպքում, հակասովետական շրջանների նորից հաջողվեց հասնել նրան, որ վաշինգտոնը հրամարվեց ՍՄՄ-ի հանդեպ պաշտոնապես անստանձամ իր պարտավորությունները կատարելուց։ Մեր հավոր արևելքի, Աֆրիկայի, Հեղափոխի իրադրության կասկածներով և սովետական հրեաների գրության մասին մտայնություն հարցերի շուրջը բարձրացված հակասովետական հիստերիան սկսեց այս իր պատրանքը։ 70-ական թվականների երկրորդ կեսին ամերիկյան հետադիմական շրջանները ուղղամարտներական կոմպլեքսի ներկայացուցիչները գլխավորված ճակատային հարձակում ծավալեցին ղեկավարված ճակատային ղեկավարի լրացման ցին լեյքաթափման դեմ, օգտագործելով Զեկսոնի լրացման շուրջը մղված պայքարի ընթացքում ձեռք բերված փոքր։ Սովետական հրեաների իրավունքների պաշտպանության կոմպանիայի ուղղակի շարունակություն էր ՍՄՄ-ում և մյուս սոցիալիստական երկրներում այսպես կոչված «մարդու իրավունքների խախտումներին» շուրջը բարձրացված պրոպագանդիստական աղմուկը։

Սինդիկատական շրջանների ակտիվորեն ներգրավվեցին Քարտերի վարչակազմի ծավալման այդ ամբողջավարական կամպանիայի մեջ։ Արդեն 1977 թվականի փետրվարի 2-ին, նոր վարչակազմի իշխանության գլուխ անցնելուց երկու շաբաթ հետո, Ամերիկյան հրեաների կոմիտեն և «Բնայ Բրիտանական ամերիկյան հրեաների լիգան» հայտարարեցին, որ պաշտպանում են «մարդու իրավունքների պաշտպանության» պատրվակով Սովետական Միության ներքին գործերին միջադրվակով Սովետական Միության ներքին գործերին միջադրվակով Սովետական տան նոր փորձերը։ Ինչպես բերպադյան

հանդիպման ժամանակ ուղղակի հայտարարեց ամերիկյան պատվիրակության ղեկավար Ա. Գոլդբերգը, այդ կամ պանիայի նպատակն էր «Նույն Ներշնչել» Սովետական Միության «այլախոհներին»⁴⁰։ Հատկապես Քեղզրազի կոնֆերանսի համար սիոնիստական շրջանները պրոպոկանդային գեղարվեստով ՄՍՄ-ի քաղաքակրթության հասցեին։ Քեղզրազ գործուղվեց «Սովետական Հրեաների որչափ պատկերասրահ ամերիկյան ազգային միջկրոնական խմբի» պատվիրակությունը։

1979 թվականի սկզբներին, երբ աշխատանքն սկսեց 96-րդ գումարման կոնգրեսը, «Սովետական Հրեաների պաշտպանության ազգային կոնֆերանսը «Հայտարարեց» «Ինտերվյենցիա—96» անվամբ նոր հոկատովետական կամ պանիա անցկացնելու մասին Այդ կամպանիայի պլանների համաձայն, 100 սենատորից և 435 կոնգրեսականից յուրաքանչյուրը պետք է օստանձնեին ՄՍՄ-ում գտնվող այսպես կոչված «Տրես ակտիվիստների շեփոթությունը»։ Այդ պրոպոկանդային ձևերի մասին նախաձեռնողներն էին Խոբարտիստական կոալիցիայի ակտիվ գործիչներ՝ Նորս սենատոր (գեմեոկոստ) Նեյթ Ք. Փելքեր և Պ. Մեոցներատուր և հանրապետականներ Ռ. Շվեյներն ու Ռ. Գոուլդը և Նորս կոնգրեսական (գեմեոկոստ) Քրատներ Ս. Սյանս ու Ջ. Բլանչարդը և հանրապետականներ Ռ. Գրաբիսոնս ու Ջ. Քեմպը⁴¹։ Այդ գործունեության մեջ ամերիկյան օրենսդիրներին ավելի ակտիվորեն ներգրավելու նպատակով սիոնիստների սանդղծեցին նոր կազմակերպություն՝ «Կոնգրեսի անգլամների կանայք Ի պաշտպանության սովետական հրեաների»։

Սիոնիստներն ու մյուս սովետատյացները ԱՄՆ-ում ասանձնահատուկ ակտիվություն ծավալեցին այսպես կոչված Ա. Շչարանսկու գործի կապակցությամբ, որը սովետական դատարանի կողմից դատապարտվել էր արտասահմանյան պետության օգտին լրտեսություն կատարելու համար։ Սիոնիստական պրոպագանդան զրպարտություն պնդում էր, թե Շչարանսկին իբր դատապարտվել էր «ՄՍՄ-ից մեկ-

նի ցանկանալու» համար։ Իրականում Շչարանսկին Ա. Լեոնիկի, Վ. Ռուբինի և ԿԶԿ-ի մոտ ծառայության գտնվող մի քանի այլ հեղձվածողների հետ մտնում էր «Տրես ակտիվիստների» խմբի մեջ։ Այդ խմբի նախկին անդամ Ս. Լ. Լիպովսկին պատմում էր «Կեղծաստի» թեթեմ։

«ԱՄՆ-ի և ՄՍՄ-ի հարաբերություններում լարվածությունն ուժեղացնելու նպատակով Ա. Լեոնիկն ստաշարկեց ինֆորմացիայի գաղտնի տեղեկություններ հավաքել պաշտպանության համար աշխատող սովետական հիմնարկների և Անտարկտիկայի վերաբերյալ այն հարվով, որպեսզի արևմտյան ֆիրմաներին համոզեն այդ պատրվակով ընդհատել տեխնիկական օտարավորումների մատակարարումը ՄՍՄ-ին։ Վ. Ռուբինը ՄՍՄ-ից մեկնելուց հետո պետք է ԱՄՆ-ում համապատասխան կոնսուլտացիաներ անցկացնեի այդ հարցի շուրջը և Նյուսոնը ու Լեոնիկին։

1976 թվականի օգոստոսին ու պաշտոնական ուղիներով ամերիկյան թղթակից Օսնոսի միջոցով, Վ. Ռուբինից նամակ ստացվեց այդ տեղեկություններն ուղարկելու խնդրանքով, որպեսզի ՄՍՄ-ին ամերիկյան օտարավորումների վաճառքը արգելելու կամպանիա բարձրացվի։ Եվ թեև այդպիսի տեղեկություններ հավաքելու դեմ անտրիկություններ կային, քանի որ դա բացահայտ լրտեսություն էր համարվում, աշխատանքանիվ Ա. Լեոնիկը, Ա. Շչարանսկուն և մյուսներին հանձնարարեց կազմակերպել այդպիսի ինֆորմացիայի ձեռքբերում և այն ուղարկել արտասահման։

Պետք է ընդգծել, որ զիտատեխնիկական, ազմական թեմատիկայի և քաղաքական հարցերի վերաբերյալ հետախույզական ինֆորմացիա ստանալու գործում ամերիկացիներին անհրաժեշտ աջակցություն ցույց տալու հարցը միշտ էլ եղել է որակարգում։ Խոսքը վերաբերում էր այդ հարցում Մոսկվայում պաշտոնական հաստիքներով քողարկված ԿԶԿ-ի աշխատակիցներին օգնելուն, ինչպես նաև ՄՍՄ-ի հետ առարկի վերաբերյալ օրենքի՝ Ջեկսոնի տխրահռչակ լրացմանն աջակցելուն⁴¹։

Սովետական դատարանը հանցամասնորեն բնեց անձամբ Շչարանսկու կողմից և մեղապիցներին միջոցով արգելանքի դրության պաշտպանական Ելուղերի ու ձեռնարկություններին

և Երանց հետ կապված օրվակների տեղաբաշխման ու քառասունական պատկանելության մասին ինֆորմացիա հավաքելու վերաբերյալ ապացույցները Այդ բոլոր տեղեկությունները նա պարբերաբար՝ ընդհուպ մինչև 1977 թվականի մարտին ձերբակալվելը, հաղորդում էր օտարերկրյա դործակալներին, պահպանելով գաղտնիության միջոցները Դատարանին ներկայացված էին Ելարանսկու հանցավոր գործունեության բազմաթիվ ապացույցներ, այդ թվում՝ զաղտնի ֆորմաթիան հավաքելու առաջարկներով օտարերկրյա հետախուզության զործակալից ստացած նամակի բնագրերը, հետախուզական բնութի հարցերի ցուցակ պարունակող հատուկ հարցաթղթերի, Դատարանի կողմից հաստատվելի, որ նա նախապատրաստել է արտասահման էր ուղարկել անհրժմազն 17 կեղծադիր-փաստաթուղթ, որն Արևմուտքում օգտագործվել էր սովետական պետության հանդեպ թշնամական նպատակներով²²։

Ելարանսկուն ներկայացնելով որպես սովետական հրետաչությունից դա՛ն, սինիստական շրջաններն ու Երանց դաշնակիցները փորձեցին այդ կեղծիքն օգտագործել, որպեսզի ամերիկա-սովետական հարաբերությունների նոր վտանգարացում սարգեն։ Երաչելից ԱՄՆ հասցվեց արկածախնդիր Ն. Շափոլիցը, որն Ավիալ Ալիարանսկուց այնպես մասնաճիճ էր ներկայացնել նրա կողքը։ Նրան օգտագործեցին ոչ միայն օտարերկրյա ճակատագրական խտանաժողովներում էլուցիներ ունենալու համար, այլև կոնգրեսի ու վարչակազմի ղեկավարներին պրոֆոկացրու կամպանիայի մեջ ներթաշխու համար։ Ելարանսկուն հրապարակարեն իր պաշտպանության տակ առավ պրեզիդենտ Զ. Քարտերը, իսկ կոնգրեսի երկու պալատներ ընդունեցին մի բանաձև, որով կրեպապաշտորեն վերադրված էր հայտնվում իր անդի ունեցած անարդու իրավունքների խախտման առթիվ²³։

Այդ պրոֆոկացրու կամպանիայի նպատակն էր կանխել Զեկտե-Վենեիկի լրացումը չեղալու հայտարարելը, քանի որ 1977—78 թվականներին ԱՄՆ-ի և ՍՄԶ-ի անտրաստեսական հարաբերությունների նորմալացման օգտին հանդես

կան կոնգրեսի մի շարք գործիչներ, ներկայացուցիչներին լրատելու անդամ Փ. Յինդլիկի (հանրապետական, Իլինոյսյի նահանգ) զիսալորությունը։ Գեո ալվելին, սինիստների զիսալորության մարտիչը օգտագործվեց ԱՄՆ-ի և Սովետական Միության գիտական ու տեխնիկական կապերը սահմանափակելու նպատակով։ ՍԶՊԱ-ը և ԱնՀՆԿ-ն 1978 թվականի հուլիսի համառոտ հայտարարությամբ պահանջեցին ստանդենլ ամերիկյան տեխնոլոգիայի արտահանումը ՍՄԶ-ին, Այդ պահանջը պաշտպանեցին սինստորներ Մայնիհեյնն ու Զ. Զեկտեյը, ինչպես նաև կոնգրեսում ազդեցություններ կան կոնգրեսի այլ ներկայացուցիչներ։ Զնատեղորեն հետևելով սովետապաշտպանին, պրեզիդենտ Քարտերը հայտարարեց ՏԱՍՍ-ին ռժիսի Թեկո Գիրմոյի ՏՈՒՆԻՍԿ-ի հեջապրի վաճառքն արգելելու մասին։ Հակասովետական կամպանիայի մեջ ներթաշխուցին նաև մի շարք արժիություններ և ԱՄՆ-ի գիտությունների պրոպանդակալներ։

Ելարանսկու սովետական հրետների պաշտպանության լուրջագրվող զրպարտական կամպանիան, սինիստորիստները ձգտում էին նախ և առաջ հասնել այն բանին, որ անտրաստեսական պրոբում ուժի մեջ պահվեն խորքական միջոցառումները ՍՄԶ-ի նկատմամբ։ Բավականին սուր ընդհարումներ էին նկատվում նաև բուն հրետական համայնքի վերնախավում՝ սինիստների և բուրժուական համայնքի միջև, որոնք շահագրգռված են ՍՄԶ-ի հետ այն շրջանների միջև, որոնք շահագրգռված են ՍՄԶ-ի հետ անտրի զարգացմամբ։ Մակալն խորակական ըրացումների վերացման օգտին հանդես դառնց Քարտերի վարչակազմի հրամարվելը սինիստներին և Երանց դաշնակիցներին օգնեց խորըորտելու նրանք այդ բնագավառում։ Զեկտեյ խորցրումն ուժի մեջ պահպանելը հետադիմական շրջանների համար հեջապրեց հող նախապատրաստել 1980 թվականի հունվարին պրեզիդենտի կողմից Սովետական Միության դեմ սանկցիան սանցիաների քաղաքականության հրոշակման համար։

Սինիստները մասնակցեցին նաև 1980 թվականի Մոսկվայի օլիմպիական խաղերը ձախողելու հակասովետական կամպանիային։ Նրանք լուր տարածեցին, թե իրր Խորաչելին

Քույր չեն տա մասնակցի մասկոլյան խաղերին: Այդ և այլ պատժակներով նրանք փորձում էին էնչուս կազմակերպել խաղերի համար ապրանքների մատակարարման, հուշակարգվերների վաճառքի և օլիմպիադայից հետոստատեսային հաղորդումների կազմակերպման պայմանագրեր կերտում հրեական ժազուս ունեցող կապիտալիստներին պատկանող ֆիրմաների վրա («Սերսիզեուս պետրոլեում», «Ազար Ֆրեւ», «Էլիմն բրազերս», «Քուս, Աբ, Հոսնրյուսեր», «Շն բի սի հետուստակերտիլյուն») Սեվայն պետք է նշել, որ այդ հարցում սինիստներին չհաջողվեց կանխապահովել ամերիկյան հրեական համայնքի մեծամասնության ստակցությունը:

Ինչպես տեսնում ենք, Քարտերի վարչակազմի կառավարման տարիներին սինիստները շարունակում էին ունեցանել իրենց հակասովետական կամպանիան, որն այդ պայմաններում դարձել էր վերաբնական գեմ ԱՄՆ-ի բոլոր հետազեմ ուժերի ճակատային հարձակման բաղկացուցիչ տարրը: Նրանք այլևս անհրաժեշտ չէին համարում դիմել «սառը պատերազմի» կողմնակիցների շարագույնակ նպատակների բողոքիմանը արտագաղթի և նմանօրինակ մտացածին հարցերով: Այսուհետև հարվածն ուղղվում էր տարրեր հասարակական-տնտեսական կարգեր ունեցող պետությունների խաղաղ գոյակցության բուն սկզբունքի գեմ, իսկ առավել ակերտորեն դրսևորվեց ՍՄՄ-2-ի շուրջը ծավալված պայքարի ընթացքում: Այն ժամանակ, երբ ՍՄՄ-2 պայմանագրի վավերացման օգտին հանդես էին գալիս ոչ միայն առաջազեմ խավերը, այլև հրեական համայնքի վերահասովի որոշ ռեպրեստներն մտածող ներկայացուցիչներ, սինիստ րորդիստները գործում էին Ազգային անվտանգության հրեական հաստատություն կազմակերպության միջոցով: Կազմակերպությունն իր առջև երկու նպատակ է դնում՝ «հրեական համայնքին իրազեկ պահել ԱՄՆ-ի և Եւրոպայի գոյատևման համար ամերիկյան պաշտպանությունն ամրապնդելու կարևորություն մասին» և ամերիկյան հասարակամությունը լուսավորել ԱՄՆ-ի համար Իւրալային որպես Մերձավոր արևելքում Արևմտքի շահերի առաջապատի աշխարհաբրական արժույթի մասին»:

1979 թվականի զեկտեմբերին պաշտպանության մինիստր Բրաունի հետ հրեական բուրժուազգայնական կազմակերպությունների մի խումբ զեկավարների ունեցանելու պայման ժամանակ, որը կազմակերպել էր Ազգային անվտանգության հրեական հաստատությունը, նրանք արտասովյեկցին ՍՄՄ-2-ի գեմ և պաշտպանեցին Պենտագոնի պետական բյուջեի ավելացումը:

Սինիստական և սինիստամեն շրջանների զերբ տեսնեմապես ակներխորեն գրեկորվեց 1980—1982 թվականներին Մադրիզում կայացած Հեյտինկիի համաձայնագրի մասնակից պետությունների կոնֆերանսի կապակցությամբ: Սպետիով «Թազել» վեցբեափումը, ԱՄՆ-ի և մյուս արեմտյան երկրների հետադմական շրջանները շանբեր չէին ինայում, որպեսզի խանդարեն կոնֆերանսի աշխատանքներն օգտագործեն ՍՄՄ-2-ի և մյուս սոցիալիստական երկրների ներքին գործերին միջամտելու համար: Նրանց հետ միասեաբար էին գործում Մադրիզում հայտնված՝ Բյուսեյի «սովետական հրեաների պաշտպանության կոնֆերանսի» մշտական նախապահության ներկայացուցիչները, ինչպես նաև «Բնայ Բրիտի» և ՍՀՊԱԿ-ի սովետատյացները:

«Բնայ Բրիտի» միջազգային բաղաբականության հետադատության բամբի դերկատր Ու. Քորին, առանց որի մասնակցության վերջին փաստորեն սուղի չէ տեսնում սինիստների ոչ մի հակասովետական պրովոկացիա, այդ կազմակերպության միջազգային խորհրդին սոված գաղտնի զեկուցաբերում անվանվում էր «Ենք մարդը Մադրիզում»: 1980 թվականի նոյեմբերի 13-ին Բուպանիայի մայրաքաղաք ժամանելով, նա սովետական հրեատյացության մասին կեղծագրեր անցկացնելու նպատակով բուն գործունեություն ծավալեց միջազգային համաժողովում: Մի բանի մեջբերում անենք «Բնայ Բրիտի» զեկավարների համար նախատեսված նրա շարաբական զեկուցաբերից:

1980 թվականի նոյեմբերի 16-ի Ռ 2 զեկուցաբերի մեջ Ու. Քորին հաղորդում էր. «ԱՄՆ-ի պատվիրակության զեկավար Գրիֆին Բեյլի ձառք հոչակապ էր, և մենք բիշ մասնակցություն չունեցանք նրա մեջ սովետական հրեաների

արտագաղթի և Եւրասիական (մանրամասն) վերաբրյալ հարցեր մտցնելուն: Սթենի Լուսլը՝ լորբիզով գրազգում էր ամերիկյան պատվիրակության ներսում, իսկ եւ այլ նյութերը հաղողեցնում էի դրօսից: Ու Քորթի խոսքերը սասած, «Նրա աշխատանքն» էր այդ կեղծ պրորիանները մտցնել կոնֆերանսի ղեկավար նիստերում ամերիկացի պատգամաւորների ունենալիք ելույթների տեղատու: Այդ նիստերին չէին թողնում Քոնֆերանսներին ու հանրաթիւները: «Եւ կանոնաւոր կերպով ճշգրտելու եմ կառավարական պատգամաւորների հետ ցենսրիկուն համար այն, ինչն արժան է ինչը դեռ չի արժան,— զեկուցում էր Ու. Քորթին:— Ներքէ շարքի երկարատե նախանշչի էի Մաքս Փամպելմանի հետ և հուշով եմ, որ նա ինձ իրազեկ կազիչ գործի ընթացքին Մենը մի քանի անգամ դուշում է ճաշել եւ ճաշել եւս Զելիսերի համաձայնագրերի զծով ԱՄՆ-ի կոնգրեսի հանձնաժողովի անգամ Սթենսեր Ուիլիերի հետ: Զրույցներ ունեցա նաև ամերիկյան պատվիրակության օպարատոր պատասխանատու աշխատակիցներ Գի Քորիզենի և Մեջ Դոնոուանի հետ: Մեզ հարցերի զծով նրանք կազմում են «շրտի քանդան» և ինչն վճարահանութիւնը այդ հարցերն արժարծելու ամեն մի հարմար առիթով:»

1980 թվականի նոյեմբերի 19-ի Ո 2 զեկուցազրում Ու. Քորթին նշում էր լորբիտանների ձեռնարկած աջ միջոցառումների մասին, որոնց նպատակն էր ստովետական հրեաների հարցը գործնել Մարտիի կոնֆերանսի կենտրոնական հարցը: Այդ նպատակով մամուլի համար ասուլիս անցկացվեց, որին մասնակցում էին Աստիկանի յարես, Յունայթեդ պրես Ինտերնեշլ, Ռիտեր գործակալութիւնը և ներսում գերմանական, իսպանական և իւրախելական թերթերի թղթակիցները:

«Մենք առաջվա նման փորձում ենք այցելել արեմտյան և շեղօր երկրների յուրաքանչյուր պատվիրակության, որ պետիչ համոզվենք այն բանում, որ էրք միշտ շարաթ սկզբի մարդու իրավունքների, զինստափման, ներստական հար-

* Սթենի Լուսլը — ՍՉՊԱԿ-ի նախագահ:

թիքի զծով հանձնաժողովի աշխատանքը, ԱՄՆ-ը միայնակ չէր, էրք կոչա զիրք գրովի սովետական հրեաների հետ պարտիզանների հարցի նկատմամբ»,— զեկուցում էր Ու. Քորթին:

Ու. Քորթի հետ գործում էին հակասովետական ձեռնարկումները կորդիցիացնող սինիստական ու սինիստամեա գործիչների և մի շարք ներկայացուցիչներ: «Սովետական հրեաների պաշտպանութիւնն ազգային կոնֆերանսի գրեկ-տոր Չերի Գուզմներ ժամանում է ուրբաթ օրը,— զեկուցում էր Ու. Քորթին:— Նրա յանդերձով եւ պայմանավորվել է մասնավոր ընթերթի եմ հրավիրել ԱՄՆ-ի պատվիրակության կարեւոր ղեմերի, ներառյալ կոնգրեսական Դանթե Յուսեֆին և սենատոր Քլայմոնս Փելին: Ընթերթից առաջ ենք թեզուսելու ենք կոնգրեսի պատվիրակութիւնից 20 մարդու: Եվ յայնուհետ... Սթենսերին ինձ համար կոնֆերանսի չէր մտնելու թույլտվութիւն է ձեռք բերել (ինձ հատուկ կործանչան տարով), թեև այնտեղ ղեկավար նիստեր են անցկացվում:»

Նոյեմբերի 23-ի Ո 3 զեկուցազրում Քորթին հաղորդում էր. «Ուրբաթ օրը Գրիֆին Ինչը ղեկավար նիստում հանգնեց կիպով երկրորդ ճառով (որի տեքստը մտաւ է), որտեղ խօսվում էր գիտական ու տեխնիկական փոխանակման մասին: Նա երկու անգամ հիշատակեց հրեական հարցը, իրաւ բըն-նագաւանդով ՍՉՄԻ-ին: Լորբիտանները յատկոր էին կոնֆերանսի մասնակիցների վրա կանոնավոր ձեռնող գործակալը: Մեն պրեսներն են նախատեսվում զեկուսներին սկզբին: Գեկուսներին 4-ին եվրոպական տարբեր պետութիւնների հրեական համայնքների զեկավարները այտտեղ կհանդիպեն իրենց կառավարութիւնների պատվիրակութիւնների հետ: Գեկուսներին ութին նույնը կանեն նաև եվրոպական երկրների զլիսավոր ուրբերինը: Գեկուսներին տասին՝ մարդու իրավունքների պաշտպանութիւնն օրը, կմամանեն եվրոպական պետութիւնների պաշտպանութիւնների անդամները (սչ հրեաներ), որպեսզի ելույթ ունենան ի պաշտպանութիւն սովետական հրեաների: Յուրաքանչյուր միջոցառման համար նախատեսվում է մամուլի կոնֆերանս անցկացնել:»

Գործը զուրպ լեկավ առանց Ափսոսալ Շչարանակայտի ընդ Մազրիղ էր հասցվել:

№ 4 զեկուցագրում Ու. Քորին «Բնյոյ Բրիտի» միջոց գային խորհրդին գործունակությամբ տեղեկացնում էր, որ ստովետական հրեաների հարցն այլևի հանախ և ավելի բազմակերպ է արծարծվում, քան Բեղարդում կամ ամեն մի այլ միջազգային կոնֆերանսում:

Նրա խորհրդով ասած, «գա արտագրում է Բրյուսելի կոնֆերանսի նախագահության գործունեությունն ու լրբերի մը, ինչպես նաև Մարտ Բամպելմանի անձնական շահագրգռվածությունը հետևանքները»: Ու. Քորին հաղորդում էր, որ «Մարտ Բամպելմանը հանդես կգա սովետական հրեայության մասին մեծ ճանով, որը չհնմված կլինի պրոպագանդաների սխեմատ վարպետների նախապարաստված «կապույտ ցրթի» վրա:

Ու. Քորին անպղծ գործունակությամբ զեկուցում էր, որ ամերիկյան պատվիրակությունն ամենասերտ հարաբերություններ է հաստատել սխեմատ լրբիստների հետ: «Մարտ Բամպելմանը անչափ մեծ օգնություն ցույց տվեց և երկու անգամ ճաշեց ինձ հետ: Ան կարելիություն բնձնեց արդյունքներ գանձազան աղբյուրների և հնարավորությունների հետ: Երա ամբողջ ապարատը, առանձնապես Սփենսեր Օլիվերը, Վեյլ Գոնդվանը, սովորականից ավելի շատ էին օգնում: Ինչ նաև մտապա հիշատակել իմ բազմաթիվ հանդիպումները ԱՄՆ-ի պաշտոնական պատվիրակության շատ անդամների, ներառյալ Սոլ Լայկինի, Լեո Լեոների, Ջուլիուս Մայրելտեի և հատկապես Բեն Էփֆինիի հետ»:

Վերոհիշյալին պետք է ավելացնել, որ Ռեյզանի վարչական գծի իշխանության զուրպ անցնելուց հետո Մազրիղում ԱՄՆ-ի պատվիրակությունը գլխավորած Մ. Բամպելմանն ամերիկյան հրեական համայնքի բուրժուազգայնական վերահալավի զեկավարներից մեկն է, մտնում է մի շարք սխեմատամետ կազմակերպությունների ղեկավարության մեջ և երկար տարիներ ամերիկյան կառավարության բարձրագույն աստիճաններում անձամբ մասնակցել է սխեմատական լրբիչվմին:

Այսպիսով, ի հակակշիռ ՍՄՇՄ-ի և մյուս սոցիալիստա-

ն երկրների կոնստրուկտիվ գծի, ԱՄՆ-ը և ՆԱՏՕ-ի գծով զուրպ գաղնակիցները եվրոպայի անվտանգության ու համապատասխանության խորհրդակցության մասնակից պետությունների Մազրիղի հանդիպման ժամանակ ձգտում էին արտափակել անվտանգության ու համապատասխանության հարցերի լուծումը, Մազրիղի աշխարհամտոգովը վերածել ղեկավարման ասպարեղի, այն օգտագործել սոցիալիստական պետությունների ներքին գործերին միջամտելու համար: Այդ նպատակներով վաղորդը նախապարաստված կազմակերպում ներկայացում խաղալու աննախադեպ փորձ ձեռնարկվեց, որը կոչված էր ապակողմնորոշել հասարակական կարծիքը: Ինչպես վկայում են փաստերը, այդ ներկայացումը կազմակերպվելու գործում սխեմատական շրջաններն ավելի ակտիվ էին վերջին գերը չէին խաղացել: Գրա հետևանքով Մազրիղում չհայտնվեց պայմանավորվածություն հասնել ակտիվիստ փաստաթղթի և լիցքաթափման ու զինաթափման կոնկրետ միջոցառումների շուրջը:

Սխեմատներն առանձնակի դեր են խաղում Ռեյզանի վարչակազմի հետ սերտորեն կապված աջակես կոչված Նոր պահպանողական շրջաններում: Նոր պահպանողականների ղեկավարներից պետք է Նշել հրեա բուրժուազգայնական մտավորականության աշխարհի ներկայացուցիչների, ինչպիսիք են «Կոմիստար» հանդեսի (հրատարակվում է Ամերիկյան հրեաների կամիտի կողմից) խմբագիր Ն. Փոզդրիկյան հրեաների կամիտի կողմից) հանդեսի (հրատարակվում է Ամերիկյան ձեռնարկատիրական հաստատության կողմից) խմբագիր Ի. Քրիստոլը: Այդ գործիչներն ակտիվ դեր են խաղում ԱՄՆ-ի մեմոպոլիտական բուրժուազիայի հետադիմական ուժերի քաղաքական կուրսը մշակելու գործում: Նրանց սխեմատամետ զիրբորոշումը զուգակցվում է սպառնադիմությունների մրցավազքի ու միջազգային լարվածության բուրբոբման, սոցիալիզմի և ազգային ազատագրության ուժերի զեմ վաղինգտոնի ուղղակի սոճակատման կուրսի պրոպագանդաման հետ:

ն. Պողոթնեցի, օրինակ, պրոպագանդում է սոսիալիստիկ սպանալիթի մասին առասպելը և ապացուցում, որ ուժեղ ճրամեջտ է վերագրանալ «ստոր պատերազմին» տարրիկ ծնված՝ Սովետական Միությանը «զգայնալու զոկարիան»՝ «Հայպերլ անճրամեջտութունը ոչ միայն չի վերացել, այլ էլ ալվիկ մեծ է այժմ, կըր ՍՍՀՄ-ը բալվականալիկ չորացել և ազատ աշխարհի համար ալվիկ լուրջ սպանալիթ է ներկայացնում, քան ալն օրիկի, կըր մենք անհամեմատ ալվիկ ուժեղ կինք, բան նրանք»⁵⁶, նրա խոսքերով ստույգ Իտալիայի աղբիւրով կուրս պաշտպանութլան և ԱՄՆ-ի սոսիալական զերպագանցութլան միջև «անխզկի կապ» գոյութլան ունի նա հայտարարում է, ին «հակահումբիստական ինտերվենցիոնիզմի նկատմամբ թշնամալըր Իտալիայի համար նույնպիսի վատեղ է ներկայացնում, ինչպիս հրետալացութլանը»⁵⁷:

Ամերիկյան իմպերիալիզմի կրտսեր պարտնյորը

Միտնիստական շրջաններն ամենամերտ կապեր են հաստատել ԱՄՆ-ի մոնոպոլիստական կապիտալի առաջիկ աղբիւր շրջանների շահերն արտահայտող Ռեյզանի վարչակազմի հետ: Մսիտակ տան սինիստ զաշնակիցների ծրագրերը շարադրվել են 1952 թվականի մայիսին Ամերիկայի Իտալիական հասարակական հարաբերութլունների կոմիտեի լորրիստների ամենամյա կոնֆերանսում ընդունված բաղաբական բանաձևում: Արդարացնելով միջազգային լարվածութլունը բորբոքելու և սպառազինութլունների մրցալագըր ուժեղացնելու կուրսը, այդ ծրագրեր կոնկրում է սոսիալական սպանալիթի մասին մալշված հերյուրանքները՝ «Միացյալ Նահանգները պետք է ամրապնդեն իրենց պաշտպանութլունը, որպիսոքի զոպեն սովետական թալրալիկ գործողութլուններն ու աղբեսիան Մերձավոր արևելքում, Պարսից ծոցում և ամբողջ աշխարհում»⁵⁸, — հայտարարում են սինիստ լորրիստները, օգտագործելով հակասովետա-

լիկ գրպարտների սովորական հավաքածուն, որը վաշինգտոնի արարածում է համաշխարհային տիրապետութլան իր անկենըր բողարկելու համար Միամամանակ սինիստները շարունակում են բորբոքել իրականում գոյութլուն լուսնոց «սովետական հրետալացութլան» մասին գրպարտական կամպանիան, պահանջում Երաճարացնելու ՍՍՀՄ-ի սոսիալիզմը արտագաղթի մակարալը»⁵⁹:

Այսպիսով, սպանալիստութլունների մրցալագըր ու միջազգային լարվածութլունն ուժեղացնելու Ռեյզանի վարչակազմի կուրսը վաշխում է սինիստների լիակատար աշակերտութլունը նրանք ակտիվորեն մասնակցում են ուրիշ ծրագրերի ներքին գործերին միջամտելու վաշխատների խորմերին: Օրինակ, սինիստական թալրալիկ կենտրոնները միացյան ԼԺ-ում սոցիալիստական կարգերի խարխումակամպանիան: Սինիստական և սինիստամետ կազմակերպութլունների հակասոցիալիստական պրոպագանդայի զծով «փորձագետները» ԱՄՆ-ի և մյուս իմպերիալիստական պետութլունների հատուկ ծառայութլունների հետ միասին հույս տեսին, որ նրանց կհաջողվի կենտրոնացնելու Ռեյզանի վարչակազմի ղեկավարութլունից: Այն բանից հետո, կըր այդ վարչակազմը հակալեհական և հակասովետական արերական կամպանիա աննալիցծելու:

Խաղաղութլունի և սոցիալական առաջադիմութլան համար պատերազմ ուժերի դեմ ուղղված ԱՄՆ-ի կառավարող շերտանների առհակատամ կուրսը հանգեցրեց աշխարհի տարբեր շրջանների իրադրութլան չհասն սրմանը: Օրինակ, իր շրջանների իրադրութլան վեհան սրմանում է մտղանկարողական Ամերիկայում, որտեղ ուժեղանում է մտղանկարողների պաշարն ընդդեմ բոնապետական վարչակարգի, ընդլայնվել է վաշինգտոնի ուղղակի միջամտութլունըր, ընդլայնվել է վաշինգտոնի ուղղակի ներքին գործողութլունները, Գլխատնալալի և մյուս երկրների ներքին գործարարութլունների կողմը, որոնց հետ սինիստները վաշխալուց արդեն շատ սեղա հարաբերութլուններ են պահալալում:

Լատինական Ամերիկայի և աշխարհի մյուս շրջանների ամերիկամետ վարչակարգերը ալքի ընկեող տեղ են գրա-

վում 40-ից ավելի այն պետությունների թվում, որոնք իրարյակական սիոնիստները զենք են վաճառում: Մամուլի դեռահատմամբ 1982 թվականին Իսրայելի կողմից զենք արտահանումը հասավ երկու միլիարդ դոլարի: Սիոնիստական «մահվան անտրի» ետզոնն սկսվել էր զինված 70-ական թվականների երկրորդ կեսին, երբ Քարաբեի վարչակազմը շահում էր շուրջադարձ ամերիկյան աջակցությունը բռնապետներին: Ամեն անգամ, երբ Սփյուսակ տունը երկ երեսանիորեն հայտարարում էր, թե ինչ «մեղապահից չէ՝ հակաժողովրդական վարչակարգների արյունոտ հանցագործություններին և ցուցարարաբար սպառարտում զենքի ամերիկյան մատակարարումները դադարեցնելու մասին, ապարեզում իսկույն հայտնվում էին «մահվան անտրոփ» դրազվող սինիստները: Այսպես, նիկարագուայում Սոմոսայի վարչակարգի գոյության սիրելի երկու տարում, երբ բռնապետի ազդյունը գլխավորիչի գահինն ենթադրող ուշնչացրին ավելի քան 50 հազար մարդ, մարդասպանների համար գնված զենքի 98%-ը ստացվել էր Իսրայելից⁵⁹: Ազդյունը զվարդան գինված էր իսրայելական ավտոմատներով, դրահամներեններով, հրանոթներով և «Արավա» ինքնաթիռների, որոնք առավել «արդյունավետ» էին բռնապետի հրամանով նիկարագուական խաղաղ գյուղերը և քաղաքների լքախրոսական թաղամասերը ուրակոծելու համար:

«Մահվան սինիստ անտրոպականների» պատվիրատուների թվում են Պարզագլայի բռնապետ Սորեսները, Գվատեմալայի Ֆրչոտտական սինիստական խունտան, Չիլիի ժողովրդի դահձե Պինոչետը: 1979 թվականին Չիլի կուտարած իր այցի ժամանակ Իսրայելի պաշտպանություն մեհնարրի այն ժամանակվա տեղակալ Մ. Չիպոլթին խունտային համապարփակ ուղղմանն օգնություն առաջարկելու ներդրած գործարքներից մեկի համաձայն, չիլիական զինվարականությունը գնել էր սղորդման ինֆրակարմիր համակարգով օժտված իսրայելական 1500 «Շաֆիր» ավիացիոն ճթիռ: Ինչպես 1981 թվականի սեպտեմբերին հաղորդել էր Լոնդոնի «Միլլի իտա» հանգեսը, 1979 թվականին ուսանողների նկատմամբ Գվատեմալայի բռնապետության գործարգած հաշվահարգորթից հետո Իսրայելը զինվորական վար-

չակարգին վաճառել էր 50 հազարից ավելի «Գալիլի» ավտոմատ, 15 փոխադրական ինքնաթիռ և 5 սաղմական սրտակարգի:

Իսրայելական զենքը և պարտիզանների գեմ պայքարի վստահությունները առանձնապես կարևոր դեր խաղացին Սալվադորում: Քանի գեռ Ռեյգանի վարչակազմը էր որոշել բախտաշատ հրամարվել «մարդու իրավունքների պաշտպանության» խաղից և ուղարկել այդ երկիրը ամերիկյան զենք ու խուրճարկաններ ուղարկելուց, սինիստների աջակցությունը վճարական նշանակություն ունեցավ սալվադորյան բնակչության համար: 1972—1977 թվականներին Սալվադորի զինվարական խունտայի կողմից գնված զենքի 81%-ը ստացվել էր Իսրայելից⁶⁰:

Սալվադորի և Գվատեմալայի վարչակարգերի հետ շահութաբար գործարքների կազմակերպելն արգելն մեկուկես տասնամյակ Մեքսիկայում սպորդ իսրայելական բաղաբայի Մ. Կատցին էր: Նա կանոնադրապես լատիստներին կոչված հեռավոր զենքերի հետ զարխ է Իսրայելի⁶¹:

Առանձնահատուկ զեք են խաղում սինիստների կապիտալ շարափրիկյան Հանրապետության հետ: Արգելն շատ տարչիննր այդ երկրի հրեական համայնքը հաստատուն կերտարգրեցրի այդ երկրի հրեական համայնք (ոնակություն մեկ ընթյից օրով առաջին տեղն էլ գրավում (ոնակություն գործածել հաշվով) Իսրայելի համար փող հանգստակելու գործածել հաշվով) Իսրայելում մշակվում է Օպենսայմանների հարույնի այդ Իսրայելում մշակվում է Օպենսայմանների հարավաֆրիկյան հանքերում արդյունահանվող այծատը, որը կարևոր նշանակություն ունի երկու երկրների տնտեսության համար: Վերջին տարիներին ուժեղանում է Իսրայելի և Հարավաֆրիկյան Հանրապետության տնտեսական ու տեխնիկական համագործակցությունը, նախ և սուայ ուղղմանն թրագալմաստ:

Հարավաֆրիկյան Հանրապետությունում կարգալստում էր իսրայելական արտոնագրով ռեզիդու վտոմատի և հրադելն ժի բանի այլ տեսակների արտոնագրությունը Իսրայելը օգնություն և ցույց տալիս Հարավաֆրակյան Հանրապետության համայնքի ալիստարդյունաբերության «Միբան» տիպի ուղղման կապիտալիստարդյունաբերության «Միբան» տիպի ինքնաթիռների արտադրման գործում, որի տեխնիկա-

կան փաստաթղթերը սինիստական հատուկ ծառայությունները համազույց էին Ֆրանսիայից: Իտալացի մասնագետները ճառագործակցությանը հարավաֆրիկյան օստիոսանիթենց կապաշինարաններում կառուցում են հրիթային հատերնեք ու սուզանավեր:

Պրետորիան դարձել է իտալիական զենքի՝ ոսպանակների, հրիթանների, հրետանային սպառազենության զինամթերքի, հրիթանների թվի Ալիվբե Հարավաֆրիկյան Հանրապետությունում գնում էր անդրկական արտադրության տակեր, իսկ ապա՝ նրանց գրահն ամրացնելու հատուկ տեսակ պողպատու Ավելի ուլ Իտալիալը Հարավաֆրիկյան Հանրապետությանն օժանդակեց արդարականացնելու հարավաֆրիկյան բանակի տանկերը: Վերջին տարիներին ռազմական սուզանավերների (Իտալիայում) և ռադիոէլեկտրոնային սարքավորման (Հարավաֆրիկյան Հանրապետությունում) արտադրության համար համատեղ ձեռնարկություններ են ստեղծվում:

Միջազգային հասարակացության առանձնահատուկ տաշնագր են հարուցում Իտալիայի և Հարավաֆրիկյան Հանրապետության միջուկային համազործակցության վերաբերյալ հաղորդումները: Արտասահմանյան մասնագետների կարծիքով միջուկային զենքի արտադրության տեխնոլոգիան Իտալիայում մշակվել էր զենեւ 60-ական թվականներին: Իսկ Հարավաֆրիկյան Հանրապետությունում գնվում են միջուկային հումքի խոշոր պաշարներ: Յոհաննեսբուրգի համալսարանի միջուկային ֆիզիկայի ֆակուլտետի և Իտալիայի վալլեմանի անվան դիտահետազոտական ինստիտուտի միջև սերտ համագործակցություն է հաստատվում: Իտալիայի պաշտպանության մինիստրության դիտուության բաժնի նախկին ղեկավար գեներալ Ա. Հերբե հրապարակորեն խոստովանել է իր մասնակցությունը Հարավաֆրիկյան Հանրապետությունում անցկացվող միջուկային հետազոտություններին:

1979 թվականի սեպտեմբերին Ատլանտյան օվկիանոսի հարավային մասում տեղի ունեցած խորհրդավոր պայթյունը, որը գրանցվեց ամերիկյան հետախուզական արբանյա-

կողմից, զատելով ամեն ինչից, միջուկային զենքի փորձարկում էր եղել: Մասնագետների մեծ մասի կարծիքով այս փորձարկումը համատեղ անց էին կացրել Իտալիան ու արտաֆրիկյան Հանրապետությունը, որոնք հրածարվում էին անալ միջուկային զենքը շտաբածելու պայմանագրին: Թեև Ալիվիե ու Պրետորիայի միջուկային հավակնությունները մահվան սպառնալիք են բերում Մեծնավոր արևելյան ֆրիկայի ժողովուրդներին: Այդ սպառնալիքի սեպտեմբերին հաստատված է արտասահմանյան մամուլի այն հարրերներնեքով, որ իտալիական սինիստները և հարավաֆրիկյան օստիոսաները Քալլալիի վարչակարգի հետ միասին իտալոսաներնեք են տանում ստեղծելու միջուկային զենքը իրոք մասնակակցից միջոցներ՝ 2,5 հազ կմ շտապվող թրավոր հրիթաններ:

Արդեն առաջին տարին չէ, որ շարունակվում է Հարավաֆրիկյան Հանրապետությունը և Իտալիայի համագործակցությունը աֆրիկյան ժողովուրդների ազգային-ազմտագրական շարժման զեն մղվող պայքարում: Սինիստները Հարավաֆրիկյան Հանրապետություն են ուղարկում պարտիզանների զեն պայքարի մասնագետներ և հարավաֆրիկյան իշխանություններին օժանդակել են Անգոլայի հետ նամիբիայի սահմանագլխին իտալիական տեխնիկայով հաղիցած էլեկտրոնային դիտարկման համակարգ ստեղծելու գործում: Հարավաֆրիկյան Հանրապետության զինվորականությունը Կիրանանի զեն անընդհատ աղբիտայի իտալիական տակիական կիրառում է Անգոլայի զեն մղվող իր չհայտարարված պատերազմում: «Փորձի» փոխանակման համար 1981 թվականի աշնանը հարավաֆրիկյան օստիոսաներին այցելեց սինիստ ծալրահեղանակների պարագլուխ, Իտալիայի պաշտպանության մինիստր Ա. Եարոնը:

Իտալիական հատուկ ծառայությունները լայնորեն արմատավորվել են հարավաֆրիկյան օստիոսաների ստեղծած քրանտոստաններում՝ ձևականորեն օտանկախ հուշակված քրանտոստաններում: Ինչպես 1982 թվականի հունիսի կեղծ պետություններում: Ինչպես 1982 թվականի հունիսի 2-ին հարողել է Փարիզում հրատարակվող «Ժրն Աֆրիկո» անդեղը, Պրետորիան Թեև Ալիվիե «մասնագետներին»

հանձնարարել է խամաճիկային ստախանոսություն անցնելու
Բոֆուտաստավանա, Քրանակել, Սիովելյ և Վենգա քրոնտաստ
աաններում: 150 իսրայելցի սպաներ այդ խնդիրն իրա
կանացնում են Հարավաֆրիկյան Հանրապետության Հետա
խուզական ծառայության Հետ սերտ կոնտակտով: Օրինակ
Բոֆուտաստավանա «բանտատանում» որպես խամաճիկային
պրիզիզնեա է Մանգոպելին կից տեխնիկական խորհրդա
կան աշխատում է մի իսրայելցի զենկրալ՝ Գավիթ Իսա
հակոն մտացածին անվան տակ: Բոֆուտաստավանան Իսրայ
ելում ունի իր ստանդարդան ներկայացուցչությունը, որը
գլխավորում է Իսրայելի վարչապետի նախկին խոր
հրդական Ե. Կայմանովիցը: 1980 թվականի վերջերին
Իսրայելում ընդունեցին «հենց իրեն» է. Մանգոպելին, որը
խնդրում էր լրացուցիչ կտրգով «մասնագետներ» ուղար
կել:

Ինչպես հայտնի է, 50-ական թվականների վերջերին
մինչև 70-ական թվականների սկզբները Իսրայելն «օգնու
թյուն» էր ցույց տալիս ավելի քան 30 աֆրիկյան պետու
թյունների: Սիոնիստ «մասնագետները» պատրաստել են աֆ
րիկյան պետությունների ոչ թիչ թվով ազազա զինվորակա
րոնապետներ: Իսրայելական կապիտալն ակտիվորեն ներդրում
է աֆրիկյան երկրների տնտեսության մեջ: Մական 1973 թվա
կանին աֆրիկյան պետությունների մեծամասնությունը
խզեց զինվանագիտական հարթնություններն Իսրայելի
հետ: Ներկայումս սիոնիստները կրկին փորձում են ֆա
ինանցել Աֆրիկա, նրան պարտադրել «զարգացման իսրա
յելական մոդելը», այսինքն իրենց սեփական նոր գաղտ
թատիրական տիրապետությունը⁶², ԱՄՆ-ի Հենչման ներքո
արևմտամետ վարչակարգեր ունեցող մի շարք պետություն
ներ կրկին կոնտակտներ հաստատեցին Իսրայելի հետ: Ան
Աֆրիկայում գործում են շատ հազար իսրայելական խոր
հրդական և փորձագետ: 1981 թվականի նոյեմբերին գե
ներալ Ա. Եարոնը այցելեց Կենտրոնաֆրիկյան Հանրապե
տության, Գարոն, Ջաիր, աֆրիկացիներին պարտադրելով
Իսրայելական զենք և զինվորական մասնագետներ⁶³,
վերջ շարադրվածը վկայում է, որ սիոնիզմը դառնում է
իմպերիալիստական ագրեսիվ շրջանների հետզհետե ավելի

խանգավոր զենքը, որոնք ձգտում են միավորել համաշ
խարհային հետադիմության բոլոր ուժերը, որպեսզի պայ
քարեն սոցիալիստական ընկերակցության և ազգային ազա
տագրական շարժման ղեմ: Սիոնիզմը դարձել է ամերիկյան
իմպերիալիզմի կրտսեր պարունորը՝ Վաշինգտոնի համաշ
խարհային տիրապետության համապարփակ ստրատեգիաի
պահպանման գործում:

ԱԳՐԵՍԻԱՅԻ ՕՋԱԽԸ ՄԵՐՁԱՎՈՐ ԱՐԵՎԵԼՔՈՒՄ

Առաջադրելով միջազգային սինդիկատի բաղաբաղական ծրագրերը, Թ. Հերցլը գրել է այն դերի մասին, որը սինդիկատները պատրաստվում էին խաղալ Մերձավոր արևելքում. «Մենք այնտեղ կհանդիսանանք Ասիայի դեմ եմբոսադրի պաշտպանական պարսպի մի մասը, քաղաքակրթության հենարանը քննդղեմ քարաբրուտության: Միտինաները դիմում էին իմպերիալիստական տերություններին, հուսալով հրահանգելու կոմպրոմիսի Պաղեստինը: 2. Վալցմանը Մեծ Բրիտանիայի իմպերիալիստական շրջաններին ապացուցում էր, որ եթե նրանք պաշտպանեն այդ սինդիկատական պատերազմը «Անգլիան: Մուելզի շրանցիի պաշտպանության համար արշավանալու արդիպագանեղ կուսանա այն բուրք թշնամական ուժերի դեմ, որոնք կարող են գալ հյուսիսից իսկ մենք երկիր կուսանանք»:

Իրենց հերթին անգլիական գաղութարարները Պաղեստինի արարական ազգային ազատագրական շարժման դեմ պայքարելու համար լայնորեն դիմում էին սինդիկատական զինված չեփատների օգտագործմանը: Միևնույն ժամանակ նրանք ակախվորեն բորբոքում էին արաբ-հրեական հակասությունները, որպեսզի բրտմանի՞ր և տիրի՞ր ավանզական սկզբունքի միջոցով ամրապնդեն իրենց գաղութային տիրապետությունը Մերձավոր արևելքում:

Միջազգային սինդիկատի վերակողմնորոշումը դեպի Ա ՄՆ

Բրիտանա-սինդիկատական այլապես ուժի մեջ մնաց ընդհուպ մինչև 40-ական թվականները, երբ թուլացող անգլիական իմպերիալիզմը սկսեց կորցնել իր դիրքերը, Այդ պայման-

ներում սինդիկատական շրջաններն շտապեցին կանխապայմանորեն նոր, ավելի հզոր իմպերիալիստական հովանավորի՝ Իմպերիալի Միացյալ Նահանգների աջակցությունը: Հաշտակալ «Տամաշխարհային տիրապետության» իրենց հավակնությունները, ԱՄՆ-ի իմպերիալիստական շրջանները Մերձավոր արևելքը դիտում էին որպես ՍՄՄ-ի դեմ ուղղված պայքարի ստրատեգիական կարևոր հենակետ: Միևնույն ժամանակ ամերիկյան նավթային մոնոպոլիաները ձգտում էին տիրել այդ տեղիում նավթի հարստություններին:

Ամերիկյան սինդիկատների և ՄՊԿ-ի ղեկավարների՝ 1942 թվականի մայիսին նյու Յորքում տեղի ունեցած կոնֆերանսում ընդունվեց այսպես կոչված Բիլթմորի ծրագիրը, որով «Նահանգներում էր ամբողջ Պաղեստինը դարձնել «հրեական պետություն»՝ Այդ պահանջը լայն արձագանք գտավ ԱՄՆ-ի կառավարող շրջաններում:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո վաշինգտոնում սինդիկատական լոբբիզմը խիստ ակտիվացավ: 1945 թվականի վերջերին կոնգրեսը գրեթե միահամուռ հավաստություն տվեց սինդիկատական բանաձևերին ի պաշտպանություն Բիլթմորի ծրագրի, որի պահանջները Տրումենի վարչակազմը հիմնականում պաշտպանեց անգլիական կառավարության հետ վարած բանակցությունների ժամանակ:

Սպիտակ տան դերբորշույմը միայն ներքաղաքական նկատառումներով չէր պայմանավորվում: ԱՄՆ-ը բռնեց ՍՄՄ-ի դեմ ռազմապետական պայքարը բորբոքելու ուղին: Արևելյան Միջերկրականը և Մերձավոր արևելքը վաշինգտոնում դիտվում էին որպես այն սեփականություն մեկը, որտեղ պետք է իրականացվեր Սովետական Միության զբաղումը: Չառաժայլ բրիտանական կալուցությունն արդեն չէր կարողանում պահպանել իր վերահսկողությունը աշխարհի այդ ստրատեգիական և տնտեսական կարևոր շրջանի նկատմամբ: Այդ խնդիրը ձգտում էին իրենց վրա վերցնել Միացյալ Նահանգները, այնտեղ փոխարինելով իրենց բրիտանական զաշեակցին:

1947 թվականի փետրվարին Լոնդոնը վաշինգտոնին հաղորդում էր, որ ի վիճակի չէ պատասխանատվություն կրել

Հունաստանում և Քուրդիստանում հակահեղինակական վարակարգերի պահպանման համար: Գրեթե միաժամանակ Արցախի Պաղեստինի ճակատագրի հարցը դրեց ՄԱԿ-ի բանախոսությանը: Հենց այդ ժամանակ ԱՄՆ-ի կառավարող շրջանները հանդես եկան «Տրումենի ղեկավարման» հռչակագրով, որն ամերիկյան իմպերիալիզմի համաշխարհային տարակրթության հավակնությունների արտահայտությունն էր: Գրա հետ մեկտեղ «Տրումենի ղեկավարման» անմիջականորեն հրահանգվածներ էր ամերիկյան օպորտունիստ շրջանները Արևելյան Միջերկրագնդում և նրան հարող շրջաններում: Պրեզիդենտ՝ Է. Տրումենը պատահաբար 1947 թվականի մարտի 12-ի կոնգրեսին ուղղված իր պատմի մեջ բնագծում, որ էթն ԱՄՆ-ը շատանձիկ Հունաստանին և Քուրդիստանին օպորտունիստ օգնություն ընդ տարբեր պայմաններում ու անկարգություններ կարող են տարածվել ամբողջ Մերձավոր արևելքում: ԱՄՆ-ի կառավարող շրջանները պետությունները զսպելու» ղեկավարման լույսի ներքո էին մտնում նաև պաղեստինյան * պրոբլեմի լուծմանը:

Ինչպես հայտնի է, Միավորված ազգերի կազմակերպությունը մտնեց սինիստների հավակնությունները ամբողջ Պաղեստինի նկատմամբ: 1947 թվականի նոյեմբերի 29-ին ՄԱԿ-ի գլխավոր աստիճանի Պաղեստինի նկատմամբ բրիտանական մանդատը դադարեցնելու և այնտեղ երկու՝ արաբական և՛ հրեական պետություն ստեղծելու որոշում ընդունեց: Երուսաղեմ բաշարը պետք է հասուկ միջազգային ստատուս ստանար:

Այն ժամանակ խոսքով համաձայնվելով ՄԱԿ-ի որոշման հետ, սինիստները չհրաժարվեցին «Մեծ Իսրայել» ստեղծելու պլաններից: Դեռևս մինչև հրեական պետության կազմավորումը սինիստների ղեկաված շտեպաները ձգտում էին բնզայինը նրա տարածքը և Պաղեստինից դուրս բերել արաբ բնակչությանը: Իսրայելի պետության հռչակումից հետո, 1948 թվականի մայիսին, սկսվեց արաբ-իսրայելական առաջին պատերազմը, որը ասանձաբծով էր իմպերիալիզմի և սինիստական շրջանների մեքենայությունների հետևանքով: 940 հազար արաբներ դուրս բռնեցին հարազատ հողերից,

արաբական պետություն ստեղծելու ՄԱԿ-ի որոշումը ձախողելու նրա տարածքը բաժանվեց Իսրայելի և Անգլո-հորդանանի միջև, որի զորքերը գրավեցին Հորդանան գետի արևմտյան ափը, իսկ Գազայի հատվածն անցավ Եգիպտոսի իրանակողմյան ներքո:

Միացյալ Նահանգները հրամարվեցին հանդես գալ Պաղեստինի արաբ ժողովրդի ինքնորոշման իրավունքը ճանաչելու օգտին, իսկ դա մեծնող էր Իսրայելի սինիստական վերնախավի նվաճողական դիտավորություններին: Միաժամանակ ամերիկյան դիվանագիտությունը դիմեց Խաղաղության ջանքերի ընդունման, ջանալով ցույց տալ վաշինգտոնի օտերաշխարհային կոնֆլիկտում: Ամերիկյան վերնախավը ՄԱԿ-ի միջնորդ փոխարինել էր Գ. Բեն-Գուրոնի, գլխավոր դերը խաղաց Իսրայելի և հարևան պետությունների միջև զինադադար կնքելու գործում: Գրա հետևանքով Իսրայելի վերահսկողության ներքո ավելի շատ տարածք կար, բան նախատեսվում էր Պաղեստինի բաժանման մասին ՄԱԿ-ի որոշմամբ: Արաբական տարածքները նույնպես ստեղծելով «հրեական պետություն» մեջ, սինիստական վերնախավը նվաճողական նոր պլաններ էր նյութում: Իսրայելի առաջին վարչապետ դարձած Գ. Բեն-Գուրոնն ասում էր, որ պետությունն ստեղծված է իսրայելական հողի միայն մի մասում, իսկ Իսրայելում «Էբրոն» ընդդիմադիր կուսակցությունը գլխավորող Մ. Բեկյեր բացահայտորեն պահանջում էր ղավթել Հորդանան գետի արևմտյան և արևելյան ափերը:

Վերջին ժամանակներս Իսրայելի կառավարող շրջանների արևելակողմյան մասին վկայող նորանոր փաստաթղթեր են հայտնի դառնում: Իր հուշերում Մ. Շարեթը, որը 1954-1955 թվականներին զբաղեցնում էր վարչապետի պաշտոնը, իսկ այնուհետև դարձել էր ՀՍԿ-ի նախագահը, գրել է, որ իսրայելական ղեկավարությունը ձգտում էր օպորտունիստ ճանապարհով մերձավորարևելյան կոնֆլիկտի այնպիսի լուծում պարտադրել արաբական երկրներին, որը Իսրայելի համար լիակատար զերբխանություն կապահովեր հարևանների նկատմամբ:

Մեկնարանելով 50-ական թվականներին իտալական բանակի շտաբի պետի պաշտոնն զբաղեցրած Մ. Գալարա Նասանյանություններից մեկը, Շարևոն ընդգծում էր, որ յանի խոսքերից բխող հետևությունը պարզ է. իտալական պետությունը կապված չէ ո՛ր մի միջազգային պարտավորությամբ, նա տնտեսական պրոբլեմներ չունի, խաղաղության հարց զգույն չունի: Նա պետք է սահմանափակորեն ելն խառնի իր քայլերը և ապրի սրի օգնությամբ: Նա պետք է սուրբ դիտի որպես բարոյական վիճակի պահպանման փոխափոր և միակ գործիք: Այդ նպատակով նա կարող է պետք է գրություն չունեցող վճանգներ հաստատողործող դրա համար կիրառի պրոպագանդաների ու հատուցման մեթոդը, եվ, նախ և առաջ, հարկավոր է հույսը դնել արտերկրյան երկրների դեմ ուղղված նոր պատերազմի վրա, որ պետք է մենք կարողանանք ափելի շատ տարածություն ստանալ»:

Թեև Ալիլովում իրենց արեւելի քաղաքականության պլանների զինավոր հակառակորդ էին համարում Կահիրեի որանդ պրեզիդենտ Նասանի ղեկավարությամբ առաջադիմական ունջորմներ էին իրականացվում: 50-ական թվականներին արաբական ազգային-ազատագրական շարժումը զինավորող եգիպտոսի դեմ պայքարելու համար Իսրայելի սիոնիստական վերնախավն իր ծառայություններն առաջադրեց ինդիերաիստական շրջաններին, Շարևոն հետևյալ կերպ է հաղորդում 1955 թվականի հոկտեմբերի 3-ին կազմակերպած կարիեւտի նիստի մասին, որտեղ Էլույթ էր ունեցել իսրայելական հետախուզության ղեկավար Ի. Շարևոն՝ նա հանդէս է աչք հետևողյանը, որ ԱՄՆ-ը մեզ ձեռքերի պաշտություն է տալիս: Այժմ ԱՄՆ-ը շահագրգռված է նասանի վարչակարգի տապալմամբ, բայց ներկայումս չի համարձակվում օգտագործել այն մեթոդները, որոնց միջոցով տապալվել էին Արքեւիսի մասի կառավարությունը Գվատեմալայում և Մոսկովի կառավարությունը Իրանում: Նա գերազանցում է, որ այդ աշխատանքին ամբողջությամբ կատարի Բարայելը»:

Պարտաավելով արեւելյան, Իսրայելի կառավարող շրջանները հույս ունենին ամբողջությամբ վերածնել Մերձա-

որենիքի քարտեզը: Բուրժուական հետազոտող Գ. Նեֆի իրարով ասած, Գ. Բեն-Գուրիոնը Նասանի տապալումից առաջ ուզում էր շեղարաններ բաժանել, որպեսզի արեւմյան երկրները ինքնավար շրջան մտնի Իսրայելի մեջ, իսկ Ալիլյանն անցնի Իսրայել: Լիբանանը պետք է իր տարածությունը հույս մինչև Լիբանոսի գետը, իսկ Իսրայելին, իսկ որոշ մասեր կանցնեն Սիրիային, իսկ մնացած տարածքը կհարմարի բրիտանական պետության... Իսրայելը կլինի Եմարտ աշ Ենիսը եգիպտոսից»:

1956 թվականին Թեև Ալիլովը փորձեց հասնել իր նպատակների իրականացմանը, գործարքի մեջ մտնելով Լոնդոնի Փարիզի հետ, որտեղ եգիպտոսի կողմից Սուեզի շրանցքի փակումը արգելադրեց հետո Նասանի վարչակարգը զինված ճապարհորդ տապալելու կորս էին վերցրել: Ընդ որում Իսրայելի կառավարությունը հույս ուներ, որ ամերիկյան սիոնիստները, հատկապես 1956 թվականի ընտրական կամպանիայի պայմաններում, կկարողանան անմիջապես տապալել Ալիլյան հասնելի վարչակազմի բարյալացիան շեղործություններից զավթողական պլանների նկատմամբ:

Պատահական չէ, որ եգիպտոսի դեմ ուղղված Իսրայելի, Ալիլյանի և Ֆրանսիայի օեւոյակ արքեւիսիան օսովեց Միացյալ Նահանգներում՝ պրեզիդենտական ընտրություններից ընդամենը մի քանի օր առաջ:

Սակայն Սովետական Միության և ամբողջ աշխարհի տապալման հասարակականության կողմից եգիպտոսի արդար գործը պաշտպանելու շնորհիվ եռյակ արքեւիսի մարտովեց: Այդ պայմաններում էլջլենհասնելի վարչակազմը զինեց քաղաքական խուճավարման, որպեսզի ցույց տա իր օսնմեղապակցությունն աքրեւիսիան և սուեզյան արկածախրեղություն մատողրման օգտագործի Մերձավոր արեւելքի իր ինպրիալիստական մրցակիցներին զուրս մղելու համար:

50-ական թվականների վերերին, 60-ական թվականների սկզբներին սկսվում է ձեւավորվել ոչ պաշտոնական ամերիկա-իսրայելական այլանք, որն ուղղված էր նախ և առաջ արաբական ազգային ազատագրական շարժման դեմ: Իսրայելի կառավարող շրջաններն այն հետևությունն արե-

ցին, որ հարևան արարական երկրների նկատմամբ իր լիակատար գերիշխանության իրականացումը՝ հնարավոր միայն խոշորագույն իմպերիալիստական տերության՝ ԱՄՆ արևելյան մասում: Ինչ Ալիլիբ Նայտարսից 1957 թվականի հուլիսի 2-ին հաստատված «Էլզբեթ Նաուտերի» ընդունման մասին որոշման հարապակի ամերիկյան ռազմական միջամտություն Մերձավոր արևելքում՝ «Կոմունիզմի դեմ» նպատակով: Գ. Բեն-Գուրիոնի կառավարության պաշտպանեց նաև ԱՄՆ-ի 1958 թվականի ռազմական ինտերվենցիան Լիբանանում:

«Ես ուզում եմ ձեր ուշադրությունը հրավիրել այն սպասելի հետևանքների վրա, որոնց կհանգեցնի միջազգային կոմունիզմը, եթե նա հիմնավորվի Մերձավոր արևելքում, — գրում էր Գ. Բեն-Գուրիոնն ամերիկյան ղեկավարներին հղված գաղտնի ուղերձում: — Կարծում եմ, որ սպասելիքները չպետք է համաձայնվի նման իրադրությանը: Ամենին կախված է Միացյալ Նահանգների, որոշապես այս խառնուրդի առաջատար տերության հաստատուն և վճռական դժիքից¹⁰: Այդ կոչն արձագանք գտալով ԱՄՆ-ի կառավարող շրջաններում, որոնք սկսեցին Եգիպտոսը դիտել որպես զինավոր նահատակորդ Մերձավոր արևելքում իմպերիալիստական պլանների իրականացման ճանապարհին:

Այն ժամանակ, երբ առաջադիմական կուրսից նստեցին վարակարգի նահանջին հասնելու Բենեդիկտի վարչակարգի փորձերը ձախողվեցին, ԱՄՆ-ը հայտը զրեց արարական երկրների նկատմամբ Իսրայելի ռազմական զերազանցությունն ապահովելու վրա: 1962 թվականին Վաշինգտոնն ստացին անգամ սկսեց անմիջապեսորեն ժամանակակից զենք մատակարարել Իսրայելին: Բացի այդ, ԱՄՆ-ի համաձայնությունով Իսրայելն ամերիկյան զենք էր ստանում 932-ի միջոցով:

60-ական թվականների կեսերին Վիետնամում ռազմական արկածախնդրության մեջ խլված ԱՄՆ-ի կառավարող շրջաններն սկսեցին Իսրայելը դիտել որպես արարական աշխարհում առաջադիմական ուժերի վրա ռազմական ճնշում գործադրելու Իսրայելին: Բացի այդ, ԱՄՆ-ի համաձայնությունով Իսրայելը միջոց էր ստանում 932-ի միջոցով:

«Ես ուզում եմ ձեր ուշադրությունը հրավիրել այն սպասելի հետևանքների վրա, որոնց կհանգեցնի միջազգային կոմունիզմը, եթե նա հիմնավորվի Մերձավոր արևելքում, — գրում էր Գ. Բեն-Գուրիոնն ամերիկյան ղեկավարներին հղված գաղտնի ուղերձում: — Կարծում եմ, որ սպասելիքները չպետք է համաձայնվի նման իրադրությանը: Ամենին կախված է Միացյալ Նահանգների, որոշապես այս խառնուրդի առաջատար տերության հաստատուն և վճռական դժիքից¹⁰: Այդ կոչն արձագանք գտալով ԱՄՆ-ի կառավարող շրջաններում, որոնք սկսեցին Եգիպտոսը դիտել որպես զինավոր նահատակորդ Մերձավոր արևելքում իմպերիալիստական պլանների իրականացման ճանապարհին:

1967 թվականի մայիսի վերջերին Իսրայելի արտաքին գործերի մինիստր Ա. Էրանը մեկնեց Վաշինգտոն: Իսրայելական ղեկավարությունը Ջոնսոնի վարչակազմին խնդրեց Իսրայելին «ձեռքերի ամբողջական» սույ արարների վրա ռազմական համարձակություն հասնելու համար¹²: Պետնագրոնում հանգեցին այն համարձակությանը, որ Իսրայելն ի վիճակի է արագորեն շահելու սպասելիքները ընդդեմ արաբների: Նասերի ուշադրությունը շեղելով Իսրայելական օպոտնալիզմից, ամերիկյան վարչակազմը հայտարարեց, որ մտադիր է հասնել կոմունիզմի դիվանագիտական կարգավորման: Սակայն 1967 թվականի հունիսի 2—3-ին Իսրայելական հետախուզության ղեկավար Մ. Սթիվիս Վաշինգտոն կատարած գաղտնի այցի ընթացքում Իսրայելը սկանալ լույս ստացավ Եգիպտոսի և իրա արարական պետությունների վրա հարձակվելու համար¹³:

Հունիսյան պրեսիայից հետո ընկած ժամանակաշրջանը ընթացավ ընդդեմ ամերիկյան ալլանսի համախորհրդմամբ, ԱՄՆ-ի կողմից Իսրայելին ցույց տրվող ռազմական և տնտեսական օգնության ուղղությամբ և Վաշինգտոնի ու Քեյ Ալիլի բազմաթիվ գործողությունների կողմից: Սակայն արքեպիսկոպիտ Նայտարսի և Միրիաի առաջադիմական վարչակարգերի տապալումը, իսրայելական օպոտնալիզմի ընդդեմ ընդդեմ Վաշինգտոնի և Ֆոլանի բարձունքների Իսրայելական օպոտնալիզմի տապալումը և Գրամսկոսի վրա հետագա ճնշում գործադրելու միջոց: Չնայած 1967 թվականի մայիսի վերջերին Իսրայելի արտաքին գործերի մինիստր Ա. Էրանը մեկնեց Վաշինգտոն: Իսրայելական ղեկավարությունը Ջոնսոնի վարչակազմին խնդրեց Իսրայելին «ձեռքերի ամբողջական» սույ արարների վրա ռազմական համարձակություն հասնելու համար¹²: Պետնագրոնում հանգեցին այն համարձակությանը, որ Իսրայելն ի վիճակի է արագորեն շահելու սպասելիքները ընդդեմ արաբների: Նասերի ուշադրությունը շեղելով Իսրայելական օպոտնալիզմից, ամերիկյան վարչակազմը հայտարարեց, որ մտադիր է հասնել կոմունիզմի դիվանագիտական կարգավորման: Սակայն 1967 թվականի հունիսի 2—3-ին Իսրայելական հետախուզության ղեկավար Մ. Սթիվիս Վաշինգտոն կատարած գաղտնի այցի ընթացքում Իսրայելը սկանալ լույս ստացավ Եգիպտոսի և իրա արարական պետությունների վրա հարձակվելու համար¹³:

Հունիսյան պրեսիայից հետո ընկած ժամանակաշրջանը ընթացավ ընդդեմ ամերիկյան ալլանսի համախորհրդմամբ, ԱՄՆ-ի կողմից Իսրայելին ցույց տրվող ռազմական և տնտեսական օգնության ուղղությամբ և Վաշինգտոնի ու Քեյ Ալիլի բազմաթիվ գործողությունների կողմից: Սակայն արքեպիսկոպիտ Նայտարսի և Միրիաի առաջադիմական վարչակարգերի տապալումը, իսրայելական օպոտնալիզմի ընդդեմ ընդդեմ Վաշինգտոնի և Ֆոլանի բարձունքների Իսրայելական օպոտնալիզմի տապալումը և Գրամսկոսի վրա հետագա ճնշում գործադրելու միջոց: Չնայած 1967 թվականի մայիսի վերջերին Իսրայելի արտաքին գործերի մինիստր Ա. Էրանը մեկնեց Վաշինգտոն: Իսրայելական ղեկավարությունը Ջոնսոնի վարչակազմին խնդրեց Իսրայելին «ձեռքերի ամբողջական» սույ արարների վրա ռազմական համարձակություն հասնելու համար¹²: Պետնագրոնում հանգեցին այն համարձակությանը, որ Իսրայելն ի վիճակի է արագորեն շահելու սպասելիքները ընդդեմ արաբների: Նասերի ուշադրությունը շեղելով Իսրայելական օպոտնալիզմից, ամերիկյան վարչակազմը հայտարարեց, որ մտադիր է հասնել կոմունիզմի դիվանագիտական կարգավորման: Սակայն 1967 թվականի հունիսի 2—3-ին Իսրայելական հետախուզության ղեկավար Մ. Սթիվիս Վաշինգտոն կատարած գաղտնի այցի ընթացքում Իսրայելը սկանալ լույս ստացավ Եգիպտոսի և իրա արարական պետությունների վրա հարձակվելու համար¹³:

Հունիսյան պրեսիայից հետո ընկած ժամանակաշրջանը ընթացավ ընդդեմ ամերիկյան ալլանսի համախորհրդմամբ, ԱՄՆ-ի կողմից Իսրայելին ցույց տրվող ռազմական և տնտեսական օգնության ուղղությամբ և Վաշինգտոնի ու Քեյ Ալիլի բազմաթիվ գործողությունների կողմից: Սակայն արքեպիսկոպիտ Նայտարսի և Միրիաի առաջադիմական վարչակարգերի տապալումը, իսրայելական օպոտնալիզմի ընդդեմ ընդդեմ Վաշինգտոնի և Ֆոլանի բարձունքների Իսրայելական օպոտնալիզմի տապալումը և Գրամսկոսի վրա հետագա ճնշում գործադրելու միջոց: Չնայած 1967 թվականի մայիսի վերջերին Իսրայելի արտաքին գործերի մինիստր Ա. Էրանը մեկնեց Վաշինգտոն: Իսրայելական ղեկավարությունը Ջոնսոնի վարչակազմին խնդրեց Իսրայելին «ձեռքերի ամբողջական» սույ արարների վրա ռազմական համարձակություն հասնելու համար¹²: Պետնագրոնում հանգեցին այն համարձակությանը, որ Իսրայելն ի վիճակի է արագորեն շահելու սպասելիքները ընդդեմ արաբների: Նասերի ուշադրությունը շեղելով Իսրայելական օպոտնալիզմից, ամերիկյան վարչակազմը հայտարարեց, որ մտադիր է հասնել կոմունիզմի դիվանագիտական կարգավորման: Սակայն 1967 թվականի հունիսի 2—3-ին Իսրայելական հետախուզության ղեկավար Մ. Սթիվիս Վաշինգտոն կատարած գաղտնի այցի ընթացքում Իսրայելը սկանալ լույս ստացավ Եգիպտոսի և իրա արարական պետությունների վրա հարձակվելու համար¹³:

չած ամբողջ արարական աշխարհն ընդգրկել էր հսկայական լիարժեքության ուժեղագույն ալիքը, ԱՄՆ-ը պաշտպանված օկուպացված տարածքներից իր զորքերը դուրս բերելու թև Ալիվի հրամարումը: Արարական երկրներին ամերիկյան իրաշխիական թելադրանքն ընդունել պարտադրելու համար Վաշինգտոնը բացեցիր զ ստանձնեց թեև Ալիվին ուսուցանեց հասնելու արդյունավետ մատակարարի պարտականությունները, որպեսզի Մերձավոր արևելքում պահպանվի Իսրայելի ուղղակի գերազանցությունը: 60-ական թվականների վերջերին—70-ական թվականներին սկզբներին արդյունավետ ֆրանսիական ինքնաթիռները և անգլիական սանկերը, որոնցում գլխավոր էր Իսրայելական բանակը, սկսեցին աստիճանաբար փոխարինվել ավելի արդիական ամերիկյան տեխնիկայով: Հենվելով Միացյալ Նահանգների աշակերտության վրան, Իսրայելի կառավարող շրջանները սարտածել են թվականների մերձավորարևելյան կոնֆլիկտի խաղաղ կարգավորումը, առաջ բաշխելով ազդեցությունը և նրա զոհերի միջև ուղղակի անշատ բանակցություններ վարելու պահանջը: Միտոմանակ իսրայելական իշխանություններն սկսեցին վարձել օկուպացված արարական հողերի «չլուրացման» ջրաբարձարություններ, այնտեղ ստեղծելով հրեական բնակավայրեր: Թեև Ալիվում սկսեցին 1967 թվականի հունիսին կրակի դադարեցման գիծը դիտել որպես Իսրայելի «բնական սահմաններ», որոնք իբր սպասվում են նրա անխցեցիկությունը:

Ընդդեմ համապարփակ կարգավորման

70-ական թվականներին սկսված միջազգային լարվածության լիցքաթափումը նախադրյալներ էր ստեղծում արարական-իսրայելական կոնֆլիկտի արդարացի և համապարփակ կարգավորման համար: Սակայն արարական հողերի սիրահատական օկուպացման շարունակումը 1973 թվականի հոկտեմբերին հանցեցրեց մերձավորարևելյան կոնֆլիկտի նոր բռնկման: Արարական-իսրայելական շրջերդ պատերազմը ցույց տվեց, որ Մերձավոր արևելքում ուժերի ճարարեական

միջուկը փոխվում է, որ ՍՄԶ-ի աշակերտության վրա հենվող արարական երկրները լին հաշվում ազդեցիկ առարկաների հետ:

1973 թվականի հոկտեմբերյան պատերազմը վերջ դրեց Իսրայելի անպարտելիության առասպելին: Ռազմական գործողությունների ընթացքում սովետական զենքով գրավված արարական և սիրիական բանակները ծանր կորստանք կրեցին Իսրայելական զինվորականությանը: Թեև Ալիվին պարտությունից փրկելու համար Վաշինգտոնը պետք է շտապ կարգով ռազմային կամուրջ ստեղծեր: Իրա հետ ձեռնարկեց Նիքսոնի վարչակազմը ճարձկարգով իր խոստովանելու, որ զենքի Բարաշել ԱՄՆ-ի միակողմանի կողմնորոշման քաղաքականությունը հզոր է Մերձավոր արևելքում ամերիկյան դիրքերի անցանկալի թուլացմամբ: Պատերազմի ընթացքում արարական երկրների կողմից ցուցաբերված զորակույրությունների կորոզիանցումը, ինչպես նաև արաբների կողմից ԱՄՆ-ի դեմ ուղղված նախընթացի արգելի օգնագործումը Վաշինգտոնին ստիպեցին շտապ կարգով ակտիվացնել իր մերձավորարևելյան դիվանագիտությունը: Թեև Միացյալ Նահանգներն ու Սովետական Միությունը Մերձավոր արևելքին նվիրված ժնեի հաշտության կոնֆերանսի համանախագահներն էին, Վաշինգտոնը Թեև Ալիվի հետ միասին ջրաբարձարում էր նրա աշխատանքը: Այդ ճամանակ պետական քառուղար դարձած Հ. Քիսինջերի խոսափարումների նպատակն էր ԱՄՆ-ի վերձսփոխությունը հաստատել իրադարձությունների ընթացքի վրա, որպեսզի ամրապնդի Վաշինգտոնի դիրքերը արարական աշխարհում: Օգտվելով Ա. Սադատի դաժանանությունից, ամերիկյան ղեկավարությունը նպատակ էր ուղիղորդում պոզիցիոն համաարարական նախադիտ և նրան մղել անշատ գործարքի Իսրայելի հետ, որին ժամանակի ընթացքում պետք է միանալին նաև մյուս արաբական ռազմավար» վարչակարգերը:

Պետք է ընդգծել, որ Թեև Ալիվի վրա ճնշման երևութականություն ստեղծելով, Վաշինգտոնն ամենևին էլ չէր նպատակադրվել թափարարել արարական ժողովուրդների արդարացի պահանջները: ԱՄՆ-ը սահմանափակվում էր Իսրայելին նվազագույն «զիջումներ անելով», քանի որ Նահագրողված էր

անգիտում իր զլխավոր պարունչորի թուլացմամբ, Միհրանի Կարապետյանի կառավարության «հրշո» գործունեությունը ամերիկյան զիվանագիտության թույլ էր ասել շանտաժի ենթարկել արարներին:

2. Քիսիշեներն իր հուշերում անկեղծորեն խոստովանում է. «Բանակցություններում ինչքան էլ որ ձանձրացի էր իր րալիքի տակտիկան, այն վիճեցնելու ձգտումը մեր օգուտն էր: Ըննց որ ապացուցվի, որ մենք կարող ենք Իսրայելին ստիպել անել այն ամերը, ինչ որ ցանկալի է, արարողն պահանջները կամենա Այնժամ մեղ կմեղադրեն արարողն պահանջները բավարարելու իրարայական մերժման համար՝ որոնք ինչքան հեշտ բավարարվեն, այնքան ավելի կամենա Մեր ստորառնդհան հիմնվում է այն բանի վրա, որ ԱՄՆ-ը հանդես գա որպես Իսրայելից զիշումների հասնելու արդյունք անկ միակ էրկիր, բայց դա պետք է իրականացվի արդյուն համատեքստով, որը բարդ խնդրի ապավորություն թույլ ներթալ»:

ԱՄՆ-ի պրեզիդենտի պաշտոնում Ռ. Նիքսոնին փոխարինեմ Զ. Ֆորդը նախկինում համարվում էր կոնգրեսի իրապիլանտա կոալիցիանի զԳկալարներից մեկը: Իսրայելի ազգային Նդրուսիան ամբապնդում նա անհրաժեշտ էր համարում ամերիկյան պայմաններով մերձավորարևելյան թվարգավորմանը՝ հասնելու համար: Իր հուշերում Զ. Ֆորդը գրել է. «Իսրայելի նկատմամբ ԱՄՆ-ի բաղաբակհանության վիշխտիպական հիմքը մեր այն համոզմունքն էր (և, անկասկած, իմ անձնական համոզմունքը), որ ի՞նչ մենք Իսրայելին բավականաշափ տնտեսական օգնություն և զենք տանք, ապա նա իրեն կզդա ուժեղ և վտանգ, ինչպես եսն ավելի ճկուն»:

Իսկ կարգավորման պրոբլեմի համար Իսրայելի մոտեցումն արտահայտել է Գ. Մեիրի հրաժարականից հետո կառավարությունը զլխավորաժ Ի. Բարկե: Նրա կարծիքով, 1967 թվականի պատերազմից հետո Իսրայելը յոթ տարի շարունակ բարենպաստ պայմաններ ուներ անցկերում քաղաքականություն վարելու համար, սակայն հոկտեմբերյան պատերազմից հետո նրան ապաստում էին «յոթ դասարակ տարիներ», որոնց ընթացքում ԱՄՆ-ը և նրա զաշնակիցնե-

րը պետք է զտնվեն «վիտանամական համախտանիշի» և իրապետիկ ճգնաժամի ներգործության ներքո: Իսրայելական վարչապետն այն կարծիքին էր, որ 80-ական թվականների սկզբներին Վաշինգտոնն ուժերն ի մի կրելի «սխալով» բաղաբակհանություն վարելու համար և նորից անգրեթե ազատություն» կտա թիկ Ավիվին: Իսրիներ պընդում էր, թե Իսրայելը Միայնում և Գոյանում օկուպացված տարածքները պետք է փոխանակի ժամանակ շահելու հետ, որն անհրաժեշտ է, որպեսզի Իսրայելը ԱՄՆ-ի օգնությամբ վերականգնի ուժերը, ԱՄՆ-ը և նրա զաշնակիցները պակասեցնեն Նավթի ներմուծման արարներից... որպեսզի ստեղծեն իրենց զուրս մղեն Կահիրեից և հնարավոր է, նույնիսկ համասկոսից: Սակայն տարաժաշիքն զիշումներին հետանք կարենը չէին շըշափում: Ընդդեմն գետի արևմտյան ափը»¹⁶: Այլ խոսքերով ասած, Իսրիներ ցանկանում էր օկուպացված հողերը մասնակիորեն վերազարձնելու խոստումներով ժամանակ շահել Իսրայելի ազրեսիվ ճգրությունն անկապեցնելու և անգիտում ՍՄՇՄ-ի զիբերը թուլացնելու համար:

1975 թվականի սեպտեմբերին ամերիկյան հովանու ներքո Իսրայելի և ճգիպատսի միջև կնքվեց Մինսի իրկորող համաձայնագիրը: Այդ ժամանակ Կահիրեի փաստորեն զուրս էր եկել իմպերիալիզմի և սիոնիզմի ուժերի զեմ մզվող պաշարի ճակատից, դարձել էր ԱՄՆ-ի բաղաբակհանության իրականացնողն արաբական աշխարհում: Միայնում տեղաբաշխվեցին ամերիկյան «գիտարկման կայաններ», որոնք պետք է ապահովեին համաձայնագրի պայմանների կառարումը: Իսրայելն ստացավ նաև Պաղեստինի արաբ ժողովրդի միակ օրինական ներկայացուցչին՝ Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպությանը՝ ձանաչելու ամերիկյան պարտավորությունը¹⁷: Գա նշանակում էր Պաղեստինյան հարցի՝ մերձավորարևելյան կոնֆլիկտի կարևորագույն պրոբլեմի արդարացի կարգավորումից ԱՄՆ-ի հրաժարում, Պատահական չէր, որ շուտով քաղաքացիական պատերազմ սանձազերծվեց Լիբանանում, որտեղ իմպերիալիզմի և սիոնիզմի զիտավորությունների համաձայն Պաղեստինի ազա-

դավուրգնելին: Այդ պայմաններում ԱՄՆ-ի կառավարումը շրջանները սեղմող գործերին ամերիկյան ուղղակի միջոցառումներով օգնելու հարցը բանախոսելու հարցը թողնելով, շրջանը իրենց սկզբնական շահերին պահպանելու հարցը, որոնք ուղղված էին Մերձավոր արևելքի և Բարսելիի որպես ԱՄՆ-ի հուսալի և կայուն զաջնակալի որպես ունեցողություն իմպերիալիզմի հարվածային ուժի գերելու ակնկալի անցել:

Միևնույն ժամանակ ԱՄՆ-ի կառավարող շրջաններում էին կարող հաշիվ շահել այն փաստը, որ արաբական գործի զարգացման Ա. Սադաթը լիակատար մեկուսացման մեջ էր ընկել: Նույնիսկ պահպանողական արաբական վարչակարգերը հրամարվեցին հետևել ներքին օրինակին, թեև Քարտերի վարչակազմը բազմիցս փորձեր էր անում բնդայնիստ ֆեմալ Դեյվի շրջանակները, որպեսզի Բարսելիի հետ գործարքի մեջ ներքաշի արաբական նոր մասնակիցներին:

Կանխատեսելով մոտալուտ բազարական փակուղին, 1979 թվականի ամռանը Քարտերի վարչակազմի որոշ գործիչներ առաջարկում էին ղեկավարությանն այնպիսի խուսափարում իրականացնել, որը հնարավորություն կտայ լուծելու «ներքավարության» բանակցություններում պաղեստինյան ներկայացուցչության խնդիրը: ԱՄՆ-ում հնչում էին պաղեստինյան դիմադրության շարժումը պատկանելու, նրանից «չափավոր» տարրերին ընտրելու կոչեր, որոնք պատրաստ կլինեին ընդառաջել վաշինգտոնին: Բայց նույնիսկ այդ, ըստ էության, խորախնդիր խուսափարումները հարուցեցին Մ. Բեդրինի կառավարության և սինիստ լոբիիստների բողոքները:

Մինչդեռ իրականում պաշտոնական վաշինգտոնի շահերի նպատակն էր ձախողել ՄԱԿ-ի անվտանգության խորհրդի հատուկ նիստի գումարումը, որը քննարկվում էր Պաղեստինի հարցը: Ամերիկյան ղեկավարները հասկանում էին, որ այդ նիստում ԱՄՆ-ը կհայտնվի լիակատար մեկուսացման մեջ: 1979 թվականի հուլիսի 20-ին ՄԱԿ-ում ԱՄՆ-ի

ներկայացուցիչ է. Ցանզը Թուլվիթի ղեկավարի նստավարումը անդրադառնում ունեցավ ՄԱԿ-ում Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության դիտորդ Ջ. Քերալիի հետ, նպատակ կանխատեսելով հասնելու անվտանգության խորհրդի կողմից պաղեստինյան հարցի՝ 1979 թվականի հուլիսի 31-ի նշանակված քննարկումը չեղյալ հայտարարելուն:

Ինչպես պարզվեց, Տարախյական հետախուզությունը զարդանի ունեցողման ապարատ էր սեղադրել Քերալիի հետ նստից գրույցը ձայնագրելու համար: Այդ հանդիպման մասին հաղորդում երկաց մամուլում, որը բազարական սուր սկանդալ առաջացրեց: Իր իսկ Ցանզի խոսքերով ասած, «հենց խորախնդական կառավարությունը որոշեց զրանից հրապարակային գործ սարքելը²⁰, Չցանկանալով առանտալվել Ինչ Ավիլիի հետ, վարչակազմը փորձում էր հանգստացնել Բարսելիին: Ցանզը ՄԱԿ-ում Բարսելիի ներկայացուցիչ է. Բլումին համապատասխանեց, որ «Պաղեստինի ազատագրական կազմակերպության նկատմամբ մեր բազարականությունը փոխելու նպատակ հետաանջող ոչ մի մեծ ղեկավարություն չկան²¹»: Չանալով կանխել Ցանզի հրամարականը պահանջող կամպանիան, ներբազարական հարցերի զծով պրեզիդենտի զերխավոր օգնական Ս. Էյզենապալսը, որը կանոնավոր կերպով կոնտակտներ էր պահպանում ամերիկյան հրեական համայնքի և Բարսելիի հետ, դիմեց խորախնդական կառավարությանը, խնդրելով պաշտոնապես հանդես գալ ՄԱԿ-ում ամերիկյան ներկայացուցչի հրամարական տալու դեմ: Իրա փաթարան Մ. Բեդրինի կառավարությունը ՄԱԿ-ում Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության դիտորդի հետ Ցանզի հանդիպման առթիվ պաշտոնական բողոք ուղարկեց ամերիկյան ղեկավարությանը: Այդ պայմաններում պրեզիդենտ Ջ. Քարտերը որոշեց զգոհարկել Ցանզին, որը հայտարարեց իր հրամարական տալու մասին: ՄԱԿ-ում ամերիկյան ներկայացուցչի պատում նշանակվեց Ցանզի նախկին սեղադար Գ. Մակհենրին, որը խուսափում էր Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության հետ ամեն մի կոնտակտից:

Մինչդեռ ուժգին թափով շարունակվում էր սեղապացված արաբական տարածքների հրեական զաղութացումը, նպաշտ այն բանին, որ Բարսելիի վարչապետ Մ. Բեդրին ֆեմալ

Գեղզում խոտացել էր բանակցություններ վարելը՝ ընթացքում զազարեցնել հրեական նոր բնակավայրերի ստեղծումը: Այսպես, ԱՄՆ-ի պետական զննարտամասնի գնահատմամբ, բնակավայրերի ստեղծման տարեկան ծախսերը հասնել էին 150 մլն դոլարի²¹:

«Վաշինգտոն պոստ» թերթը խոստովանել է, «Ամերիկացիները մարդկանց մեծամասնությունը միակամար իրավացիորեն այն կաթոճիկին է, որ ԱՄՆ-ն է պատասխանատուություն կրում իսրայելական բնակավայրերի ստեղծման համար: Հենց ԱՄՆ-ն է վճարում գեր գրունտային (այդպիսի բազաբախտության համար—Լեդ.) և այլ միայն Իսրայելին հսկայական զեղուքուն տրամադրելով, այլև մյուս պետություններին հետ հարաբերություններում տեղ գտած դիվանդակության հաշիվներով»²²:

ԱՄՆ-ում սկսվող ընտրական կամպանիայի ընթացքում Բարտերի վարչակազմը երկրյալ էր կրում կոնֆլիկտի մեծ մասնակցությունը շրջանների հետ: Սակայն 1980 թվականի մարտին Վաշինգտոնում այնուամենայնիվ որոշեցին ՄԱԿ-ի անվտանգության խորհրդում բնակավայրերի հարցի բննարկման ժամանակ հրաժարվել Իսրայելի դիրքորոշումը պաշտպանելու:

Ինչպես գրել է «Ուոլ սթրիթ Ջորնլ» թերթը, այդ որոշումը պայմանավորված էր արաբական աշխարհում ԱՄՆ-ի բնկած վարչի վերականգնելու ձգտումով: «Արաբական մայրաքաղաքներում շրջապայելուց հենց նոր վերագրված Մակեներին հող էր անում, որ ԱՄՆ-ը քվեարկի բանաձևի օգտին: ԱՄՆ-ի պետական բարտուղար Վենսը, որը բուն ջանեություն ուներ արաբներին հատկապես եգիպտոսին, Սաուդյան Արաբիային և Իսրայելի ազգանշան ուղարկել այն մասին, թե ԱՄՆ-ը լրջորեն ցանկանում է լուծել Պաղեստինի հարցը, զանգահարեց պրեզիդենտին: Եվ Քարտերը համաձայնվեց «թերթ» քվեարկել, առաջին անգամ ԱՄՆ-ը քվեարկեց իսրայելական բնակավայրերի ստեղծումը դատապարտող ՄԱԿ-ի բանաձևի օգտին: Ազգային անվտանգության գծով խորհրդական Բեյդերեսկին պաշտպանեց այդ քվեարկությունը՝ որպես ազգանշան արաբներին և ամբողջությամբ վերջով մուսուլմանական երկրներին»²³:

Անվտանգության խորհրդում ԱՄՆ-ի քվեարկությունը արաբական աշխարհի ամերիկամետ շրջաններն անհաստատ հատարարեցին որպես իսրայելամետ դիրքորոշումից ԱՄՆ-ի հրաժարման վկայություն, անուպանելի արդյունքների հանդեպ: Մ. Բեգինը հայտարարեց, որ «ամերիկյան իրավացուցյալ կողմից այդ սարսափելի բանաձևի պաշտպանումը հարուցեց մեր ազգի և մեր բարեկամների խոր ժղոթմունքը»²⁴: Ինչ վերաբերում է «Իսրայելի բարեկամներին», ապա նրանք անհասպող կամպանիա սկսեցին վարակազմի դեմ, նրան մեղադրելով Իսրայելին «գովաճանակելու»²⁵: ՄԱԿ-ում ամերիկյան պատվիրակության քվեարկումը, որը տեղի ունեցավ նյու Յորքի նահանգի նախնական ընտրությունների նախօրեին, որտեղ կենտրոնացված է երկրի նրաական ծագում ունեցող ընտրողների խոշորագույն խումբը, անհասպող օգտագործվեց Ջ. Քարտերի նախապայմաններով կողմից Սպիտակ տան համար մղվող պայքարում: Եվ այդ պայմաններում ԱՄՆ-ի պրեզիդենտը ավելի լավ բան չգտավ, քան քվեարկումը «Վարդապետական սխալներին» հետանք հայտարարելը:

Ջ. Քարտերը հրեական համայնքի ղեկավարների հետ հանդիպում ունենալու համար անհասպող նյու Յորք ուղարկեց Բ. Սարատսին, որն այդ ժամանակ զբաղեցնում էր պրեզիդենտի ընտրական կոմիտեի նախագահի պաշտոնը, և Ս. Կրեմլիցին, որը 1979 թվականի աշնանը Բ. Սարատսի փոխարեն ամերիկյան ներկայացուցչի էր նշանակվել «թերթ» նավարության թանկացություններում: Սակայն այդ միջոցառումը նյու Յորքի նահանգի նախնական ընտրություններում պրեզիդենտին չփրկեց պարտությունից, ընդ որում Ջ. Քարտերի հետ մրցակցող սենատոր է. Բենեդիկ օգտին քվեարկեց հրեա ընտրողների 79%-ը: Բենեդիկ կարող էր նշել, որ բառ էր օգտին Մ. Բեգինի կառավարությունը չէր միացնում, որ իր նպատակը ոչ թե արաբները հետ կալուն խաղաղության հասնելն է, այլ օկուպացված հողերի բարենպաստ բունակումն այն հաշվով, որ նրաբով լինի խոտափելի արևմտյան ափի և Գազայի հատվածի բնակիչներին իսրայելական քաղաքացիություն տալուց և «Մեծ Իսրայելը» չվերածել երկազ պետության: Այդ պատճառով

ինչպես գրում է պաշտպանության նախկին մինիստր Վալցմանը, «ենց որ պայմանագիրն (Եգիպտոսի և Իսրայելի միջև—Հեղ.) ստորագրվեց, Բեզիքը հրաժարվեց հայության պրոպեգանդա շարունակելուց»²⁵, այսինքն ուժեղացրե՞ր բռնակցման կուրսը:

Իր ճեթիին ԱՄՆ-ի վարչակազմը փորձ արեց ձեռնարկել թե՛ պաղեստինյան ինքնավարության վերաբերյալ բանակցությունների ավարտելու հայտարարված ժամկետի լրտնալը (1980 թվականի մայիսի 26-ին) նրա վերջնական մտախոհում չի նշանակում: Ընդ որում ԱՄՆ-ն իր շահերը կհետադարձացրեց այն բանի վրա, որպեսզի թույլ չտա, որ Արևմտյան Աֆրիկայի առաջադրի մեծավարությունն կոնֆլիկտի կարգավորման սեփական պլանը: 1980 թվականի Հունիսի սկզբներին Քարտերի վարչակազմն ուժեղացրեց ձեռնարկը՝ սկսելով Կենտրոնում կայացած կոնֆերանսի վրա Պրեզիդենտի անձնական միջամտության շնորհիվ ամերիկացիներին հաջողվեց զգալիորեն թուլացնել Կենտրոնում բնօրոժված Մերձավոր արևելքի վերաբերյալ զեկվարացիան: Թեև այդ փաստաթղթում ճանաչվում էր պաղեստինյան ժողովրդի իրենորոշման իրավունքը և բանակցություններին Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության մասնակցելու անհրաժեշտությունը, արևմտակարգական պետությունները չճանաչեցին Պաղեստինի կազմակերպությունը ճանաչել որպես պաղեստինյան ժողովրդի միակ օրինական ներկայացուցիչ և անկախ պաղեստինյան պետություն ստեղծելու կոչ չարեցին: Իսկ գոտանկության պատճառով թե՛ ԱլՔիզին, որտեղ Մ. Բեզիքն սպանվում էր շեղյալ հայտարարել: Քեմպ Դեյդի ճամաչանագիրը, կթի ԱՄՆ-ը շնորհիվ «եվրոպական նախաձեռնությունը»²⁶, Աննուհետև նրա կառավարությունը որոշեց մեկ անգամ էս ցույց տալ, որ մտադիր չէ գիշումներ անել, 1980 թվականի ամռանը «միավորված» նրուպակցումը հայտարարելով Իսրայելի «ապիթական մայրաքաղաք»: Հետագայում սինիստինների օտարի գործեց այն ճանգամանքը, որ 1980 թվականի բնտրություններում հաղթած ԱՄՆ-ի նոր պրեզիդենտ Ռ. Ռեյգանը Իսրայելի «Նին բարեկամն» էր

ամարվում: Ընտրական կամպանիայի ընթացքում հանրապետական կուսակցության թեկնածուն Մերձավոր արևելքի մասով իր խորհրդականներ էր ընտրել հիմնականում այն քաղաքացիներին, որոնք սերտորեն կապված էին սինիստական շրջերի հետ: Իր նախընտրական հայտարարություններում խորաշխամետ ճամտորակությամբ Ռ. Ռեյգանն զգալիորեն առաջ էր դնում Զ. Քարտերից: Հանրապետական թեկնածուի արտաքին քաղաքական հարցերի գծով զվաճվոր խորհրդական Ռ. Ալեքս, որը հայտնի է իր խորաշխամետ հայացքներով, 1980 թվականի Հունիսին այնպես Իսրայելի, որտեղ աջակցություն հավաստագրումներ արեց Մ. Բեզիքին:

Մերձավոր արևելքի վերաբերյալ Ռ. Ռեյգանի ծրագիրը շեղում էր ապգոտանկյունի կողմից վրա, երկրորդապես տեղ հասկացնելով արարա-Իսրայելյան կոնֆլիկտի դիվանդոտական կարգավորմանը: Հանրապետականների զեկվալարը Պաղեստինի պրոբլեմը նախ և առաջ մեկնարկում էր որպես «գաղթականների» տարաբնակցեան հարց: Կրկնելով Իսրայելական պրոպագանդայի դրույթները, նա 1980 թվականի սեպտեմբերին «Բնալ Բրիտի» ճամաչումարում հայտարարեց, «Գաղթականների առ պրոբլեմի լուծումներից մեկը կարող է լինել նրանց ձուլումը Հորդանանում, որը ՄԱԿ-ի կողմից որակված է որպես պաղեստինյան պետություն»²⁷: Նրա խորհրդական Զ. Չուրբան էլ ալկիլ անկեթ էր, պեղելով, թե սինիստությունն ստեղծելու ձգտումը լպետ էր սպանալիքի ամկ գեի Իսրայելը որպես հոր գաղնակից պահպանելու մասերիկյան շահագրգռվածությունը»²⁸:

Ամբողջությամբ վերցված Ռ. Ռեյգանն ընդգծված հակապաղեստինյան դիրք գրավեց: Գեևս բնտրությունների նախօրյակին Տրեական հետազոտական գործակալության հետ կապեցած հարցազրույցի ժամանակ նա հայտարարել էր, որ իր վարչակազմը «կօտադործի բոլոր ճամապատասխան միջոցները, ներառյալ, կթի հայահանվի, արգելվել ՄԱԿ-ում, որպեսզի Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպությանը զրկի Իսրայելի հետ հաշտության ապագա բանակցությունների մասնակցի որևէ ձայնից կամ դերից» Աննուհետև նա սասել էր. «Ե՛ր տարբերություն պրեզիդենտ

Քարտերի, ևս առանց տատանվելու Պաղեստինի պատմության գրման կազմակերպությունը կնշմարկեմ որպես անարդարական կազմակերպություն»²⁹։

Մ. Բեգինը և նրա շրջապատը խանդավառությամբ ուղի են ցցին Ռ. Ռեյզանի հայտնածը և Ջ. Քարտերի պարտությունը ընտրություններում։ Իսրայելական կառավարության համար նախատեսված փաստաթղթում, որով հանրապետությունը կհանձնվեր Ռ. Ռեյզանի նախընտրական խոստումները ընդգծվում էին մերձավորարևելյան հարցում ԱՄՆ-ի նախընտրելի գերբորոշման հետևյալ կողմերը։ «Մերձավոր արևելքում ԱՄՆ-ի ներկայության պաշտպանում, Իսրայելում ամերիկյան սպառազինությունների տեղադրման պաշտպանում, ամբողջ Մրտազինված իկատամբը իսրայելական սովորելուության հանաչում, բնակավայրերը (Իսրայելի ներքին արևմտյան ափին—Հեզ.) որպես բանօրինական բնորոշելուց հրամարում, ընդդիմացում արմատական պրոպագանդային պետության ստեղծմանը, հայտարարություն այն մասին, որ Իսրայելը պատասխանատվություն այն պարագայում կհավաստի պարզեմի ստեղծման համար, հայտարարություն այն մասին, որ Հուզալի և Սամարիայի (սիրիական) նխատենն այրպես ևն անվանում Հորդանան գետի արևմտյան ափը—Հեզ.) ապագան պետք է որոշվի Հորդանանի հետ բանակցություններում, առանց իսրայելական զորքերի պարտագիր դրսևորման, ընդդիմացում Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության հանաչմանը, բանի գեև նա ի փոխել իր դիրքորոշումն ու բնույթը, Եգիպտոսի ամերիկյան զենքի մատակարարման պահանջը պայմանավորել Իսրայելի հետ հաշտության պայմանագրի իրականացնելու նրա պարտատեսականությանը»³⁰։

ԱՄՆ-ի վարչակազմի փոխվեցուց անմիջապես հետո Ենյու Յորք թայմսը գրում էր, որ այն «ամանակակա պետական բարտուղար Ա. Հեյզի կաթմիրով «ստրատեգիական իրողությունը երկրորդական նշանակության հարցեր է դարձնում այնպիսի տեղական հարցեր, ինչպիսիք ևն արևմտյան ափի իսրայելական բնակավայրերի պրոբլեմը և պաղեստինյան կենսավարության բնույթի որոշման պրոբլեմը»։ Ուստի, հետևություն էր անում թերթը, «պետական բարտուղար Հեյզը

տադիր է ճշնում չգործադրել պաղեստինյան ինքնավարության շուրջը եգիպտոս-իսրայելական բանակցությունները ևստատեգիա վերականգնող օգտին, այլ ամերիկյան ջանքերը անտրտնացնել այն բանի վրա, ինչը նա համարում է ստրատական ստրատեգիական գլխավոր ապանակիրը Մերձավոր արևելքի համար»³¹։

Իր առաջին հարցազրույցների ժամանակ նույն ոգով էր պատահալուվում նաև նորընտիր պրեզիդենտը՝ նա բացառապես իսրայելամետ գիրք գրավեց, չիրձեղել ճաշվեղենը՝ այն բռնել դիվանագիտական վերապահությանը։ Ենչ վերաբերում է արևմտյան ափին և արևմտղ ստեղծված ընակավայրերին, ապա ևս համաձայն լիմ նախկին վարչակազմի կետ, որը դրանց անօրինական էր համարում, — պնդում էր Ռ. Ռեյզանը։— Դրանք անօրինական չեն, բանի որ ԱՄՆ-ի բանաձևերը արևմտյան ափը բաց են թողնում բոլորի ինչպես այսբանքի, այնպես էլ իսրայելցիների և քրիստոնյաների համար, որպեսզի արևմտյան ափի ճակատագիրը որոշվի իսրայելության հաստատվելուց հետո»³²։ Ամերիկյան պրեզիդենտի նմանօրինակ հերյուրանքները հարցում էին իսրայելական ղեկավարության բուն ուրախությունը։

«Ստրատեգիական համագործակցություն»

Վաշինգտոնում հանրապետական վարչակազմի իշխանության գլուխ անցնելուց հետո ԱՄՆ-ի և Իսրայելի ռազմաքաղաքական այլանան էլ ավելի ամրապնդվեց։ 1981 թվականի ապրիլին Իսրայել կատարած իր այցի ժամանակ ԱՄՆ-ի պետական քարտուղար Հեյզն ընդգծեց, որ «ամերիկյան նպատակն է պահպանել Իսրայելի որակական զբաղակցությունը» արտաքական պետությունների նկատմամբ։ Փոխարենը Թել Ավիվից նոր «ստաույություններ» պահանջեցին։

Դրանք կոնկրետ նշված են 1981 թվականի մարտի 25-ին կոնգրեսի հանձնաժողովի առջև ԱՄՀՀ-ի գիրկիտոր Թ. Դայլեի ունեցած ելույթի մեջ։ Մասնավորապես Իսրայելը պետք

է վարլի աշակէս, որ Միացյալ Նահանգները կարողանա
«հնկվէ Իւրայելի վրա՝ որպէս ծափալման եղիտնայրազան
Եվրոպայի և Աւստրալի միջև մասաւորաբար ցամաքային
ուզու, վառելանյութի լցակայանի, տակտիկական աջակցութիւն
և ուղղման սեխիէկայի նորոգման թափանչ: Եւրոպայի ուն
համաշխարհային շափանիչով մի քանի տասնվէտ արդիւնաբեր
տակտիկական ավիաթարազանք և ԱՄՆ-ի օգնութիւնը են կո
րուն էլ ներկայումս կառուցելով են ներդէ անապատում
Սիւնայի մյուս բազանները՝ պէթիոնը, էյթիւմը և Շարի
Շելիւր 1982 թվականին էլեքտրէ կ արլին եզիպտոսին, բաշ
ղանքը, համանարաբ, Ինչպէս նշել են պետական բարտա
գար Հէյքը և պրեզիդենտը, կարող են ամերիկայան զորքերի
սպազա ծախման վայր դառնալ: Իւրայելը Միջերկրական
և Կարմիր ծովերում սիրում է նաև խորըլըլա նավահան
դիսաների: Հալիֆայի նավահանգիստը ներկայումս ամերիկ
յան ճ-րդ նավատորմի ուղղմանակերի կողմից օգտագործ
վում է լցարկան և անձնակցանքի հանգստի համար: Իւրայ
էլական նավահանգիստներու ու ավիաբազանները ընդունակ
են սպասարկել և վերանորոգել ԱՄՆ-ի սպառազինութեան
մեջ գտնվող տակտիկական ավիաբազայի կամ ուղղմանակե
րի փաստորեն ցանկացած տեսակ: Իւրայելը հաստատուն
հիմունքներով հետախուզական ավիաներ է փոխանակում
ԱՄՆ-ի և մյուս պետութիւնների հետ: Օրինակ, Իւրայելը
գրաված պետական ուղղմանակ հանդերձանքը տրամադրել
էր ամերիկացիներին ծանոթանալու համար:

Զգուշով տարածել Մերձավոր արևելքում իր նոր գա
լութային տիրապետութիւնը, ԱՄՆ-ի կառավարող շեր
շանները հուրը դնում են Իւրայելի սիոնիստական
վերնախավի և արարական տակտիկայի վրա, որպէսզի պար
տութիւն մատենն արարական ազգային պայտագրական
շարժումը: Ընդ որում վաշինգտոնի իւրայելական սիո
նիստներին համարում է իր հարվածային ուժը Մերձավոր
արևելքում, զինված բռունցքը արարական աշխարհի անս
բաղմանական շարժումները շարխախելու համար:

Բացի ամերիկայան սիոնիստների կողմից Իւրայելի հա
մար հանգանակված մտաւորապէս 10 մլրդ զարկից, պե
տական գծով Թեյ Ալիտին վաշինգտոնի ցույց տված

պիտ.թիւնը 1949—1983 ֆինանսական տարիներին կազ
մել էր մոտավորապէս 26 մլրդ որչար, այդ թվում
նապաստան օգնութիւնը՝ 17 մլրդ դոլար: Հենց ամերիկայան
նապաստան օգնութիւնը աշակցութեան շնորհիվ էր առողջվել սիո
նիստական ուղղմանակ մեքենան Մերձավոր արևելքում:
Սիւնայի Քեմպի՝ Բոստոնի Քաֆտաի համալսարանի պրոֆե
սորի, ալեոհեւտե Սեյզանի վարչական վարչակազմի ազգային անվը
տագրութեան խորհրդի մերձավորաքիւնլայան բաժնի ղեկա
վարի ավլաներով արդեն 70-ական թվականների վերջերին
Իւրայելական բանակը զինված էր 3175 տանկով, 4700 զրա
նահանգներով, 1200 ծանր հրետոթով և 620 մարտական
վերնաափիով:

Ամերիկայան արտաքին քաղաքականութեան ղեկավարները
Մերձավոր արևելքում իրենց գլխավոր խնդիրը հայտարար
եցին: Իւրայելը և պահպանողական արարական վարչա
կազմերը միավորող ինչ-որ աստրատեգիական կոնսենսուս
(ընդհանուր համաձայնութիւն) անվան տակ հակասութեան
կարան բոկի ստեղծումը: վաշինգտոնում պնդում էին, թէ
կարարա-իւրայելական կոնֆլիկտը, իբր, երկրորդական նշա
նակութեան ունի տարահուշակ ստվտական սպառնալիքի
համեմատութեամբ: Ընդ որում, ըստ էութեան խոստովան
վում էր, որ թեմպիկիտայան պրոցեսը փակուղի է մտել և
օպաղատելէնա՝ ինքնավարութեան պրոցեսը փակուղի է մտել և
փաստորեն հաջողութեան ոչ մի հավանականութիւն չունեն:
Սակայն Ռեյզանի վարչակազմը զեմ շեր լինի աստեղծե
լուս պաղատելէնա պրոցեսի պրոցեսը, միայն թէ ունի մեջ պահե
թեմ վեկի գործարքը և նրա հիման վրա ստեղծեր սե
զիանալ հակասութեանական բոկի: Ընդ որում Իւրայելը հա
մարում է ԱՄՆ-ի տասնվէ հոսայի զանաակներ Մերձավոր
արևելքում, որպէս անգիտի միակ կապիտալիստական պե
տութիւնը, որն ունի համեմատաբար կալուն բորժումական
վարչակարգ, տնտեսութեան և քաղաքականապէս անխելի
պրոծն, որը միշտ կարելի է օգտագործել ամերիկայան իմ
պրիւրիլիզմի շահերի օգտին: Արդեն որպէս պրեզիդենտ
Սեյզանն իր հաջողութեաներից մեկում ընդգծել էր, որ
Իւրայելը «համաձիտ է մեր գաղափարներին և մտեղմա-

նը, ինչպես նաև պատրաստի ու ազգական գործողություններում փորձված զորքեր ունի և մի ուժ է ներկայացնում Մերձավոր արևելքում, որն իրական օգուտ է բերում մեզ»³³:

Ընկերով Վաշինգտոնի խառնվածա կոմիտեի, Մ. Քեյֆի կառավարությունն ըստ կրեոլիսի սկսում էր ճանգել արևմտյան համարժեցանքի և իրապետական զարգացող ուսուցանան համարժեցանքի միջոցով շրջանակներում Քեյ Ավիլի կարող է «ձեռքերի ազատություն» պահպանել արարական աշխարհի պատասխան ուժերի դեմ մղվող գործողությունների համար, սկսողացված արարական հոգիների քաղաքացիական համար: Իսրայիլի կառավարությունը մասնավորապես, սկսեց բացահայտորեն արարական ազգային ազատագրական շարժման վրա ազգական նկատմամբ գործողությունները 1981 թվականի գարնանը Քեյ Ավիլը լարվածության խիստ ուժեղացում հրահրեց կրանանում, որտեղ ակտիվացել էին Իսրայիլի կողմից պատրաստված աջ քրիստոնեական զինված կազմակերպությունները: Իսրայիլական զինվորականությունը գործողացիաներ ձեռնարկեց այն միջարարական ուժերի կազմում կրանանում դանձր սերիական զորքերի դեմ, որոնք արարական ներքինի լիցիտիմիտորում արևմտյան կողմից էին ուղարկվել խաղաղությունն ապահովելու կամ նախապես պահպանելու համար: Մ. Քեյֆի շրջանակներում սպասում էր կենտրոնացված հարված հասցնել սերիական զորքերի դիրքերին, իսկ ամերիկյան վարչակազմը նույնպես բացահայտորեն ձանձրեց Քեյ Ավիլի «երկուսները» դեմնելու այդ ազգային գործողությունները:

1981 թվականի հունիսի 7-ին, խախտելով միջազգային իրավունքը, իսրայիլական ավիացիան ուժեղացվածության ենթարկեց Բաղդադի մոտ գտնվող միջուկային կենտրոնը: Իրարի դեմ ազգային կառավարիչ կողմ պատրվակով, իր այդ կենտրոնում Իսրայիլի դեմ ուղղված ատոմային ուժերի ստեղծման աշխատանքներ էին տարվում: Իրականում Իրարի միջուկային կենտրոնը գրավում էր զուտ խաղաղ բնույթի հետազոտություններով, որը հաստատվեց Ատոմային էներգիայի միջազգային գործակալության (ՄԱԶԱՍԵ) տեսչական մարմինների կողմից: «Իրարյան ատոմային ուժեր» մաս

ին կեղծիքը կոչված էր բողոքելու հենց իրենց՝ իսրայիլական կառավարողների վտանգավոր խաղը միջուկային զենքի հետ: Համաշխարհային մամուլում շատ է գրվել այն մասին, որ Իսրայիլում արդեն միջուկային զենք ու այն տեղեկացնելու միջոցներ կան: Բաղդադի մոտ գտնվող միջուկային կենտրոնի վրա կառավարված ավազակային հարձակումը իսրայիլական վերնախավը ձգտում էր ամբողջ արարական աշխարհին ցույց տալ, որ մտազոր է իր միջուկային գերիշխանությունը հաստատել ուղեղներում:

1981 թվականի հուլիսին Իսրայիլը նոր ազգային գործողություններ ձեռնարկեց կրանանում: Իսրայիլական ավիացիան ուժեղացվածության ենթարկեց Քեյֆի խառնուրդ շրջանակները և պաղեստինցի զավթականների ճամբարները: Այդ «շահալուծարար» գործողությունները հարկադրաբար խաղաղ բնակիչները կտիպեց ազգային հարկադրանքներից, թե այդ ուժերում ենթարկվածները սեփական զինվածությունները, ինչպես նաև իրենց զորքերը ներկայացնել իրեն սպառնալից գործողությունները: Իսրայիլը հարուցեց սպառնալից գործողությունները: Իսրայիլում հենց Իսրայիլի սեփականական վերնախավն է տեսող հասցրել իր երկրի պետական քաղաքականության ատոմային զենքային զուգորդմանը: Իսրայիլական զործունեության անձնական քիչ փորձ չունեն: Այսպես, զուտ մինչև Իսրայիլի ստեղծումը ներկայիս վարչակազմը Մ. Քեյֆի էր և արտաքին գործերի մինիստր Ի. Շամիրը զիսավորում էին «Իրար» ցվեյ լեուիսի և ԼԵԶ Ընդհատակ սեփականական ահաբեկիչական կազմակերպությունները: Ինչ վերաբերում է պաշտպանության նախկին մինիստր Ա. Շարոնին, այդ արդեն Իսրայիլի ստեղծմանց հետո, 50-ական թվականներին, նա այսպես կոչված «Ն 101 ստորաբաժան» հրամանատարն էր, որը հատկապես ստեղծվել էր Հորդանանի և Եգիպտոսի տարածում ահաբեկչական գործողություններ իրականացնելու համար:

Իսրայիլի կառավարող վերնախավի ահաբեկչական նոր գործողությունները միջազգային հասարակականության վերջում են արևանում, որ նույնիսկ նաևց վաշինգ-

տունյան հովանավորները ստիպված էին խոսքով սահմանադրապես իրենց դաշնակցից: Սակայն համաշխարհային հասարակաշինությանը լավ հայտնի է, որ իսրայելական զինվորականությունը Հենց ամերիկյան զինքն է օգտագործում: Օրինակ, Բաղդադի և Բեյրութի ուժերի ղեկավարները համար օգտագործվել էին Ֆ-15 և Ֆ-16 ամերիկյան ինքնաթիռներով: Փորձելով մուտքի մտնել մեջ գցել Հասարակական կարծիքը: Բեյրութի վարչակազմը հանգին եկավ ԱՄՆ-ի կողմից Իսրայելին ուղղված հինգամսյան ինքնաթիռների մատակարարումը ժամանակավորապես դադարեցնելու լույսերին տարգրությունը:

Սակայն, ընայած Վաշինգտոնի այդպիսի երեսպաշտական բայելներն, 1981 թվականի աշնանը ամերիկա-իսրայելական պայման էլ այնչի ամրապնդվեց, Վաշինգտոնում Ռ. Ռեյգանի և Մ. Բեգինի միջև կազմացած բանակցությունների ժամանակ հայտարարվեց ԱՄՆ-ի և Իսրայելի միջև «սարսուղի»-ական համագործակցության հաստատման մասին: Դրանից անմիջապես հետո տիրաճալակ ատոմետական սպառնալիքներ ղեմ պաշարելու պատրվակով ստորաբաժնից ամերիկա-իսրայելական «ճուշգիր ստրատեգիական համագործակցության մասին»: Իրականում նրա սայլը ուղղված էր Մերձագոր արևելքի մտղավորների զեմ: Ինչպես նշում էր սովետական ղեկավարությունը, «ԱՄՆ-ի և Իսրայելի «ստրատեգիական համագործակցությունը» արյուն, ակերածություններ, վիշտ է բերում արարներին»³⁴:

Ամերիկա-իսրայելական ստրատեգիական համագործակցությունը նախատեսում է Վաշինգտոնի կողմից Քեյ Ալի-փին ցույց տրվող ուղղվական և տնտեսական օգնությունը զգալի ավելացում, ամերիկա-իսրայելական համաձայն գործադրությունների անցկացում, Իսրայելի տարածքում զենքի, ռազմական հանգրծանքի և ռազմամթերքի պահեստների կառուցում ԱՄՆ-ի լեռնորվենցիոնիստական «արագ ծավալման ուժերի» համար:

Հենց ամերիկա-իսրայելական ստրատեգիական համագործակցությունը Քեյ Ալի-փին մեջ վրդովեցուցիչ նվաճողական գործողություններն: 1981 թվականի զեկտմերբերի Իսրայելը հայտարարեց Գոլանի բարձունքների բռնակցման

մասին, որը սեզիոնում էլ այլևի տեղ առանց այն էլ պախ-թուկայի իրադրությունը:

Այսու կողմից, ԱՄՆ-ի թողտուգվածը պաղեստինյան ղեկավարությանն շուրջն անցկացվող բանակցությունները «ստատորեն ճառնեցվեցին» այն փուլում, որում Իսրայել գտնվում էին զեա նախքան Միացյալ Նահանգներում 1980 թվականի ընտրական կամպանիայի սկզբվելը:

1981 թվականի հոկտեմբերի 4-ին կենտեղը համառություն տվեց «Շտրոնի պլանին», որի համաձայն արևմտյան սպին ռազմական իշխանությունների որոշ ֆունկցիոններ հանձնվում էին իսրայելական բաղաբացիական վարչակազմին: Իսրայելական կարիների բարտուղար Ա. Նաորը հայտարարել է. «Շտրոնի պլանի նպատակն է արևմտյան ասիին և Գառալում բաղաբացիական կառավարության կառուցվածք ստեղծել այն բանից շատ առաջ, կոր պաղեստինյան ինքնավարության շուրջը եզրագլա-իսրայելական համաձայնություն ձևող կերբի»³⁵, Այսպիսով, Մ. Բեգինի կառավարությունը միակողմանի կարգով սկսեց իրականացնել օկուպացված տարածքների «ինքնավարությունը», լույսանելով Ռ. Ռեյգանի և Ա. Սադատի համաձայնությունը: 1982 թվականի գարնանը իսրայելական իշխանությունները փորձեցին փաստորեն իրենց պաշտոններից հեռացնել Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպությունը համակրող պաղեստինյան բաղաբացի բաղաբացիներին և բաղաբացի տարածքների անգլաններին: Ըստ էության Մ. Բեգինի կառավարությունը փորձում էր արևմտյան ասիի բնակչությունը զրկել բաղաբացիական ղեկավարությունից և արհեստականորեն ստեղծված «դատարկությունը» լցնել այսպես կոչված «գլուխական լիզաների» կազմակերպություններով: Ինչպես նշել է անգլիական «Միդլ Իսթ փերսոնալիթի» հանդեսը, այդ ձևով իսրայելական ղեկավարությունը հույս ունի, որ «ստեղծել այնպիսի պաղեստինցիներ, որը որը կարողանա Իսրայելի մտահոգացած տեղական սահմանափակ ինքնավարությունը»³⁶:

Միաժամանակ Քեյ Ալի-փին ուժեղացրեց օկուպացված արաբական հողերի զաղուծացումը: Միայն Ապրիլի տանը Բեյրութի վարչակազմի գտնվելու առաջին տարում իսրայել-

լական իշխանությունները Հորդանան զեռի արևմտյան ափի ստեղծելիս 17, Գոլանի բարձունքներում՝ 4, իսկ Գազան հատվածում՝ 3 բնակավայր: Միոնիստների վերահսկողությամբ միայն թափ գրվեցին օկուպացված տարածքների չրացումը: Այսպես, արևմտյան ափին սիոնիստների սկսեցին վերահսկել ոտոզման համար պիտանի ջրապաշարների կառուցումը: 1982 թվականի մայիսին պաշտպանության մինիստր Ա. Եարունը հայտարարեց, որ «Իսրայելը չսահմանափակվում է իր բնակավայրերի թիվը, որպես սիոնիստություն այն բանի, ինչ կարող է իրեն համարել»:

204-ի բնակավայրերի զեպարտամենտի նախագահ Մ. Գորրիան իր հերթին հայտարարեց. «Մենք մրցում ենք մամանակի հետ, բանի զեռ Հուդայի և Սամարիայի նակառարները չի որոշվել հաշտության բանակցություններում: Ստեղծվող բնակավայրերը այդ շրջանների ապագան ափի մեծ չափով կկանխորոշեն, բան ամեն մի այլ գործու Այժմ հասել է մամանակը կենտրոնացնելու շահերը, որպեսզի բնակեցվեն Հուդայի և Սամարիայի բլուրները, որտեղ վերահսկում են Հորդանանի հովիտը և զեպի արևմտյան բնակավայրերը: Կարևոր է, որ մեր գործողությունները հասնի ցույց տան, որ ինքնավարությունը երբեք չի կիրառվելու տարածքների նկատմամբ, այլ՝ միայն արտաբնակչության նկատմամբ: Անհրաժեշտ է սահմանափակել մեծամասնիկ բլուր պետական և լճակվող հողեր սեփականադրելու և դրանք հրահանգով բնակեցնելու համար, որպեսզի նվազագույնի հասցվի այդ տարածքներում արաբական պետության ստեղծման սպանալիքը: Եթե հաջողվի արաբ բնակչության կենտրոնները մասնատել հրահանգ բնակավայրերի շարքով, ապա արաբների համար զեպում կկենի ապահովել պետության ստեղծման համար անհրաժեշտ տարածքների անընդհատությունը»³⁸:

Այսպիսով, օգտվելով ԱՄՆ-ի թողությունից, Մ. Բեգինի կառավարությունը բանը հասցնում է Հորդանան պետության գոտին և Գուդայի հատվածում օկուպացված պաղեստինյան հողերի բնակեցման: Միջազգային իրավունքին հակառակ, ի խախտումն ՄԱԿ-ի բազմաթիվ բանաձևերի

և սիոնիստական վերնախավը շարունակում է «Մեծ Իսրայել» ստեղծելու ծայրահեղական կուրսը:

Ռեյգանի վարչակազմը և իսրայելական ագրեսիան Լիբանանում

1982 թվականի ապրիլի 25-ին Մինայից իսրայելական զորքերի զուրս բերվում է այնտեղ ԱՄՆ-ի վերահսկողությամբ բազմազգ ուժերի սեղաբաշխումով ավարտվեց բնակեցված, սինիստի անաբնի փուլի կառուցումը, որով միայն երկրպագ-իսրայելական հարաբերությունների նորմալացում էր նախատեսվում, Պանամալոված էր բնակեցվելու գործարքին միացնել նաև մյուս արաբական երկրներին: Սակայն պաղեստինյան պրոբլեմի չկարգավորվածությունը շարունակում էր բարդացնել Իսրայելի և պահպանողական արաբական վարչակարգերի դիրքորոշումների մերձեցումը: Ռեյգանի վարչակազմը չկարողացավ նվազեցնել պաղեստինյան արաբի նշանակությունը արաբա-իսրայելական հարաբերությունների համար:

Այդ պայմաններում վաշինգտոնում և Թեյ Արիվում աստիճանաբար հազմեցին այդ հարցը ուժով լուծելու այսինքն Լիբանանում Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպությունը ոչնչացնելու կողմնակիցները: Այդ կապակցությամբ հիշելիք ենք, որ Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության Լիբանանյան ազգային հայրենասիրական ուժերի Միլիտանտի զորքերը Լիբանանում են գտնվում այդ երկրում խաղաղության պահպանման միջաբարակական ուժերի կազմում, համազորակցությունը զարմավ 80-ական թվականների վերջերի—80-ական թվականների սկզբների արաբական ազգային-ազատագրական շարժման կարևոր գործոնը: Եթե արաբա-իսրայելական կոնֆլիկտի գոտու հարավային մասում Իսրայելը գործ ուներ ամերիկական կողմնորոշում ունեցող «չափավոր» վարչակարգերի հետ, ապա հյուսիսային գոտում սիոնիստներին դիմակայում էին հետևողականորեն հակամիտգերիալիստական դիրքեր գրավող առաջադիմական ուժեր: Լիբանանի հարավային շրջաններում և Գոլանի բարձունքներում իմպերիալիզմի և սիոնիզմի ուժերի

ղեն արարական ազգային-ազատագրական շարժման սանձ կատարելով զինված բնույթ ընդունելը:

Համաարարական ճակատից առաջիկան Եզիպտոսի դուրս գալը կտրուկ փոխեց ուժերի հարաբերակցությունը արաբական իրադեպական կոնֆլիկտի հյուսիսային գոտում: Փեմպ Դեկտր Իսրայելին թույլ տվեց առաջին անգամ իր զորքերը կենտրոնացնել ոչ թե հարավում, այլ հյուսիսում՝ Սփրիայի և Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության զինվորայինի սինդիկատական վերնախավը չէր թաքցնում այդ իրադրությունը Սփրիայի, Լիբանանի և պաղեստինցիների զեն ուղղված նոր, խոշոր մասշտաբի ագրեսիայի համար օգտագործելու իր պատրաստակամությունը: Ա. Սադատի կողմից անջատական ճաշտություն պայմանագրի ստորագրումից հետո Իսրայելական զինվորականությունը սփրիական բանակը դիտում էր որպես իր հիմնական ազգական հակառակորդ: Դրա հետ մեկտեղ Իսրայելական ղեկավարությունը Լիբանանում Սփրիայի ուղղման ներկայությունը համարում էր այդ երկրում Իսրայելական թվագրությունի հյու-հնարանը խամանիզային վարչակարգ հաստատելու պիտանքը խոչընդոտը: Իսրայելական ծայրահեղականների կարծիքով, Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության ֆիզիկական ուղեցցումը պետք է ճանաչարձ հարթի պահեստից և հարցի «վերջնական բուժման» համար:

Թև Ալիվի ագրեսիվ պլանները գաղտնիք չէին վաշինգտոնի համար: Իսրայելական ղեկավարությունը, նախապես շկանխապահովելով ամերիկյան համաձայնությունը, չէր համարձակվում խոշոր մասշտաբի ագրեսիա սկսել: 1982 թվականի փետրվարին ԱՄՆ այնչեղ Իսրայելի ուղղմանկան հետախուզության պետը, որը փորձում էր վարչակազմի ղեկավարներին համոզել, թե Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպությունը սպառնալիք է ստեղծում Իսրայելի հյուսիսային սահմանների համար: Բայց վաշինգտոնում այն կարծիքին էին, որ այդ պահին Իսրայելական ներխուժումը Լիբանան վաղաժամ էր, և Թև Ալիվին ստիպված էր հետանալ այն:

Սակայն Լիբանանի հարավում Իսրայելը խիստ բարձրացրեց իր ուղղման ակտիվությունը, 1982 թվականի ապրիլի

կրկերից Իսրայելական ավիացիան շարունակ ուժեղացնում էր պաղեստինցի գաղթականների ճամբարները: Ինչպես նաև էր ամերիկյան մամուլը, «Իսրայելը փորձում էր պատրաստան հարվածի հրահրել Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպությանը, որը Իսրայելական պաշտպանության միևիպտր Ա. Շարունը կարող էր ԱՄՆ-ի վարչակազմին ներկայացնել որպես Լիբանան վաղուց պայանվորված Իսրայելի ներխուժման արդարացում»³⁰: Բայց սեռիխտների պրոփ-կադրաները իրենց նպատակին չհասան Ալգոհանդերն Ա. Բեզիին և Ա. Շարունի կողմնակիցները վաշինգտոնում և Թև Ալիվիում ապացուցում էին, թե Սերձալոր արևելքում ստանալացած իրադրությունը բարենպաստ պայմաններ է ստեղծել Իսրայելի նոր ագրեսիայի համար:

Նախ, շնայած Ա. Սադատի զոհվելուն, նրանց կարծիքով երիպտոսն ամբողջությամբ վերցված մնում էր Քեմպ Դեկտրի սկսերի վրա: Հ. Մուսարաբի կատավարությունն իրոք այն ժամանակ շարունակում էր կատարել Իսրայելի հետ կնքված սեպարատ հաշտության պայմանները: Կարևոր է ասել, որ ԱՄՆ-ի մասնակցությամբ և վերահսկողությամբ Սինայի թերակղզում սրազմալզ ուժերի տեղաբաշխումը, որոնք շին կարող դուրս բերվել առանց Թև Ալիվի համաձայնության, փաստորեն վերացնում էր եղիպտական զորքերի կողմից Իսրայելի զեն ազմական գործողությունների վարելու հնարավորությունը: Հետևաբար, Իսրայելն այժմ կարող էր ագրեսիվ պատերազմ մղել մյուս արաբական երկրների զեն, երկուսը չիրելով Ծեղպտոսի հետ իր ունեցած սահմանի համար: Դրա հետևանքով Իսրայելական զինվորականությունը կարող էր ուժերի և միջոցների զգալի զերազանցություն ստանալ պաղեստինյան շրկատների և սփրիական զորքերի նկատմամբ:

Երկրորդ, 1981 թվականի նոյեմբերին Ֆեհի խորհրդակցության ձախողումից հետո խիստ սրվեցին հակառությունները նախկինում Քեմպ Դեկտրի զեն միասնական ճակատով հանդես եկող արաբական երկրների միջև: Ուժեղացավ բևեռացումը տոկոնություն ու հակազդեցության ճակատի մասնակից երկրների և այսպես կոչված սպախվոր» պետությունների միջև, որոնց ղեկավարը Մուուչյան

Արարիան էր: Խոր տարածանությունները, որ աստղագիտական կողմնորոշում անհեղձ երկրներին՝ Միքիային, ՈՒՄՆ-ին, Ալիոբրին, Հերիային, ինչպես նաև Պաղեստինի պատասպանական գաղմակերպությունը բաժանում էին արևմտամետ կազմակերպությանը, Մարոկկոյից, Թունիսից և այլն, Խոշընդրում էին արբանյակ աշխարհի գործողությունների միասնությունը:

Երբոր, Պարսից ծոցի նավթ արդյունահանող երկրները ուշադրությունն ավելի էր շեղում իրանա-իրաքյան պատերազմը: Այդ կոնֆլիկտի հետևանքով Իրաքը փաստորեն ամբողջությամբ դուրս եկավ արաբա-իսրայելական տանկատանից, որը նպաստեց ռեզինոնում ուժերի ճարարիական ցույցան հետագա փոփոխմանը՝ Տոգուս Իսրայելի նվ միասնական տունական վարչակարգերի համար խոսելուական Իրանի «զագուրմ» ավելի կարևոր խնդիր էր դարձնելու: Ես պաղեստինյան մոդոլոգի օրինական իրավունքների պաշտպանությունը:

Դրա հետ մեկտեղ «պաղեստինյան ինքնավարության» քանակությունները մեղալ կետից տեղաշարժելու ամերիկյան զինամագիստրության անընդունակությունը ԱՄՆ-ի ղեկավարների շրջանում ուժեղացնում էր Իսրայելի միջոցով պաղեստինյան հարցի ռազմական լուծման միտումը: Միքիային և Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպությանը իսրայելական բանակի հասցվելիք հարվածը, ինչպես հույուններին վաշինգտոնում, կարող էր կանխել հակաիմպերիալիստական դաշինքի ստեղծումը արաբական աշխարհում: Ամերիկյան կառավարող շրջանների՝ ռազմատուժային մուտեցման կողմնակիցների կարծիքով քաղաքական ասպարեզից Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության անհետանալը ԱՄՆ-ին թույլ կտար վերջապես հատել պաղեստինյան հանգույցը և արագացնել Իսրայելի մերձեցումը արաբական պահպանողական պետությունների հետ:

1982 թվականի մայիսի վերջերին Իսրայելի պաշտպանության մինիստր Ա. Շարոնի վաշինգտոն կատարած այցը թույլ տվեց ամբարշտել ԱՄՆ-ի և Իսրայելի ստորառեզիմական համագործակցությունը, որն իբր «սառնեցվել էր» 1981 թվականի ղեկավարներին: Կենսակի ընտրություններից հետո

Ռեզիմի կարիներում վճարական դեր խաղացող իսրայելական ծայրահեղականների պարազույն Ա. Շարոնը պատերազմից էր վաշինգտոնում պետական քարտուղար Զեյդի և պաշտպանության մինիստր Կ. Սալյերիզերի կողմնակիցների ընթացքում Ա. Շարոնը Իսրայելի կարգավորմանը Գառնիով հետագա իրադարձություններից, ամերիկյան կողմից որևէ փորձ չարվել Իսրայելին անողել հրամարվում իր պրակտիկ Ընդհանուր, Քիլ Իսրայելի ցույց արվող ռազմական օգնությունն ավելացնելու: Ինչպես նաև ստորառեզիմական համագործակցության մասին հուշագրեր մի շարք գրույթների կատարումը վերականգնելու վաշինգտոնի համաձայնությունը իսրայելական ծայրահեղականներին ուղղակի իրախուսում էր իրականացնելու կարողությունը:

Անգլիական «Իլոյ իոթ փերոսիկտիվ» հանգիստ գրել է, որ մի ամբողջ շարք անհարկների միջոցով ԱՄՆ-ը ցուցադրում էր իր հավանությունը և թերևս խրախուսում էր ամեն մի գործ, որն Իսրայելը պայանավորում էր կրեանաում իրականացնել պաղեստինցիների դեմ⁶⁰, Ա. Շարոնի վաշինգտոն կատարած այդ իսրայելական ղեկավարությանը վերջնականապես համոզեց, որ կրեանան ներխուժելու պաշտպանություն կդրոն ԱՄՆ-ի կողմից:

Ագրեսիայի համար որպես պատրվակ օգտագործվեց 1982 թվականի հունիսի 3-ին Լեհոնում իսրայելական զինույան Շ. Արզուլի վրա կատարված մահափորձը: Ի՞նչ իսրայելական կառավարությանը հայտնի էր, որ մահափորձը կատարվել էր Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության նկատմամբ թշնամական գիտք գրաված ահաբեկական խմբի կողմից, սինիստական վերնախավը որոշեց օդատարործել այդ պրովոկացիան, որպեսզի լայն մասշտաբի ագրեսիա սկսի:

1982 թվականի հունիսի 6-ին, 1967 թվականի իսրայելական ագրեսիայից 15 տարի հետո, երբ կրեանան սինիստների հարձակումից խուսափած Իսրայելի միակ հարկվան էր, հասավ նաև նրա հերթը. իսրայելական բանակը

վիճեց հոծախուժք ներխուժել այդ երկիրը Երզրահայկի 1978 թվականից կրթանանում գտնվող ՄԱԿ-ի ուժերի ստորաբաժանները, իտալիական զորքերը հարձակվելիս կրթանանի խաղաղ բաղաբների և պաղեստինցի զաղթականների նամբարների վրա Փորձելով բողարկել աղբարևախի մարշաբները, իտալիական կառավարությունն օղղրանալ հայտարարեց, թե սահմանափակ օղղրացիա է իրականացնում պաղեստինյան հրետանու զնդարծոմբյունից Իտալիայ հայտարարին շրջանները պաշտպանելու նպատակով: Սակայն ներխուժմանը մասնակցեցին իտալական բանակի հարվածային ուժերը, որոնք զաղթեցին Հարավային կրթանան պաշարեցին Արևմտյան Քեյրուօրը և Քեհրաշի հովտում մարտի բնօղղեցին սերիական զորքերի հետ: Իտալիական զորքերը բաղղկացած էին 100 հաղ աղղկի զնեղորդից ու սղղկից և զնեղված էին 1300 սանղկով⁴¹:

Մ. Քեղզնի կառավարության զխնաղը նպատակն էր Քիջեղղկաղես վերացնել Պաղեստինի աղատաղբման կաղթական կերպությունը և լիտին ողղըացնել սղղաղեստինյան ներխուժությունը՝ կրթանանում: Աղբարևաշի զո՞ղղ զարձան սղղղիտաինյան նամբարների սանային հաղարաղոր խաղաղ բողղկիչներ, իսկ նամբարները ինղղեցին երկրի երեսից: Փորձելով հաննղ պաղեստինյան սղղրբբուն օղղերնական լուծմանն, սինխանները զանղղվածարար կոտորում էին սղղղեստինիներին ու լիբանանցիներին:

Ներխուժումից մի քանի շաղթաթ անղ օղղաղեղզան սղղտաթեթերը գրում էր. «Ներխուժման հենղ օղղղից երանը (Իտալիական զնեղվարները:—Հնղ.) հայտարարում էին, թե մտաղիր են վերացնել Պաղեստինի աղատաղբման կաղթական կերպությունը, փրղղելով նրանից բողղղ ողղ միայն սղղղզմական, այլև բողղարևան սղղանաղթիցը: Այժմ, երբ ստողղաղղված նպատակները հասաննղիության սահմաններում էին, նրանք հուշո են հայտնում, որ այդ հաղթանակը նողղ նարաղորություններ կանղղղի ինքնավարությանը նղղիլովման քանկղղություններում: Երբ Պաղեստինի աղատաղբման կաղթական կերպությունը Քեյրուօրում չի լիթի, արևմտյան ափին աղղղանական զնեղվարները կղղղվեն աղղղկաղթությունից և կփոխարինվեն փոթաղղիական սղղղաղացնին իղղխանղթյուն:

Այդ հետ համգործակղղելու, պատրաստ այլ զորղիչներով նաղղղիղղ Պաղեստինի աղատաղբման կաղթական կերպության արևմտյան ափի բնաղղկության ննղումից, որը գործաղղբում էր հողղտա բնական ինղղնավարության (այլեինը՝ սղղղեստինյան պետության սանղղմանն—Հնղ.), Իտալիայի կողմողղը և ԱՄՆ-ը համնետողղար հեղղղությունը կաղթական կողղղղին արևմտյան ափի համար սղղղիտաին ինքնավարության շողղը, որը հարցականի սակ չի զնի իտալիական սղղրիչխանության պա՞ղղպանով կամ հրևական բնական լիթից բնղղղանումը»⁴²: Այսպաղղով, Մ. Քեղզնի կառավարությունը հուշո ողղղը նախաղղղով հարթել բողղղ սղղղաղացնում արարական հողղրի բունկացման համար:

Իտալիական աղբարևաի երկրողղը նպատակն էր աղղրիտաննական ուժերի միղղղողղ կրթանանում սանղղղի խաղղանղղային վարղղկաղբը, որը պատրաստ լիներ կապիտողղանաղղական հաղղտության պայանաղղղիր ստողղղղրը Իտալիայի հետ: Իտալիական զնեղբողղկանողղթյան հարվածի սակ ընեղղ ողղ միայն սղղղղեստինցիները, այլև կրթանանի աղղղային աղղղեստիքրական ուժերը: Սղղղաղացնղղղ Պաղեստինի աղատաղբման կաղթական կերպության և աղղղային հայրենասիրական ուժերի համայնղղ վերահողղողթյան սակ զանղղղ կրթանանի հարաղղային շրջանները, սինխաններն այն հաննեղղցին աղղ քրիտաննական խմբավորումներին: Իրա հետևանղղնղղղ 1975—1976 թվականների բաղղարացիական պողղղաղղից հետո երկիրում հաստատված ուժերի հարաբրակղղությունը կարողի փողղղից հողղտ Փաղեստինների և նրանց զողղղանղիղղեցիները: Ըստ Ա. Շարունի պղղանների, զա պետը է Քուղղ տար կրթանանում սանղղղիլու հողղ կարղը, այսինքն՝ սինխանությունը հանննղի իտալիաղղղող քրիտաննական կառավարությանը»⁴³: Այդ նպատակի աղղհողղման համար Քեյ Աղղիղը մտաղղր էր երկար ժամանակ պահաղղանղ իր ընեղղկաղթյունները կրթանանում: Եթե հաղղի աննղի, որ սինխանական շրջաններում կրթանանի հարաղղր դիտղղում է սղղղաղղ օղղղը Իտալիայի տարածըրի մի մաս, սղղա Իտալիայի կողղից այղղ հողղրի երկարատև սղղղաղացումը կարող էր ավարողղել նաև գրա նկատամաթ կրթանանի սանղղրենության վերացմաթը:

կերանան ներխուժելու երրորդ նպատակը երկրի ներառյալ զորքերին դուրս մղել էր, որոնց հիմնական գերքերը գտնվում էին Քերասյի հովտում: Հուսալով Սիրիայի օգտագործարարական պարտութայն մասնել կերանանում Քեյ Ալիքը հույս ուներ Գամալեոսին ափսոսել հրամարտել պիտեաների գերիշխանական պլաններին հակադրուելու և հանաել Իսրայելի արհապետութունը սեզիտում: Գեաճիկն, իսրայելական ղեկավարութունը չի հրամարտել Սիրիայի հակահմարտութայնական վարչակարգի ստացումանը հասնելու մտադրութունից այն հաշվով, որպիսի ալը երկրին քաղաքական էվոլյուցիա պարտադրի ստացութունը պատասի որինակով:

Իսրայելի ներխուժումը կերանան գարձավ ամերիկա-իսրայելական սարտակցական համագործակցութայն կոնկրետ նյութականացում: Քեյ Ալիքի ազդեանքի հնարավոր էր ստանց ամերիկյան ղեկքի շուշլ մտապարտութունները, իսրայելական բանակի սպառազինութայն մեջ գտնվող հրետանու 90%-ը, ինքնաթիռների 85%-ը, գրահատուկութայն տեխնիկայի կնար ամերիկյան սրտագրութայն էին: Քեյ Իսրայելը կերանան ներխուժելիս իսխախել ամերիկյան այն օրենսդրութունը, որն արգելում էր ամերիկյան ղեկքի այն նպատակներով կիրառել, բացի պաշտպանութունից, ստավել ես անպիսի պետութայն ղեմ, ինչպիսիս կերանանն է: որն ինքն է օգնութուն ստանում ԱՄՆ-ից, Ռեյչանի վարչակարգը հրամարտելը որևէ միջոց ձևուարելի ազդեանքի կատեցնելու համար: Ընդհակառակը, ԱՄՆ-ն իր վրա էր վերցրել իսրայելական ներխուժման հաջողութունն ապահովելու խնդիրը:

Սկզբում ԱՄՆ-ի վարչակարգը փորձեց ցուցադրել իր սեմկասակցութունը ներխուժմանը, սակայն շուտով վաշտեցրտանն ըստ կոսթյան բացահայտորեն համերաշխից Քեյ Ալիքի գիրքորոշման հետ, ՄԱԿ-ի անվտանգութայն խորհրդում անպիսի ղեմ վարելով, որը խոչընդոտում էր ազդեանքի կատարեցման արդյունավետ միջոցների ձևուարումը: «Վաշտեցրտան պոստ» թերթը նշում էր. «Իսրայելական զորքերի անհապաղ դուրսբերմանը հասնելու փոխարեն վաշտեցրտանն սկսեց Իսրայելի հետ զուգահեռաբար գործել, փոր-

նելով պրորբեմի անպիսի երկարատև լուծում ապահովել, որը իսրայելական շահերի համար ավելի ձևուտու իրագրութուն կատեցնող կերանանում: Հեյցը և մյուսներն այն հետևութայնը հանգեցրին, որ սիրիացիներին ու Պաղեստինի ապատագրման կազմակերպութայնը հարված հասցնելը հնարավորութուն է տալիս վերածելն սեզիտի քաղաքական քարտեզում»⁴⁴:

Տեղին է նշել, որ պետական քարտուղար Հեյցը գարձավ իսրայելամետ սազմաքաղաքական կուրսի զլլսավոր փոստարանը: Գեուես աղաչյին անվտանգութայն գծով պրեզիդենտի օգնական Չ. Քիսինգերի տեղական եղած ժամանակ Ա. Հեյցն անձամբ պատասխանատու էր 1970 թվականի սեպտեմբերին իմպլերիալիզմի, սինիզմի և սեակցիայի կողմից հրահրված Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպութայն և հարգանալյան զորքերի ընդհարման ժամանակ ԱՄՆ-ի ու Իսրայելի գործողութունների կորդինացման համար: «Մե սեպտեմբեր» անվամբ պատմութայն մեջ մտած ալը իրադարձութունները Ա. Հեյցը գիտում էր որպես Մերձավոր արևելքում ամերիկա-իսրայելական սարտակցական համագործակցութայն նմուշ: Պետական ղեկարտամեկտի ղեկավարը ձգտում էր նման սխեմա ղեկը 1982 թվականի ամտանը կերանանի ղեմ կատարված իսրայելական ներխուժման հեկատամբ ԱՄՆ-ի մտակցման հիմքում:

Ամերիկյան կատարողը շրջաններում հանգում էին այն հետևութայնը, որ իսրայելական քաղաքական լուծումնա տեսրածեշա է լրացնել ամերիկյան դիվանագիտութայն նախաձեռնութայնը, որպիսի կերանանին պարտադրելին ԱՄՆ-ի համար ստավել շահեկան քաղաքական կարգավորում: Վաշինգտոնում նաև հաշվի էին առնում, որ, սշնայած իսրայելական զորքերի արաջ Քեյրոսի հասնելուն, Իսրայելը չկարողացավ հասնել ներխուժման նախատեսված քաղաքական նպատակներին»⁴⁵: Ազդեանքներին մեծ կորուստ պատճառած պաղեստինցի և լիբանանցի հալքինասանների հերտական պաշարը, ինչպես նաև սիրիական զորքերի կողմից Իսրայելին հասցված հակահարվածը, Մ. Քեզիկի կատավարութայնը թույլ չտվեցին կույծակնային պատերազմ իրականացնել, ամբողջութին վերացնել Պաղեստինի ազատագր-

ման կազմակերպության ուժերը Լիբանանում և սիրիացի ներքին զուրո մղել Բեքաայի հովտից: Ամերիկյան ղեկավարները նրկնուղ էին կրում, որ իսրայելցիների կողմից Արևմտյան Բևյուտի գրոհը, որտեղ պաշտպանական զորքեր էին գրավել Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության և Լիբանանյան ազգային հայրենասիրական ուժերի շրկառուները, կարող է իրազորությունը զուր բերել վերահսկողության տակից և Միացյալ Նահանգների համար կհանառառված հետևանքներ ունենալ:

Իսրայելական ղեկավարությունը, չհրաժարվելով ծրագրված ագրեսիվ պլանների իրականացումից, էր կարող հաջողի շնասելի վաշինգտոնի գերբորոշման հետ, որը ձգտում էր ակտիվացնել կրկին Բևյուտի ուղարկված ամերիկյան զիվառացիներ Ց. Հարիրի «սառաբերությունը»: Այդ պատճառով իսրայելական բանակը, որն ուժերը վերախմբավորելու և ուղեկրվները մտո բերելու պահանջ էր դրում, անցավ դիրքային պատերազմի տակտիկայի, ձգելով Արևմտյան Բևյուտի շրջապատման օդակը և ձգտելով շրջափակել սիրիական զորքերը Բեքաայի հովտում: Միաժամանակ Մ. Բեզինի կառավարությունը ջանքեր գործադրեց Ռեկանի վարակազմի հետ միասնական բաղաբական զիբրորոշում մշակելու համար, ինչույով ամերիկյան զիվառացիության օդուրությունը ստանալ այն, ինչին առաջին չէր հաջողվում հասնել մարտադաշտում: Այդ նպատակով 1982 թվականի հունիսի կեսերին վարակազմը ուղեկրվեց ԱՄՆ, որտեղ բանակցություններ վարեց պրեզիդենտի և պետական քարտուղարի, ինչպես նաև կոնգրեսի և սիեռիստական կազմակերպությունների ղեկավարների հետ:

Ելույթ ունենալով Մ. Բեզինի պատվին կազմակերպված քննությունից մամանակ, պրեզիդենտ Ռ. Ռեյգանը պաշտպանության աակ առավ իսրայելի գործադրությունները և հուսկեց Ժամերիկյան ու իսրայելական մտտեցումների քննաճանրությունը: Վաշինգտոնը Բել Ալիվին ճանաչեց որպես «պաշտպանողոչ կողմ և փաստորեն պահանջեց վերակազմել Լիբանանի կառավարությունը: Ամերիկա-իսրայելական բանակցությունների վերաբերյալ «Վաշինգտոն պոստ» թերթի հոդվածում հաջորդվում էր. «Բեզինի հետ Ռեյգանի

հանդիպման վերաբերյալ հաշվետվության համաձայն վարակազմը շահեց պրեզիդենտի պաշտպանությունը, կր... նրան համոզել կերպով ապացուցեց, որ Իսրայելի գործադրությունները կարող են օգտա բերել ամերիկյան բաղաբականությանը, հող նախագատրաստելով Լիբանանի գրուրության կալուսացման և պաղեստինյան պրոբլեմը լուծելու բանակցությունների վերակաման համար»: Վարակազմի ղեկավարները «Բեզինի հավաստիացրին, որ իսրայելական զորքերը Լիբանանից կհեռանան միայն այն դեպքում, կր զուրա բերվեն սիրիական զորքերը, վերացվի Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության ռազմական օպտուրիզմը և նրա սահմանի մտո ստեղծվի 25-մղոնանոց միջանկյալ գոտի, որը վերահսկվի միջազգային խաղաղապահական ուժերի կողմից»³⁶:

Դրա հետ մեկտեղ Իսրայելի վարակազմի հետ ունեցած մասնավոր գրուրյի ժամանակ պրեզիդենտը «հասկանալ տվեց, որ ԱՄՆ-ը ակնկալում է Իսրայելի առակցությունն այն ջանքերին, որ Մերձավոր արևելքում ամերիկյան հատուկ ներկայացուցիչ Ց. Հարիրը գործազրում է Լիբանանի կոնֆլիկտին վերը տալու նպատակով», և պահանջեց «Ժամանակ տալ Հարիրին բաղաբական կարգավորման մանրամասները մշակելու համար»³⁷: Այսպիսով, իսրայելական կառավարությունը ԱՄՆ-ի վարակազմի կողմից Լիբանանում իր նպատակներին աչակցելու զիմաց ստիպված էր զիվառագրական նախաձեռնությունը հանձնել ամերիկացիներին: Ընդ որում, իսրայելական կառավարությունը բուրջ հնարագրություններ ուներ վերահսկելու Լիբանանի մայրաքաղաքում Ց. Հարիրի վարած բանակցությունների ընթացքը, մշտապես ռազմական ճնշում գործադրելով Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության վրա: Ընցի գրանից, Բել Ալիվի ձևոքերն արձակված էին Հարավային Լիբանանի օկուպացված հողերում ճնոր կարգը հաստատելու համար:

Վաշինգտոնում Մ. Բեզինի բանակցությունների արդյունքները վկայում էին, որ ԱՄՆ-ը և Իսրայելը մտադիր են սերկրորդ Քնմպ Դեկոը կազմակերպել, այսինքն՝ սաղաբյան եղիպատոսից հետո ես մի արաբական պետության

ստիպել անգամ պայմանագիր ստորագրելու Իսրայելի Հեռու Այլ սինձայի հեղինակների մտահոգացմամբ, Լիբանանից Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության վարումը պետք է քիթնացնել, պաղեստինյան պրոբլեմի վերացումը տերաճուակ տիրապետության ստեղծման միջոցով:

Ինչ վերաբերում է Բեյրութում և Լիբանանի այլ շրջաններում սրագմազ ուժերին տեղաբաշխման պլանին, սույն պլանը նույնպես ԱՄՆ-ը և Իսրայելը ձգտում էին օգտագործել սրճմպղիկյան պրոցեսի փորձը, որպես նմուշ վերջնելով Միջուկի քիթակզումը ծավալված քաղաքացիական պատերազմի հարցերը: Դրանով իսկ Լիբանանում իսրայելական ագրեսիան պետք է ԱՄՆ-ի հնարավորություն տար իր գործերը տեղաբաշխելու ևս մեկ արագական երկրի տարածում:

Մ. Բեզդեի հետ կննդրեա գործողությունների կողողենացումը կարգավորելով, Ռեչանի վարչկազմն ուժեղացրեց իր աշակցությունն Իսրայելի ագրեսիվ ձեռնարկումներին: Դեպի Լիբանանի սահման ուղարկվեցին ամերիկյան սազմածովային նավատորմի նավեր՝ ծովային հետևակներով: ՄԱԿ-ի անվտանգություն խորհրդում ԱՄՆ-ի պատվիրակությունն օգտագործեց վետոյի իր իրավունքը, որպեսզի ձախողի իսրայելական ներխուժումը դադարեցնել և ադրեստի գործերը ևս բաշխել պահանջող ամեն մի բանաձևի ընդունումը: Իս Իսրայելին Ռուլ տվեց պարբերաբար խտրուակ կրակի դադարեցման համաձայնագիր և շարունակելու ասցմական ճնշումը պաշարված Արևմտյան Բեյրութի վրա:

ԱՄՆ-ի քաղաքական կուրսը Հայան փոփոխություններ չլրեց նաև պետական քարտուղարի պաշտոնում Ա. Շեյդեի հ. Շուլցի փոխարինելուց հետո: Բեչյանի վարչկազմն սաաջվա նման հետևում էր վաշինգտոնում Մ. Բեզդեի եղած ժամանակ մշակված դիրքորոշմանը: Ամերիկյան դիվանագիտության շանքերը կնետրոնացված էին Բեյրութից Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության ուժերի էվակուացման վերաբերյալ համաձայնագրի մշակման վրա: Պետական դեպարտամենտը հայտարարեց, որ ԱՄՆ-ը

տարւշյան Արաբիային և Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության վրա ազդեցություն ունեցող մյուս կառավարություններին ծանուցել է, որ նա չի կարող երկար ժամանակ երաշխավորել Իսրայելի կազմից դիվանագրարի պահպանումը, Լիբ պաղեստինցիները ղեկը վայր չընեն»⁶⁵:

Վաշինգտոնը պաշտպանեց Քեյ Այիվի այն պահանջը, որ Լիբանանում Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության սազմական ներկայությունը լիովին վերացվի և Բեյրութից պաղեստինցիները փոխադրվեն արաբական այլ սինտություններ: Երեք ամիս շարունակ Յ. Հաբիբը դիմում էր քաղաքական ահաբեկման, ձգտելով հասնել իսրայելական վերջնագրային պահանջների ընդունմանը: ԱՄՆ-ի փաղաքարական առաքելությունը հանգեցրեց Լիբանանի մայրաքաղաքի հաղաբուխը բնակիչների ղոհվելուն և, փաստորեն, Արևմտյան Բեյրութի ավերանը:

Ռեչյանի վարչկազմը խտրով ճանդես էր դալիս սիտուացիական պինվորականության անպիտի բարբարոսական գործողությունները ղեմ, ինչպիսիք են բնակիչ քաղաքամերին չրի, էլեկտրաէներգիայի, միջբրի և դեղորայքի մատակարարման դադարեցումը և Բեյրութը ամբողջովու համար ամերիկյան արտադրության կասեռային ուժերի օգտագործումը: Ամերիկյան պրոպագանդան ամեն կերպ իջույց էր դնում Սպիտակ տան օգալրություն այն բանի աթիվ, որ իսրայելական բանակը հրածարվում էր պահպանել կրակի դադարեցման պայմանները:

Վարչկազմի դիվանագիտական խուսափման նպատակն էր հասնել ամերիկյան պահանջների ընդունմանը, լիբանանյան ղեկավարներին ահաբեկելով այն պատճախբով, թե հակառակ դեպքում իսրայելական հարձակումը կարճուակվի «նույն սթրիթ ջոռնեյ» թերթի այն տակտիկան համեմատեց քրաբի և լար ստակիանի միթղղի հետ: «Հարիբը լիբանանյան ղեկավարներին սաում է, որ Լիբ նրանք կարողանան փաստական սազմական կապիտուացիայի համաձայնություն ձեռք բերել Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպությունը, սույն ԱՄՆ-ը, հնարավոր է, կարող է ինչ-որ երաշխիքներ սաապարկել այն բանի համար, որ Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպությունը

էի ոչնչացիլ և կարող է պայագայում քաղաքական գործունեութեան վարելու Քեզարի Հարիի հակառակ զերում հանդես է գալիս իւրաքանչեան բանակը, որի զորամասերը կանգնած են Քիլոմի ծայրամասերում և պատրաստ են ոչնչացնելու բուն քաղաքը, որպէսզի վերջին խորտակի Հարի վաճը հասցնեն Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպութեանը Հարիը համոզում է, որ էթն Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպությունն անհապաղ գործարքի շփոթի ապա մի բանի օր կամ ժամ հետո նրան կվիճակվի ընդհարվիլ շարադրութի հետ: Որպէսզի այդ ամենը համոզութեանը ունենա, անհրաժեշտ է անց տպավորութեանն ստեղծել, թէ իբր քարու համարը շատ զովճ է շարադրութի հետ պահել վճռական գործողութեաններին⁵⁰, Այսպիսով Միացյալ Նահանգները փորձում էին առավելագուց քաղաքական շահաբաժին ստանալ Իսրայիլի ռազմական գործողութեաններին և իրենց ձեռքը վերցնել իրանական կոնֆլիկտի «կարգադրումը»:

Տեղապայանութեան հանցակիցները

Իրանանում «հերոտտ աշխատանք» կատարելը թողնելով Իսրայիլին, Ռեյզանի վարչակազմի ղեկավարներն ամեն կերպ փորձում էին ցուցաբրել Միացյալ Նահանգների անմեղակացութեանը Մ. Քեզարի և Ա. Շարոնի հանցախմբի արշուանի արբանախի: Վաշինգտոնում ձևացնում էին, թէ իբր ԱՄՆ-ն ի վիճակի է վերահսկելու Իսրայիլի գործողութեանները: Սակայն բուրժուական պրոպագանդայի մարմինների կողմից տարածվող այդ պնդումը միանգամայն մտացածին և կեղծ է: Նախ, իսրայիլական ներխուժումով իրանան սուզի ունեցավ ոչ թէ ԱՄՆ-ի կառավարող շրջանների դիրքորոշմանը հակառակ, այլ օրգանապէս միահշուտում էր Ռեյզանի վարչակազմի ստրատեգիական կտրուկ հետ, որը բունարում էր պաղեստինյան ժողովրդի օրհնական շահերն ու իրավունքները և շեշտը դրում ազգային ազատագրական շարժումը ռազմատեախին մեթոդներով մեշելու վրայ: Վճառօտորեն հենց պաղեստինցիների ինչնքի քարայրական պայտպայանութեանը և Իսրայիլի զավթողական

ապագականութեան ղեմ հանդես գալուց վարչակազմի հրատարակելը Քեզարի կառավարութեանը իսրայիլական ներխուժումը իրանան: Իսրայիլցիները կրում էին նրանից, որ իրենք չեն բախվի ԱՄՆ-ի հուանդարին դիվանդարտական կազմակերպութեանը, և նրանք իրապազի էին⁵⁰,— խոստովանել է Քիլոմի սայնն մոնիթորը թիթի: Առանց վաշինգտոնի քաղաքական ու դիվանդարտական աջակցութեան, իրականաբար միջազգային մեկուսացման մեջ հայտնված Քիլոմի վրէ չէր կարող այդքան լիարժեքն անտեսել համաշխարհային նորութեան վրդովմունքը: Նրկրորդ, իրանան ներխուժած իսրայիլական բանակը ղեկաված էր ղեկի ամերիկական նորագուցի համակարգիչով: որոնք կուլված էին հակառակորդի նկատմամբ օրականապէս զերպանցութեան ապագովելու մարտադաշտում: Իրանանում «մարտական փորձարկում» անցան օդային դիտարկման և վերահսկման «2 Մ Նոկայ» ինքնաթիռները, «Մայդուինդեր» ավիատիւն Տրիթոները, կասետային արկերը և օվակուտային» ռումբերը, որոնք ԱՄՆ-ը առատորեն տրամադրել էր իսրայիլական ղեկավարականութեանը: Ողջ կոնֆլիկտի ընթացում Պենտագոնը շատ էր հետաքրքրվում նրանով, թէ ինչպէս էր մարտադաշտում «իրեն զրահում» ամերիկյան ռազմական նոր տեխնիկան: Պաղեստինյան ղեկատնեի և սերիական գործերի ղեմ մղված մարտերում Իսրայիլի կրած մեծ կորուստները, ինչպէս նաև ռազմաթիթրի ու հանդերձանքի հակառական ծախսերը էլ ավելի մեծացրին Քիլ Ավիլի կախումը Վաշինգտոնի ռազմական մատակարարումներին:

Երրորդ, իրանանում ձևանարկված ագրեսիայի հակառական Ֆինանսական ծախսերը ծանր բնու էին, որն ի վիճակի չէր կրել իսրայիլական տնտեսութեանը: Պատերազմ վարելու համար Իսրայիլի օրական ծախսերը հասնում էին զրբթէ 100 միլիոն դոլարի: Նոր աղիտիան ի չէք դարձրեց բյուզնէ համառարակչելու Ֆինանսների միկիտարութեան փորձերը: Փաստորեն քաղում շարաթներ շարունակ Քիլոմի անընդհատ ոմբակոծումները, ինչպէս նաև տասնյակ հարարաբար պահեստայինների բանակի զորակուլը: Իսրայիլի

կողմից կրեանան ներխուժելը դարձրին ամենաթանկ պատերազմը իսրայելական պատմութեան մէջ:

Տնտեսական փրկւումից խուսափելու համար Քնյ Ավիթտի պիտի Էր էլ ավելի ավելացնել հարկերը և ԱՄՆ-ի մէջու կապիտալիստական երկրներէ հրեական համայնքներին կող էր անու՛մ ավելացնել նվիրատուութեաններն Բարայելի օգտին: Սակայն այդ միջոցառումները չէին կարող զգալիորեն ամրապնդել իսրայելական բյուջեն, 1982 թիւ կանն համար 14 միլիոն դոլար գումարի բյուջետային մուտք էր սլանաւորւած: Իսրայելում հարկերն արդէն ամենաբարձրն են աշխարհում և նոր հարկեր մտցնելու ճնշումներով լրացուցիչ եկամտունները կազմեցին ընդամենը 670 միլիոն դոլար: Ինչ վերաբերում է մյուս երկրներէ համայնքներին նվիրատուութեաններին, ապա դրանք վերջին տարիներին անշեղորեն նվազում են և չեն գերազանցում Բարայելի պետական բյուջէի 3% -ը, կազմելով բնագումներ 240 միլիոն դոլար: Այսպիսով, Քնյ Ավիթի համար պահանջու՛մ է վաշինգտոնի օգնութեան նոր զգալի ավելացում, ընդ որում, խոսքը պիտի վարկերի մասին է, այլ լրավճարներին:

Չորրորդ, կրեանան զեմ կատարւած ազրեսիան սոցիալ-իսրայելի ներգաղաթնական դրութեանը, Ռադիական գործադրութեաններէ ընթացքում իսրայելական բանակը ժամը կրտսաններ կրեց: Չնայած սանձարձակ շուկիստական պրոպագանդային, հետզհետե ավելի էր աճում այն իսրայելացիներին թիվը, որոնք սկսում էին հասկանալ կրեանանում միջոց պատերազմի զավթողական բնույթը: Դեմոկրատական հասարականութեան լայն վրգումները հարողեցին Ա. Շարոնի հրամանով իրանանայան հողում կատարւող արյունալի ոճրագործութեանները: Դա անդադարձավ իսրայելական բանակի բարոյական վիճակի վրա. պահեստայիններին մի մասը բացահայտորեն պահանջեց զազարեցնել հանցավոր պատերազմը:

Իսրայելում հակապատերազմական տրամադրութեաններ վերելքը ձգտեց իր օգտին օգտագործել ընդդիմադիր աշխատանքի կուսակցութեանը, որի ղեկավարները փորձեցին կրեանանում կատարւած ազրեսիայի համար սղջ պատասխանատուութեանը բարեւէ «Լիկուդ» բլոկի վրա: Նշելով Քնյ

Ավիթի միջազգային մեկուսացումը, աշխատանքի կուսակցութեան ղեկավարները Մ. Բեզինին և Ա. Շարոնին մեղադրեցին այն բանում, որ նրանք իրենց անձնապատասխանութեամբ Իսրայելին կարող են զրկել նաև ԱՄՆ-ի աջակցութեանց, սպանալիքի տակ դնելով ամերիկա-իսրայելական յղանակի պահպանումը: Եթէ վաշինգտոնը դատապարտուր Իսրայելի ազրեսիով բաղաբաղանութեան և հրամարվեր նրան բաղաբաղական, ռազմական և տնտեսական օգնութեանց տալուց, Մ. Բեզինի կատարութեան կողմից այդպիսի ծայրահեղական կելուրի շարունակումը և նույնիսկ իշխանութեան ղեկի մտտ նրա զանվիկը Շարքահանի տակ կըրվելին կամ պարզապետ անհարին կլինեին:

Նետեարար, վաշինգտոնը արդունակետ միջոցներ ուներ և ունի Իսրայելի դիրքորոշման վրա ներգործելու համար: Սակայն Միացյալ Նահանգները ոչ մի միջոց չէին ձեռնարկում կանգնեցնելու լափին անցած ազրեսորին: վաշինգտոնում նույնիսկ չձեռնարին, որ իրք մտադիր են դազարեցնել զենքի նոր բաղումաիխարդանոց մատակարարումները Քնյ Ավիթին: Միեւնույն ժամանակ Միաւորւած ազգերի կազմակերպութեան անվտանգութեան խորհրդում ամերիկյան պատվիրակութեանը վետո դրեց Սովետական Միութեան առաջարկած այն բանաձեկ նախագծի վրա, որով պահանջւում էր դազարեցնել ռազմական օգնութեան Իսրայելին:

Յղաւելով Բեզինի վարչականի հովանավորութեանից և աջակցութեանից, Բեզին-Շարոնի հանցախումբը պաղեստինյան և լիբանանյան ժողովուրդների զեմ ցեղազպանութեան սանձադրեց: կրեանանում սիոնիստական ազրեսիայի ճեռաներով զու՛յն ավելի բան 15 հազար մարդ, մտուավորապես 70 հազար մարդ խեղահղամ դարձավ, հարյուր հազարավորներ դարձան գաղթականներ: Գրեթէ ամբողջութեամբ ավերվեցին Տլուտո, Նաբաթիա, Սալպա քաղաքները և Արևմտյան Քնյութը, տասնյակ լիբանանյան գյուղեր ու պաղեստինից գաղթականների ճամբարներ: Հիտլերի ու պաղեստինից գաղթականների ճամբարները հիտլերի ճամակներունմասին ճամբարներ կին ստեղծել, որպէջ խոշաւանգումներին ու ծայրուձանակի են եկարկվում հազարավոր պաղեստինցիներ:

Սակայն արևելախի կազմակերպիչներն ու նրանց հանցակիցները չկարողացան հասնել Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության ոչնչացմանը, 1982 թվականի օգոստոսով Էրբիլից Բելջութից արաբական տարրեր էրկրներ էվա կուսակցիցի 12 հազար զինված պաղեստինցի մարտիկներ, Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպությունը համաձայնեց Արևմտյան Բելջութից իր ջոկատների դուրսբերումը, որպեսզի կրթաևուսուցից փրկի քաղաքի խաղաղ բնակիչներին, սրտեղ տասնյակ հազարավոր զաղթականներ էվ կուսակցիցի Պաղեստինցիները հեռացան շարտված, մեծ կորուստներ պատճառելով զավթիչներին: Բելջութի պաշտրուումը իրաբնական սխեմիսա հանցագործների քաղաքական քարտիական պարտությունն էր:

Սպիտակ տունը, որը պաշտոնապես խոստացել էր, թե Իսրայելին ու աջ բրիտանոնական կազմավորումներինց նրա խամաճիկներին թույլ չի տա հաջվեհարար անանել Բելջութում մնացած պաղեստինյան խաղաղ բնակչության նկատմամբ, փորձում էր «խաղաղարարի» դեր խաղալ: 1982 թվականի սեպտեմբերի 1-ին պրեզիդենտ Ռ. Ռեյգանը հանդես եկավ մերձավորարևելյան կոնֆլիկտի խաղաղ կարգավորման լայնորենք տարիտղված պլանով: Մինչդեռ Իրականում ԱՄՆ-ի նոր ղեկավանգիրտական նախաձեռնությունը հաստատում էր, որ Վաշինգտոնը չի հրաժարվում Մերձավոր արևելքում արգալացի և կայուն խաղաղության հաստատումը ձախողելու ձգտումից: Հստ էության «Ռեյգանի պլանը» բեմպղներդյան սխեմաների կրկնումն ու զարգացումն էր:

Նախ, ԱՄՆ-ը հաստատեց, որ հանգես է գալիս պաղեստինյան պետության ստեղծման դեմ և հրաժարվում է հանաչել Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպությունը որպես Պաղեստինի արար ժողովրդի միակ օրինական ներկայացուցիչ: Երկրորդ, Վաշինգտոնի առաջվա նման կառուում է պաղեստինյան ինքնավարությունը, որն անտեսում է պաղեստինցիների ինքնորոշման իրավունքը: Ամերիկյան դիրքորոշումը նախատեսում է տարածքի «ազատ միավորում» Հորդանանի հետ, որի վրա սահմանափակ ինքնավարություն է տարածվում: Երրորդ, ԱՄՆ-ը փաստորեն պաշտպանեց

սահմանների ուղղումը: Հօգուտ Իսրայելի և հրեական բնակավայրերի պահպանումը արաբական հողերում: Զորքորդ, Ռեյչլանի պլանը ոչինչ չի ասում Իսրայելի կողմից Սիրիային պատկանող Գոլանի բարձունքների և քնդհուպ մինչև Բելջութը՝ Լիբանանի հարավային շրջանների շարունակվող սկուպացման մասին:

Այսպիսով, Ռ. Ռեյգանի առաջ քաշած ծրագիրը նշանակում է մերձավորարևելյան կոնֆլիկտի «կարգավորում» խմբի արխայիստական և սխեմատական շրջանների պայմաններում: Այդ ծրագրի լույս աշխարհ գալը պայմանավորված էր Լիբանանում կատարված պրեսիախի կապակցությունը արաբական աշխարհն քնդողկած հակամարտիկյան ավեր թուլացնելու Վաշինգտոնի ձգտումամբ: ԱՄՆ-ի ղեկավարությունական խոստավորումը պետք է այն պայմարությունն ստեղծեր, թե իրը Ռեյգանի վարչակազմը նահանջում է Իսրայելի դիրքորոշման հետ հարյուրամորսուսուց նույնացուցից: Ըննց այդ նպատակն էին հետապնդում ԱՄՆ-ի պրեզիդենտի այն հայտարարությունները, որ Վաշինգտոնը Թել Ավիվին կող է անում օկուպացված տարածքներում հրեական նոր բնակավայրեր շտեղծել:

Մ. Բեգինի կատավորումը պաշտոնապես մերժեց օվկիանոսի այն կողմից տրված խորհուրդները և հայտարարեց արաբական հողերում նոր բնակավայրեր ստեղծելու մասին: Իսրայելական ղեկավարությունը հաստատեց, որ մտադիր չէ երբեք հեռանալ Հորդանանի գետի արևմտյան ափից: Այդ ամենը Վաշինգտոնի կողմից որևէ «սանկցիա» չհարուցեց:

Այդ պայմաններում Բեգին-Շարոնի հանցախումբը դիմեց Լիբանանում հանցավոր պրեսիախի նոր ծավալման: Օգտվելով Բելջութից Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության ջոկատների դուրսբերումից, սխեմատները 1982 թ. սեպտեմբերին «ամլտանգրություն» ապամոման պատրվակով ամբողջությամբ զավթեցին բազարը: Լիբանանյան աշգալին հայրենասիրական օսձերի փորքաթիվ ջոկատները, ծանր զենք չունենալով, լիարողացան զսպել զավթիչներին: Արևմտյան Բելջութում սխեմատները և նրանց կամակատարները ահավոր ոճրագործություններ կատարեցին, ան-

Գրա հետ միևեկ վաշխագրանի ազդեցիկ շրջանակը դժգոհում են, որ Քել Ալվիլը միշտ չէ, որ հաշվի է նստում իրենց շահերի հետ: Մերձավոր արևելքում ամերիկյան իմպերիալիզմի շահերը չեն սահմանափակվում իսրայելական սիոնիստների հետ այլանոսի շրջանակներով: ԱՄՆ-ի մերձավորարևելյան բազաբախանության «շափեց զորաց կողմունքումը դեպի Իսրայել հարուցեց ամերիկյան մանուդիստական կապիտալի այն խմբավորումների քննադատությունը, որոնք ձգտում են իրենց դիրքին ամրապնդել արտարկյան աշխարհում: Նրանք վարչակազմին կոչ են անում իսրայելական պարտնորի հետ հարաբերություններում ուղղումներ մտցնել, խուսափել համար այնպիսի իրավիճակից, երբ, հայտնի լրագրողին Ռ. Էվանսի և Ռ. Նովակի խոսքերով սաստ, «Բեզդինի կառավարությունը Մերձավոր արևելքի վրա վերահսկողություն է պահպանում, գիտակցաբար վիժեցնելով Ռեզանդի խաղաղ պլանը»²⁵: Չնայած հասարակական կարծիքի ձեռնածուխյան դիմելու զգալի հնարավորություններին, որ սիոնիստներն ունեն ԱՄՆ-ում, սիոնիստական գործոնը եղել է մնում է լուի այն շարժիչ ուժերի ու շարժառիթների լայն սակետրի տարրերից մեկը, որոնք մերձավորարևելյան բազաբախանության ոլորտում ներգործում են Ապիտակ տան կողմից որոշումներ կայացնելու վրա:

Լիբանանի դեմ ուղղված Իսրայելի ագրեսիայի կազակցությամբ Մովսեսական Միության սկզբունքային դիրքորոշումը, ագրեսիայի զոհերին պաշտպանելու նրա եռանդագին գործողությունները, նրա կողմից սիոնիստական ցեղասպանության և ավարտության վճռական դատապարտումը խոր տպավորություն գործեցին ամբողջ աշխարհում, ու նախ և առաջ արարական երկրներում: Այդ մասին համողունակ վկայում են 1982 թվականի վերջերին Մոսկվայում սովետական ղեկավարների և «Յոթի կոմիտեի» միջև կայացած բանակցությունների արդյունքները: Կոմիտեն սահմղվել է Ֆեար բարձր մակարդակի համաարարական խորհրդակցությունում նրա անհրաժեշտ ընդունած որոշումների մասին ՄԱԿ-ի անվտանգության խորհրդի մշտական անդամներին իրադեկ պահելու և Մերձավոր արևելքում համապարփակ

արդարացի կարգավորման հասնելու գործողությունները նրանց հետ կոորդինացնելու նպատակով: Արարական պատվիրակության հետ ունեցած գրույցի ժամանակ ՄՄԿԿ կենտրոնի գլխավոր քարտուղար, ՍՄՇՄ Գեորգուրի սովետի նախագահության անդամ Յու. Վ. Անդրոպովը կրկին հավաստեց մերձավորարևելյան կարգավորման նկատմամբ Մովսեսական Միության վարած սկզբունքային կուրսի անփոփոխելիությունը: Մեր երկիրը միշտ էլ կանգնած է եղել և կանգնելու է իսրայելական ագրեսիայի դեմ, ազատության ու անկախության համար, Մերձավոր արևելքի արդարացի և կայուն խաղաղության համար նրանց մղած պայքարի կողմում:

Ամփոփում

70-ական թվականների վերջերին—80-ական թվականներին սկզբներին ամերիկյան իմպերիալիզմի աղետիվության անի գործում սիոնիստական շրջանների զերբ պայմանավորվում է այն առանձնահատուկ տեղով, որը ժամանակակից սիոնիզմը զբաղվում է միջազգային իմպերիալիզմի համակարգում և կառուցվածքում: Մի կողմից, սիոնիզմի իմպերիալիզմի և կառուցվածքում, նախ և առաջ ԱՄՆ-ի բազաբախանական տերություններին, նախ և առաջ հրեական թախան վերնաշերտի բազակցուցիչ մասն է, որտեղ հրեական ժողովուրդի խոշոր բուրժուազիան, այդ թվում չոլիսիստական խավը, սերտանել է կառավարող դասակարգին հետ և որտեղ նա, երկրի տնտեսական ու բազաբախան կյանքում զգալի ազդեցություն ունենալով սիոնիստական կուրսի միջոցով, անմիջականորեն ազդում է վաշխագրանի կուրսի ձևավորման վրա: Մյուս կողմից, միջազգային սիոնիզմը ձևավորվում է որտեղ ինքնուրույնություն ունի: Հենվելով Իսրայելի պետական բազային և միջազգային կազմակերպությունների առաջնորդավորված ցանցի վրա, նա իմպերիալիզմի համաշխարհային սիստեմի առանձնահատուկ կառուցվածքային տարրն է:

40-ական թվականներին առաջացած ամերիկյան իմպերիալիզմի և միջազգային սիոնիզմի այլանոսի վերջին ասանամայակում զգալիորեն ամրապնդվեց, Այդ այլանոսի

զիսավոր գործնական արտահայտությունը ստեղծվածի ն ազգային արտասահման շարժման ուժերի ղեկ մղվող պայ- բարի հենահիմքի վրա ԱՄՆ-ի և Խորալիլի ստորաակնող- կան համագործակցությունն է, որը հենվում է խոշոր կո- պիտալի դասակարգային շահերի ընդհանրության վրա՝ «Սովետատյացությունը և հակահիմունիզմը»- իսրայելական արտաքին քաղաքականության հիմքերի հիմքն են,— բնօրինակ է Իսրայելի կոմունիստական կուսակցության XIX համագում- արը:— Սոցիալիզմի նկատմամբ առելով բողոք է կել է և մնում է զիսավորը սինիստական կառավարող շրջանների քաղաքականության մեջ: Դա է Խորալիլի և ամերիկյան իո- պերիալիզմի աստանձահատուկ հարաբերություններին՝ հիմ- քը»:

Ամերիկյան իմպերիալիզմի և միջազգային սինիզմի այլաներ շաղկապող օգուկի դերում հանդես են գալիս ԱՄՆ-ի հրեական բուրժուազգայնական շրջանները, վաշինգտոնի սինիստական լոբբին, Ամերիկյան սինիստները Ամերի- կայի Միացյալ Նահանգների մոնոպոլիստական բուրժուա- զրայի ազդեցիկ խմբերից մեկն են և միևնույն ժամանակ՝ միջազգային սինիզմի շոկասներից մեկը: Մինիստ լոբ- բիստները ապահովում են ամերիկա-իսրայելական հարա- բերությունների աստանձահատուկ կայունությունը, վաշինգ- տոնի և Թեյ Ավիլի գործողությունների համաձայնեցումն ու կոորդինացումը, ինչպես նաև գործնականորեն հանդես են գալիս ԱՄՆ-ի իսրայելամետ կուրսի նրաշխարհորդների ղեկում:

Վաշինգտոնում սինիստական լոբբին հենվում է ԱՄՆ-ի հրեական ծագում ունեցող խոշոր բուրժուազրայի անասու- կան ու քաղաքական գիրքերի և ամերիկյան կառավարող դասակարգի մյուս խմբավորումների հետ նրա ունեցած կա- պիտի վրա: Այդ կապակցությամբ տեղին է հիշեցնել, որ 60—70-ական թվականներին ուժեղացավ նրա քաղաքացու- րականության նոր շրջանը, որոնք կապված են ռազմական արտադրության հետ: Ըստ երևույթին հենց զրանով է առա- ջին հերթին քաղաքացուրդում հրեա բուրժուազրայի որոշ խմբա- վորումների լիբերալիզմից նոր պահպանողականությանն անցնելը, ղեմնկրատական կուսակցության աջ թևի և հան-

րալեւտականների հետ նրանց կապերի ամրապնդվելը: 1967 թվականի ազդեցալից և 1973 թվականի հոկտեմբերյան պատերազմից հետո սինիստ լոբբիստներն ավելի սերտա- րեն մերձեցան ռազմարդյունաբերական կոմպլեքսի ներկա- յացուցիչների հետ, որպեսզի ապահովեն Թեյ Ավիլին հա- մակողմանորեն աջակցելու կուրսը: Դեպի այ հրեական հա- մայնիքի տեղաշարժվելու գործում իր դերը խաղաց նաև սին- նիստական կենտրոնների և կազմակերպությունների ասն- ձակերձած ապիրասան շովինիստական և հակասովետական պրոպագանդան:

Անդրուսպ սովետատյացության և սերայելի պաշտպո- նության՝ քաղաքականություն վարելով, սինիստական լոբ- բին մտածվ միջազգային լարվածության լիցքաթափման հա- կառահողղնների կառլեցիայի մեջ, որը ռազմարդյունաբերա- կան կոմպլեքսի գլխավորությամբ միավորում է ամերիկյան ռեակցիայի բոլոր խմբավորումները: «Սովետական հրետա- յացության» մասին սինիստական կեղծիքը ազդեիվ իմ- պերիալիստական շրջաններին օգնեց վերախմբավորել իրենց ուժերը, որպեսզի խանգարեն ամերիկա-սովետական հարաբերությունները նորմալացումը: Սինիստները Քեյ- անի պրովոկացիոն լրացման ընդունման հախաձեռնող- ներն էին, նրանք մասնակցում էին նաև լիցքաթափման նյութականացումը կանխելու նպատակով անկախցվող հա- կառույկական ալլ կամպայնիներին: Ներկայումս սինիստ- ական լոբբին աջակցում է ամերիկյան իմպերիալիզմի համաշխարհային տիրապետության հաստատման նպատակ հետապնդող Թեյպանի վարչակազմի ազդեիվ սուբստեղիային: Այսօր ԱՄՆ-ի սինիստ սովետատյացների զխավոր խնդիրն է բաշխել սոցիալիստական և զարգացող երկրնե- րի ղեկ ռազմաուժային առնակատման կուրսի հակառա- կորդները ձևավորվող ձևկատը: Փորձելով ուժեղացնել օտ- վետական հրեաների պաշտպանությունն սուբհուշակ կամ- պանիան, սինիստները ձգտում են նրա մեջ ներթաշել լի- բերալ-բուրժուական և նույնիսկ որոշ ղեմնկրատական շրբ- ջաններին:

Միջազգային լարվածության բուրբոման գործում սին- նիստական շրջանների ղեկը չի սահմանափակվում ԱՄՆ-ում

և Արեւմտորի մյուս երկրներում հակասովետական կամ պակաս անցկացնելով: Ինչպես հայանք է, սխոնդգը դորսն է ինպիսի/իզմի հարվածային շուտադ Մերձավոր արեւելում, որի նշանակութունը Վաշինգտոնի համապարտակ սորատեղիայի մեջ խիստ մեծացել է վերջին տասնամյակում: Լինելով ամերիկյան իմպերիալիզմի գլխավոր պարտնյորը Մերձավոր արեւելում, Իսրայելի սրեւիտական վիրահախմբն անմիջականորեն դիմակայում է արաբական ազգային-ազատագրական շարժմանը: Մինեռնյն ժամանակ իսրայելական կառավարող շրջանները արաբ ժողովուրդներին դեմ ուղղված ագրեսիայի միջոցով «Մեծ Իսրայել» ստեղծելու կուրս են վարում:

Հավիված արաբական հողերից իր զորքերը դուրս բերելուց և պաշտպանյան ժողովուրդի ինքնորոշման իրավունքը ճանաչելուց Իսրայելի հրովարդի/ը 70-ական թվականներին շրջափակեց մերձավորարեւելյան կոնֆլիկտի արդարացի և կայուն կարգավորումը: Թագմական, տնտեսական և զինանւշդիտական պաշտպանութուն ցույց տալով սխոնխտեւրին, ամերիկյան իմպերիալիտաները նրանց օգնութւյամբ ուժեղացրին արաբական երկրների վրա զործագրվող ներշումը: Բեմալ Գեւդի գործարքը ԱՄՆ-ին և Իսրայելին թույլ տվեց սաղաթմյան եղիպտոսին դուրս բերել պայտրտի հակասից, նրան մեկուսացնել մնացած արաբական աշխարհից, պայմաններ ստեղծել նոր ագրեսիվ գործադրութունների համար:

Ինչպան վարչակազմի իշխանութւյան դուրս անցնելուց հետո սկսվեց ամերիկա-իսրայելական «սարատեղիական համագործակցութւյան» նոր փուլը: ԱՄՆ-ի աջակցութւյամբ Իսրայելը սաստկացրեց իր արքերիայի ետկառացիան Մերձավոր արեւելում: 1982 թվականին ամբողջ աշխարհն ցնցվեց այն արունտա հանցագործութւյուններից, որ սխոնխտեւրը կատարեցին Լիբանանում՝ արաբական այդ ոչ մեծ երկրում, որ երբեք սպառնալիք չի ներկայացրել Իսրայելի համար:

Լիբանանի իրագործութւյունները վերջականապես մերկացրին մերձավորարեւելյան կոնֆլիկտում Իսրայելի «պաշտպանողական» դերի մասին սխոնխտեւրի կողմից տարած-

ված առասպելի կեղծ ընտելքը: Ամբողջ աշխարհին պարզ դարձավ, որ սխոնխտեւրն ագրեսիվ, զավթողական նպատակներ են հետապնդում: Հուսալով անպատիժ մնալ, սխոնխտ պարագլուխները նոր պլաներ են նյութում Մերձավոր արեւելյում իսրայելական զինթշխանութւյան ապահովելու համար: 204-ի կողմից հրատարակվող «Կիզումնի» հանդեսում տն 0. Յինեռ 1982 թվականի փետրվարին արուր էր տվել սեզմնի քարտեզ ամբողջութւյամբ վերածնելու պլանները: Նրա խոսքերով ասած, Իսրայելը նորից պետք է լինի Մինալը, ավելին, եղիպտոսի մասնատումը պետք է լինի «Ց0-ական թվականներին Իսրայելի քաղաքական նպատակն արեւմտյան հակատում»: Ինչ վերաբերում է «արեւելյան հակասին», այս կրեանսը, Միքսնը, Իրաքը և Արաբական թերակղզին նայնպես պետք է մասնատվեն բառ կրեանական և վթնիկական հատկանիշների: Հորդանան գետի արմտյան ափը բնականաբար պետք է բնակեցվի Իսրայելի կողմից²: Իր ծրագրում էլ ավելի հեռու էր գնում Իսրայելի պաշտպանութւյան նախկին մինիտար Ա. Շարոնը, որի խղճի վրա է ծանրացած Բեյրութի ավերումը: Ինչպես 1982 թվականի հուլիսի 26-ին գրել է «Աթրիկ-Ազի» հանդեսը, նա հայտարարել է, որ Իսրայելի ազնեցութւյան ոլորտը պետք է «սարածվի Պակիտանից մինչև Քարքիս և Իրան» ամբողջ արաբական աշխարհի միջով թափանցելով Աթրիկայի խորքը³:

Միայ կլինի իսրայելական ագրեսորների լիտութւյունը բացատրել միայն այն բանով, որ Թել Ավիվում իշխանութւյան ղեկի մոտ էին գտնելում իրողութւյան զգացումը կորցրած Մ. Բեզլինի և Ա. Շարոնի տիպի արկածախնդիրները: Իհարկէ, միայն սարական ստողը զատողութւյունը կորցրած իսրայելները կարող են պնդել, ինչպես այդ անում է իսրայելական բանակի շտաբի պետ Ռ. Էլթանը, թէ «սոսնեւրի դեմ պատերազմի դեպում իսրայելական բանակը հաղթանակ կտանի»⁴: Թէ ինչ է հանդեցնում նման անձնապատանութւյունը՝ լավ է հայտնի:

Հարկ է ընդգծել, որ ներկայիս իսրայելական ղեկավարութւյան ծայրահեղակամութւյունը պատահականութւյուն չէ, այլ միջազգային սխոնխտի գաղափարատեսութւյան և բա-

Պարզ է դառնում, որ Մ. Քեզիբի գլխավորած սինդիկատական վերնախովի՝ չամբողջ աշխարհի հրեաներին ներկայացնողները հավանելը ձախողում է կրել Իսրայելյան ագրեսիայի ընթացքում Քել Ավիվի գործողությունների գաղապարով հանդես եկան ոչ միայն հրեական համայնքի առաջադիմական խավելը, այլև հրեական բուրժուական կազմակերպությունների որոշ ղեկավարները Մ. Քեզիբին գրած բաց նամակում Համաշխարհային հրեական կոնգրեսի նախկին նախագահներ Ն. Գոլդմանը և Ֆ. Կրացինկը, ինչպես նաև հրեական մաղու ունեցող Հայտնի ֆրանսիական քաղաքական գործիչ, նախկին վարչապետ Պ. Մենդես-Ֆրանը պահանջեցին իսրայելական գործերը դուրս բերել Իրանանից և ճանաչել պաղեստինյան ժողովրդի ինքնորոշման իրավունքը:

Ինչպես նշվել է 204-ի XXX կոնգրեսում (1982 թվականի գեկտեմբեր), նույնիսկ կապիտալիստական երկրներում սինդիկատական կազմակերպությունների մեջ մտնում է հրեաների 10%-ը: Այդ կոնգրեսը սուր գծում էր հրեաների ապարդի դարձավ տարրեր սինդիկատական խմբավորումների մեջ, որոնք ձգտում էին մեղքը միմյանց վրա բարդել համաշխարհային ապարդիում Իսրայելի սեկուլարիզմի համար, կրանանում, Գոլանի բարձունքներում, Ֆազայի հատվածում և Շոքանան գետի արևմտյան ափին օկուպացիաների կողմից կատարվող հանցագործությունների համար: Մերթ ընդ մերթ փոխադարձ հանդիմանություններն ու մեղադրանքները տարրեր սինդիկատական կուսակցությունները պատգամավորների միջև ձեռնամաղտի էին վերածվում: Առաջին անգամ իսրայելական կառավարությունը չհաջողվեց համենի 204-ի կոնգրեսի կողմից օկուպացված տարածքներում, նոր հրեական բնակավայրերի ստեղծմանը հայանություն ստանալու:

Այսպիսով, 204-ի վերջին կոնգրեսը մեկ անգամ ևս հաստատեց, որ միջազգային իմպերիալիզմը ճարակած գաղափարաբաղադրական խոր ճղնճամար չի կարող շահգրառանալ սինդիկատի իմպերիալիստական ագրեսիվ ուժերի գործիքի վրա: Ինչպես ընդգծում են իսրայելցի կոմունիստները, «Իսրայելը ճարակած համակողմանի ճղնճամար տիրա-

պետող սինդիկատական բաղադրականության արդյունքն է, որին բնորոշ են շովինիզմը, ագրեսիվությունը և միջազգային ասպարեղում իմպերիալիստական ծախսերի ուժերին ծառայելը»:

Իրանանի զեն ուղղված ագրեսիայի հետևանքով բաղադրական սուր ճղնճամար բռնկվեց բուն Իսրայելում: Մի բան՝ միևնույն և նույնիսկ իսրայելական բանակի սպաներ հրաժարական տվեցին: 1982 թվականի սեպտեմբերի 26-ին Քել Ավիվում սեղի ունեցավ Իսրայելի պատմության մեջ խոշորագույն ցույցը՝ «Խողովուրդը պահանջում է Քեզիբի և Շարոնի հրամարակները լողուկավ: Ցույցին մասնակցում էին 400 հազար մարդ՝ բանվորներ, ծառայողներ, պուլաշիներ, պահեստայիններ, մտավորականության ներկայացուցիչներ Ի վերջո Շարոնն ստիպված էր հրաժարական տալ իր պաշտոնից:

Մերձավոր արևելքում ստեղծված իրադրությունը խորապես անհանգստացնում է ոչ միայն այդ ռեգիոնի, այլև ամբողջ աշխարհի ժողովուրդներին: Ահա թե ինչու 1982 թվականի սեպտեմբերին Մովեստական Միության առաջ բաշած խաղաղասիրական նոր կարևոր նախաձեռնությունը լայն արձագանք գտավ միջազգային հասարակայնության շրջանում: Մերձավորարևելյան կոնֆլիկտի արդարացի և կայուն կարգավորման սովետական պլանը հիմնվում է միջազգային իրավունքի ընդհանուր նորմաներին և Մերձավոր արևելքի վերաբերյալ ՄԱԿ-ի կոնկրետ որոշումներին համապատասխանող սկզբունքների վրա:

Ագրեսիայի և ուրիշ տարածքների զավթման անթույլատրելիության սկրուպուլոզներին համապատասխան՝ ՍՍՀՄ-ը հանդես է գալիս 1967 թվականի բոլոր օկուպացված արաբական հողերը վերադարձնելու օգտին: Արաբա-իսրայելական սահմանները պետք է անխախտ հայտարարվեն: Մովեստական Միությունը հանդես է գալիս պաղեստինյան ժողովրդի ինքնորոշման և սեփական անկախ պետության ստեղծման իրավունքի իրականացման օգտին: Պաղեստինցի գաղթականներին պետք է հնարավորություն տրվի վերադառնալու իրենց օբյեկտներ կամ էլ փոխհատուցում ստացանալու իրենց օբյեկտները համար: Երուսաղեմի արևելյան նախու կորցրած ունեցվածքի համար: Երուսաղեմի արևելյան

մասը պետք է դառնա Պաղեստինի արարական պետության անբաժանելի մասը: Ամբողջ Երուսաղեմում պետք է ապահովվի 3 կրոնների հավատացյալների ազատ մուտքը Երանց համար սրբազան և պաշտամունքային համարվող վայրեր: Անհրաժեշտ է նաև ապահովել սեզիտների բոլոր երկրների անվտանգ և անկախ գոյության իրավունքը: Իսրայելի և արարական պետությունների միջև պետք է դադարեցվի պատերազմական վիճակը: Երանց պետք է միմյանց անկախությունը և տարածաշրջան ամբողջականությունը փոխադարձ հարգելու, վիճելի հարցերը բանակցությունների միջոցով լուծելու պարտավորություն ստանձնելու վերապետ պետք է միջազգային երաշխավորներ ընդունվեն, ընդ որում՝ ՍՄԶ-ի կարծիքով՝ երաշխավորի գերում պետք է հանդես գա ՄԱԿ-ի անվտանգության խորհուրդը կամ նրա մշտական անդամներից մեկը²⁰:

Սովետական Միության առաջարկած ծրագրերը չի տարբերվում 1952 թվականի սեպտեմբերին Ֆեհում արարական երկրների կողմից հավանության արձանագած դիրքորոշումից: Նման ծրագրեր են առաջ քաշում նաև Խաբալյի դեմոկրատական ուժերը կոմունիստների գլխավորությամբ: Հասունացել է Մերձավոր արևելքում արդարացի և կայուն խաղաղության հասնելու նպատակով կոլեկտիվ շանքերը վերականգնելու հրամայական անհրաժեշտությունը:

Անհրաժեշտ է, որ թեև Ալիվին ու Վաշինգտոնը հրաժարվեն իրենց նվաճողական ու գերիշխանական հավանություններից և միաժամ մերձավորարևելյան կարգավորման կոլեկտիվ շանքերին, այլ ոչ թե խուշրեղտուն դրանց: Սովետական Միությունը պատրաստ է իր ավանդը ներդնել հասունացած միջազգային պրոլեմների համատեղ լուծումների որոնման գործում: Պատասխանելով ամերիկյան քաղաքական մեկնաբան Ջ. Քինգսբերի-Սմիթի այն հարցերին, թե ինչպիսի առավել կարևոր միջոցառումներ կարող էին ձեռնարկվել ՍՄԶ-ի և ԱՄՆ-ի համագործակցության ասպարեզում՝ ի շահ ամբողջ աշխարհի խաղաղության, Յու. Վ. Անդրոպովը ընդգծել է, թե կարծում է, որ մեր երկու երկրները կարող էին համատեղ շատ բան ձեռնարկել, ինչը օգտակար կլիներ ինչպես հենց իրենց համար, այնպես էլ

ուրիշ երկրների ու ժողովուրդների համար, օրինակ՝ Կենտրոնական Եվրոպայում իրենց զորքերի և սպառազինությունների փոխադարձ-կրճատումներ կատարել, փոխզործել ուղիղական կոնֆլիկտների առավել վստահավոր օջախերը վերացնելու ասպարեզում, օրինակ՝ Մերձավոր արևելքում և այլն²¹:

Միջազգային սինդիկատի որպես իմպերիալիստական ագրեսիվ շրջանների զենքի հետադիմական դերն ակնհայտ է: Սինդիկատի գաղափարախոսության և քաղաքական պրակտիկայի դեմ պայքարը իմպերիալիզմի դեմ համաշխարհային հեղափոխական պրոցեսի բոլոր երեք հիմնական ուժերի՝ սոցիալիստական ընկերակցության, միջազգային բանվորական շարժման, ազգային ազատագրության համար մարտնչող ուժերի կողմից մղվող պայքարի բաղկացուցիչ մասն է: 80-ական թվականներին այդ խնդրի կարևորությունն ու հրատապությունը պայմանավորվում են ամերիկյան իմպերիալիզմի և նրա սինիստական կամակատարների ագրեսիվության աճով:

1. Յա. Վ. Աղբալյով, ՍՍՏՄ 60 տարին, Երևան, 1982, էջ 21:
2. Против сионизма и израильской агрессии, М., 1974, с. 33.
3. Վ. Բ. Աբին, Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. 25, Երևան, 1980, էջ 20.
4. Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. I, с. 410.
5. См. Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 6, с. 559.
6. Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. I, с. 291—392.
7. Վ. Բ. Աբին, Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. 8, Երևան, 1976, էջ 89:
8. Վ. Բ. Աբին, Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. 38, Երևան, 1982, էջ 302.
9. Վ. Բ. Աբին, Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. 8, Երևան, 1976, էջ 90:
10. Նույն աղբյուր, էջ 90.
11. Վ. Բ. Աբին, Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. 38, Երևան, 1982, էջ 301.
12. Վ. Բ. Աբին, Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. 7, Երևան, 1976, էջ 152.
13. Նույն աղբյուր, էջ 152.
14. Վ. Բ. Աբին, Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. 24, Երևան, 1976, էջ 480.
15. Վ. Բ. Աբին, Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. 7, Երևան, 1976, էջ 309.
16. Против сионизма и израильской агрессии, с. 6.
17. The Jewish Affairs, May—June, 1975, p. 5.
18. XVII съезд Коммунистической партии Израиля, М., 1973, с. 173.
19. Там же, с. 173.
20. Международное Совещание коммунистических и рабочих партий. Документы и материалы, М., 1969, с. 323.
21. Известия, 1982, 24 дек.
22. ՍՍՏՄ XXVI Տոնակատարի կրթվերը, էջ 82, Երևան, 1981.
23. Правда, 1982, 22 дек.
24. Высшая политика Советского Союза, ч. 2, М., 1952, с. 334.

25. XVII съезд Коммунистической партии Израиля, с. 95—96, 93.
26. Громыко А. А. Выступление на пресс-конференции для советских и иностранных журналистов 25 июня 1979 г. в Москве, М., 1979, с. 14.
27. Против сионизма и израильской агрессии, с. 26.
28. XIX съезд Коммунистической партии Израиля, М., 1982, с. 113.
29. ՍՍՏՄ XXIV Տոնակատարի կրթվերը, էջ 31, Երևան, 1971.
30. Правда, 1981, 28 снт.
31. ՍՍՏՄ XXVI Տոնակատարի կրթվերը, էջ 92, Երևան, 1981.

ՓՈՒԽ 1

- 1 Bein T. Theodor Herzl, Philadelphia, N. Y., 1945.
- 2 Aaronovitch S. The Ruling Class. A Study of British Finance Capital, L., 1961, p. 84.
- 3 Проблемы мира и социализма, 1978, № 4, с. 89.
- 4 Sachar H. A. Course of Modern Jewish History, N. Y., 1973, p. 346.
- 5 Lumer H. Zionism in World Politics, N. Y., 1973, p. 116.
- 6 ՍՍՏՄ XXV Տոնակատարի կրթվերը, Երևան, 1976, էջ 28.
- 7 The American Jewish Committee. Highlights of the 1981/82 Survey of American Jews, p. 4.
- 8 Session of the Zionist General Council, Jerusalem, 1973, Febr. 11—15, Jerusalem, 1973, p. 59.
- 9 Maslov W. The Structure and Functioning of the American Jewish Community, N. Y., 1974, p. 8.
- 10 The Jewish Affairs, May—June 1975, p. 5.
- 11 Shire M. Conservative Judaism as American Religious Movement, N. Y., 1972, p. 119.
- 12 Session of the Zionist General Council 1973, Febr. 11—15, p. 23—24.
- 13 Coates F. The Rothschilds, A Family of Fortune, L., 1975, p. 264.
- 14 The Zionist Year Book 1979, L., 1978, p. 74—75.
- 15 American Jewish Year Book, N. Y., 1979, p. 271.
- 16 The Executive of the World Zionist Organisation. Report Submitted to the 28th Zionist Congress, Jerusalem, 1971, p. 30.
- 17 Ibid., p. 31.
- 18 The Wall Street Journal, 1982, March 9.
- 19 Haaretz, 1982, March 2: Al Hamishmar, 1982, May 25.
- 20 American Jewish Year Book 1981, N. Y., 1980, p. 299.
- 21 World Jewish Congress, 40 Years in Action, Geneva, 1976, p. 7.
- 22 American Jewish Year Book 1974—1975, N. Y., 1975, p. 580.
- 23 Ibid., p. 581.
- 24 Goldman N. The Autobiography of Nahum Goldman, N. Y., 1969, p. 324.
- 25 The World Jewish Congress Today, N. Y., 1978, p. 4.
- 26 The Washington Post, 1971, Febr. 7.
- 27 Ibid.
- 28 Goldman N. Op. cit., p. 326.
- 29 Ibid., p. 327.
- 30 Silverberg R. If I Forget thee, O Jerusalem, N. Y., 1972, p. 485.
- 31 Berger E. Judaism or Jewish Nationalism, N. Y., 1957, p. 96.
- 32 Ibid., p. 96.
- 33 Ibid., p. 97.

- ⁴⁴ The Jerusalem Post, 1964, March 16.
⁴⁵ Egan W. First Ten Years, N. Y., 1958, p. 192—193.
⁴⁶ Lilienthal A. The Zionist Connection, N. Y., 1978, p. 719.
⁴⁷ Elazar D. Community and Policy: the Organisational Dynamics of American Jewry, Philadelphia, 1978, p. 345.
⁴⁸ The Village Voice, 1977, March 7.
⁴⁹ Elazar D. Op. cit., p. 225.
⁵⁰ Ibid., p. 347—348.

§4.00b II

- ¹ National Journal, 1972, Jan. 8, p. 67.
² Time, 1975, May 12, p. 28.
³ Howe R. and Trott S. The Power Peddlers, N. Y., 1977, p. 30.
⁴ J. Ford, A Time to Heal, N. Y., 1980, p. 279.
⁵ The Washington Star, 1981, June 13.
⁶ The New York Times, 1970, Apr. 6.
⁷ Congressional Record, Senate, 1970, Apr. 8, p. S5382.
⁸ Time, 1975, March 10, p. 29.
⁹ Nixon R. The Memoirs of Richard Nixon. Volume 2, N. Y., 1979, p. 307.
¹⁰ The Washington Post, 1981, Sept. 28.
¹¹ Congressional Quarterly bi-weekly, 1981, Apr. 22, p. 1524.
¹² The Middle East: U. S. Policy, Oil, Israel and the Arabs, Wash., 1977, p. 97.
¹³ The New York Times, 1975, Aug. 8.
¹⁴ Howe R., Trott S. Op. cit., p. 316.
¹⁵ За рубежом, 1981, № 27, с. 7.
¹⁶ National Journal, 1978, May 13, p. 751—752.
¹⁷ The Washington Post, 1977, July 10.
¹⁸ The New York Times, 1978, May 24.
¹⁹ The Washington Post, 1975, May 3.
²⁰ The New York Times, 1978, Oct. 30.
²¹ The Washington Post, 1977, July 12.
²² Carter J. Keeping Faith, Memoirs of a President, N. Y., 1982, p. 312.
²³ The Middle East: U. S. Policy, Oil, Israel and the Arabs, p. 98.
²⁴ National Journal, 1972, Jan. 8, p. 71.
²⁵ Newsweek, 1977, Aug. 15, p. 27.
²⁶ Isaacs S. Jews and American Politics, N. Y., 1974, p. 255—256.
²⁷ Political Focus, 1982, Febr. 15.
²⁸ Jewish Journal, 1978, Apr. 28.
²⁹ Ibid.
³⁰ The Link, Jan.—Febr. 1980, p. 14.
³¹ New Outlook, Sept. 1972, p. 19.
³² Time, 1975, March 10, p. 28.
³³ The Wall Street Journal, 1978, March 13.
³⁴ Time, 1975, March 10, p. 27—28.
³⁵ Howe R. and Trott S. Op. cit., N. Y., 1977, p. 283.
³⁶ The Guardian, 1977, Sept. 19.
³⁷ Alexander H. Financing the 1972 Elections, N. Y., 1975, p. 295.
³⁸ Carter J. Op. cit., p. 313.
³⁹ Political Focus, 1982, Oct. 1.
⁴⁰ Near East Report, 1981, Nov. 19.

- ⁴¹ The Jerusalem Post, 1980, May 18—24.
⁴² American Jewish Year Book 1981, N. Y., 1980, p. 172—173.
⁴³ The American Jewish Committee. Highlights of the 1981/82 Survey of American Jews, p. 1.
⁴⁴ Levy M., Kramer S. The Ethnic Factor, N. Y., 1972, p. 241.
⁴⁵ Pomper G. (ed.) The Elections of 1976, N. Y., 1977, p. 68.
⁴⁶ The Pursuit of the Presidency 1980. Edited by R. Harwood, N. Y., 1980, p. 341.
⁴⁷ Davar, 1980, Jan. 11.
⁴⁸ The New York Times, 1977, Oct. 7.
⁴⁹ The Washington Post, 1981, Sept. 28.
⁵⁰ Journal of Palestine Studies, Autumn 1980, p. 83.
⁵¹ Lilienthal A. The Zionist Connection, N. Y., 1978, p. 225.
⁵² Dye T. Who's Running America, Englewood Cliffs, 1979, p. 98.
⁵³ Hudson M. and Wolfe R. The American Media and the Arabs, Wash., 1980, p. 21.
⁵⁴ The Joint Program Plan of Jewish Community Relation, 1978—1979, National Jewish Community Relations Advisory Council, N. Y., 1978, p. 10.
⁵⁵ Maartland A. Public Interest Lobbies W., 1976, p. 101.
⁵⁶ Howe R. and Trott S. Op. cit., p. 327.
⁵⁷ Jewish Journal, 1978, Apr. 28.
⁵⁸ Ibid.
⁵⁹ Jewish Journal, 1981, Jan. 15—21.

§4.00b III

- ¹ XXVII съезд Коммунистической партии Израиля, М., 1973, с. 174, 181.
² Israel Pocket Library, History from 1980 Jerusalem, 1973, p. 38.
³ Sykes C. Crossroads to Israel, 1917—1948, Bloomington, 1973, p. 19.
⁴ Gilbert M. Exile and Return, The Struggle for a Jewish Homeland, Philadelphia, 1978, p. 110.
⁵ Stevens R. Weizman and Smuts, Beirut, 1975, p. 35.
⁶ Rabinowitz E. Justice Louis D. Brandeis, The Zionist Chapter of His Life, N. Y., 1968, p. 112—113.
⁷ Political Affairs, July 1971, p. 20.
⁸ Hertzberg A. The Zionist Idea, N. Y., 1973, p. 390—391.
⁹ Schechtman J. The United States and the Jewish State Movement, N. Y., 1966, p. 408.
¹⁰ Ibid., p. 409.
¹¹ Sachar H. A History of Israel, N. Y., 1979, p. 460.
¹² Urofsky M. We are Onel American Jewry and Israel, Garden City, N. Y., 1978, p. 304.
¹³ Pearson A. Conspiracy of Silence, L., 1978, p. 72.
¹⁴ Ibid., p. 73.
¹⁵ Lilienthal A. The Zionist Connection, N. Y., 1978, p. 567.
¹⁶ См. Цели и методы воиствующего сионизма, М., 1971, с. 67—68.
¹⁷ Известия, 1977, 4 марта.
¹⁸ Там же.
¹⁹ Белая книга, Свидетельства, факты, документы, М., 1979, с. 221.
²⁰ Г. Хольд. Революционное рабочее движение и современный империализм, М., 1974, с. 172—173.

- ²¹ The Communist Party of Israel. The 19th Congress. Haifa and Nazareth, 11—14 February 1981. Tel-Aviv, 1981, p. 252.
- ²² Cohen R. Let My People Go. N. Y., 1971, p. 119.
- ²³ The Joint Program Plan for Jewish Community Relations, 1978—79. National Jewish Community Relations Advisory Council. N. Y., 1978, p. 17—18.
- ²⁴ Foster R. and Epstein B. The New Anti-Semitism. N. Y., 1974.
- ²⁵ The New York Times Magazine, 1975, Jan. 5.
- ²⁶ Coldman N. The Jewish Paradox. N. Y., 1978, p. 180.
- ²⁷ The New York Times Magazine, 1975, Jan. 5.
- ²⁸ Nixon R. The Memoirs of Richard Nixon. Vol. 2. N. Y., 1979, p. 418.
- ²⁹ American Jewish Year Book 1974—1975. N. Y., 1975, p. 213.
- ³⁰ Kissinger H. Years of Upheaval, Boston, 1982, p. 250.
- ³¹ Ibid., p. 254.
- ³² American Jewish Year Book, 1974—1975, p. 214.
- ³³ Strober G. American Jewish Community in Crisis. N. Y., 1975, p. 68.
- ³⁴ The New York Times Magazine, 1975, Jan. 5.
- ³⁵ Kissinger H. Op. cit., p. 990.
- ³⁶ The New York Times Magazine, 1975, Jan. 5.
- ³⁷ Elazar D. The Organizational Dynamics of American Jewry. Philadelphia, 1976, p. 365.
- ³⁸ The New York Times Magazine, 1975, Jan. 5.
- ³⁹ American Jewish Year Book, 1976, N. Y., 1975, p. 163.
- ⁴⁰ The Jewish Affairs, Jan.—Febr. 1979, p. 14.
- ⁴¹ Philadelphia Inquirer, 1974, Apl. 17.
- ⁴² Ibid.
- ⁴³ Lilienthal A. Op. cit., p. 445.
- ⁴⁴ The Washington Post, 1977, Sept. 10.
- ⁴⁵ F. Хазз, Указ. соч., с. 174.
- ⁴⁶ The New York Times Magazine, 1975, Nov. 25.
- ⁴⁷ Lipset S. (ed.) Emerging Coalitions in American Politics. San Francisco, 1978, p. 140.
- ⁴⁸ American Jewish Year Book 1979, N. Y., 1978, p. 167.
- ⁴⁹ Ibid., p. 164.
- ⁵⁰ The Jewish Journal, 1979, Jan. 26.
- ⁵¹ Известия, 1977, 4 марта.
- ⁵² См. Великая книга, с. 252—253.
- ⁵³ American Jewish Year Book 1980. N. Y., 1979, p. 125.
- ⁵⁴ Ibid., p. 126.
- ⁵⁵ The Jerusalem Post, 1980, Jan. 5.
- ⁵⁶ Podhoretz N. Braking Ranks. A Political Memoir. N. Y., 1979, p. 348—349.
- ⁵⁷ Ibid., p. 351.
- ⁵⁸ Near East Report, 1982, May 14.
- ⁵⁹ Middle East International, 1981, July 3, p. 9.
- ⁶⁰ Political Focus, 1980, Nov. 1.
- ⁶¹ Middle East, 1981, Sept.
- ⁶² Jeune Afrique, 1982, 26 juillet.
- ⁶³ Middle East International, 1982, June 4, 1982, p. 12.
- ⁶⁴ Hertzberg A. The Zionist Idea. N. Y., 1973, p. 222.
- ⁶⁵ Jansen G. Zionism, Israel and Asian Nationalism. Beirut, 1971, p. 109.
- ⁶⁶ Feldstein S. The Land That I Show You. Three Centuries of Jewish Life in America. Garden City, N. Y., 1978, p. 433.
- ⁶⁷ Documents on the Middle East. Edited by R. Magnus. Washington, 1969, p. 66.
- ⁶⁸ Lenczowski G. The Middle East in World Affairs. Fourth Edition. Ithaca and London, 1980, p. 410.
- ⁶⁹ Livr. no: Journal of Palestine Studies. Autumn 1980, p. 38.
- ⁷⁰ Livr. no: Journal of Palestine Studies, Spring 1980, p. 20—21.
- ⁷¹ Ibid., p. 26.
- ⁷² Middle East International, 1981, Nov. 13, p. 14.
- ⁷³ Bar-Zohar M. Ben-Gurion: The Armed Prophet. N. Y., 1969, p. 242.
- ⁷⁴ International Documents on Palestine 1967. Beirut, 1970, p. 5.
- ⁷⁵ Eban A. An Autobiography. N. Y., 1977, p. 352—353.
- ⁷⁶ Eisenberg D., Dan U., Landau E. The Mossad: Israel's Secret Intelligence Service. N. Y., 1978, p. 163.
- ⁷⁷ Kissinger H. Years of Upheaval. Boston, 1982, p. 1057.
- ⁷⁸ Ford G. A Time to Heal. N. Y., 1980, p. 238.
- ⁷⁹ Orbis. Summer 1980, p. 383—384.
- ⁸⁰ The Search For Peace in the Middle East. Documents and Statements, 1967—1979. Report Prepared For the Subcommittee on Europe and the Middle East of the Committee on Foreign Affairs, U. S. House of Representatives. Washington. GPO, 1979, p. 3—19.
- ⁸¹ ВУ44 XXVI Съезду КПСР в Ленинграде, 6-10 июля, 1981, 12 22.
- ⁸² American Jewish Year Book 1981. N. Y., 1980, p. 139.
- ⁸³ Ibid., p. 123.
- ⁸⁴ Foreign Assistance Legislation for Fiscal Year 1981 (Part 3). Hearings before the Subcommittee on Europe and the Middle East of the Committee on Foreign Affairs. House of Representatives. Washington, GPO, 1980, p. 73.
- ⁸⁵ The Washington Post, 1980, Febr. 12.
- ⁸⁶ The Wall Street Journal, 1980, March 15.
- ⁸⁷ The New York Times, 1980, March 7.
- ⁸⁸ Weizman E. The Battle for Peace. N. Y., 1981, p. 384.
- ⁸⁹ Gaaretz, 1980, June 2.
- ⁹⁰ The Jerusalem Post, 1980, Sept. 7—13.
- ⁹¹ The Baltimore Sun, 1980, Aug. 20.
- ⁹² Political Focus, 1980, Nov. 1.
- ⁹³ Gaaretz, 1980, Nov. 11.
- ⁹⁴ The New York Times, 1981, Febr. 23.
- ⁹⁵ Christian Science Monitor, 1981, Febr.
- ⁹⁶ The New York Times, 1981, Febr. 3.
- ⁹⁷ Правда, 1981, 28 окт.
- ⁹⁸ Political Focus, 1981, Oct. 15.
- ⁹⁹ Middle East International, 1982, May 7, p. 5.
- ¹⁰⁰ Ibid.
- ¹⁰¹ AJAZ Report, March 1981, p. 16.
- ¹⁰² Political Focus, 1982, May 15.

- ⁴⁰ Middle East International, 1982, June 18, p. 5.
⁴¹ The Guardian, 1982, June 23.
⁴² The Washington Post, 1982, July 3.
⁴³ Middle East International, 1982, June 18, p. 4.
⁴⁴ The Washington Post, 1982, June 17.
⁴⁵ The New York Times, 1982, June 17.
⁴⁶ The Washington Post, 1982, June 23.
⁴⁷ The New York Times, 1982, June 24.
⁴⁸ The New York Times, 1982, June 28.
⁴⁹ The Wall Street Journal, 1982, June 24.
⁵⁰ Christian Science Monitor, 1982, July 8.
⁵¹ Правда, 1982, 21 сент.
⁵² U. S. News and World Report, 1982, Sept. 25.
⁵³ The Washington Post, 1982, Sept. 20.

Ա մ փ ո փ ու մ

- ¹ XIX съезд Коммунистической партии Израиля, М., 1982, с. 99.
² Цит. по: Middle East International, 1982, July 16.
³ Middle East International, 1982, July 16.
⁴ XIX съезд Коммунистической партии Израиля, с. 126.
⁵ См. Правда, 1982, 25 сент.
⁶ Israel and Palestine Political Report, 1982, July — Aug., p. 5.
⁷ XIX съезд Коммунистической партии Израиля, с. 113.
⁸ См. Правда, 1982, 16 сент.
⁹ Правда, 1982, 31 дек.

Ներածություն 2

Գլուխ I

Միջազգային սիներգիզմ կազմակերպական համակարգը	25
Ուժեղ և փոքրամասն սիներալները	27
Բարձրագույն և Նրեոնի համակերպերը	40
Համաշխարհային սիներալական կազմակերպություններ սիներգիզմ համակարգում	48
Հրեական գործակալությունները	55
Զուգահեռ կենտրոնները	62
Երաշխիք կառավարության գերը	67

Գլուխ II

Սիներալական շարքին Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում	75
Այսօրերի վերհամար	76
Սիներգիզմ փաստաբանները	89
«Ներքին» շարքին	93
Հաղորդակցիչները	98
Մեշակ լեռաները	101
Սիներալական սյուզետային կառուցվածքն ու մեթոդները	107
Սիներալ շարքի սանիտար գաշակիչները	115
Սիներալական շարքին և Սոխուսի տանը	121

Գլուխ III

Սիներգիզմ սոցիալիզմի և սոցիալիստական զեմ ժողովրդականացում	129
Մի քիչ պատմություն	130
Երանություն և սյուզետային սոցիալ	136
Սովետական Նրեոնի սյուզետային սոցիալական գործող սյուզետայինները	149
Պաշար լիցենզիայի զեմ «Ֆեկսեր լուսավորչ»	150
Թագավորությունների կազմակերպչական գաշակիչը	166

Անտիսեմական հոլոք	177
Անկրիկյան, ինդոթիանիզմի հրատարակչությունը	184

Չ լ թ թ IV

Կղերական օգտեր Մերձավոր արևելքում	192
Շրջան համապատասխան հարցադրման	204
Քեմալիզմի փակուղիներ	204
Մերասեպտիան համապարժանացումը	213
Ռեյչունի վարչակազմը և իրաքելական արտերան կրթական	221
Ներսիսյանի վարչական հանցանքները	224
Անփոփոմ	242

Ռոկոտով Սերգեյ Միխայլովիչ

ՍՐՈՆԻՅԻՄԸ ԻՄՊԵՐԻԱԼԻՍՏԻԿԱԿԱՆ ԱՎՐԵՍԻՎՈՎ
ՇՐՋԱՆՆԵՐԻ ԶԵՆՔՆ Է:

Рокотов Сергей Михайлович

СИОНИЗМ — ОРУДИЕ АГРЕССИВНЫХ
ИМПЕРИАЛИСТИЧЕСКИХ КРУГОВ

(На армянском языке)

Издательство «Айгестан»

Ереван, 1985

Խմբագիր՝ Թ. Ա. Ավագյան:

Հրատարակիչ՝ Ա. Վ. Մանուկյան, Ե. Ս. Քալիբյան:

Նկարիչ՝ Հ. Մ. Մանուկյան:

Գեղարվեստի խմբագիր՝ Ս. Ս. Մկրտչյան:

Տպագրիչ՝ Գ. Բ. Կոնյուսյան:

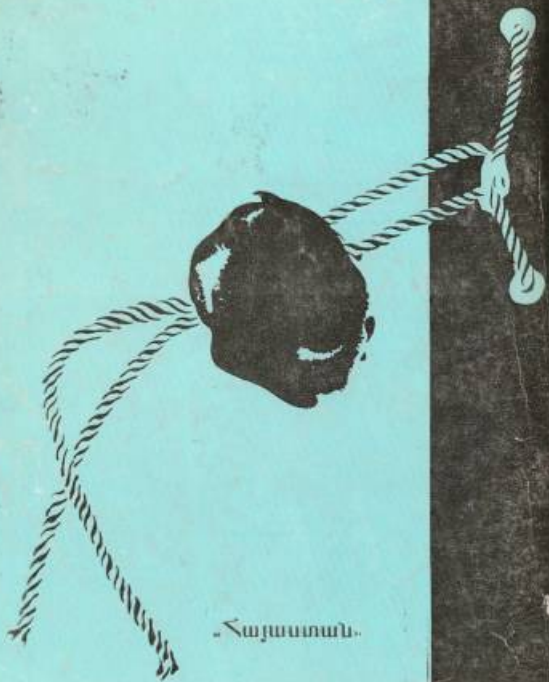
Վերանայնջող արձագրիչ՝ Կ. Հ. Զեփարյան:

31. 5. 2015, 163
68. 62. 08, 92

50 կող.

հղ.

321
Բ-6

«Տալաստան»